

Kadettikunta ry

Suomen
Reserviupseeriliitto ry

Poliisiammattikorkeakoulu
Polisyrkeshögskolan
Police College of Finland

NUORET, ARVOT JA MAANPUOLUSTUS

Yksilö, yhteiskunta ja organisaatiot turvallisuudessa
-seminaarin julkaisu

Toimittanut Juha Tuominen

Maanpuolustuskorkeakoulun Johamisen ja sotilaspedagogikan laitos,
Poliisiammattikorkeakoulu, Kadettikunta ry & Suomen Reserviupseeriliitto ry
Julkaisusarja 2 – Artikkelikokoelmat 6/2011

JUHA TUOMINEN ► NUORET, ARVOT JA MAANPUOLUSTUS ► JULKAISUSARJA 2 – ARTIKKELIKOKOELMAT 6/2011

Maanpuolustuskorkeakoulu

PL 7
00860 Helsinki
Suomi, Finland

Puh. +358 (0) 299 800
www.maanpuolustuskorkeakoulu.fi

ISBN 978-951-25-2173-9
ISBN PDF 978-951-25-2174-6
ISSN 1798-0402

Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos,
Poliisiammattikorkeakoulu, Kadettikunta ry
sekä Suomen Reserviupseeriliitto ry

NUORET, ARVOT JA MAANPUOLUSTUS

***Yksilö, yhteiskunta ja organisaatiot turvallisuudessa
-seminaarin julkaisu***

Juha Tuominen (toim.)

Kannen kuva: Sami Hakkarainen
Julkaisun kuvat: Puolustusvoimat

© Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos,
Poliisiammattikorkeakoulu, Kadettikunta ry, Suomen Reserviupseeriliitto
ry sekä kirjoittajat

ISBN 978-951-25-2173-9
ISBN PDF 978-951-25-2174-6
ISSN 1798-0402
Edita Prima Oy
Helsinki 2011

SISÄLLYS

<i>Kapteeni Juha Tuominen</i> Arvot ja turvallisuus – pohdintoja muutoksen olemuksesta	5
<i>Kadettikunnan pääsihteeri, ye-eversti Juha Tammikivi</i> <i>Reserviupseeriliiton puheenjohtaja, professori, kapteeni (res.) Mika Hannula</i> Seminaarin puheenjohtajien puheenvuoro	12
<i>Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori, kenraalimajuri, FT Vesa Tynkkynen</i> Seminaarin avaus ja tavoite	13
<i>Professori Timo Airaksinen</i> Turvallisuudesta ja sodan etiikasta	16
<i>Sotilaspedagogiikan emeritusprofessori Jarmo Toiskallio</i> Ihmisen turvallisuudesta – ajattelun kehittelyä professori Timo Airaksisen alustuksen virittämänä	40
<i>Poliisiammattikorkeakoulun rehtori, OTL, VTM, KM Seppo Kolehmainen</i> Poliisin arvot eilen, tänään ja huomenna	60
<i>Sotilaspedagogiikan professori, ye-everstiluutnantti Juha Mäkinen</i> Kommenttipuheenvuoro rehtori Seppo Kolehmaisen esitykseen	75
<i>Dosentti Mikko Salasuo & tutkimusprofessori Tommi Hoikkala</i> Neljännen polven totuus? Paneelikeskustelu teemasta Nuoret ja turvallisuus	83
<i>Viestinnän opiskelija Jyri Rasinmäki</i> Varusmiespalvelun sukupolvimurroksesta	85
<i>Dosentti, kenttärovast Seppo Kangas</i> Historiatietoisuus ja sukupolvimurros	87
<i>Asianajaja, Allianssi ry:n puheenjohtaja Hanna-Mari Manninen</i> Asevelvollisuudesta eteenpäin	89
<i>Valtiotieteiden tohtori Jarkko Vesikansa</i> Talvisota meissä – Maanpuolustuseetoksen tulevaisuus	91
<i>Tutkija Anni Ojajärvi</i> Sukupolvipäivittelyä	94

*YTM, majuri (res.) Risto Sinkko ja VTM, yksikön johtaja Sakari Nurmela
TNS-Gallup*

Nuorten suhtautuminen väkivaltaan ja kollektiivisen
voimankäyttöön 97

MD, PhD, Maj (R) Tiit Meren

An Estonian Surgeon in British Field Hospital in Southern
Afghanistan 122

Johtamisen professori, ye-everstiluutnantti Aki-Mauri Huhtinen

Arvon mekin ansaitsemme 127

Aiheeseen liittyvä erillinen artikkeli

VTM Hanna Tuominen, Ulkopoliittinen instituutti

Eurooppalaiset arvot ja tulevaisuuden ulko- ja turvallisuuspolitiikka 139

Kapteeni Juha Tuominen

ARVOT JA TURVALLISUUS – POHDINTOJA MUUTOKSEN OLEMUKSESTA

Elämässä on hetkiä, jolloin on välttämätöntä kysyä, voisiko ajatella toisin kuin ajattelee ja havaita toisin kuin näkee. Mitä olisi filosofia – haluaisin sanoa filosofinen toiminta – ellei se ole ajattelun kriittistä työtä itsensä suhteen; ellei se tarkoittaisi tiedon kohdistamista siihen, kuinka ja missä määrin on mahdollista ajatella toisin.

– Michel Foucault (1926–84) –

Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos, Poliisiammattikorkeakoulu, Kadettikunta ry ja Suomen Reserviupseeriliitto ry järjestivät 15. lokakuuta 2010 seminaarin, joka käsitteli nuoria, arvoja ja maanpuolustusta. Perinteisen arvoseminaarin teema oli – ja on edelleen – ajankohtainen, sillä aihepiiri on viime aikoina ollut tutkijoiden ja julkisen keskustelun mielenkiinnon kohteena (ks. esim. Hoikkala ym. 2009, Siilasmaa ym. 2010, Myllyniemi ym. 2010).

Seminaarin ohjelma koostui alustuksista ja kommenttipuheenvuoroista sekä paneelikeskusteluista. Lisäksi tilaisuudessa julkistettiin nuorisoon liittyvä mielipidetutkimus. Tämä julkaisu sisältää seminaarissa puhuneiden henkilöiden artikkelit, koosteen paneelikeskustelusta sekä yhteenvedon mielipidetutkimuksesta.

Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori, kenraalimajuri, FT, Dos **Vesa Tynkkynen** pohtii artikkelissaan kadettilupauksessa olevien sotilaan korkeimpien hyveiden – uskollisuuden, miehuuden, kunnian ja toveruuden – merkityksiä ja vaatimuksia tämän päivän upseerille. Sitoutuminen palvelustehtäviin, pyyteettömyys ja ”hengen palo” näyttäytyvät nykyajan upseerille eri tavalla, kuin mitä ne merkitsivät esimerkiksi 1920-luvun kaaderille. Ammattimaisuus on haastanut kutsumuksen.

Tynkkynen myöntää, että sotilasjohtajan arvomaailman on elettävä ajassa, mutta toisaalta upseerin ammattiin liittyvät arvolataukset ovat jossain määrin muuttumattomia. Tynkkynen herättää ajatuksia kysymällä, onko nykyajan nuoriso valmis sitoutumaan upseerin ammatin edellyttämään arvomaailmaan. Mikäli asiaa tarkastellaan vain rekrytoinnin osalta, ei Maanpuolustuskorkeakoululla ole ongelmaa.

Professori **Timo Airaksinen** kirjoittaa turvallisuudesta ja sodan etiikasta. Airaksinen tarjoaa lukijalle runsaan kattauksen turvallisuuden, turvan, sodan ja taistelun retoriikan analysointia. Hän nostaa esille useita kysymyksiä, joiden avulla hän avaa turvallisuuden arvoihin liittyvää problematiikkaa. Onko nykyajan kriiseissä kyse sodista vai taisteluista? Kuka on turvas-

sa sodassa? Kuka turvaa turvaajan? Hakiessaan turvaa toimija ajautuu so-
taan ja lopulta taisteluun. Asevoimat on valtion turvallisuutta varten, vaikka
asevoimien käyttö merkitsee täyttä turvattomuutta. Jos sota on normaalitila,
myös turvattomuus on normaalitila.

Airaksinen laajentaa perinteistä turvallisuuden käsitettä. Hän tekee eron *safety*
ja *security* välillä. Suomeksi ne voisivat tarkoittaa *turvallisuutta* ja
turvatoimia. Airaksisen mukaan *safety* tarkoittaa uhan ja vaaran poissaoloa
ja *security* merkitsee turvatoimia, joiden tarkoitus on poistaa uhat ja vaarat.
Paradoksi syntyy siitä että, kun *safety* menetetään, niin *security* astuu esiin.
Tällöin samanaikaisesti on sekä turvaa että uhkaa. Airaksinen vertaa turval-
lisuutta viattomuuteen: kun sen kerran menettää, sitä ei saa takaisin.

Sotilaspedagogiikan emeritusprofessori **Jarmo Toiskallio** kirjoittaa Airak-
sisen puheenvuoron innoittamana ihmisen turvallisuudesta. Artikkelin koros-
taa sotilaspedagogista näkökulmaa, mikä tarkoittaa sitä, että turvallisuus-
toimijuuden perusrakennetta tulee tarkastella ihmisenä olemisen ja toimi-
misen peruskysymysten kautta. Toiskallio korostaa, että sotilaspedagogiik-
ka ei ole pelkkää koulutusoppia, vaan sen tulee myös asettaa filosofisia ky-
symyksiä sotiluuden, etiikan ja sotilaan toimintakyvyn merkityksen käsit-
tämiseksi. Toiskallio kritisoi aiheellisesti sitä, että turvallisuudesta puhutta-
essa on usein ongelmana se, ettei tunnisteta, millä kielellä keskustelua kul-
loinkin käydään – teknisellä, organisatoris-hallinnollisella, poliittisella, fi-
losofisella vai uskonnollisella. Vaarana on myös se, että keskustelu latistuu
teknisen ja hallinnollisen tason puheeksi.

Toiskallio korostaa artikkelissaan sotilaan toimintakyvyn kehittämistä *ajat-
telun* kautta. Ajattelulla Toiskallio tarkoittaa sitä, miten ihminen voisi käsit-
tää turvallisuuden ja turvattomuuden merkitystä inhimillisessä olemassa-
olossa. Ajattelun kehittymisen avulla olisi mahdollista laajentaa empiiristä,
havaintojemme mukaista totuutta turvallisuudesta.

Poliisiammattikorkeakoulun rehtori, OTL, VTM, KM **Seppo Kolehmainen**
toteaa, että poliisille arvot ovat kaikkea muuta kuin yhdentekevä asia. Kan-
salaisia palveleva poliisityö on mahdollista vain eettisesti kestävässä ympä-
ristön pohjalta. Kolehmainen korostaa, että tulevien poliisien on sekä
omaksuttava poliisin työtä ohjaavat arvot ja ammattieettiset periaatteet,
mutta samanaikaisesti saatava myös etäisyyttä omaksumiinsa arvoihin ja
periaatteisiin. Vain tällöin on Kolehmainen mukaan mahdollista arvioida,
tarkistaa – ja tarvittaessa myös vaihtaa – asetelmaa ilman, että oma identi-
teetti tulee samalla uhatuksi.

Kolehmainen määrittelee eettisesti korkeatasoisen poliisin sellaiseksi, joka on arvoistaan tietoinen, niihin omakohtaisesti sitoutunut ja arvot omakseen ottanut. Tärkeää on, että hän on valmis keskustelemaan arvoistaan avoimesti ja arvioimaan niitä kriittisesti. Kolehmaisen mielestä tarkoituksena ei ole istuttaa oikeita arvoja poliisiksi opiskeleviin, vaan tehdä kaikki voitava, että poliisin kannalta merkittävä ja keskeinen arvo-osaaminen kehittyy ja vahvistuu jo koulutusaikana.

Sotilaspedagogiikan professori **Juha Mäkinen** yhtyy Kolehmaisen ajatukseen turvallisuusviranomaisten yhteistoiminnan kehittämistä ja haastaa meitä pohtimaan, olemmeko etenemässä suomalaisella turvallisuusallalla niin kutsutun yhteiskehittelyn aikakaudelle.

Mäkinen huomauttaa, että teknistaloudellisesti orientoituneen kehittämisen lisäksi turvallisuusviranomaisten keskuudessa tarvitaan aiempaa perustelumpaa ymmärrystä toimialan sosiaalisista haasteista ja ongelmista. Näitä ovat esimerkiksi toiminnan kohteen, yhteisten strategioiden, visioiden sekä toimintatapojen ja oman identiteetin tarkempi määrittely ja jäsentäminen.

Nuorisotutkimusverkoston dosentti **Mikko Salasuo** ja tutkimusprofessori **Tommi Hoikkala** toteavat, että jokaisen aikakauden sotatulkinnat heijastavat kansalaisten tapaa muodostaa suhdettaan talvi- ja jatkosotaan sekä niiden suureen kertomukseen. Heidän mukaansa sukupolvien välisessä vuoropuhelussa eri ikäluokkien käsitykset sotien perinnöstä eivät ole erilaisia, vaan näyttäytyvät pikemminkin ristiriitaisina. Nyt palvelustaan suorittavat nuoret kirjoittavat sotahistoriamme ”neljännen sukupolven” tulkinnan. Se ei välttämättä liity aiempien tulkintojen tapaan itse sotaan, vaan sen seurauksiin ja kansalliseen perintöön.

Salasuo ja Hoikkala ovat koonneet seminaarissa pidetyn paneelikeskustelun puheenvuorot sellaisina kuin panelistit ovat halunneet sanomansa kiteyttää. Paneelin ennakkovirityksessä varusmiespalvelu oli nostettu keskeiseen asemaan Tunnetut sotilaat -tutkimuksen hengessä (Hoikkala ym. 2009).

Viestinnän opiskelija **Jyri Rasinmäki** toteaa, että tämän hetken sukupolvimurrosta ja varusmiespalveluksen nykytilaa sekä tulevaisuutta käsittelevässä keskustelussa on tärkeää painopisteen siirtäminen tähän päivään ja eritoten tulevaan. Keskeisiä kysymyksiä tulisi olla: ”Miksi asevelvollinen suorittaa asepalveluksen?” sekä ”Mitä varten meillä on armeija?”.

Rasinmäki haluaa, että maanpuolustusvelvollisuus nähtäisiin tulevaisuudessa monimuotoisempana kokonaisuutena. Toki siihen sisältyisi myös aseellinen maanpuolustus, mutta yhtenä osana, ei dominanttina. Hänen mu-

kaansa järjestelmän pitäisi olla tarkoituksenmukainen. Tällöin myös nuori kokisi tekevänsä jotain järkevää ja mielekästä.

Kenttärovasti, TT **Seppo Kangas** tarkastelee kirjoituksessaan historiatietoisuutta ja sukupolvimurrosta. Kangas toteaa, että sukupolvien kokemusten ja niistä johdettujen arvojen, samoin kuin tradition merkitys on murtunut. Tyhjiön on vallannut uusliberalismi ja vapauden illuusio. Kankaan mukaan agraariajan yhteisöllisestä elämänpöörästä on ajauduttu sinkkotalouteen. Isoisän tai -äidin sijaan erikoislehdet kertovat, miten hampaat pestään, perunat keitetään ja mitä terapiaa mistäkin saa elämän tavallisten arkipäivien hoitoon.

Kangas toteaa, että yhteisön kannalta oleellisin muutos on tapahtunut arvorakenteessa. Yhteisöllinen maailmankuva ja sen ”suuret kertomukset” pirstoutuivat. Tilalle tuli nuorten maailmankuvien ristiriitaisuus, ydinarvojen selkeytymättömyys, arvojen ja asenteiden jäsentymättömyys sekä suurten kertomusten uusjako. Kangas korostaa, että suomalaisessa historiatietoisuudessa tarvitaan historiaketjun kunnostamista ja viimeisenkin veteraanin kokemuksellisuutta kansallisen kestämissen perintönä.

Allianssi ry:n puheenjohtaja, asianajaja **Hanna-Mari Manninen** kritisoi ajattelumallia, jossa huomio kiinnitetään puolustusvoimien niukkoihin resursseihin tai järjestelmän nykyisiin reunaehtoihin. Tällöin varusmiespalvelusta ei tarvitse lähestyä kauaskantoisesti. Samalla menetetään Mannisen mukaan mahdollisuus visioida, millainen armeija Suomella olisi, jos puolustusvoimilla olisi riittävä rahoitus. Selkeää vastausta ei saada siihenkään, millä tavoin nuoret sitoutuisivat varusmiespalvelukseen paremmin.

Mannisen mielestä keskustelussa on siirryttävä rohkeasti asevelvollisuudesta eteenpäin. Nuoret hahmottavat maailmaa entistä enemmän globaaleista lähtökohdista käsin. Vaikka nuoret arvostavat sotiemme veteraaneja ja heillä on vahva maanpuolustustahto, itse armeija näyttäytyy monelle samanlaisena velvollisuutena kuin pakkoruotsi. Se ei ole Mannisen mukaan hyvä tai paha asia, vaan tosiasia, joka vaatii vapaaehtoisen asepalveluksen nykyistä laajempaa tarkastelua asevelvollisuuden rinnalla.

Valtiotieteiden tohtori **Jarkko Vesikansa** toteaa, että talvisodan 50-vuotismuisteloiden myötä alkoi muovautua sukupolvia, joille talvisota oli jälleen historiallinen avaintapahtuma ja identiteetin aines. Vesikansa muistaa keskustelut, joissa hänen ikätoverinsa perustelivat toisilleen varusmiespalvelukseen astumista sodan kokeneiden isovanhempiensa kunnioittamisella. Vesikansan mukaan suhtautumismalli kertoi, että sotasukupolvet ja heidän lastenlapsensa löivät itäblokin vapautuessa henkisesti kättä.

Vesikansa muistuttaa, että vaikka talvisodalla on yhä vahva vaikutus suomalaiseseen maanpuolustuseetokseen, keskustelu yleisestä asevelvollisuudesta on kiihtynyt vuosi vuodelta. Hänen mukaansa talvisodalla on keskustelua turha yrittää vaihentaa, mutta talvisota voi antaa keskusteluun suhteellisuutta. Talvisota ei ollut pelkästään Suomen ja Neuvostoliiton välinen sota, vaan osa laajempaa eurooppalaista konfliktia. Vesikansa alleviivaa, että yleinen asevelvollisuus ei ole pelkästään Suomen sisäinen asia, vaan sen tulevaisuus riippuu kansallisen maanpuolustustahdon lisäksi eurooppalaisesta kehityksestä.

Tutkija **Anni Ojajärvi** huomauttaa nuorisotutkijana kiinnittäneensä huomiota sukupolvipäivittelyyn. Se on hänen mukaansa puhetta, jonka keskiössä on tämän päivän nuorison heikkous, turmeltuneisuus ja laiskuus. Ojajärvi toteaa, että nuorison tilan päivittely ei ole uusi ilmiö, vaan sitä on tehty siitä asti, kun käsite nuoriso on ollut käytössä.

Ojajärvi muistuttaa, että muuttuneen maailman tai nuorison päivittelyyn ei kannata tuhlaata energiaa. Nuorten väitetyn arvotyhjiön ja rappion sijaan tulisi pikemminkin miettiä ehtoja, joiden ympäröimänä nuori sukupolvi elää. Nuorten todellisuuden ymmärtäminen tarjoaa Ojajärven mielestä aidon lähtökohdan hahmottaa heidän suhdettaan esimerkiksi maanpuolustukseen. Ojajärven mukaan tulisi pohtia, millaisia ominaisuuksia, taitoja, resursseja ja kiinnostuksen kohteita nuorilla on ja miten puolustusvoimat voisivat hyödyntää näitä aiempaa paremmin. Joukko-osastojen arkea väitöstudiumukseensa havainnoinut Ojajärvi korostaa myös sitä, että kaikki nuorten kanssa tekemisissä olevat instituutiot opettavat ja kasvattavat nuorisoa omalla tavallaan. Näistä periaatteista tulisi olla tietoinen ja hyvien käytäntöjen tulisi toteutua instituution joka kolkassa.

Seminaarissa julkistetun, TNS-Gallupin tutkijoiden **Risto Sinkko** ja **Sakari Nurmelan** tekemän mielipidetutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa nuorten suhtautumista yhteiskunnan toiminnan ja ylläpidon nimissä harjoitettavaan kollektiiviseen voimankäyttöön. Kollektiivisella voimankäytöllä tarkoitetaan erityisesti suhtautumista poliisin ja puolustusvoimien toimintaan. Sinkon ja Nurmelan tutkimus toimii myös pilottitutkimuksena laajemmalle ”Nuoret, arvot ja maanpuolustus” -tutkimukselle, joka toteutetaan vuosina 2011 ja 2012.

Sinkon ja Nurmelan mukaan tutkimuksen olennainen tulos on se, kuinka voimakkaasti miesten suhtautuminen maanpuolustukseen ja kollektiiviseen voimankäyttöön poikkeaa naisten suhtautumisesta. Tulos ei heidän mukaansa ole yllätys, sillä vastaava ero esimerkiksi maanpuolustustahdossa on nähtävissä muun muassa Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan

(MTS) tutkimusten perusteella. Olennaista miesten ja naisten välisissä suhtautumistavoissa on se, että miesten välisiä eroja selittää moni taustatekijä, vaikkapa ikä. Naisilla vastaavia eroja ei havaita. Risto Sinkko ja Sakari Nurmela toteavat, että nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä pakottaa miehet ottamaan kantaa varusmiespalvelukseen ja sitä kautta koko asevelvollisuuteen. Varusmiespalveluksen suorittaneiden miesten suhtautuminen maanpuolustukseen poikkeaa selvästi positiiviseen suuntaan asepalvelusta suorittamattomien miesten suhtautumisesta. Palvelusta suorittamattomien ryhmässä erottui alle 19-vuotiaiden ryhmä, jossa esiintyi selvää kielteisyyttä maanpuolustusta kohtaan. Mahdollista on, että tässä ryhmässä ajattelu hakee vielä uriaan, sillä joidenkin väittämien kohdalla esiintyi enemmän ”en osaa sanoa” -vastauksia kuin muissa ryhmissä.

Tutkijoiden mukaan varusmiespalveluksen suorittaneiden ryhmässä oli erotettavissa johtaja- ja miehistökoulutuksen saaneiden ryhmät. Vahvasti maanpuolustusta tukevien ryhmässä korostui varusmiespalveluksessa johtajakoulutuksen saaneiden osuus; toisessa sinänsä myös maanpuolustukseen positiivisesti suhtautuvassa ryhmässä oli enemmän miehistötason koulutuksen saaneita.

MD, PhD **Tiit Meren** kirjoittaa artikkelissaan kokemuksistaan, joita hän sai Afganistanissa Helmandin maakunnassa toimiessaan ensimmäisenä virolaisena kirurgina Iso-Britannian johtamassa kenttäsairaalassa vuonna 2008. Meren kuvaa myös virolaisen reserviläisen suhtautumistapaa afgaanipotilaisiin sekä pohtii yksittäisen operaation laajempaa merkitystä Viron puolustusvoimille.

Johtamisen professori **Aki-Mauri Huhtinen** kirjoittaa seminaarin yhteen-vetoartikkelissaan, että vaikka turvallisuuden opetuksesta vastaavat tahot opettavat ja tutkivat eettis-moraalisia malleja, niin viimekädessä jokainen turvallisuustoimija rakentaa oman kokemuksensa ja tietopohjansa kautta itselleen sekä tiedostetut että tiedostamattomat toimintatavat vaikeissa turvallisuustilanteissa. Huhtinen korostaa, että mikään tutkimus, opetus tai ennaltaehkäisevä tiedostaminen ei poista aitoihin uhkiin ja riskitilanteisiin liittyvää emotionaalista yllätyksellisyyttä. Me emme koskaan voi Huhtisen mukaan täysin tietää ennen kokemusta, kuinka tulemme toimimaan tilanteissa, joissa päätös voimankäytämisestä tai käyttämättä jättämisestä on tehtävä tunnemyrskyssä ja oudoissa toimintaympäristöissä intuition varassa. Huhtinen huomauttaa, että mitä enemmän luotamme arjen rutiineissa tekniikkaan ja normistoihin, sitä suurempaa on onnettomuuksien yllätyksellisyys.

Huhtinen korostaa nuorison vastuuta. Hän uskoo *Eppu Normaalin* hengessä, kuinka nuoret saavat pienestä pitäen todeta, että *kirves ja perhe, lumi-hanki, poliisi sekä viimeinen erhe* elävät vahvoina kaikesta huolimatta. Huhtinen luottaa siihen, että nuoret näkevät, kuinka kasvatuksen ohjat eivät ole aikuisten käsissä, ja kuinka vanheneva Suomi ei tarjoa automaattisia ratkaisuja laajeneviin mustiin henkisiin ja aineellisiin aukkoihin. Professori Huhtinen luottaa siihen, että tulevaisuus on edelleen nuorten käsissä.

VTM, Ulkopoliittisen instituutin tutkija, **Hanna Tuominen** pohtii seminaariin teemaan liittyvässä, erillisessä artikkelissaan nuorten arvojen ja asenteiden merkitystä EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisen tulevaisuuden rakentamiselle. Eurooppalaisen nuorison nykyiset mielipiteet luovat pohjan vaihtoehtoisille tulevaisuuskuville, joita voidaan työstää eteenpäin. Erityisen tärkeää on se, että eurooppalainen arvomaailma koetaan omaksi ja nuoret sitoutuvat toimimaan sen edellyttämällä tavalla. Parhaimmillaan Euroopan unioni voisi legitimoitua demokraattiseksi toimijaksi, joka kykenisi tuottamaan turvallisuutta ja hyvinvointia laajemmassa, globaalissa perspektiivissä.

X X X X

Nuoret, arvot ja maanpuolustus -kirjan toimittajana toivon, että artikkelit herättävät lukijassa *ajatuksia – ja tapoja nähdä toisin* – yksilöistä, yhteiskunnasta ja organisaatioista turvallisuuden viitekehyksessä. Seuraava arvoseminaari pureutuu hyvän hallinnon teemaan.

Julkaisun kirjoittajille ja seminaarin järjestäjille esitän kiitokset sujuvasta yhteistyöstä – koristakoon Teitä kunnia.

Lähteet

Foucault, M. 1999. Seksuaalisuuden historia – Tiedontahto, Nautintojen käyttö, Huolitsesta. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.

Hoikkala, T., Salasuo, M. ja Ojajärvi, A. 2009. Tunnetut sotilaat – varusmiehen kokemus ja terveystaju. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto

Myllyniemi, S. (toim) 2010. Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Helsinki: OKM & NTV & Nuora.

Siilasmaa, R. ym. 2010. Suomalainen asevelvollisuus. Helsinki: Puolustusministeriö.

Kadettikunta ry:n pääsihteeri ye-eversti Juha Tammikivi

Reserviupseeriliitto ry:n puheenjohtaja, professori Mika Hannula

SEMINAARIN PUHEENJOHTAJIEN PUHEENVUORO

Kadettikunta ry ja Suomen Reserviupseeriliitto ry sekä Maanpuolustuskorkeakoulu ovat järjestäneet 2000-luvulla useita arvo-, johtamis- ja turvallisuuspolitiikan seminaareja, joissa on pyritty nostamaan esille ajankohtaisia ilmiöitä ja keskustelun aiheita. Suomalaisessa yhteiskunnassa ei voi välttyä keskustelulta yleisestä asevelvollisuudesta ja kansan korkeasta maanpuolustustahdosta. Puolustusvoimain komentaja kenraali Ari Puheloinen on nostanut maanpuolustustahdon puolustusvoimien suorituskyvyn keskeisimmäksi tekijäksi. Juuri tämän seminaarin aikoihin on niin sanotun Siilasmaan asevelvollisuuden yhteiskunnallisia vaikutuksia tutkinut työryhmä jättänyt loppuraporttinsa puolustusministeriölle ja samaan aikaan on yleinen asevelvollisuus katoamassa Euroopasta.

Valtakunnallisina kansalaisjärjestöinä Kadettikunta ry ja Suomen Reserviupseeriliitto ry haluavat osallistua niin yhteiskunnalliseen arvo- ja turvallisuuspolitiikkaan kuin turvallisuuspolitiikkaa koskevaan keskusteluun laajan turvallisuuskäsitteen sateenvarjon alla. Tästä on hyvänä esimerkkinä Poliisiammattikorkeakoulun ja Nuorisotutkimusverkoston osallistuminen seminaariin yhdessä Maanpuolustuskorkeakoulun, Kadettikunnan ja Suomen Reserviupseeriliiton kanssa.

Seminaarin aihevalinnalla ”Nuoret, arvot ja maanpuolustus” on haluttu keskittyä selkeästi nettisukupolven nuoriin ja heidän ajatuksiinsa maanpuoluksesta ja arvoista. Seminaari on lähtölaukaus Kadettikunnan ja Suomen Reserviupseeriliiton yhteiselle arvotutkimushankkeelle, mikä toteutetaan vuosina 2011- 2012.

Seminaarin puheenjohtajina haluamme kiittää Maanpuolustuskorkeakoulun Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitosta sekä seminaarin valmistelutyöryhmää erinomaisesta yhteistoiminnasta seminaarin ja käsillä olevan julkaisun aikaansaamiseksi.

Seminaari innoitti ja stimuloi osallistujia kiperiin kysymyksiin alustajille ja panelisteille. Toivomme, että tämä julkaisu samalla tavalla innoittaa ja stimuloi lukijoitaan pohtimaan näitä tärkeitä asioita.

Maanpuolustuskorkeakoulun rehtori, kenraalimajuri Vesa Tynkkynen

SEMINAARIN AVAUS JA TAVOITE

Arvoisat seminaariin osallistujat, hyvät naiset ja herrat

Päivän teema on seminaarikutsussa otsikoitu sanoilla: Nuoret, arvot ja maanpuolustus.

Lähestyn avauksessani teeman problematiikkaa upseerikasva-

tuksen tai upseerin arvojen näkökulmasta kysymyksellä: joutaako vanha romukoppaan?

Maanpuolustuskorkeakoulun strategia on päivitetty kuluvan vuoden aikana. Jo viime vuonna alkanut prosessi oli ajoittain kovinkin kiharainen ja monitahoinen. Kuten tavallista, pelkistetyn ytimen löytäminen ja määrittäminen laajasta tehtävä- ja toimintakentästä osoittautui hankalaksi.

Olemassaolon oikeutukselle oli löydettävä kestävä perusta, siis sanalla sanoen ytimien ydin. Sitran yliasiamies Mikko Kosonen totesi eräässä lehtiartikkelissa, että ”Suomessa keskitytään liikaa asiantuntijauralle ja uraudutaan siihen. Johtotehtäviin usein ajaudutaan, vaikka osaamista tai koulutusta ei ole.” Edellä kuvatun perusteella yliopistomaailma siis tuottaa yleisesti ottaen asiantuntijoita.

Osana suomalaista yliopistokenttää Maanpuolustuskorkeakoulu ei kuitenkaan perusta toimintaansa pelkistäen asiantuntijavalmiuksien luomiseen. Korkeakoulun olemassaolon lähtökohdat perustuvat pitkälti yhteiskunnan puolustusvoimille asettamiin vaatimuksiin maan puolustamisesta. Tätä kautta päädytään siihen, että Maanpuolustuskorkeakoulun tehtävänä on tuottaa sodan ja rauhan ajan johtajia asiantuntijavalmiuksin.

Edellisen ajatuksen perusteella Maanpuolustuskorkeakoulun arvoja on tarkasteltava maanpuolustuksen, johtajuuden ja asiantuntijuuden näkökulmasta. Arvojen sisällöt ja keskinäiset painoarvot ovat jatkuvassa muutoksessa.

Tarkasteltaessa 1920-luvun puolustusvoimia tai upseerikoulutusta leimasivat nykypäivään verrattuna täysin toiset arvot. Upseerin kirje toiselle upseerille loppui usein sanoihin ”veljesi ryssän vihassa”. Itäisen naapurin uhka leimasi voimakkaasti arvomaailmaa. Johtajuus oli upseerille pitkästi

annettua. Sitä ei tarvinnut erityisesti perustella, eikä sitä juuri kyseenalaistettu. Asiantuntijuus ei noina aikoina ollut elävä käsite. Sen sijaan sotilas-ammattillinen osaaminen oli yksiselitteisesti upseerien omaisuutta.

Tulevien upseerien ammatillinen arvomaailma luodaan nykyään pitkälti Kadettikoulussa ensimmäisen kolmen vuoden sotatieteiden kandidaatin opintojen aikana. Vaikka upseerin arvomaailma muokkautuu tulevissa työtehtävissä, on kuitenkin niin, että ajattelumaailman arvoperusta luodaan kadettiaikana.

Kuten aiemmin totesin, kukin aikakausi muokkaa ja arvottaa ajatusmaailmansa lähtökohtia. On siis varsin kohtuullista tarkastella lyhyesti niitä arvoperusteita, joita tuleville upseereille painotetaan.

Opintojaan aloittavan upseerin arvoperustaa voidaan tarkastella kadettilupauksen sisältöä peilaten. Lupa ei ole niin sanottu virallinen normi, vaan enemmänkin jonkinlainen kuvaus upseerina ja johtajana olemisesta.

Lupauksesta voisi poimia kohdan, jossa todetaan, että *”Kadettilipun, sotilaan korkeimpien hyveiden uskollisuuden ja miehuuden, kunnian ja toveruuden vertauskuvan edessä...”*. Kukin aika tulkitsee vanhaa sanomaa omalla tavallaan. Nykyään kadeteille avataan edellä kuvatun sitaatin arvopohjaa seuraavasti:

USKOLLISUUS on pitkälti luottamusta, jota ei voi rikkoa. Luottamuksen on toimittava niin johtajan ja alaisten kesken kuin upseerien kesken. Maanpuolustukseen liittyvän kansallisen tehtävän takia valtiiovallan on voitava luottaa upseereihinsa.

MIEHUUS on rohkeutta, voimakkuutta, kovuutta ja pehmeyttä. Rohkeus on itsensä voittamista ja esimerkillisyyttä. Voima on erityisesti henkistä pääomaa. Kovuus auttaa kestäämään ja pehmeys auttaa ymmärtämään.

KUNNIA on hyväksyntää ja arvostusta. Tärkeintä on, että voi toimissaan kunnioittaa itseään ja tekojaan sekä seistä sanojensa takana.

TOVERUUS kiteytyy pitkälti sanontaan ”kaveria ei jätetä”. Toisen tarpeet asetetaan omien edelle, kun toista huomioidaan, autetaan ja tuetaan. Toveruuden keskeinen elementti on luottamus.

Voiko edellä kuvattu arvojen kuvaus olla nykyhetken ja tulevaisuuden sotilasjohtajan ohjenuora? Koetaanko tämän tyyppinen arvomaailma yleensä-

kin aikansa eläneeksi? Haluaako nykynuoriso sitoutua tämän tyyppiseen ajatteluun?

Yhteiskuntamme on sotien jälkeen vaurastumisen myötä muuttunut pulavuosien yhteisöarvojen kunnioittajista hyvinvointiyhteiskunnan yksilöarvojen palvojiksi. Kuvaamieni arvojen toteutuminen edellyttää yhteisön edun asettamista yksilön edun edelle. Haaste tuntuu jossain määrin epärealistiselta.

Yhteiskunta on tottunut näkemään upseerit luottopakkeina, jotka ovat käytössä 24/7. Nykyään arvomaailma ponnistaa enemmänkin periaatteelta 8/5 ja muusta on maksettava pilkulleen virkaehtosopimuksen mukaan. Upseerien ammattikunta on virkamiesmäistynyt.

Vaikka edellä esittämistäni näkemyksistä kuultaa jossain määrin kyynisyys, olen kuitenkin sitä mieltä, että sotilasjohtajien arvomaailman on elettävä ajassa. Toisaalta on tietysti niin, että upseerin ammattiin liittyvät arvolataukset ovat ainakin jossain määrin muuttumattomia samalla tavoin kuin lääkärin ammattiin liittyvät eettiset lähtökohdat ovat ammattikunnan pysyviä arvoja.

Voidaan perustellusti kysyä, saadaanko upseereiksi nuoria ihmisiä, jotka ovat valmiit sitoutumaan upseerin ammatin edellyttämään arvomaailmaan. Rekrytoinnin näkökulmasta korkeakoululla ei ole ongelmia. Vuosittainen opintoihin hakeutuvien määrä on reilusti yli 500 pyrkijää, joista kadeteiksi valitaan noin 150 opiskelijaa. Pääsykoe korkeakouluun testaa leimallisesti soveltuvuutta ammattiin.

Arvoisat kuulijat, alkavan seminaarin tavoitteita ei ehkä ole tarvetta hakata kiveen aloituspuheenvuorossa, koska eri esitykset luotaavat turvallisuutta ja siihen liittyviä arvoja kovin monesta suunnasta. Näkemykseni mukaan keskustelussa on kuitenkin paneuduttava ainakin joissain määrin nuorison tai yhteiskunnan nykyarvojen ja niin sanotun ”vanhemman saapumiserän” perinteisten arvojen välisiin eroavaisuuksiin ja yhtäläisyyksiin.

Näillä muutamilla ajatuksilla toivotan kaikki tervetulleiksi Maanpuolustuskorkeakoululle ja totean seminaarin avatuksi.

Professori Timo Airaksinen

TURVALLISUUDESTA JA SODAN ETIIKASTA

Terrori ja sen retoriikka

Antiikin Kreikan filosofi Herakleitos ”Hämärä” sanoo suurin piirtein näin: ”Sota on kaiken isä ja kuningas – jotkut se tekee jumaliksi ja jotkut ihmisiksi, jotkut se on tehnyt orjiksi, toiset vapaiksi”. Herakleitos myös moittii Homerosta: Homeros on väärässä toivoessaan taistelun

loppumista, sillä ”jos niin tapahtuisi, kaikki loppuisi siihen”. Herakleitos ei välttämättä puhu sodasta vaan hän puhuu nimenomaan taistelusta ja kamppailusta näiden sanojen laajassa merkityksessä, mutta se mitä hän sanoo, soveltuu sotaan. Thomas Hobbes määrittelee sodan seuraavasti: sota ei ole vain taistelua vaan korostunutta valmiutta ryhtyä taistelemaan. On siis erotettava toisistaan taistelu, sota ja kamppailu (sanan yleisessä merkityksessä). Ihminen kamppailee koko ajan, jopa itseään vastaan, mutta taisteluun ryhtyminen on kokonaan eri asia. Kukaan ei voi taistella itseään vastaan. Huomattakoon vielä, että on myös mahdollista taistella ilman sotaa. Sota on aivan erityinen tapa organisoida taistelut tai ainakin niiden uhka. Ajatellaan vaikka kylmää sotaa, joka oli sota ilman taisteluja. Sota voi olla ilman taisteluja; taistelut voivat olla ilman sotaa. Ajatukseni on, että sota ja taistelu on erotettava toisistaan mahdollisimman tarkasti.

Hyvä esimerkki taistelusta, jonka suhde sotaan on todellakin arvoituksellinen, on Afganistan vuonna 2011. Siellä on meneillä kamppailu, jonka luonne on kovin epäselvä. Kuten Frank Furedi kirjassaan *Invitation to Terror* (Continuum, 2008) todistelee, terrorismi on niin epäselvä ja hankala käsite, että ”terrorismin vastainen sota” on muuttumassa käsitteeksi ”pitkä sota”. Tämä semanttinen siirtymä sisältää kauaskantoisen viestin: kyseinen sota on pitkä, ehkä loppumaton, ja siksi jotakin jota kelpaa pitää normaalitilana. Terrorismi on vain menetelmä, eikä menetelmää vastaan ole mahdollista sotia. Pitäisi siis puhua sodasta terroristeja vastaan. Mutta keitä he ovat? Vielä parempi kysymys on, mikä sota? – ja tämä kysymys koskee myös pitkää sotaa. Onko Afganistanissa sota? Onko Suomi sotaa käyvä maa? Jos Afganistanissa on sota, miksi suomalaiset turvaavat siellä rauhaa? Viron tilanne on todella ironinen. Virolaiset valittavat, että toisessa maail-

mansodassa Neuvostoliiton joukot tulivat maahan muka kutsuttuina, vaikka kyseessä oli hyökkäys ja maan valtaus. Nyt vuonna 2011 heidän omat joukkonsa ovat Afganistanissa kutsuttuina puolustamaan yhtä osaa maasta ja kansasta. Mistä ensin valitetaan, se tehdään itse, kun tilanne niin vaatii. Virolaiset ovat myös valittaneet, että EU ei kuuntele heidän Neuvostoliiton rikoksia koskevia valituksiaan vaan käskää unohtamaan menneet. Tietenkään kaikkien ei tarvitse unohtaa menneitä, kuten Israelin ja ehkä myös Puolan, mutta virolaisten pitää unohtaa, ja sen he tekevät itse Afganistanissa sotiessaan.

Nykyajan sodat ovat ja eivät ole sotia, joka on loogisesti mahdoton yhtälö mutta samalla retorisesti ihanteellinen tilanne. Ehkä ne ovat vai taisteluita? Kansainvälisissä konflikteissa logiikka ja semanttinen selkeys ovat vaarallisia eikä niihin haluta turvautua. Pitäydytään siis retoriikassa, suostuttelun taiteessa. Ensimmäinen ja toinen maailmansota olivat perinteisiä, oikeita sotia valtioiden välillä. Japanin ja Saksan valtiot hyökkäsivät ja seurauksena oli sotatila. Korean sota taas ei ollut oikea sota, vaan YK:n operaatio. Vietnamin sodasta on vaikea sanoa, mikä se oli. Ehkä se oli oikea sota Pohjois- ja Etelä-Vietnamin valtioiden välillä, joihin USA laittomasti sekaantui? USA on hyökännyt Grenadaan ja Panamaan, mutta sotia nuo konfliktit eivät olleet. Oliko Falklandin konflikti sota Britannian ja Argentiinan välillä?

Irakin sodat olivat ja menivät, mutta vuonna 2011 levottomuudet jatkuvat yhä. Afganistanissa USA liittolaisineen auttaa Kabulin hallitusta lannistamaan taleban-kapinallisia. Kyseessä on sota, kapina, sisällissota, väkivaltaiset levottomuudet tai joku muu konfliktin tyyppi. Joka tapauksessa presidentti Barak Obama on ottanut harteilleen sotapresidentin kunniakkaan viitan ja esimerkiksi kesällä 2010 yrittänyt tietoisesti profiloitua vahvaksi sodanjohtajaksi. Hänellä on sota, ja se on sisäpoliittisesti tärkeä ansio USA:ssa. Obamalla on siis sota menossa Afganistanissa. Toisaalta talebanit ovat terroristeja ja laittomia taistelijoita, siviilejä, jotka ampuvat kohti Amerikan sotilaita, ja sellaisena heitä myös kohdellaan. Sotilaat ovat kokonaan eri asia, erityisesti sotavangin roolissa. Siksi sota on ja ei ole, kuten tämän päivän sodan retoriseen luonteeseen kuuluu. Presidentti Obama käy sotaa silloin kun itse haluaa, aina sen mukaan mitä sodan retoriikasta hyötyminen edellyttää. Hän taistelee joka tapauksessa, mutta sotii vain joskus.

Sota kehitysmaassa on outoa; sitä vaivaa outous, joka taas on retoriikan asia. Mitä muuta on oletettavissa tilanteessa, jossa maailman rikkaimmat maat ja väkevimmät sotavoimat taistelevat maailman köyhimpiä ja kurjimpia vastaan. Voiko olla mitään dramaattisempaa konfliktia kuin se, jossa heikoin kohtaa vahvimman taistelussa kuolemaan asti? Ehkä kysymys on

harhaanjohtava? Heikoin ei ole heikko, sillä pahuuden demoniset voimat ovat hänen takanaan ja fanaattisen tarmon kirous ajaa häntä eteenpäin kohtaamaan demokraattisen etiikan ja tieteen hyvät voimat. Jostain vuorten luolista hiipii esiin koirankuonolaisten lauma joka haluaa vain tuhota ja hävittää. He eivät pelkää kuolemaa. He ovat kehitysmaiden asukkaita, mutta heikkoja he eivät ole. Siviilit ovat heikkoja omissa alkeellisissa oloissaan, mutta mikä on siviilin ja terroristin ero? Kuka onkaan viaton sivullinen? Muuttuuko joku terroristiksi silloin, kun hän kuolee? Myönteinen vastaus auttaa ymmärtämään, miksi nykyisessä sodassa on niin paljon siviiliuhreja ja miksi länsimaat hyväksyvät niin suuret siviilien tappiot. Tässäkin on riski: länsimaissa yksikin siviiliuhri on katastrofi ja kaksi aiheuttaa maansurun; kehitysmaissa ihmiset ja uhrit eivät yksilöllisty samalla tavoin. Sama koskee tietysti taistelijoita. Mihin panna tapettu terroristi? Kuollut sotilas on kansallissankari, joka lippuun käärittynä kunnialaukausten saattamana lasketaan sankarihautaan omaisten kyynelehtiessä. Omat kaatuvat taistelussa, viholliset vain tapetaan ojiin ja kuoppiin. Joka tapauksessa rikkaat sotivat kaikkein köyhimpiä vastaan – se on ajan henki. Mutta ainakin amerikkalaisia ja talebaneja yhdistää uskonto ja se siunaus ja voima, jonka he jumaliltaan vaikean aikoina ja kovissa paikoissa saavat.

Tahto rauhaan ja sota normaalitilana

Onko rauha normaalitila ja sota poikkeus siihen? Pitkä sota islamin ääri-
liikkeitä vastaan ei lopu vielä ensi vuonna. Yleensä ihmiset sanovat toivovansa, että niin kävisi ja rauha palaisi. Ihmiset sanovat haluavansa rauhaa. Kaikki haluavat rauhaa. Kaikki haluavat aina rauhaa. Rauha on itsessään arvokas asiantila, jonka soisi olevan myös normaalitila. Ihmiset siis elävät rauhassa, kunnes tulee sota. Jos sotaa ei tule, ihmiset elävät normaalia elämäänsä. Sota puhkeaa; rauha tulee. Ja rauhan mukana olot normalisoituvat. Mutta miten todella on? Onko retoriikka jälleen eri asia kuin totuus? Rauha normaalitilana saattaa olla vain puhetapa ja säädyllisen keskustelun vaatima fraasi. Ehkä sota onkin normaalitila ja rauha poikkeus siihen; taistelu on tietysti kokonaan eri asia. Miten on silloin ihmisten rauhantoiveiden järkevyyden laita? Esimerkiksi USA on tarpeeksi vahva jatkuvaan sotaan. Onko EU siihen tarpeeksi vahva? USA:lla on myös halu ja tahtotila jatkuvaan sotaan. Toisaalta on mahdollista ja varmasti tarpeellista puhua myös tahdosta rauhaan.

Mutta kuten tiedämme, valta on aina naamioitua ja kätkeytyä, ja jos tahto sotaan merkitsee valtaa, tuo tahtotila on silloin aina myös kätkeytyä. Friedrich Nietzschen käsite ”tahto valtaan” sopii hyvin sotaan. Mutta vain yliihmisen tahto valtaan on avointa, eikä yli-ihmistä ole vielä syntynyt, ei edes Kolmannessa Valtakunnassa. Tahto valtaan edellyttää sotaa, jossakin sanan

“sota” monista merkityksistä. Tahto valtaan edellyttää ainakin jatkuvaa valmiutta taistella. Ja kuten tiedämme, voitettu sota aina oikeuttaa itsensä. Pitää vain pitää huolta siitä, että voittaa tai on ainakin voittajan puolella. Vae Victis, voi voitettuja, sanottiin roomalaisille. Minkä väkivalloin ottaa, se on omaa ja siihen on oikeus. Venäjällä on Karjalansa nyt ja aina. Oikeastaan on harhaanjohtavaa sanoa, että Karjala olisi Venäjän oma. Karjala on osa Venäjää, koska Karjalan valtaus muutti alueen osaksi suurta ja mahtavaa Neuvostoliittoa. Ja Venäjä on Neuvostoliiton perillinen – mutta tietysti vain niissä asioissa, jotka se haluaa periä.

Ehkä opimme jotakin alkuperäiskansoilta. Esimerkkinä Australian alkukasukkaat, aboriginaalit, jotka englantilaisten tullessa Sydneyn lahdelle vuodesta 1770 alkaen eivät osanneet tehdä työtä, mutta osasivat toki taistella. Abot kulkivat alasti, tekivät keihäitä aseikseen katkaisemalla suoran kepin ja teroittamalla sen kärjen tulella. He myös heittivät kiviä ja käyttivät nuijia. Kun britit hyökkäsivät, abot heittivät kaiken sivuun ja pakenivat juosten. Briteillä ei ollut mitään mahdollisuutta tavoittaa heitä ennen kuin hevoset saatiin avuksi. Ratsain oli helppo tavoittaa juokseva vihollinen. Abot kävivät heimosotia toisiaan vastaan koko ajan. He olivat jatkuvasti valmiita taisteluun. Tässä mielessä sota oli heille normaalitila.

Tässä on tietysti heti erotettava toisistaan totaalinen ja rajoitettu sota. On erotettava toisistaan myös sota tuhoamisesta ja sota voitosta. Sodan ja taistelun voi voittaa tuhoamatta vihollista. Roomalaiset kävivät totaalista sotaa Karthagoa vastaan ja hävittivät koko kaupungin, kaupungin ympäristön ja asukkaat. Toisen maailmansodan lentopommitukset olivat totaalista sotaa, koska tarkoituksena oli tuhota kaikki, koko vihollisen maailma ja todellisuus. Palopommit asuntokortteleihin hävittävät kaiken, totaalisesti. Atompommit Japaniin olivat suuri menestys. Ensimmäisen maailmansodan rintamataistelut olivat taas nimenomaan tuhoamissotaa, ei totaalista sotaa. Tietysti jo antiikin kreikkalaiset osasivat tuhoamissodan.

Luonnonkansojen sodat ovat erilaisia kuin nykyajan totaaliset sodat, joissa tarkoituksena on nimenomaan tuhota vihollinen (ks. ensimmäisen maailmansodan kuvaus, Ernst Jünger, *Teräsmyrskyssä*, 1920, käännös Gummerus, 2008). Aboilla sota oli normaalitila, mutta taistelut eivät olleet tuhoamista varten, eikä sotaa päästetty totaalisiksi. Sota merkitsee silloin ritualisoitua taistelua, jonka tarkoituksena on tuottaa voittaja minimikustannuksin. Ajatus on hieno. Kaksi puolta asettuu vastakkain ja alkaa heittää keihäitä, keihästä vastustajat. Keihäitä heitetään, torjutaan ja väistellään. Kun joku taistelijoista saa pahan osuman, taistelu lakkaa. Se on ohi ja haavoittuneet hoidetaan. Kuolleesta ehkä maksetaan hyvitys. Taistelu on käyty ja vihanpito on ohi, alkaakseen taas uudestaan. Tällainen rituaalinen sota on

normalisoitavissa ja yhteisö kestää sen pysyvänä osana omaa elämäänsä. Samanlaisen tarinan pystyy kertomaan monista muistakin paikoista, ei vain Australiasta.

Ehkä on uskallettua puhua alkuperäis- ja luonnonkansojen kohdalla sodasta. Paras on puhua voiman, taistelun ja väkivallan kulttuurista, joka aboilla oli hyvin kehittynyt. Oli kyseessä sota tai ei, joka tapauksessa aboilla oli jatkuva valmius väkivaltaan ja tappoihin. Esitän seuraavassa lyhyen kuvauksen tämän kulttuurin yhdestä versiosta (Ronald M. ja Cathrine H. Berndt, *The World of the First Australians*, Aborigines Studies Center, Canberra, 1999, s. 358-9). Koillisessa Arnheimin maassa erotetaan kuusi väkivallan tyyppiä, joilla kullakin on oma nimensä:

1) *Magarada*: rikkomuksen todistaminen ja rankaiseminen alistamalla epäilty tuskalliseen ja vaaralliseen tilanteeseen, tulikokeeseen, jolla on todistava tai puhdistava vaikutus. Tämä johti usein taisteluihin. Etelässä Sydneyn seudulla loukattu osapuoli saattoi keihästä vihollisen, jolloin keihään heitosta ilmoitettiin ensin selvästi ja heitto tapahtui niin kaukaa, että uhri saattoi väistää keihästä. Tarkoitus ei ollut tappaa. Tämä keihästämisen on samalla rikkojan koettelemista. Tällainen tulikoe on ollut käytössä myös Euroopassa. Noidaksi epäilty henkilö sidottiin ja heitettiin veteen. Jos hän kellui, hän oli syyllinen. Perustelu oli seuraava: noita on likainen olio jota puhdas vesi hylkii ja siksi vesi nostaa hänet pintaan. Kelluminen on likaisuuden seuraus ja viittaa noituuteen. Uppoava on viaton ja puhdas kuin vesi itse.

2) *Nirimaoui julngu*: aviouuskollisuusriidat ratkaistaan leirissä huutamalla ja riitelemällä, ei väkivallalla.

3) *Narub*: mies tappaa toisen hänen nukkuessaan ja ratkaisee näin heidän välillään olleen kiistan tai muun vihamielisyyden aiheen. Vastuu taposta kuuluu koko klaanille, ei pelkästään tappajalle itselleen. Aboille oli tyypillistä juuri nukkuvan tappaminen. Tähän on varmasti ollut joku erityinen syy, esimerkiksi uskonnollinen tai myyttinen.

4) *Miringu* alkaa jo muistuttaa sodankäyntiä. Syy on tavallisesti klaanien välinen tappo, kuten narub. Silloin klaani kerääntyy yhteen ja tekee savesta syyllisen kuvan, joka maagisten riittien mukaan identifioidaan ja surmataan. Kyseessä on rituaalinen valmistautuminen hyökkäämään. Sitten otetaan kuolleen luu ja tämän luun avulla suunnistetaan kohti vihollisen leiriä. Tämä tapahtuu käärmemäisessä muodostelmassa "kuoleman käärmeenä". Sitten vihollisen leiri ympäröidään rituaalin vaatimalla tavalla ja hyökätään. Tappaja surmataan ja ehkä muitakin. Kosto on valmis.

5) *Milwerangel* ja 6) *gaingar* alkavat erityisten maalattujen keihäiden avulla suoritettulla riitillä. Nuo keihäät lähetetään sitten viholliselle kutsuna ja haasteena taisteluun. Taistelusta on siis sovittu etukäteen, joten siihen on voitu valmistautua. Kyseessä on suuri taistelu, joka on harvinainen ja jonka tarkoitus on sovittaa pitkäaikaiset klaanien riidat. Kyseessä on “keihästaistelu kaikkien keihästaistelujen lopettamiseksi” ja rauhan tuomiseksi klaaneille. Taistelussa ei ole sääntöjä ja siinä haavoitetaan ja tapetaan vastustajia. Kuolleiden määrä ei ole suuri, ei koskaan enempää kuin kaksitoista.

Tässä *gaingarin* kuvauksessa on merkille pantavaa se, että vakavimman taistelun oletettiin palauttavan rauhan. Tämä on ymmärrettävää, koska taistelun luonteesta johtuen kuolleiden määrä uhkasi nousta kestämättömän suureksi. Silti väkivalta edellä mainituissa säädelyissä muodoissa oli aina läsnä, eikä siitä edes yritetty päästä eroon. Suurtaistelutkin toistuivat yhä uudelleen. On huomattava, että pohjoisen Australian abot olivat vihaisia ja sotaisia verrattuna esimerkiksi Sydneyn seudun alkuperäisasukkaisiin. Britit joutuivat luopumaan pohjoisista tukikohdistaan abojen vihamielisyyden takia 1800-luvun alussa. Sydneyn seudulta raportoitiin myös väkivallasta vaimoja kohtaan. Naiset olivat itsenäisiä ja tottelemattomia, joten miehet löivät heitä nuijalla päähän niin, että veri virtasi valtoimenaan. Britit raportoivat, että monien naisten päät olivat kovin arpeutuneita, mutta silti tottelemattomuus jatkui. Naiset muun muassa myivät seksiä sotilaille tavaroita vastaan.

Kaikki kaipaavat rauhaa, jota kuitenkin ei ollut, tai sitten abot vain pelkäsivät liian suurten taistelujen tuottamaa mieshukkaa. Oli miten oli, keihästaistelu ei ollut tavallista elämää vaan poikkeus. Silti nuo taistelut oli rituaalisesti normalisoitu säänoin ja erilaisin menoin. Kaikki tiesivät, mitä tulee tapahtumaan ja miksi. Taistelun lopettamisesta oli myös omat sääntönsä niin, ettei tuhoamistaistelu tullut kysymykseen, puhumattakaan totaalista tuhosta vihollisklaanin keskuudessa. On erotettava toisistaan kaksi eri asiaa: rauhan kaipuu ja rauha elämän normaalitilana. Normaalitila on jaettava käsitteellisesti kahteen eri osaan: normalisuus tavanomaisena elämän perustilana ja normalisuus sääntelyn tuotoksena. Otetaan esimerkiksi suuri keihästaistelu: klaani ei kaipaa, eikä halua keihästaistelua, vaan kaipuu kohdistuu rauhaan ymmärrettynä keihästaistelun välttämisenä. Keihästaistelu ei ole normaalia eli tavanomaista, mutta se on kuitenkin normaalia rituaalisesti säänneltynä ja yhteisesti ymmärrettynä päämäärään suuntautuvana toimintana. Nähdäkseni on edelleen mahdollista sanoa, että aboilla väkivalta ja sota olivat sosiaalisen elämän normaalitila. Tämän ajatuksen ymmärtämiseksi on vain luovuttava ajatuksesta, että sota on sama asia kuin taistelu. Sota voi olla hyvä, vaikka taistelu onkin paha. Hyvä esimerkki taistelusta normaalitilana on Richard Leijonamieli ristiretkellä Palestiinas-

sa. Hän taisteli joka päivä. Myös Troijan sodassa taistelu on normaali jokaisen päivän työpanos.

Turvallisuuden paradoksi

Turvallisuus on, ja on aina ollut, ihmiselle tärkeä asia. Ilman turvaa on vaikea olla onnellinen ja siksi ihminen vaatii itselleen turvaa. Thomas Hobbesin mukaan turvallisuuden paradoksi on seuraava (*Leviathan*, 1651). Jos haluat olla turvassa toisilta, sinun on hyökättävä ensin. Kehenkään ei saa luottaa. Jos toinen hyökkää ensin, hänellä on valttikortit käsissään. Ja koska toinen osapuoli ajattelee samoin, kukaan ei ole turvassa toiselta. Vallitsee kaikkien sota kaikkia vastaan. Hobbesin mukaan tämä johtaa anarkiaan. Erikoista on, että Hobbes soveltaa ajatustaan sisällissotaan, mutta ei valtioiden väliseen sotaan. Silti ajatus soveltuu hyvin kansainväliseen politiikkaan ja valtiolliseen turvallisuusajatteluun.

Turvallisuuden paradoksi on se, että hakiessaan turvaa, toimija ajautuu sotaan ja lopulta taisteluun. Sota ja meteli eivät kuitenkaan merkitse turvaa. Siis turvan etsiminen ja varmistaminen johtavat suurimpaan turvattomuuteen, taisteluun. Sotavoimat ovat valtion turvallisuutta varten, vaikka sotavoimien käyttö merkitsee täyttä turvattomuutta. Kuka on turvassa sodassa? Ja jos sota on normaalitila, turvattomuus on normaalitila.

Luodaan silmäys turvallisuuden käsitteeseen. Tehkäämme ero "safetyn" ja "securityn" välillä. Suomeksi vastaavat käsitteet voisivat olla "turvallisuus" ja "turva" tai "turvatoimet". Edellinen merkitsee uhan ja vaaran poissaoloa; jälkimmäinen merkitsee turvatoimia, joiden tarkoitus on poistaa uhat ja vaarat.

Voimmeko sanoa seuraavan? Kun "safety" menetetään, "security" astuu esiin ilmentäen paradoksia: samalla kertaa turvaa ja uhkaa. Turvatoimet ovat aina samalla myös uhka, niiden liioittelu on uusi uhka, niiden merkit ovat vaaran merkkejä, niiden retoriikka on pelon retoriikkaa. Rauhan turvaaminen aseina on paradoksi juuri tästä syystä. Ja tämä johtaa ajatukset takaisin Herakleitokseen ja sodan normaalisuuteen. Rauha vallitsi jossakin paratiisissa kauan sitten, mutta kun rauha/turvallisuus kerran menetettiin, sen palauttaminen vaatii aseita. Mutta aseet merkitsevät sotaa ja turvallisuuden puutetta. Joskus historiassa on ajateltu, että kun kaikki viholliset on tapettu, ongelma on hoidettu. Stalinin nimiin on pantu seuraava tokaisu: kuolleet eivät aiheuta harmia. Mutta uudet viholliset ovat jo syntyneet. Mikään ei ole pysyvää, kuten Herakleitos myös sanoo. Hobbes sanoo, että sota ei ole vain taistelua, vaan valmius sotaan on jo sotaa.

Turvallisuuden tavoittelussa on kaksi traagista ongelmaa. Ensimmäinen on siinä, että turvallisuus vaatii turvatoimia, jotka ovat vaarallisia joko suoraan tai epäsuorasti. Aseet ovat suoraan vaarallisia, ensisijaisesti piipun eteen joutuneille ja toissijaisesti aseiden käyttäjälle. Esimerkki toissijaisesta vaarasta on seuraava. Jos minä hankin aseiden, vastapuolen on myös hankittava ase, koska hän joutuisi muuten kestävämpään turvallisuustilanteeseen. Niin kauan kuin vain minulla on ase, olen ylivoimainen ja turvassa. Mutta kun myös toinen hankkii aseiden, olemme tasoissa. Mutta nyt yhteinen tilanteemme on huonompi kuin lähtötilanne eli se tilanne, jossa molemmat ovat ilman aseita. Tässä on esimerkki kuuluisasta vangin ongelmasta peliteoriassa. Olisi parempi olla aseistautumatta, mutta hetkellinenkin ylivoimaisuus houkuttaa ja toisaalta toisen aseistautuminen pelottaa. Aseistautuminen johtaa vaaralliseen ja epäsuotavaan tilanteeseen. Aseet ovat suoraan, mutta myös toissijaisesti vaarallisia. Parhaassa mahdollisessa maailmassa, utopiassa, ei ole turvatoimia ja silti siellä on turvallista. Turvallisuus on kuin viattomuus: kun sen kerran menettää, sitä ei saa takaisin, ja jokainen sen menettää.

Toinen turvallisuuden traaginen ongelma on käsitteen alan holtiton laajeneminen, joka ei kuitenkaan ole mitenkään estettävissä. On olemassa negatiivista ja positiivista turvallisuutta. Jälkimmäinen käsite on edellistä hankalampi ja vaarallisempi.

Negatiivinen turva tarkoittaa minuun ja meihin kohdistuvan uhan torjuntaa ja torjuntaan varautumista. Tämä ajatus on perustaltaan selkeä ja ongelmaton. Minun on pakko puolustautua. On olemassa ennakoivaa ja torjuvaa turvaa. Joskus on ennakoitava, joskus taas riittää, kun reagoi vaaraan vastaa sitten, kun se esiintyy. Vaatimuksena tässä on vain se, ettei turvaa saa liioitella. Ei pidä torjua karpästä tykillä. Ja on pidettävä muistissa kohtuuden vaatimus: turvasta aiheutuvan haitan on oltava sopivassa suhteessa koettuun uhkaan. Varkaan tappaminen on aina liioittelua ja sellaisena huonoa turvasta huolehtimista. Vaikka kuinka pelkäisin tunkeilijoita, tappavan ansan virittäminen on väärin. Joka tapauksessa ihmisen on reagoitava turvallisuushäiriöihin. Joskus on reagoitava myös ennakolta ehkäisevästi.

Positiivinen turvallisuus on hankala käsite. Tarkoitan positiivisella turvallisuudella toimijan saaman arvon ja edun lisäämisen rajoittamisen uhkaa. Esimerkki selventää määritelmää. Kun valtio A käy kauppaa valtio B:n kanssa, B asettamat tullit rajoittavat A:n kauppaa. Uhkana on silloin voittojen väheneminen ja erityisesti syntyvä mahdollisuus lisätä voittoja tavalla, joka ennen oli mahdollista. Kyseessä ei ole oikeastaan vahingon tuottaminen A:lle, vaan pelkästään A:n toiveiden rajoittaminen. Jostakin syystä tällainen tilanne usein tulkitaan kuuluvaksi turvaintressin piiriin. Kun kiina-

laiset rajoittivat brittien oopiumikauppaa Kiinassa vuosina 1889 - 1901, britit ryhtyivät menestyksekkääseen sotaan boksarikapinan kukistamiseksi. Tyypillistä on A:n sota toista valtiota B vastaan, joka yrittää estää valtion A alueellisen laajenemisen. Laajenemisen estäminen ei tuota mitään suoranaista vahinkoa, mutta silti se tulkitaan turvallisuusriskiksi.

Ehdotan seuraavaa selitystä positiivisen turvallisuuden ajatuksen omaksumiselle: koska sotaan saa ryhtyä vain turvallisuuden nimissä, kaikki sodan syyt nähdään turvallisuusongelmina. Vankkurit asetetaan härkien eteen ja syyllistytään seuraavaan päättelyvirheeseen:

Sotaan saa ryhtyä vain oman tai liittolasten turvallisuuden puolustamiseksi. X mainitaan sodan syyksi. Siis X on uhka turvallisuudelle (riippumatta siitä mikä X on).

Oikea päättely olisi seuraava:

Sotaan saa ryhtyä vain oman tai liittolaisten turvallisuuden puolustamiseksi. Jos X on uhka turvallisuudelle, sitä voi käyttää perusteena sodalle. (Silloin X joko riittää tai ei riitä perusteeksi).

Päättelyvirhe ei ole sattumanvarainen vaan systemaattinen. Koska perustetonta hyökkäyssotaa on paha aloittaa tänä päivänä, on parasta vedota omaan turvallisuusintressiin. Tämä retorinen strategia on jo johtanut turvallisuuden käsitteen vaaralliseen laajentamiseen. Turvallisuuden käsite kansainvälisessä politiikassa on pian merkityksetön kaikessa laajuudessaan ja epämääräisyydessään. Kun Saddam Husseinin Irak hyökkäsi Kuwaitiin, perusteena luullakseni oli ajatus siitä, että Kuwait oli ennen kuulunut Irakille. Tällainen argumentti on siis kuultu vielä tänä päivänä, mutta menestyksekkäs se ei ole. Argentiinan sotilasjunta halusi Falklandin saaret takaisin historiallisin perustein. Margaret Thatcherin Britannian oli tässä tilanteessa luonteva hylätä argumentti ja hyökätä. Historiallisella argumentilla on vain historiallinen rooli. Afganistan on turvallisuusuhka Suomelle ja/tai sen liittolaisille, koska me sodimme siellä. Suomi ei ole liittoutunut, joten uhan on kohdistuttava suoraan Suomeen. Tämä argumentti oikeuttaa osallistumisen. Ehkä osallistumisargumentti on muotoiltava näin: talebanit ovat uhka koko länsimaiselle maailmalle, jonka osa Suomi on, ja siksi uhka kohdistuu myös Suomeen. Minusta argumentti on romanttisen teennäinen, keinotekoinen ja muutenkin heikko. Puolueeton ja liittoutumaton Suomi voi sotia vain, jos uhka koskee suoraan meitä ja on kyllin vakava. Liittoutumaton maa ei voi puolustaa liittolaisiaan, ilman loogista ristiriitaa.

Turvallisuuden turvaajat

Rauhaa turvaavat sotilaat, jotka ovat ammattisotilaita ja asevelvollisia. Ammattisotilaista upseerit ovat kokonaan oma ryhmänsä. Sitten on poliiseja ja vartijoita. Edelliset ovat valtion palveluksessa virassa, joko salaisessa tai julkisessa. Jälkimmäiset ovat yksityisten firmojen työntekijöitä. Lisäksi on valtioiden turvallisuuspalveluiden agentteja ja erilaisia valvovia viranomaisia. Ryhmiä on monta. Näiden ryhmien välillä on todella huomattavia eroja koskien valtaa, vastuuta ja etiikkaa – kaikki nämä ovat sitten sidoksissa luottamukseen, sen syntyyn ja jakautumiseen. Lisäksi on tietysti epävirallisia ja tilannekohtaisia turvaajia. Kuka tahansa saattaa joskus joutua turvatehtäviin. Minä lukitsen toimistoni oven yliopistolla aina, kun poistun sieltä. Näin turvaan yliopiston omaisuutta. Isänä yritän pitää huolta lasteni turvallisuudesta.

Käsittelen seuraavassa kolmea ongelmaa: turvaajan turvaaminen, kohtuuttomien vaatimusten ongelma ja turvatyön ulkoistaminen. Nämä kolme kohtaa muodostavat loogisen kokonaisuuden seuraavalla tavalla. Turvaaja on turvattava, vaikka turvatyön vaatimukset ovat usein kohtuuttomat (rationaalisen harkinnan kannalta), joten työn ja sen vaarojen ulkoistaminen tuntuu varteen otettavalta vaihtoehdolta.

Kuka siis turvaa turvaajan, erityisesti ammatissa toimivan turvaajan? Mikä on tässä erona epävirallisiin ja jopa laittomiin turvaajiin, kuten jengeihin. Missä menee raja turvaajan omalle, hyväksyttävälle turvattomuudelle? Kun käsketään hyökkäämään, hyökätään, vaikka ennakoidut omat tappiot ovat 100 prosenttia. Kamikazet toki olivat vapaaehtoisia. Tässä kunnian ja ylpeyden hyveet tulevat mukaan eettiseen keskusteluun. On käsiteltävä erikseen voittoisaa ja tappiollista manööveriä. Sotien aloittamisen ongelmana on tappion mahdollisuus. Kaikkein vaarillisinta on hävitä.

Turvaajalla on oikeus hyvään koulutukseen ja valmentautumiseen samoin kuin turvalaitteisiin ja varotoimiin. Mutta kun on kysymys väkivallasta, mikään ei riitä poistamaan riskiä kokonaan. Lisäksi on huomioitava henkinen riski, jolla tarkoitan väkivallan kohtaamisen aiheuttamaa henkistä rasitusta. Turvaajalla on oikein psykoterapiaan ja vastaavaan apuun. Tämä lieenee kohtuullisen uusi ajatus. Ennen aikaan sodasta palaavien miesten oli vain kestävä tuo rasitus, joko puhumalla tai vaikenemalla, viinan voimalla tai ilman.

Tässä yhteydessä kehittyneiden maiden turvaajat ovat ylivoimaisessa asemassa kehitysmaiden taistelijoihin nähden. Luotiliivi on pelastanut monen hengen Afganistanissa ja Irakissa, mutta laiton taistelija ei niitä käytä.

Panssariajoneuvo on hyvä turvalaite. Lääkintähuolto on aina saatavilla ja valmiina helikoptereineen ja traumayksiköineen. Nykyaikaisen lääkintähuollon tehokkuus on erinomainen, jos uhri saadaan hoitoon tarpeeksi nopeasti. Nämä turvatoimet ovat saatavilla vain rikkaiden maiden sotilaille ja liittolaisille. En epäile, ettei vihollistaistelija saataisi päästä osalliseksi lääkintähuollon eriomaisuudesta, mutta vain poikkeuksellisesti. Todennäköisempää on, että haavoittuneena hänet ammutaan paikalla.

Nykyaikaisen sodan erikoispiirre on se, että kyseessä on pitkä sota, eli sota, joka jatkuu epämääräisen pitkän ajan. Tästä on seurauksena, ettei tuota sotaa voi hävitä eikä voittaa. Entiseen aikaan sodan ja sen aloittamisen ongelmana oli ajatus hävitystä sodasta ja sen katastrofaalisista seurauksista. Suomi oli jatkosodan jälkeen moraalisessa ja taloudellisessa kaaoksessa kommunistisen vallankaappauksen uhatessa. Saksa oli raunioina operaatio Barbarossan uhon muututtua tappion masennukseksi ja pommitusten hävitettyä kaupungit. Puola hävisi sodassa Saksaa ja Neuvostoliittoa vastaan ja kärsi seuraukset, mukaan lukien Katynin metsän tapahtumat. Tappio sodassa on ankara onnettomuus. Kun Saksan johtajia hirtettiin Nurnbergin oikeudenkäyntien jälkeen., Churchillin kerrotaan tokaiseen: siinä nähdään, kuinka tärkeää on voittaa sotia.

Amerikka liittolaisineen käy vain sotia, joita ei voi hävitä. Tässä on uusi ratkaisu vanhaan ongelmaan: kun häviö sodassa on mahdollinen, kuinka sodan aloittaminen pystyy perustelemaan? Kun tappio ei ole mahdollinen, sodan aloittaminen on perusteltavissa aivan uudella tavalla. Kuinka USA voisi hävitä talebaneille? Kuinka USA hävisi Vietnamin? Näissä uuden sodankäynnin tapauksissa häviö ei merkitse tuhoa, vaan kyllästymistä, eräänlaista väsymistä taisteluun. Saksassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen oli yleistä ajatella, että Saksan armeija ei tuhoutunut sodassa ja hävinnyt sotaa oikeasti. Poliitikot pettivät armeijan ja kansan luopuessaan sodasta ennen aikojaa. Syntyi Versailles'n häpeärauha. Olemme jo edenneet kauaksi tuosta ajattelumallista. Sotaa ei enää hävitä tuhon vuoksi, vaan sodasta luovutaan jonkun harkintaan perustuvat syyn takia. On helppo sotia kun häviö ei ole uhkana ja vetäytyminen on aina mahdollista. Jotenkin tämä ajatus on ironinen. Sota viedään kauaksi kotoa vieraalle maalle, jossa soditaan niin kauan kuin motiivia riittää. Vihollinen ei ole koko ajan läsnä, eikä se tule Rooman portille Hannibalin tapaan. Ongelma jää taakse ja sitten aloitetaan joku muu sota.

Tällä sodan uudella logiikalla on merkitystä rikkaiden maiden taistelijoita värvätessä. Kannattaa kiinnittää huomiota ammattisotilaan ja asevelvollisen osaan tässä yhteydessä. Ajatellaan ensin sotilaaksi värväytyvää, joka haluaa Afganistaniin. Hän tietää palvelevansa tietyn ajan tietyissä oloissa,

jotka molemmat taataan hänelle. Hän voi olla varma, ettei ole tappion kärsineessä armeijassa surkeista surkeimpien joukossa vihollisen mielivallan armoilla nälässä, rääsyissä ja syvässä lumessa. Kuten tiedämme tanskalais-sotilaista, he partioivat ja ampuvat kukin ajallaan ja sitten tarinoivat, juovat olutta ja katsovat pornofilmejä vapaa-aikanaan mukavissa leirioloissa. On vaikea tietää, miltä sota ja taisteleva näyttävät, mutta tällaisen kuvan olen saanut julkisuudessa esitetystä dokumentaarisesta materiaalista ja niihin liitetystä selostuksista. Minusta tuntuu, että olisi parasta, jos tämä kuva osoittautuisi pelkäksi sepitteeksi.

Rauhanturvaaja on turvattu parhaalla mahdollisella tavalla. Samalla värähtäminen sotatoimiin on mahdollista nähdä houkuttelevana. Sotilaselämä kentällä lienee todellakin houkuttelevaa ja palkitsevaa, ainakin se näyttää siltä. Sodasta tulee kuin metsästysretki, jossa talebanit ovat riistaa. Sotilaiden olot järjestetään niin, että vihollisen metsästäminen on palkitsevaa. Mitään ideologista kiihoketta, sellaista kuin uskonto, isänmaa tai oman kotimaan puolustaminen, siihen ei tarvitse liittyä. Tanskalaiset ajattelevat, että talebanit on paras tappaa jo Afganistanissa. Näin he eivät pääse Tanskaan. Tämä poliitikkojen lanseeraama populistinen ajatusmalli tuskin toimii motiivina tanskalaisille sotilaille. Heitä on kaatunut 40, eli melkein 5 prosenttia koko vahvuudesta Afganistanissa vuoden 2011 tammikuuhun mennessä. Luvut ovat huomattavat tänä päivänä, vaikka maailmansotiin verrattuna mitättömän pienet.

Ajat ovat muuttuneet ja uudet sotilaat on turvattu monin tavoin. Tärkein näistä tavoista on konfliktien valinta. Ei pidä sotia, jos tappio on mahdollinen. Ennen ajateltiin, että ydinpelote estää suurvaltojen väliset sodat. Nyt tiedämme että suurvallat eivät enää sodi keskenään, koska jo perinteisin asein käydyn sodan tappion mahdollisuus on kyllin pelottava. Korean sodan jälkeen Mao sanoi, että kahdenkymmenen miljoonan kiinalaisen uhraaminen sodassa on rutiiniasia. Nähtäväksi jää, ajattelevatko kiinalaiset edelleen näin. Ehkä he ovat vielä valmiit sotimaan konflikteissa, joissa tulee omia tappioita? Jos näin on, ydinsodan mahdollisuus kasvaa, koska mikään muu maa ei enää pysty antautumaan avoimeen taisteluun, siis tilanteessa, jossa omat joukot joutuvat tuhon uhkaamaksi. Länsimaat sotivat vain siellä, missä tappio on mahdoton ja kaatuneiden lukumäärä minimoitavissa. Tämä on rationaalinen strategia, mutta johtaa helposti eettisesti sietämättömään tilanteeseen sodittaessa köyhissä kehitysmaissa aseeseen tarttuneita siviilejä vastaan. Ensimmäisessä maailmasodassa Saksan joukot terrorisoivat säälimättä Belgian aseisiin tarttuneita siviilejä saadakseen heidän vastarintansa lakkaamaan. Saksan menettely tuomittiin yleisesti.

Vakinaisen armeijan asevelvollisten varusmiesten ja upseerien tilanne Suomessa ansaitsee erillisen tarkastelun. Suomi on pian toinen niistä Euroopan kahdesta maasta, joissa on asevelvollisuusarmeija. Toinen maa on alkeellinen, köyhä ja poliittisesti äärimmäisen tulenarka Kreikka. Emme ole hyvässä seurassa, mutta kansalaisten vaalima talvisodan henki vaatii yhä veronsa. Mitä varten tällainen kansalaisarmeija on? Se on perinteistä sotaa varten, johon kaikki menevät tappion ja tuhon uhalla. Hyvä esimerkki on Neuvostoliiton suurhyökkäys kesällä 1944. Veteraanien kertomukset tappiosta ja paosta ovat dramaattista kuultavaa. Kansalaisarmeija rauhan aikana on aivan eri asia kuin sodan aikana. Sota vaatii aina oman osansa.

Kun ajatellaan sotimisen ja taistelemisen yksilöllisiä motiiveja, varusmiesten ja upseerien tilanne on erilainen. Upseereja sitovat valat, kunnia, perinne, ammatti ja monet muut vastaavat tekijät, joka sitouttava heidät sodan palvelukseen seurauksista riippumatta kuolemaan asti. Tämä on perinteistä sankarillista hyve-etiikkaa, yhtä vanhaa kuin *Ilias* ja sen homeerinen sankarireetos.

Entä varusmiessotilaat, miten heidän tilanteensa pitäisi ymmärtää. Talvisodan hengessä ajatellaan, että he ovat, upseerien tapaan, isänmaallisen maanpuolustushengen läpäisemänä valmiit palvelemaan kuolemaan asti. Joskus on varmasti ollut näin. Hyvä esimerkki on koulupoika-armeijan hyökkäys Aunuksen Karjalaan vuonna 1919. (Jouko Vahtola, *Nuorukaisen sota. Suomen sotaretki Aunuksessa 1919.*) Silloin heimorakkaus ja isänmaallisuus ajoivat intomieliset nuoret sotaan. Kuvaavaa on, että äidit hakivat alaikäisiä poikiaan pois koulutuksesta. Tässä sodassa ei lääkintähuoltoa ollut järjestetty lainkaan ja ruuaksi oli hankittu Viipurin satamasta laivalastillinen säilykesardiineja. Sota oli raakaa. Vankeja kidutettiin ja ihmissyöntiä esiintyi (ks. teoksen kuvaliite). Ihanteellisuus ja realiteetit kohtasivat oudolla tavalla.

Mutta vaikka ihanteellinen motiivi on mahdollinen, sitä ei saa ottaa annettuna. Perinteinen taisteluun ja tuhoamiseen keskittyvä sota ei ehkä jaksa motivoida kaikkia, ei ainakaan silloin, kun taistelut menevät huonosti. Viime kädessä sotilaat on pidettävä taistelemassa rintamalle pakolla. Kysyin isältäni, mitä olisi tapahtunut, jos rintamalta olisi lähtenyt kotiin. Sanatarkka vastaus oli seuraava: "Kyllä meillä sellainen ajatus oli, että jos lähtee, niin ammutaan." Tämä on perinteisen sodan logiikkaa. Samalla uskon ja väitän, että tähän ajatukseen sisältyy vahva eettinen argumentti asevelvollisuusarmeijaa vastaan. Se on tämä: nykyaikainen demokraattinen yhteiskunta ei saa aidosti sietää sitä, että muutama sen miespuolisista ikäluokista pakotetaan maanpuolustustehtäviin. Tilanne on selvästi syrjivä. Tilannetta ei muuta toiseksi se, että varusmiesten oletetaan olevan isämaallisesti moti-

voituneita. Oli tuo motiivi olemassa tai ei, pohjimmiltaan kysymys on pakosta taistella sodissa, joissa tappio, tuho ja häviö ovat mahdollisia.

Asevelvollisuusarmeijan ideologia ei käsittele vakavasti ajatusta turvaajien turvaamisesta. Varusmiesten oletetaan olevan valmiita kuolemaan vain siksi, että he ovat kulkeneet läpi kutsunnoista. Asevelvollisuusarmeija ei ole enää tämän ajan ratkaisu valtion turvallisuusongelmaan. Sota on joskus vain poliitikkojen sota, johon asevelvollisella ei ole motiivia osallistua muuten kuin pakotettuna. Demokratia ei vaadi mitä tahansa kansalaisilta. En usko, että asevelvollisuusarmeijan olemassaolo on oikeutettavissa. Asevelvollisten kuuluu osallistua perinteiseen tuhoamissotaan, jota kukaan ei enää halua käydä. Pitkään sotaan heitä ei lähetetä. Ajatus on sietämätön. Koko ikäluokka kerrallaan on valmiina lähetettävissä pakolla sotaan, jota kukaan muu ei enää edes ajattele käyvänsä kuin Suomi ja Kreikka. Ja Kreikalla on sentään taakkanaan Turkin uhka. Venäjän uhka kummittelee Suomessa yhä anakronismistaan huolimatta. Ja lisäksi vielä Suomessa vastustetaan Natoon liittymistä.

Siirtykäämme argumentin seuraavaan aiheeseen, joka on turvatehtävien äärimmäinen vaativuus. Olen kirjoittanut aiheesta kirjassani *Ethics of Coercion and Authority* (Pittsburgh University Press, 1988). Turvaaja joutuu lupaamaan jotakin, jota on vaikea, ellei mahdotonkin, luvata, nimittäin uhrata oma ruumiillinen koskemattomuutensa turvallisuuden ja muiden ihmisten turvaamisen nimissä. Appeni oli poliisina Turussa vuosikymmeniä. Hän kertoi tositarinan. Puolalanmäellä tapeltiin raskaasti. Nuori poliisi tiesi tilanteen, mutta ei mennyt hätiin. Kun kysyttiin miksi, vastaus oli lakoninen, siellä tapeltiin. Mutta vähemmänkin dramaattisessa tilanteessa on turvaaja itse vaarassa, ja juuri tässä on hänen toimensa ihailtavuuden perusta. On erittäin vaikea sanoa, missä menee raja hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän uhkatason välillä. Ehkä sotilaat ovat tottuneet ajattelemaan "aina kuolemaan asti". Hobbes sanoo, että pahin mikä voi ihmistä kohdata on äkki-kuolema, erityisesti jos sitä edeltää kidutus. Mutta onko kunniaton elämä vielä pahempi? Entä vartiointiliikkeen työntekijä? Missä vaiheessa hän saa vetäytyä vaaran paikasta ja luopua tehtävän suorittamisesta? Onko rauhan-turvaaja eri asemassa kuin kotiliettä puolustava soturi?

Supererogatorinen teko on sellainen, joka on hyvä, mutta samalla niin vaativa, ettei sitä pysty pitämään velvollisuutena. Tämän mukaan sankaruus ei ole velvollisuus vaan hyve. Ketään ei pysty velvoittamaan sanakaruuteen. Turvaaja joutuu joskus, ehkä useinkin, olemaan sankarillinen vaarat kohdattaessaan – mutta tämä perustuu hänen hyveeseensä, kunniaan, rohkeuteen, uskollisuuteen. Näin ajatelleen turva-ammatti on erikoinen ammatti, kun ajatellaan sen velvoittavuutta. Vaaditaanko muilta ammateilta samaa roh-

keuden ja uhrautuvaisuuden hyvettä? Vastaus lienee kielteinen. Lääkärin ja hoitajan työhön on joskus liitetty sanakaruuden vaatimuksia, ennen enemmän kuin tänään. Tässä on kaksi filosofista ongelmaa. Ensiksi on R. M. Haren mukaan moraalisen fanatistisen ongelma. Toiseksi on altruismin ongelma, joka ei ole niin helppo ratkaista kuin monesti ajatellaan.

Moraalinen fanatismi tarkoittaa, että ihmisellä on motiivi uhrata itsensä jonkun abstraktin ihanteen vuoksi. Haren oma esimerkki on seuraava. Vakaumuksellinen natsi uskoo, että juutalaiset ovat niin pahoja, että heidät on surmattava. Tämä ajatus perustuu rotupuhtauden ylevään ihanteeseen. Sittemmin ilmenee, että henkilö on itse juutalaisesta suvusta. Loogisesti ajatellen hänen on nyt hyväksyttävä oma kuolemansa. Jos hän tekee niin, hän on moraalinen fanaatikko. Jos hän ei tee niin, hän on vain järkevä. Altruismin ongelma taas on siinä, että ihminen ei koskaan pysty irrottautumaan minäperspektiivistä tehdessään muita koskevia päätöksiä. Jos näin on, altruismi olisi mahdotonta. Thomas Hobbesista kerrotaan seuraavaa juttua. Hän käveli Lontoon Strandilla piispan kanssa ja antoi almun kerjäläiselle. Piispa huudahti; ei edes Thomas Hobbes ole täysin itsekäs. Tähän Hobbes vastasi: minusta tuntuu hyvältä antaa.

Aivan yksikertainen looginen ratkaisu altruismin ongelmaan on seuraava. Jos uhraan jotakin toisen hyväksi, en tee sitä, koska se tuntuu minusta hyvältä. Teen sen koska haluan auttaa, mutta sivuvaikutuksena on oma hyvänolon tunne. Oma hyvä olo ei siis ole teon motiivi vaan seuraus. Turvatyössä on voimakas altruistinen piirre. En usko, että turvatyötä motivoi mikään kätkeyty egoismi, esimerkiksi se, että sotilas puolustaa aina omaa kotiaan. Turvatyön taustalla on useain altruistinen motiivi. Jos altruismin olemassaoloa ei hyväksytä, on vaikea ymmärtää turvatyön eettisiä motiiveja. Poliisi ottaa riskejä ja vaarantaa oman fyysisen turvallisuutensa auttaakseen kansalaisia. Mikä tässä olisi mahdollinen egoistinen motiivi: seikkailunhalu vai tarve osoittaa oma pätevyyttään? Vastentahtoinen velvollisuuden noudattaminen on myös mahdollista. On kuitenkin vaikea ymmärtää, kuinka kaikki altruistinen motivaatio olisi suodatettavissa pois turvaajan motivaatiosta.

Onko turvallisuus sellainen moraalinen ihanne, jonka toteuttaminen johtaa fanatismiin? Huomattakoon, että Haren esimerkissä natsi hyväksyy oman kuolemansa. Emme oleta, että turvaaja, upseeri, poliisi tai vartija hyväksyy oman kuolemansa. Päinvastoin, hän taistelee sitä vastaan viimeiseen saakka. Itsemurhatehtävää hänelle ei voi määrätä, eikä sitä pidä ottaa vastaan. Kieltäytyminen on aina mahdollista (ks. *Oikeus kieltäytyä sotilaskäskyistä*, toim. M. Scheinin ja K. Tarvainen, Suomen rauhanliitto et. al, 1991). Terroristien itsemurhahyökkäykset, samoin kun Kamikaze-ilmiö sen sijaan ovat moraalista fanatismia, kuten ilmeistä on. Ihminen hyväksyy oman

kuolemansa ja haluaa sitä tuottaakseen ylevän päämäärän, mikä se sitten onkaan.

Tässä on huomautettava arkaluontoisesta ongelmasta. Kehitysmaat, diktatuurit, näennäisdemokraattiset diktatuurit ja jotkut aidot demokratiat kaappaavat ja kiduttavat poliittisia vankeja ja terroriepäiltyjä. Järjestetään salamurhia ja siviilien tappoja. Tietysti myös urkitaan ja valvotaan, mutta en puutu tähän lievään ongelmaan nyt. Kyseessä on salainen ja laillisuudesta piittaamaton väkivalta, joka saattaa olla tarpeellista tai sitten ei. Onneksi ongelma ei koske tämän päivän lintukotoa, Suomea. Mutta USA on ryvettänyt täysin maineensa piinaamalla, kiduttamalla ja tappamalla vankejaan sekä kentällä, omissa vankiloissaan ja liittolaismaihin rakennetuissa salaisissa kidutuskeskuksissa. Puola on tammikuussa 2011 eritysten epäilyn alaisena. Hyväksytty moraalinen aksiooma kieltää kidutuksen. Tälle on hyvät perusteensa, joihin en tässä puutu. Useimmat valtiot kieltävät puheissaan kidutuksen ja murhat. Tämä on hämäystä.

Jos kansallisen turvallisuuden katsotaan vaativan kiduttamista ja salamurhia, jonkun on tehtävä lattiataason työ. Joku hoitaa vesikidutuksen arjen (waterboarding). En usko, että USA:n presidentti on koskaan ollut läsnä vankeja kidutettaessa, mutta joidenkin tiettyjen agenttien on asia hoidettava. Espanjan katolinen inkvisitio käytti vesikidutusta kerettiläisiin. Menetelmä luettiin nimenomaan kidutukseksi ja siksi sitä sai käyttää kuulusteluissa vain yhden kerran. Erityistä raakuutta osoittaa se, että USA:n agentit käyttivät kidutusta jatkuvasti yhden ja saman henkilön kohdalla.

Kuinka tätä turvatyötä tekevät agentit värvätään? Kuinka he motivoivat työnsä? Kuinka heidän psyykensä kestää? Ketä he ovat? Ehkä moraalisen fanatismin käsitettä pystyy soveltamaan heihin? Vai onko heidän toimintansa moraalisesti supererogatorista? Viimeisen kysymykseen on varmasti vastattava kielteisesti. Supererogatorinen toiminta tähtää hyvään, mutta salamurhat ja kidutus edustavat ja edistävät hyvää tavalla, joka itse on paha. Ehkä ajattelempa, että nuo agentit uhrautuvat tahraamalla itsensä julmuuteen ja pahaan maansa pyhän turvallisuusintressin hyväksi. Asiaa pitää tutkia empiirisen psykologian keinoin syvähaastattelemalla heitä. Filosofi ei pysty kysymykseen vastaamaan. Tai sitten kyseessä on joukko häiriintyneitä sadisteja, jotka saavat toteuttaa mielihaluaan.

Viimeinen mahdollisuus on pelottava. On kysytty mistä natsi-Saksa sai murhaajansa, kiduttajansa ja Gestapon agentit. Vastaus lienee selvä. Sieltä mistä Mossad ja CIA:kin. Diktatuurimaat, kuten Syyria, ovat tietysti kokonaan oma lukunsa, mutta jostakin heidänkin on värvättävä kiduttajansa. Tämä on turvallisuusajattelun synkkä, ahdistava ja salainen puoli. Pohjois-

Amerikan intiaanit kiduttivat vankejaan huvikseen. Työn hoitivat usein naiset ja lapset, koska kiduttamisella katsottiin olevan kasvattava merkitys. Tämän päivän valtiollinen turvallisuus edellyttää aivan eri tavoin motivoitua kiduttamista ja murhaamista.

Eräs tapa turvata turvaaja on salata hänen persoonansa ja työnsä. Kiduttajien ja salamurhaajien kohdalla tämä on tietysti olennaista. Puhutaan salaisista agenteista. Mutta kaikessa turvatyössä on salaisuuksia ja salaamista. Avoimuus on olennainen hyve demokratiassa, mutta turvatyön kohdalla salaaminen on monesti välttämätöntä. Poikkeuksia on olemassa. Metron vartijoiden työssä ja menetelmissä ei liene mitään salattavaa. Poliisiin työssä on ajoittain salattavaa, mutta varmasti vähemmän kuin armeijan toimissa. Turvallisuus ja salaisuudet kuuluvat yhteen. Tämä näkyy hyvin WikiLeaksin aiheuttamassa paniikissa. Seuraava sääntö on ilmeinen: niin vähän salasta ja salaisuuksia kuin suinkin, eikä lainkaan salailua.

Tuntuu siltä, että turvaajan motivaatio on ymmärrettävissä altruismina, johon ei sekoitu fanatismia. Jos fanatistinen uhka on näkyvässä, se on tietysti kytkettävä ammatista pois. Tämä koskee juuri turvan likaista ja salaista puolta. Parhaimmillaan turvaaja ajattelee, että tehtävät ja velvoitteet saattavat olla hyvinkin vaativia ja vaarallisia, mutta ne hyväksytään ja suoritetaan, koska yhteinen ja yleinen turvallisuusintressi niin vaatii. Ongelmana on tietysti se, että turvaaja joutuu luopumaan oikeudestaan itse arvioida vaaraa, riskiä ja uhan suuruutta. Hänellä on oikeus sulkea pois vain yksi tekijä, itsemurhatehtävä sanan varsinaisessa merkityksessä. Kaikki muu jää hänen oman harkintansa ulkopuolelle, kuten nuoren turkulaishupoliisin esimerkki osoittaa.

Totean vielä tässä, että asevelvollisen varusmiehen motiivien rajoittaminen tällä tavalla ei ole oikeutettua. Hänen polkunsa sotilaan asemaan ja sen velvoitteisiin ei ole sellainen, että tämä asema ei edellyttäisi omaa vaaran arviointia ja siitä kieltäytymistä. Hän on vaarassa pakotettuna, siitäkin huolimatta, että hän haluaisi olla missä on. Upseeri on hyvä esimerkki toimijasta, joka on sitoutunut luopumaan omaehtoisesta vaaran arvioinnista toimintamotivaation säätelyssä. Juuri tässä on hänen asemansa ainutlaatuisuus. Vartiointiliikkeen vartijan asema on varusmiehen ja upseerin tai poliisin välissä. Hän on sitoutunut menemään vaarallisiin tilanteisiin, mutta hänellä on silti tietty vetäytymisoikeus jäljellä.

Totean tässä suomalaisen sota-, sotilas- ja turvallisuuskulttuurin erityispiirteiden. Suomessa itsenäisyyspäivä ja sankarihaudat ja Pro Patria -taulut ovat surun ilmaisua. Suomessa on surtu sotaan, eikä siihen ole liitetty voitoniloja hurmahenkisiä piirteitä. Meille sota on tragedia ja kansallinen turvallisuus on ostettu kalliilla hinnalla. Vastakohtana Australia, jossa koko Can-

berran kaupungin hallintokorttelit on suunniteltu sodan ylistykseksi ja jossa Gallipolin kauheata tappiota ensimmäisessä maailmansodassa muistellaan riemulla ja ylpeydellä. Monet kulttuurit iloitsivat tappiota juhlittaessa. Suomalainen kulttuuri myöntää realistisesti asioiden oikean laidan. Vapaudenpatsas Vaasan torilla on hyvä esimerkki tästä.

Nyt uusi sota tuottaa uuden sotilaan, joka saa olla egoistisesti motivoitunut. Aina on menty sotaan egoististen motiivien perusteella, mutta vain poikkeuksellisesti. Ranskan muukalaislegioona on esimerkki egoististen miesten armeijasta. Nyt sotaan voi mennä pääsääntöisesti egoistina. Tämä on uusi ja huolestuttava tilanne, joka perustuu pitkän sodan luonteeseen. Kuten totesin edellä, pitkä sota on kuin hyvin hoidettu metsästysretki jossa metsästettävä ei pysty voittamaan ja jossa metsästäjän tausta on turvattu niin hyvin kuin mahdollista. Pitkään sotaan on mahdollista mennä seikkailemaan ja toteuttamaan nimenomaan itseään. On vaikea kuvitella, että uuden sotilaan motivaatio olisi mitenkään tätä ylevämpi. Sota on kaukana kotoa, vastustaja on tuntematon, uhka kotimaalle on teoreettinen ja osallistuminen täysin vapaaehtoista. Palkka ei ole suuri, vaikka riski on mitä on. Uuden sotilaan motiivina on puhdas seikkailunhalu, jossa olennaista on tuo kokemuksista vahvin, tappaminen. Amerikkalainen sotilas Lynn England antoi kasvot tälle ilmiölle Irakissa. Abu Grabissa amerikkalaisilla vartijoille näytti olleen ennen kaikkea hauskaa. Kuvista näkyy heidän ilonsa ja riemunsa. Ongelma syntyi vasta silloin, kun riemu haluttiin jakaa ystävien kanssa lähettelemällä heille kännykkäkuvia netissä. Vankien räähkääminen oli ehkä niin normaalia, ettei sitä enää osattu salata. On tietysti mahdollista, että Suomen rauhanturvaamisen perinne poikkeaa tästä Tanskan ja USA:n malista.

Dokumentaatio osoittaa, että tappamisen riemu ajaa uutta sotilasta eteenpäin, eikä siinä lopulta erotella siviiliä ja taistelijaa toisistaan. Tämä on uutta soturikulttuuria, tai oikeastaan paluuta hyvin vanhaan kulttuuriin. Tappamisen mahdollisuus ja tilaisuus on nyky-yhteiskunnassa kovin harvinainen, mutta pitkässä sodassa on tilaisuutensa. Ja meillä on kuitenkin panssarivaunut, luotiliivit ja pelastushelikopterit. USA:ssa baseball-ottelussa on aina laulettu kansallislaulu. Uutta on se, että seitsemännen vuoroparin tauolla (7th Ining's Stretch) valtion lipun alle tuodaan pitkän sodan sankari, jota eri tavoin ylistetään ja kunnioitetaan. Riemullinen esitys on ulkomalaisesta lähinnä makaaberi. Parempi olisi surra tuotakin menetettyä sielua, suomalaisen tapaan. Uusi sota on sotana menettänyt traagisen luonteensa ja siitä on tullut hauskaa. Ehkä tässä on viesti vääristyneestä viholliskuvasta ja länsimaisen hybriksen todellisesta luonteesta. Joka tapauksessa pitkässä sodassa kohtuuttomien vaatimusten ongelmasta on päästy eroon.

Siirtykäämme nyt turvatoimien ulkoistamisen ongelmaan. Ei ole turvallisuutta ja turvaa ilman turvaajia, paitsi science fictionin kuvitelmissa robotisotilaista ja täysin automatisoiduista asejärjestelmistä. Kehitys on menossa automatisoinnin suuntaan teknisesti kehittyneessä rikkaassa maailmassa. Tämä tekee sotimisen kehitysmaissa entistäkin helpommaksi, mutta myös ongelmalliseksi. Automaatilla ei ole omaatuntoa ja etätappaminen on niin helppoa, ettei sitä ole koskaan edes kovin raskaasti tuomittu. Pommin pudentaminen siviilikohteeseen on vähemmän tuomittavaa kuin siviilien ampuminen riviin kuopan reunalle. Sääntönä lienee se, että tapettavaa ei saa katsoa silmiin, eikä hänen kirkumistaan kuulla, paitsi jos kyseessä on lain säätämä teloitus. Toinen mahdollisuus olisi sanoa, että pommi on sattumanvarainen, mitä ampuminen ei ole. Mutta ampuminen on helppo sattumanvaraistaa, jos siihen on tarvetta. Joka tapauksessa aseautomaatilla ja sen käytöllä on omat etunsa juuri tässä suhteessa. Automaatti ei tee sotarikosta samassa mielessä kuin aseistettu ihminen. Suosittelen Stanislaw Lemmin kirjaa *Rauha maassa* (Kirjayhtymä, 1989), jossa kuuhun siirretyt aseet alkavat uhata maata ja mainio agentti Ijon Tichy ryhtyy toimeen.

Ulkoistettu turva

Tutkitaan turvan ulkoistamista. Uskoisin, että turvan ulkoistaminen on yleinen menetelmä, vaikka sitä ei aina huomata. Turvan tuottaminen on traumaattista ja siksi sitä yritetään koko ajan siirtää toisille pois omilta harteilta. Tämä ei siis koske yksilöä vaan on yleinen systeemitason trendi. Systemi ulkoistaa turvallisuutta koko ajan enemmän tai vähemmän huomamattomasti.

Hegel puhuu abstraktista modernista ja teknologisesta rohkeudesta. Kun abot suuressa keihästaistelussaan lähestyvät toisiaan, he ovat rohkeita sanan alkuperäisessä merkityksessä. Kohta näkyvä vihollinen on kimpussa. Mutta kun ampuu kiväärillä kilometrin matkalle, on abstraktin rohkea. Vihollista ei näy eikä vihollinen näe minua. Kontaktia ei ole, mutta silti tappaminen on mahdollista ja rohkeutta vaaditaan. Kun virittää aikapommin tien varteen, ehtii itse hyvin poistua paikalta. Tällöin kyseessä on paikallinen ja ajallinen vaaran loitontaminen, joka sekin on eräänlaista ulkoistamista. Suorana jatkumona tällä on sodan ulkoistaminen teknologialle, joka käy sotaa ilman ihmisen välitöntä läsnäoloa. Lennokit tappavat pitkässä sodassa ja satelliitit valvovat vihollista. Sodan teknologia merkitsee vaaran ja turvan ulkoistamista. Tietysti pommin voi panna taskuunsa ja räjäyttää sen siellä. Tämä on vaaran ulkoistamisen outo vastakohta.

Jokainen turvatoimi on suhteessa väkivaltaan ja on sen uhan alainen. En puhu tässä fiktiivisestä Hollywood-väkivallasta vaan oikeasta uhasta. En

siis puhu väkivallasta mielen kiihokkeena, vaan aitona uhkana ja pelon kohteena. Väkivallan kohteeksi joutumisen ajatus on sietämätön, paitsi ehkä fanaatikkojen kohdalla. Juuri siksi väkivaltaa käytetään, eikä mikään pysty väkivaltaa korvaamaan. Gandhikin murhattiin. Oletetaan väkivallan sietämättömyys, koska se on luontevaa ja selventää argumentaatiota. Huomattakoon jälleen, että tarkastelu tässä on systeemistä ja unohtaa siksi yksilökohtaiset erityispiirteet, esimerkiksi väkivallan rakastamisen. Lauri Törni luultavasti rakasti vaaraa ja väkivaltaa. Hän eli siitä.

Sotilaat taistelevat, upseerit johtavat takaa. Mitä suurempi vastuu, sitä pienempi vaara. Kustaa II Adolf toki kaatui Lützenissä joukkonsa eessä, mutta siitä on jo kauan. Vanhat panevat nuoret etulinjaan. Nuori poliisi menee tappelua selvittämään, vänrikit johtavat hyökkäystä edestä – ja kaatuvat. Vanhimmat ja arvokkaimmat jäävät taakse muut menevät edellä. Huomattakoon erityisesti, että naiset ulkoistavat turvansa miehille. Tämä tuottaa naisille huomattavan edun, joka kyllä koetaan perustelluksi ja oikeutetuksi. Miksi näin on, ei ole lainkaan itsestään selvää. Naisillakin on kyky taistella. Tärkein moderni tapa ulkoistaa turva on kuitenkin siirtää se yksityisille firmoilla ja niiden työntekijöille. Tämä tarkoittaa, että väkivallan käytön monopoli osittain murtuu Suomessakin. Sota Irakissa on ollut osittain ulkoistettuna firmoille, joiden työtarjoukset on kyllä kilpailutettu huolellisesti, mutta joiden toimet ovat jääneet vaille valvontaa. Tosin kilpailuttamistakin on epäilty.

Olemme tottuneet ajattelemaan, että vain valtio saa käyttää väkivaltaa, mutta nyt myös vartiointiliikkeet saavat tuon oikeuden. On tosin huomattava, että vartijan oikeus väkivaltaan on suppea ja samalla vartijan velvoite toimia vaaran alaisena on rajoitettu. Vartijat edustavat siis liudennettua väkivallan uhkaa. He tuottavat väkivaltaa ja ottavat sitä vastaan rajoitetusti. Tätä voisi hyvin pitää suotavana asiantilana. Toisaalta on mahdollista epäillä vartijan ammatin etiikkaa, erityisesti silloin kun kyseessä on yksityisen firman työntekijä. Olemmehan tottuneet ajattelemaan, että turva-ammateissa toimivien etiikka on aivan erityisen vaativaa hyve-etiikkaa, jota vaatii vaarallinen väkivallan värittämä työ. Nyt vartijan etiikka perustuu ammatilliseen ajatteluun, jota ei ole tarkoitus suhteuttaa erityisen vaaralliseen ja vaativaan työhön. Vartija siis huolehtii eräänlaisesta kevytturvasta, ja vaativimmat tapaukset jäävät siksi perinteisten turva-ammattien huoleksi. Tässä järjestelyssä ei ole mitään vikaa.

Huomaamme, että vartijan työ ei oikeastaan merkitse turvallisuuden ulkoistamista firmoille. Vartijat huolehtivat valvonnasta ja häiriöiden ehkäisystä, jotka muuten jäisivät hoitamatta. Jos ajatellaan, että poliisi hoitaa vakavat tapaukset A ja vartijat kevyet tapaukset B, ei kannata väittää, että poliisin

töitä on ulkoistettu vartijoille. Jotta näin olisi, vartijoiden olisi hoidettava myös tapaukset A, eikä vain tapauksia B. Toisaalta, jos ajattelemme turvatoimia $A+B$, on mahdollista sanoa, että turvaa on ulkoistettu vartijoille.

Suomi on merkillinen maa siinä, että poliisi ja armeija ovat luotetuimpia laitoksia. Puolassa poliisiin ei luoteta lainkaan ja USA:ssa poliisia pelätään. USA:ssa kyllä armeijaan luotetaan suuresti, mutta ihmiset eivät joudu armeijan kanssa tekemisiin arkielämässä, päinvastoin kuin poliisiin. Haastattelemani Roy Holcombe eteläisestä Texasista sanoo, että poliisin pelko on yleistä ja perusteltua. Kun hän on kaupassa ja taakse ilmestyy poliisi, Roy sanoo poistuvansa kaupasta. Niin ilmeinen pelotevaikutus poliisilla on. USA:ssa poliisi on tahallisesti luonut auktoriteetin, joka perustuu pelkoon. Ajatuksena on, että poliisi voi ennakoimattomasti tehdä lähes mitä tahansa ja vastustelu on aivan turhaa. Jostain syystä tätä pelkoa ei Suomessa tunnisteta, vaikka ehkä syytä olisikin. Suomessa poliisin tietoinen imagonmuodostus on onnistunut hyvin.

Valvojan valvominen on aika vaikeaa, ja loppujen lopuksi valvojaa valvoo vain hän itse. Valvonta ketjuuntuu ikävästi: B valvoo A:ta, C valvoo B:ta, D valvoo C:ta ja niin edelleen. Oli ketju miten pitkä tahansa, sen viimeistä lenkkiä ei valvo kukaan. Mika Mannermaa on esittänyt oman ratkaisunsa, Jokuvelyhteiskunnan, jossa kaikki valvovat kaikkia. Minusta on ilmeistä, että tämä tarkoittaa, ettei kukaan valvo ketään. Valvontaketjun avoimuus on todellinen ongelma.

Miten edellinen liittyy turvan ulkoistamiseen? Jos turvaaja on luotettu, arvostettu ja ihailtu, hänen työnsä ulkoistaminen firmoille ei vakuuta kansalaisia. Jos taas turvaaja on pelätty ja jopa inhottu, ei ole mitään syytä vierastaa tehtävien siirtämistä muulle taholle. En kuitenkaan usko, että tämä jälkimmäinen tilanne on toivottava. Paras tilanne on silloin kun poliisiin luotetaan varauksetta ja turvamiehet hoitavat kevyet tapaukset, kuten Suomessa tänään.

Ensimmäinen turvan ulkoistamisen vaihe on se, jossa yksityinen ihminen luopuu oikeudestaan puolustaa itseään. Poliisi ja armeija pitävät huolta hänen turvallisuudestaan, eikä hän saa puuttua asiaan. Aboilla kaikki miehet lähtevät keihästaisteluun. Suomessa ammattiarmeijassa ovat harvat ja valitut. Asevelvolliset ovat kasarmilla ja reservi kotioloissa. Poliisi käyttää väkivaltaa puolestamme. Tässä on ideologisia eroja, jotka näkyvät silloin kun puhutaan itsepuolustus-oikeudesta. Suomessa itsepuolustus-oikeus on niin rajoitettu, ettei siitä oikeastaan kannata edes puhua. Meillä kansalaisilla on oikeus suojautua, mutta ei puolustautua. Oven saa lukita, mutta jos murto mies pääsee sisälle, häntä pitää vain kehottaa poistumaan ja sitten soittaa

poliisin paikalle. Jopa raikaustilanteiden vastustamiseen käytetty väkivalta on useimmissa tapauksessa vailla oikeutusta ja liioiteltua. Turvan ulkoistamisessa on siis omat vaaransa. Tuntuu luontevalta edellyttää saavansa puolustaa itseään myös väkivaltaisesti, jos kerran on uhattuna. Turva on todellakin ulkoistettua.

USA:ssa on lupa tappaa murtautuja. Louisianassa saa tappaa myös omalle pihalle. Texasissa tämä ei ole sallittua. Kuuluisa on japanilaisen opiskelijan tapaus. Naamioitu opiskelija oli Halloweenina eksynyt esikaupungissa ja meni kiihtyneenä ja huonolla englannilla kyselemään neuvoa talon ovelle. Talon isäntä ampui hänet kuoliaaksi siihen paikkaan. Rangaistusta ei tuomittu, koska isäntä ilmeisesti koki itsensä ja perheensä uhatuksi. USA:ssa on myös lakeja, jotka sallivat väkivallan käytön siinä tapauksessa, että henkilö yritetään siirtää siltä paikalta, missä hän on voimaa käyttäen. Tämä laajennettu itsepuolustus-oikeus sallii joissakin tapauksissa jopa tapon. Eri kulttuureissa tällainen perustavan turvan ulkoistaminen vaihtelee suuresti. Suomalainen kanta on se, että turvan tuottaminen aktiivisessa mielessä ei kuulu kansalaisille itselleen.

On mahdotonta tuottaa filosofista argumenttia, joka vetäisi rajan sopivan ja liioitellun turvan ulkoistamisen välille. Kaikkia turvaa ei pysty tuottamaan omin voimin, mutta toisaalta jotakin turvaoikeuksia pitäisi kansalaisella itsellään olla. Suomalaiset ja amerikkalaiset eivät kykene ymmärtämään toisiaan tässä asiassa. Selvää on vain se, että me suomalaiset suhtaudumme turvaavaan väkivaltaan liian arasti ja amerikkalaiset puolestaan aliarvioivat sen vaarat.

Mainitsen lopuksi turvan täydelliseen ulkoistamiseen kielteisesti suhtautuvan argumentin. Jos ei ole lain takaamaa turvamonopolia, sanoo Robert Nozick teoksessaan *Anarchy, State and Utopia* (1974), että turvapalvelut on ostettava yksityisiltä firmoilta. Tämä tarkoittaa ensinnäkin sitä, että kaikki eivät pysty ostamaan noita palveluita, erityisesti laadukkaita palveluita. He jäävät vaille turvaa. Toiseksi, turvafirmat eivät ole alisteisia valvonnalle ja kontrollille, koska ne itse hoitavat tätä puolta yhteiskunnassa. Ne kilpailevat keskenään asiakkaista ja saattavat ajautua taistelemaan keskenään. Kukaan ei pysty pakottamaan niitä rauhaan ja yhteistoimintaan. Jos tapahtuu niin, että yksi firma saa monopolin, tilanne rauhoittuu ainakin hetkeksi. Siksi on oltava pysyvä väkivalta- ja turvamonopoli. Muuten ei synny pysyvää turvaa ja turvallisuutta kaikille.

Usein sanotaan, edelliseen viitaten, että turvallisuus on julkinen hyödyke (public good), eli se kuuluu kaikille aina ja kaikkialla. Tämä ei ole totta. Tarkastellaan patsasta puistossa. Se on julkisesti rahoitettu ja kaikkien nä-

kyvillä. Jokainen voi nauttia siitä ohi kulkiessaan, eikä patsas kulu tai vähenä tässä käytössä. Katuvalaistus on julkinen hyödyke, samoin tiet (vaikka näitä pitää korjata aika ajoin). Ilmaiset radiolähetykset ovat julkinen hyödyke. Mutta turva ei ole julkinen hyödyke, koska se kuuluu käytössä, eikä sitä koskaan riitä kaikille. On tietysti selvää, että vartiointiliikkeiden tuottama turva ei kuulu julkishyödykkeisiin. Ne ovat normaaleja firmoja, jotka tuottavat ostopalveluita.

Jos asut maalla, poliisin saaminen paikalle saattaa kestää yllättävän kauan. Jos rötös on pieni, kukaan ei ole kiinnostunut. Jos alueelle osuu rikosaalto, sen torjuminen saattaa vaatia resursseja, joita ei ole. Turva kuuluu kyllä kaikille mutta ei julkishyödykkeen tavoin. Turva valikoituu ihmisten kesken epätasaisesti, kuuluu käytössä ja vaatii aina lisää ja lisää resursseja. Turvaa on koko ajan aktiivisesti tuotettava. Sellainen laite kuin turvakamera saattaa näyttää julkishyödykkeeltä, mutta kamera itsessään ei turvaa ketään, eikä mitään. Jonkun on käytettävä kameraa ja hyödynnettävä sen tuottamaan informaatiota.. Turva on tuotettu palvelu, joka joskus ostetaan, joskus saadaan valtiolta ikään kuin kansalaisen luontaisena.

Lopuksi: uustribalismin nousu

Kaikki kulttuuri – ihmisen elämismaailma – muuttuu ajan mukana. Joskus tuntuu siltä, että tätä kehitystä ohjaa tekniikka. Sodan ja taistelun muutosta ohjaisi nimenomaan sotilastekniikka. Vielä 1900-luvulla näin saattoi olla, mutta muutoksen merkit olivat näkyvissä jo ennen vuotta 2000. Tekniikan filosofiassa ja sosiologiassa on puhuttu kehityksen akanvirroista ja suvannoista. Tällä tarkoitetaan nopean kehityksen virrassa esiintyvää taantumista ja pysähtyneisyyttä. Kun toisessa maailmansodassa rakennettiin taistelulaitoja (Japani) vielä kun vastustajalla oli lentotukialuslaivasto (USA), oltiin kehityksen akanvirrassa. Hieno uusi tekniikka oli jo syntyessään vanhentunut ja vaaranalaista.

Pitkä sota merkitsee kulttuurin akanvirtaa. Armeijoiden taistelut ja sodan hallinta ylipäänsä ovat taantuneet satoja vuosia. Kehitys on vienyt kohti ydinsotaa, joka on tietysti edelleen uhkakuvana, ja high-tech-kybersotaa, robottien sotaa ja informaatiotosodankäyntiä. Trendi on selvä. Tekniikan kehittyessä sota on muuttunut. Enää ei Maasin mylly jauha. Enää eivät miljoonanarmeijat ota yhteen Kurskin mutkassa täysin omista tappiosta piittaamattomina, valtavina tuhon ja kaaoksen koneistoina. Enää ei eletä korusuissa vuosikausia, kuten isäni eli. Mutta kaiken tämän kehityksen, jota jopa edistykseksi kelpaa sanoa, vastinparina on pitkän sodan akanvirta, eräänlainen primitiivisen heimosodan jatke, atavistinen retki tuntematto-

maan pimeyden sydämeen. Kehitysmaiden uskonlahkot ja perinteiset klaanit tai heimot kohtaavat konflikteissa, joita säätelevät lait ja ideologiat ovat täysin vieraita kehittyneille länsimaille. USA:n johdolla kaikkien on osallistuttava tähän outoon, primitiiviseen ja raakaan leikkiin, jonka loppua ei näy. Uustribalistinen taisteleva – ilman sotaa – on länsimaisen kulttuurin kokema todellinen takaisku, kohtalo, jonka olisi suonut olevan vältettävissä. Pitkä sota ei ole hallinnassa, eikä tule koskaan olemaankaan.

Sotilaspedagogiikan emeritusprofessori Jarmo Toiskallio

IHMISEN TURVALLISUUDESTA – AJATTELUN KEHITTELYÄ PROFESSORI TIMO AIRAKSISEN ALUSTUKSEN VIRITTÄMÄ- NÄ¹

”Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Ketään älköön pidettävä orjana tai epävapaina; orjuus ja orjakauppa ovat kielletty kaikissa muodoissaan.

Ketään älköön kidutettako älköönkään rangaistako tai kohdeltako julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.”

(YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus)

1.

Mistä oikeastaan puhumme, kun puhumme turvallisuudesta? Yksilön oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen on vaarassa kadota turvallisuuden valta- ja talouspoliittisen sekä hallinnollisen, teknisen ja kaupallisen käsitteellistämisen taakse. Turvallisuuskin on määritetty, objektivoitu, institutionalisoitu ja ulkoistettu. Otsikkoni ”ihmisen turvallisuus” on haaste kadottamisen vaaran torjuntaan, turvallisuuspuheen palauttamiseen juurilleen. Turvallisuus on ihmisen vapautta väkivallasta, julmuudesta ja puutteesta sekä niiden pelosta.

Timo Airaksisen alustus on arvokas jo yksistään siksi, että se osoittaa mahdolltomaksi järkevän keskustelun turvallisuudesta ilman filosofiaa. Filosofian tehtävä on havahduttaa meitä arkisista itsestäänselvyyksistä. Filosofia myös palauttaa yhä uudelleen juurille, johonkin ihmiskuntaa ikuisesti askarruttavaan, erityisesti kysymyksiin olevasta ja olemisesta, hyvästä ja arvokkaasta sekä ajattelun ja toiminnan suhteesta. Vasta tällaisten kysymysten kautta mahdollistuu myös syventyminen turvallisuustoimintaan ylittämällä alakohtaiset erottelut. Filosofisella ajattelulla sotatieteetkin kyetään näkemään osana laajempaa turvallisuustieteiden kokonaisuutta. Oma näkökulmani on sotilaspedagoginen, mikä tarkoittaa, että sotiluuden – ja ylipäänsä turvallisuustoimijuuden – perusrakennetta tulee hakea ihmisenä olemi-

¹ Tämän artikkelin lähtökohta on kommenttipuheenvuoroni Timo Airaksisen puheenvuoroon 15.10.2010, ei hänen tässä kirjassa olevaan artikkeliinsa. Artikkelini etäänny kommentoinnista siten, että käytän vain hänen muutamia tärkeitä avauksiaan oman ajatteluni virikkeinä. Näistä tärkein on hänen viittauksensa taistelun tärkeyteen – tai sodan, kuten hän sanoi.

sen ja toimimisen peruskysymysten kautta. Sotilaspedagogiikka ei ole pelkkää koulutusoppia, vaan lähtökohdissaan se asettaa aidosti filosofisia kysymyksiä olevasta ja olemisesta kolmen sotilaspedagogisesti olennaisen asian – sotiluuden, etiikan ja toimintakyvyn – merkityksen käsittämiseksi.

Turvallisuudesta puhuttaessa on usein ongelmana, ettei tunnisteta, millä kielellä keskustelua kulloinkin käydään – teknisellä, organisatoris-hallinnollisella, poliittisella, filosofisella vai uskonnollisella. Sotatieteellinen keskustelu on rajoittunut pääosin kahteen ensin mainittuun, osin kolmanteen. Tekninen ei tarkoita vain tekniikkaa; filosofisesti tekninen viittaa toimintaan, jossa keskitytään menetelmiin ja tehokkaisiin suorituksiin kun päämäärät otetaan annettuina eikä niitä tarvitse pohtia. Tässä mielessä myös organisatoris-hallinnollinen toiminta on teknistä, ja sellaiseksi saattaa rappeutua myös poliittinen toiminta. Turvallisuus ei kuitenkaan ole perimiltään teknisesti haltuun otettava ilmiö, vaan sitä määrittelevät ihmisten arvot, kokemukset, uskomukset, toiveet, halut ja pyrkimykset sekä itsearvostus. Niin poliisin kuin puolustusvoimien luonne on kuitenkin – periaatteessa aivan oikein - määritelty tekniseksi; ne eivät aseta itse omia päämääriään, vaan niiden tulee toteuttaa yhteiskunnan, erityisesti valtion, määrittämiä ja antamia tehtäviä. Ne ovat valtionjohdon työkaluja. Onkin syytä kysyä, voiko olla aitoa poliisi- ja sotilasetiikkaa, koska etiikka ei pelkisty oikeus- ja moraalinormien noudattamiseen, vaan se edellyttää – nimenomaan eettisyytenä – vapautta. Eettisyyden ydin, vastuullisuus, ei toteudu pelkällä sääntöjen noudattamisella, vaan toimijan vapaan sitoutumisen pohjalta, mikä vaatii taistelua. Emmanuel Levinasilla (1906–1995) kyse on sitoutumisesta eettiseen suhteeseen (suhde Toiseen), Kierkegaardin (1813–1855) mukaan kyse on uskon ritariudesta, jossa ei piilouduta vallitsevan moraalin taakse. Yksittäiselle sotilaalle ja poliisille tällainen eettisyyden tunnistaminen – jota Levinas kutsuu toisen ihmisen kasvojen kohtaamiseksi – asettaa suuren henkilökohtaisen etiikan vaatimuksen. Kirjoitetut ohjeistot (niin sanotut eettiset ohjeet tai koodit) voivat parhaimmillaan antaa tukea eettisyydelle, huonoimmillaan loitontaa eettisyydestä.

2.

Etenkin vuoden 2001 syyskuun terrori-iskujen jälkeen on puhuttu paljon tarpeesta ajatella turvallisuutta uudella tavalla. John Robb (2007) käyttää terrorismia ja globalisaatiota koskevassa kirjassaan kielikuvaa ”musta joutsen” ilmentämään ”äärettömän kompleksin globaalin” elämänympäristöme turvallisuusuhkien nopeutta, kaoottisuutta ja odottamattomuutta. Hänen mukaansa uusien turvallisuusratkaisujen luominen on aloitettava sen tunnistamisesta, että emme todellakaan voi tietää, mikä ja millainen seuraava uhka saattaa olla. Tähän on syytä lisätä, ettei ainoastaan uusien ratkaisujen

etsiminen ole tarpeen, vaan ennen kaikkea tarvitsemme turvallisuuden ajatteleminen, ajattelun käynnissä pitämistä.

Turvallisuuden tutkija Pirjo Jukarainen (2010, 17) muistuttaa, että latinan turvallisuutta tarkoittava sana *securitas* on alun perin viitannut sisäiseen hyvinvointiin. Turvallisuuden käsittämiseksi tarvitaankin ajattelua, joka kohdistaa uudelleen huomion siihen, mitä politiikassa, filosofiassa ja tiedeessä on pidetty vähäarvoisena ja objektiivisuuden ihannetta vääristävänä – subjektiiviseen, persoonalliseen ja yksittäiseen. Juuri näistä turvallisuudessa on perimmiltään kyse – silloinkin, kun toimitaan ihmisten suojelemiseksi fyysiseltä väkivallalta, pyrittäessä turvaamaan heidän aineellisia elämisen ehtojaan, rakennettaessa oikeusvaltiota tai puolustettaessa maata. Terrori-iskun silpoma ihminen, kotinsa raunioilla seisova perheenäiti, seksiorja tai muu ihmiskaupan uhri, sotilaaksi pakotettu lapsi, leipää jonottava työtön tai teloittajan luotia odottava ”kapinallinen” ei ole Luonnon (esim. rotu tai etninen ryhmä) tai Historian (esim. talouden kehityksen lainalaisuudet) osajärjestelmä, vaan äärimmäisen ainutkertainen yksilö.

Artikkelini otsikossa olevalla sanalla ’ajattelu’ on tässä kirjoituksessa erityinen merkitys, joka periytyy politiikan ja toiminnan filosofi Hannah Arendtilta (1906–1975), totalitarismin ja imperialismien leppymättömältä kriitikolta: ajattelussa on kyse siitä, mitä on olla ihminen. Ajattelulla hän viittasi Immanuel Kantin tarkoittamaan järkeen (*Vernunft*, engl. *reason*) erotettuna kognitiivisesta älystä (*Verstand*, engl. *intellect*). Kun älyllinen kognitio tavoittelee tuloksia, ajattelu etsii merkityksiä eli pyrkii käsittämään (engl. *comprehend*, saks. *begreifen*). Ajattelun tavoite ei ole totuus, vaan ajattelun pitäminen liikkeessä.

Ajattelu on ”äänetöntä dialogia minun ja itseni välillä” (Arendt 1971, I, 185) – mikä on kuitenkin aivan muuta kuin itseensä sulkeutunutta individualismia. Ajattelun vastakohtana ajatuksettomuus, sisäisen dialogin puute, on äärettömän vaarallista. Ajatuksettomuuden paradigmaattiseksi hahmoksi Arendt nimesi älykkään, hyvin koulutetun ja tunnollisen natsiupseeri Adolf Eichmannin. Ajatukseton ihminen ei ole paha tai typerä, vaan hän on kykenemätön kuulemaan sisäisiä – ja siksi ulkoisiakaan – vastalauseita pahoille teoille; hän on pysähtynyt ’totuuteen’. Ajatukseton on valmis tekemään, mitä muutkin tekevät, vaikka joukkomurhia ja -raiskauksia. Ajatukseton voi olla hyvin *suorituskykyinen* eli tehokas ennalta määritellyn polun kulki- ja *Toimintakykyisyys* sitä vastoin edellyttää ajattelua; Arendtille toiminta (*action*) tarkoitti uuden alkua, ei jo olemassa olevalla tiellä marssimista. Hän itse asiassa varoitti sisäisestä tasapainosta, koska vaientaessaan sisäisen dialogin se pelkistää ajattelun tietämiseksi ja tuottaa avuttomuutta ennakkoimattomissa tilanteissa (mt., 4-16), tilanteissa, joihin Robb viittaa mus-

tan joutsenen kielikuvalla. Nämä mustat joutsenet olivat Arendtille toiminnan rappeutumista väkivallan ihannoimiseksi, joka syntyy syvästä turhautumisesta modernissa maailmassa, jossa ihmisten tosiasiallinen mahdollisuus vapaaseen yhteiseen, uutta luovaan toimintaan on alati kaventunut ”hallinnon muuttuessa hallinnoimiseksi” ja ”tasavallan muuttuessa byrokraatiaksi” (Arendt 1969, 81–83).

Artikkelini alaotsikon sana ’ajattelu’ siis tarkoittaa pyrkimystä kehittää toimintakykyä. Se ei viittaa kysymykseen, mikä on empiirinen, havaintojemme mukainen totuus turvallisuudesta, vaan siihen, miten voisimme käsitellä turvallisuuden ja turvattomuuden merkitystä inhimillisessä olemassaolossa (vrt. Arendt 1969, 57). Tällaisen haasteen suhteen lyhyt artikkelini voi olla vain viitteellinen luonnos. Alussa oleva YK:n ihmisoikeuksien julistuksen kohta antaa sille suunnan saattaessaan ihmettelemään, miksi julistusta ei noudateta. Ei vain kriisialueilla, vaan siten, että ”ylijäämäihmisten” tuottaminen on yhä yleisempää – jopa Suomen kaltaisessa sivistysvaltiossa, jossa köyhyyden kasvu on kansainvälisestäikin mitattuna häpeällisen nopeata. Ihmisarvon syvänä loukkauksena köyhyys on perustavaa laatua oleva turvallisuuskysymys.

Köyhyyden ohella on uskallettava nähdä se, että maailmassa kidutusta harjoitetaan laajalti, ja että orjana on 12 - 20 miljoonaa ihmistä. Ja jo pelkästään Euroopassa rikollisryhmät tienaa ihmiskaupalla vuosittain 2,5 miljardia euroa; ihmiskaupan uhreja on noin 140 000 ja vuosittain uhriksi joutuu 70 000 uutta henkilöä. Maailman noin 215 miljoonasta lapsityöläisestä arviolta yli puolet on pakotettu olosuhteisiin, joissa perusoikeudet eivät toteudu. Lapsisotilaita on arviolta 200 000; kaikki heistä eivät ole taistelijoita, vaan myös vakoojia, kantajia, palvelijoita ja seksiorjia. Ihmiskaupan, lapsityöläisyyden ja lapsisotilaiden keskeinen yhteinen nimittäjä on köyhyys, johon liittyy lukutaidottomuus ja koulunkäynnin puute. Yli 70 miljoonalla varhaisnuorella ei ole mahdollisuutta käydä koulua ja yhtä suuri määrä alakouluikäisiä on koulutuksen ulkopuolella. Alentavan ja julman kohtelun uhrien määrää mitä erilaisimmilla elämän alueilla on mahdotonta edes arvioida. Hannah Arendtin ilmaisua ”banality of evil” soveltaen paha on alati arkipäiväistä. Se on niin arkipäiväistä, ettemme halua siitä edes puhua. Esimerkiksi seksiorjuudesta puhutaan etäisenä asiana kysymättä, kenestä meistä koostuu sen kasvavia markkinoita ylläpitävä asiakaskunta.

3.

Timo Airaksinen aloitti alustuksensa viittauksella Herakleitoksen näkemykseen taistelun tärkeydestä. Rajoitun tässä artikkelissa periaatteessa vain tähän alustuksen kohtaan, en kommentoiden, vaan pyrkien kehittelemään

sen pohjalta ajatusta ihmisen turvallisuudesta *alkuperänä* kysymykselle turvallisuudesta. Alkuperä ei ole sama asia kuin alku, historiallinen lähtökohta. Alkuperä, lähde, (saksan *Ursprung*) tarkoittaa alituisesti uudelleen kohdattavaa ajattelun haastetta. Toisin sanoen: mikä on se varsinainen syy (vrt. Varto 2005), miksi turvallisuus on aina ajankohtainen asia. Tällaisena alkuperänä, syynä, ihmisen turvallisuus kiteytyy ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen valistusfilosofiaan perustuvassa kohdassa, jonka toteutuminen maailman nykyarjessa näyttää yhtä kaukaiselta kuin sitä kirjoitettaessa runsaat 60 vuotta sitten. Se nostaa alati uudelleen turvallisuuden tarkastelun keskipisteeksi ihmisen yksilönä; ei ainoastaan kunkin nyt elävän, vaan yhtä vahvasti tulevaisuuden ihmiset. Ajatus ihmisen turvallisuudesta pyrkii torjumaan yksilön funktionalistisen alistamisen niin Luonnon kuin Historian korkeammille voimille. Tällaiseen ihmisen turvallisuuden pääteemaan kytken kaksi muuta Airaksisen ajateltavaksi osoittamaa asiaa: käsitteiden security ja safety keskinäissuhteen sekä kysymyksen, kuka turvaa turvaajan.

Herakleitoksen puhe sodasta ja taistelusta liittyi siihen, mikä ylipäätään oli hänen mielestään tärkeintä. Tärkeintä on nähdä järjellinen yhteenkuuluvuus, joka piilee sekavan moninaisuuden takana, sekä ymmärtää, että kaikki syntyy vastakohtien taistelusta. Nykyajattelussa taistelun tärkeys tiivistyy paremminkin siinä, että olemme vastuussa jokaisen toisen ihmisen elämästä, kuten Levinas väsymättä korosti (esim. Levinas 1987, 1996 ja 2006). Kyse on konkreeteista ihmisistä, mutta samalla ”ihmisen ideasta”, kuten Hans Jonas (1903–1993) kiteytti vastuullisuuden teoriaansa (Jonas 1985). Hän tarkoitti, että meillä on vastuu suojella ihmisen syvintä olemusta, joka on vastuullisuus – erityisesti vastuu tulevaisuudesta ja tulevaisuudelle. Levinasilla vastuullisuus tarkoittaa omaatuntoa: vastuullisuus on mahdottomuutta olla välinpitämätön toisesta, mahdottomuutta sanoa ”Tämä ei ole minun asiani, tämä ei kuulu minulle” silloin, kun toinen ihminen näkee nälkää tai on vainon tai kiusaamisen kohteena (Perpich 2008, 89). Tällaisen äärettömän vastuun kuorman lastaaminen kunkin meistä harteille saa lisäpainoa, kun Karl Jaspersin (1883–1969) tavoin tajuamme, ettei mikään valtio, kirkko tai yhteiskunta voi tarjota varmaa suojaa. Tällaista taakkaa ja turvattomuutta kukaan ei tietenkään pysty kantamaan. Levinas, Jonas ja Jaspers eivät sitä vaatineetkaan, vaan he pyrkivät ajattelemaan, mitä on ihmisenä olemisen erotettuna esineenä tai kohteena olemisesta. Jonasilla tähän liittyi syvä huoli tekniikan ajan ihmisen mahdollisuudesta (esim. peruuttamattomia energiaratkaisuja tekemällä) tuhota tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksia ja siten ihmisen idea.

Turvattomuutta aiheuttaa ihmisen muuttaminen – ja uhka muuttamisesta – esineeksi, kohteeksi tai kauppatavaraksi, hänen ruumiillisen ja henkisen

ihmisyytensä riistäminen ja tuhoaminen. Kun ihminen nähdään turvallisuuden keskiössä nimenomaan yksilönä, kyse on siitä, *kuka* hän on erotettuna siitä, *mikä* hän on. Levinasin tavoin Hannah Arendt painotti tämän eron (*who/what*) ymmärtämistä; ihmisen toimintakyvystä (*capacity for action*) voi varsinaisesti puhua vain kuka-kysymyksen yhteydessä. Mikä-kysymyksen yhteydessä kyse on, positiivisesti ajatellen, ulkoa päin määritellystä ja arvioitavasta suorituskyvystä, negatiivisessa mielessä esineeksi, viholliseksi tai ”ylijäämäihmiseksi” määrittelemisestä. Ajatusta taistelun tärkeydestä on erityisen tarpeellista tulkita juuri kuka-näkökulmasta, mikä tarkoittaa samaa kuin Jaspersin eksistenssi (*Existenz*) eli että jokainen ihminen on ainutlaatuinen historiallinen yksilö. Kuten Elisbaeth Young-Bruehl (2006, 53–54) toteaa, erityisesti lapsuuden riistäminen on aikamme pahimpia asioita; se on niin tehokasta, että sen rinnalla ”natsien nuorisoliike vaikuttaa amatöörimäiseltä”.

Levinas myönsi, että enimmäin aikaa *kuka* on *mikä* eli että enimmäkseen samastumme ja meidät samastetaan esimerkiksi sosiaaliseen rooliimme tai ammattiimme. Vastaavasti Jaspers puhui eksistenssin ohella kolmesta muusta ja tavallisemmasta olemisemme muodosta – olemassa olemisesta (pragmaattinen arjessa pärjääminen), tietoisuudesta yleisestä (tiede ja teoria) ja sosiaalis-kulttuurisesta hengestä. Mikä-olemisen voi ilmaista myös siten, että enimmäkseen meitä ei tunnisteta ja tunnusteta ainutkertaisina (singulaarisina) eettisinä yksilöinä, vaan meille riittää moraalinormien ja hyödyllisten käytäntöjen noudattaminen. Mikä-roolissa emme ole eettisessä suhteessa toiseen ihmiseen, eli Levinasin termistöä käyttäen, emme kohtaa toisen kasvoja. Jaspersin vastine yksilöllisyydelle ja kasvoille, eli vastaus kuka-kysymykseen, on eksistenssi. Ja juuri sitä – varsinaista (autenttista) ihmisenä olemista – mikään valtio, kirkko tai yhteiskunta ei kykene turvaamaan. Juuri siksi on tarpeen kehittää ajatusta ihmisen turvallisuudesta, eksistenssin mahdollisuudesta, Levinasin ”Toisen humanismista”.

Ihmisen turvallisuudesta puhuminen poikkeaa olennaisesti vakiintuneesta turvallisuuspuheesta, jossa *security* viittaa turvallisuustoimiin. Jopa melko vakiintunut YK-lähtöinen käsite ”inhimillinen turvallisuus” (Human Security) tukeutuu yleispätevästi määriteltävään ajatukseen turvallisuudesta, kun taas todellisuudessa ”ihmisen turvallisuus” on aina singulaaria, absoluuttisen ainutlaatuista. Eksistenssi on aina poikkeus yleispätevästä. Objektiivisen sijasta se on subjektiivista. Subjektiivisuuden käsittäminen mahdollistaa globaalin ihmisyyden ja turvallisuuden ajattelemisen, mikä oli myös Jaspersin ja Arendtin päämäärä.

4.

Airaksisen ja Herakleitoksen ohella filosofi ja pedagogi Jalmari E. Salomaa puhui taistelun tärkeydestä: kaiken kasvatuksen tulee olla kasvatusta taisteluun, koska kasvatuksen tarkoitus on edistää ihmisyyttä. Salomaa katsoi, että on olemassa objektiivisia arvoja, ”ihmisen arvoisia arvoja”. Ajatus taistelusta ihmisen arvoisten arvojen puolesta liittyy olennaisella tavalla yksilön henkisyteen ja vapauteen, toisin sanoen hänen mahdollisuuteensa kehittyä ihmisenä. Hengellä Salomaa (1943, 23) tarkoitti kaikkia niitä ihmisiä yhdistäviä toimintoja, joiden avulla ihminen ymmärtää itsensä ja ympärillään olevan yhteisöllisen maailman. Henkinen kehittyminen edistää vapautta, eli kykyä asettaa itse itselleen tarkoituksperiä.

Taisteluun kasvattaminen oli Salomaalle sama asia kuin persoonallisuuden kasvattaminen, jonka tulisi olla kasvatuksen varsinainen, lopullinen päämäärä. Kyse on siitä, että yksilö omaksuu toimintansa ohjaajiksi korkeimmat arvot. Tämä ei ole helppo asia: korkeimmat arvot ”kestävät kovimmasakin kiirastulessa” ja niitä ”olemme valmiit tunnustamaan vielä elämän suuren esiripun laskiessa”. Näin määritellyn persoonallisuuden tunnuspiirre on moraalinen voima ja rohkeus: ”Moraalisesti rohkea neuvottelee vain omantuntonsa kanssa ja on valmis joko voittamaan tai kuolemaan, kun hänelle kalleimmat arvot ovat kysymyksessä.” Näitä arvoja ovat Salomaan mukaan totuus, kauneus, oikeus, vapaus, moraali, uskonto ja isänmaa. Ne ovat ajattomia ja objektiivisia: ”Ajallisten arvojen puolesta kukaan ei ole valmis uhraamaan henkeään”, kyse on rakkaudesta johonkin itseämme suurempaan ja ulkopuolellamme olevaan pysyvään. Objektiiviset arvot siis viittaavat transsendenttiin; ne ovat moraalisia totuuksia, jotka eivät riipu ihmisten asenteista, uskomuksista, mielipiteistä, toiveista ja haluista. Ne eivät ole vain inhimillisiä keksintöjä tai sopimuksia. Yksilön kasvua persoonallisuudeksi vastaa valtion tasolla Salomaan mukaan kehittyminen ”raa’asta voimavaltioista” kohti kulttuurivaltion ihannetta. Niin persoonallisuus kuin kulttuurivaltio ovat siis mahdottomia ilman objektiivisten arvojen olemassaoloa, koska ilman tällaisia arvoja ei ole taistelua sanan syvässä merkityksessä.

Kun Leevi Launonen (2000) kiteytti suomalaisen koulun opetussuunnitelmia analysoivan väitöskirjansa tuloksia, näkymä poikkesi merkittävästi Salomaan 1940-luvulla tarjoamasta linjasta kasvatustajärjestelmälle. Launonen kiteytti havaintojansa kolmeen kohtaan:

- nyky-yhteiskunnassa ei ole enää kaikille yhteistä arvopohjaa,

- toisen maailmansodan jälkeen kasvatuksen ihmiskuva muuttui, ja eettisessä kasvatuksessa luovuttiin objektiivisista arvoista ja luonteenhyveiden opettamisesta,
- suomalainen koulukasvatus on hakemassa suuntaa 2000-luvun tulevaisuuteen hyvin näköalattomassa tilanteessa.

Vastaavasti Mikko Salmela (1998, 282) totesi, että ”1900-luku on päätty-mässä henkisen turvattomuuden, epävarmuuden ja näköalattomuuden mer-keissä”. Voi sanoa, että Salomaan tarkoittama taisteluhenki on kadonnut ja sijalle on tullut pelkkä selviytymisen tarve. Salmelan mielestä syynä on se, että on hylätty kokonaisvaltaiset maailmanselitykset, aatteet ja ideologiat, ylipäättään ajattelun ja toiminnan yleispätevien perusteiden mahdollisuus. Voidaan myös puhua ”postmodernin synkistä kasvoista” (Toiskallio 2006, 127), mikä tarkoittaa, että elämä on monin tavoin tullut sirpaleiseksi, juu-rettomaksi, epävarmaksi, merkityksettömyyden kokemuksia tuottavaksi ja oman edun tavoitteluun lähes pakottavaksi.

5.

Airaksinen virittää ajattelua hedelmällisellä tavalla sanoessaan, että kun ”safety” menetetään, ”security” astuu esiin. Esiin astuminen ilmentää para-doksia: samalla turvaa ja uhkaa. Turvatoimet (security) ovat aina samalla myös uhka, niiden liioittelu on uusi uhka, niiden merkit ovat vaaran mer-kejä, niiden retoriikka on pelon retoriikkaa. Airaksisen avausta on tärkeä jatkaa sillä, että uusliberalistinen aatemaailma – tai paremminkin aatteet-tomuus – on luonut tälle paradoksille otollista maaperää: turvallisuudesta on tullut alati kasvava bisnes. Ei riitä, että perinteisiä turvallisuuteen liitty-viä tehtäviä ulkoistetaan; myös poliiseja ja sotilaita on jo jonkin aikaa totu-tettu finanssitalouden kieleen, jossa kilpailuttaminen, pätkätyöt ja irtisano-miset ovat tavallaan rationaalisuuden mitta. Nyt niin poliisi ja puolustus-voimat kuin pelastusviranomaiset painivat uusliberalismin myötä itsestään selvyytensä otetun ns. uuden julkisjohtamisen luomassa tilanteessa. Palve-luiden tuottamiselle asetetaan samat kriteerit kuin markkinayrityksille.

Ainakin puolustusvoimien kohdalla uusliberalismin aate merkitsee suurta identiteetin rapautumisen vaaraa. Rapautumisen vastustamiseksi tarvitaan filosofi Jukka Hankamäen (2008, 344–345) poikkeuksellisen rohkeasti pe-räämää kansallisvaltion puolustamista, joka toteutuu parhaiten ”henkisen maanpuolustuksen ja nationalismin edistämisen kautta”. Vaikka Hankamä-ki ei J. V. Snellmaniin (eikä Salomaahan) viittaakaan, hänen ”international-istista pakkokansainvälistämistä” ja globalisaatiota kritikoivassa sanomas-saan on vahva snellmanilaisen kansallishengen sävy: ”Vahva ja itsenäinen kansallisvaltio on länsimaisen demokratian ja rationalismin vahvin turva”.

Euroopan unionin kaltaisissa systeemeissä on hänen mukaansa vaarana historian toistuminen: kansakunnat eivät ennen pitkää koe työskentelevänsä minkään yhteisen aatteen hyväksi (Salomaan tarkoittama ihmisyyys, taisteluhenkki, katoaa). Yhteen hiileen puhaltamisen on mahdollistanut nimenomaan kansallisvaltio, jossa yhteiskuntaluokkien väliset kuilut on kyetty ylittämään. Kun Snellmanin filosofista ydintä – yksilön itsetietoisuuden ja kansan itsetietoisuuden dialektiikkaa – on uusliberalismin puhemaailmassa yhä vaikeampaa käsittää, ei kansan uusi repeäminen hyvä- ja huono-osaisiin juuri jaksa kiinnostaa.

Hankamäen henkisen maanpuolustuksen ajatusta jatkaen sotiluuden perusmuoto – sen syy, alkuperä – on kansallisvaltiota, omaa maata, puolustava kansalaissotilas. Tunnetun rauhanpuolustajan, toisen maailmansodan lentoupseerin, Bostonin yliopiston historian professori Howard Zinnin (1990) mukaan ”security” olisi määriteltävä uudelleen; se on terveyttä ja hyvinvointia, ylipäättään hyvää elämää. Tässä olisi hänen mukaansa ”suurin voima ja kestävin turva, mitä kansakunnalla voi olla”. Asetelma ei siis olekaan se, että vasta safetyn kadotessa security astuu kuvaan. Securityn ensisijaisuuteen liittyy Zinnin (2003) kanta, että maanpuolustuksen tulee perustua patriotismiin, millä hän tarkoitti, että tulee puolustaa maata (*country*), ei niinkään hallitusta. Kun Timo Airaksinen aiheellisesti kysyy, kuka turvaa turvaajan, Zinn korosti, että on aivan eri asia kuolla maansa puolesta kuin hallituksen, poliittisen eliitin kulloistenkin intressien, puolesta. Tämä luonnollisesti merkitsee suurta haastetta sotilasetiikalle: kansalais- eli patrioottisotilas ei enää olekaan hallituksen työkalu, vaan hän itse ottaa vastuun maan, oman kansallisvaltion, puolustamisesta. Zinn kuitenkin poikkeaa olennaisesti Hankamäen nationalistisesta patriotismista. Hän haastaa irrottamaan patriotismista nationalismista: ”Eikö meidän pitäisi alkaa määritellä patriotismia uudelleen? Meidän tulee laajentaa se yli ahtaan nationalismiin, joka on niin paljon aiheuttanut kuolemaa ja kärsimystä. Jos kansalliset rajat eivät saa olla kaupan esteinä – mitä kutsumme globalisaatioksi – niin ne eivät saisi olla myöskään esteitä myötätunnolle ja anteliaisuudelle?”

Pohdittaessa Airaksisen asettamaa kysymystä, kuka turvaa turvaajan, on etusija luonnollisesti fyysisellä turvallisuudella sekä organisaation ja yhteiskunnan rehellisellä vastuunkannolla silloin, kun turvaajayksilöt tarvitsevat apua vammauduttuaan henkisesti tai fyysisesti, tai jouduttuaan tehtäviensä vuoksi sosiaalisiin tai taloudellisiin vaikeuksiin. Tällaisessa vastuunkannon mielessä kysymys turvaajan turvaamisesta on valitettavan usein äärimmäisen aiheellinen. Viime kädessä on kyse turvaajan integriteetin eli ihmisarvon ja inhimillisen ainutkertaisuuden turvaamisesta. Yhdysvaltain ilmavoimien eettisessä ohjeistossa (Core Values 1997) julistetaan ”integrity first”. Integriteetti siis asetetaan perusarvoksi ja sen määritellään

tarkoittavan, että yksilö toimii sen mukaan, minkä itse katsoo oikeaksi, vaikka ei saisi toisten hyväksyntää. Se on siis hänen inhimillisen toimintakykynsä kova eettinen ydin. Sitä kuvataan myös ilmaisulla ”sisäistetty kunnia”. Kunnia määritellään ”sisäiseksi tunteeksi, joka voi nousta vain yksilön sydämessä ja sielussa; hänen täytyy itse ratkaista, mikä on oikein, mikä väärin”. Näin kunnian määrittelee United States Corps of Cadets. Integriteetti on perusta kunnialle; se tarkoittaa ihmisen koskemattomuutta, eheyttä, loukkaamattomuutta. Olemmeko turvallisuuden arvoja pohtiessamme todellakin aidosti ja rehellisesti valmiita asettamaan integriteetin kärkisijalle? Tässä on hyvä viitata uskonnolliseen kieleen, jossa integriteetti on täydellinen vastakohta tekopyhyydelle ja ulkokultaisuudelle. Tekopyhyydestä integriteetin vastakohtana on kyse esimerkiksi silloin, jos valtio hoitamisen sijasta tuomitsee sotaan kouluttamansa ja lähettämänsä, ja sodassa henkisesti vammautuneen, yksilön rikoksesta, joka selvästi on seurausta hänen vammastaan.

Integriteetin käsite on ongelmallinen ja se tuntuu saaneen muodin mukaisen yksilöllisyyden leiman, joka on mahdollisimman kaukana Levinasin tarkoittamasta Toisen kasvojen kohtaamisesta samoin kuin Jaspersin eksistenssistä. Pahimmillaan integriteetti jää hokemaksi, joka kylläkin toistaa sitä pitkää filosofista perinnettä, jossa puhutaan mieluummin vapaudesta kuin vastuusta, objektiivisuus nähdään arvokkaammaksi kuin subjektiivisuus, tietäminen tärkeämmäksi kuin rakkaus, autonomia tavoiteltavammaksi kuin heteronomia (Westphal 2008, 150 - 151). Integriteetti siis tulkitaan tietävän subjektin immanenssiksi eikä kyvyksi kohdata transsendenssi. Integriteetti ajatellaan joksikin, joka suojelee itseään toiseuden kohtaamisen traumaattisuudelta, haavoittavuudelta.

6.

Turvattomuuden – tai kuten useammin sanotaan, turvallisuusongelmien – jo tunnistettuja perustavia syitä ovat mm. ilmastonmuutos biologisine ja sosiaalisine seurauksineen, kasvava kilpailu resursseista, kuten öljystä, kaasusta ja vedestä, sekä köyhyys ja sen myötä etenevä suurten väestönosien marginalisoituminen (esim. Abbott ym. 2007). Näistä ei kuitenkaan voida suoraviivaisesti johtaa erilaisia ilmiöitä, joissa esimerkiksi politiikka, uskonto ja huipputeknologia kietoutuvat toisiinsa. Eräs ajankohtainen esimerkki on ideologinen muodoste, jossa uskonnollinen fundamentalismi yhdistetään ydinaseeseen turvaavan politiikan perusrakenteeksi (ks. Engström 2010).

Sekä uskonnolliset että järjen patologiat voivat johtaa syvällisiin turvallisuuden ongelmiin; Joseph Ratzinger (sittemmin Paavi Benedictus XVI) pi-

tää nykyaikaista marttyyri-ideologiaa edustavia itsemurhapommittajia esimerkkinä uskonnollisista patologioista (Jonsson 2009, 74). Toisaalta järjen patologioita eivät ole edustaneet hänen mukaansa vain Stalinin ja Pol Potin ateistiset yhteiskuntautopiat, vaan ylipäättään sellainen teknologinen asenne, joka ei pidä ihmisyyttä itseisarvona, vaan luo ja tappaa kulloistenkin intressien mukaisesti. Ratzingerin mukaan uskonto voi, ja sen tulisi, toimia järjen patologioitten kriitikkona; mutta toisaalta, jos usko erotetaan järjestä, siitä itsestään saattaa tulla väkivallan lähde. Kun Ratzinger pitää uskonnon ja järjen yhteyttä olennaisena patologioitten vastustamiseksi, Maria Engströmin (2010) kuvaamaa ”atomiortodoksisuutta” voinee pitää nimenä uskon ja järjen patologioiden yhdistelmälle, mitä kuvastaa seuraava Engströmin siteeraama teksti (s. 7-8): ”Anonyymi, yhteinen tahtotila, itsensä uhraaminen ja vahva usko yhdistävät armeijaa, tutkijoita ja munkkeja ja mobilisoivat henkiseen ja sotilaalliseen puolustukseen.” Tässä on motivaationa se, että ”meidän tulee elvyttää ... palava ja erittäin intensiivinen sotilaallinen ja imperiaalinen ortodoksisuus... Pitää yhdistää usko ja risteilijäohjukset.”

Viime vuosikymmenien ehkä vaikutusvaltaisin yhteiskuntafilosofi Jürgen Habermas (2010, 19) on haastanut ajattelemaan sekulaarin yhteiskunnan tarvetta kuunnella uskontoja. Hänen perustavaa laatua oleva näkemyksensä on, että ”...käytännöllinen järki epäonnistuu täyttämään oman tehtävänsä, koska sillä ei enää ole riittävää voimaa herättää, ja pitää hereillä, sekulaariin subjektien mieliä eli tietoisuutta kautta maailman tapahtuvasta solidaarisuuden väkivaltaisesta vahingoittamisesta...”. Simone de Beauvoirin lähestymistapa oli toinen, mutta lopputulema varsin samanlainen kuin Habermasilla: ihminen on transsendenssia, ”liikettä kohti Toista, nykyhetken ylittämistä kohti tulevaisuutta, jota kuolemakaan ei rajoita” (de Beauvoir 2007, 81). Ihmisoikeuksien julistuksessa jokainen ainutkertainen yksilö on Toinen, jossa kohtaan transsendenssin. Ihmisen turvallisuus ei siis tarkoita ensisijaisesti minun turvallisuuttani, vaan Toisen kohtaamista. Hans Jonas soveltaen ihmisen turvallisuuden perustava loukkaus on, jos tämän päivän tarpeita (esim. kulutus, tuotanto ja energian saanti) tyydyttääksemme harjoitamme politiikkaa, joka kertakaikkisesti sulkee toisilta, nyt ja tulevaisuudessa, mitä tahansa elämisen mahdollisuuksista (ks. Lindberg 2009). Itsekeskeinen, kapea antroposentrinen, toiminta johtaa lopulta ihmisen itsensä dehumanisointiin (Jonas 1986, 136).

Jonas ja Habermas kohdistavat vakavan huomion ihmisen ajatteluun ja toimintaan, mutta he eivät tunnu tavoittavan ihmisen turvallisuuden ydintä, yksilöä, jota Jaspers kuvaa eksistenssin käsitteellä. Eksistenssissä ei ole kyse ihmisestä ja moraalisesta yleensä, vaan siitä, kuinka juuri minun tulee toimia. Puhuminen ihmisen turvallisuudesta haastaa yhdistämään ’ihmisen

yleensä' ja ihmisen vapaana yksilönä eli eksistenssinä. Kun Habermas pitää sekulaarille valtiolle tärkeänä ”rationaalisen moraalin” erottamista ”eettisistä ja uskonnollisista vakaumuksista” (mt., 79), ihmisen turvallisuudesta puhuminen haastaa rakentamaan yhteyttä näiden välille ihmisen vapauden, eksistenssin, nimissä. Vapaus tarkoittaa sitä, että ”olen olemassa autenttisenä subjektina, lakkaamatta uusiutuvana kumpuamisena, joka on vastakohtaista esineiden jähmettyneelle todellisuudelle” (de Beauvoir 2007, 82). Subjektius vaatii jatkuvaa ponnistelua, ”liikettä kohti Toista” (mt., 81). Ihmisen turvallisuudesta puhuminen viittaa vastuullisuuteen siitä, että jokaisella yksilöllä olisi mahdollisuus rakentaa itseään tällä tavoin. Suoranaisen väkivallan, orjuuttamisen ja ihmiskaupan ohella lukuisat politiikan, talouden ja hallinnon nimissä harjoitetut toimet aiheuttavat syrjäytymistä ja vieraantumista, eli toisin sanoen riistävät vapauden ja vastuullisuuden mahdollisuutta.

7.

Habermas katsoo, että olemme vaarassa menettää motivaation moraaliseen toimintaan. Sen tietäminen, mikä olisi moraalisesti oikein, on eri asia kuin toimia oikein käytännön tilanteissa (Habermas 2010, ks. myös Jonsson 2009). Mainitun vaaran torjumiseksi Habermas esittää uudistuvaa keskustelua uskon ja järjen sekä uskontojen ja sekulaarin yhteiskunnan välillä. Toisen merkittävän nykyfilosofin, Richard Rortyn (1931–2007) ajattelu puolestaan kiteytyy lausumaan ”heikennä julmuutta, laajenna sympatiaa”, joka tarkoittaa taistelua kaikkea sellaista vastaan, mikä pyrkii pakottamaan ihmiset yhteen ainoaan ”totuuteen”. Julmuus ja verenvuodatus alkavat siitä, että joku uskoo ja ilmoittaa omistavansa oikean totuuden. Rorty uskoi julmuuden vastaisessa taistelussa demokratian voimaan, jos vain osaamme antaa sen toimia. Uskontoon hän ei kohdistanut yhtä vahvoja odotuksia kuin Habermas, joskin sieltä voi saada hyviä kielikuvia (esim. leijona ja karitsa yhdessä laiumella) vapauden ja demokratian edistämiseksi, joka tapahtuu jatkuvan itsemme luomisen kautta. Vahvasti sekularistiselle Rortylle uskonto oli eräs mahdollisuus kehittää ”kykyämme luottaa toisiinsa ihmisiin ja olla yhteistyössä heidän kanssaan” (Rorty 1999, xiii; myös Rorty 2010). Kokoavasti hän kutsui näitä mahdollisuuksia runoudeksi (*poetry*), joka mahdollistaa itsemme luomisen vastavoimana ”oikealle totuudelle”. Rortyn viimeisinä elinvuosina tällaista vastustettavaa ”totuutta” edusti ”terrorismin vastainen sota”. Rortyn näkemys totuudesta oli hyvin samanlainen kuin Arendtin tulkinta ajatuksettomuudesta.

Habermas – sekularisti ja alistamisesta vapaan keskustelun vannoutunut puolestapuhuja – katsoo, että nykyinen demokratiamme on rappeutumassa, ellei se kehitä itseymmärrystään käymällä vuoropuhelua uskon ja uskonto-

jen kanssa. Ajatus on paljolti yhtenevä Rortyn kanssa; tarvitsemme itsemme ja yhteiskuntamme kehittämiseksi vahvoja sanastoja ja kielikuvia. Niin vahvoja, että ne johtavat Rortyn tarkoittamaan itsemme luomiseen. Habermas luo odottavan katseen uskoviin ihmisiin; vain heille on periaatteessa mahdollista ”kääntää” uskonnollinen ajattelu sekulaarille kielelle, jota myös ei-uskovat voivat ymmärtää. Habermas käyttää ilmaisua ”pelastava kääntäminen” ja painottaa, että filosofit ja tiedemiehet eivät siihen kykene. Tämä vaikuttaa samanlaiselta kuin Jaspersin (1971, 88) kanta, että uskonnollista todellisuutta ei voi tavoittaa filosofian keinoin; eikä filosofialla ole tarjota mitään, mikä on verrattavissa uskonnon positiiviseen laatuun. Habermasilla ”pelastava” tarkoittaa sellaisten mielikuvien edistämistä, jotka ovat vaarassa kadota sekulaarissa kulttuurissa. Hän on vakuuttunut, että uskonnollinen tietoisuus voi johtaa sekulaaria moraalisuutta vahvemmin solidaarisuuteen (eli moraalisesti ohjautuvaan kollektiiviseen toimintaan) niin paikallisesti kuin globaalissa yhteisössä (Habermas 2010, 75). Hän katsoo, että uskonnollinen tietoisuus on sitoutunut vahvemmin yhteisöllisiin elämäntähtäyksiin kuin rationaalinen, kognitivistinen moraalinen.

Uskon ja järjen suhdetta tutkiva filosofi John D. Caputo (2006) katsoo valistusajattelun (erityisesti Kantin) repäisseen lopulta kuilun uskon ja järjen välille alistaessaan uskon, ja Jumalankin, järjelle. Kun Kantin nimeen tiivistyvä moderni valistus on muutenkin monin tavoin hiipunut Caputon tarkoittamana postmodernina aikana, alkaa olla mahdollista ja tarpeellista pohtia uskon ja järjen suhdetta uudelleen. Kyse ei ole modernin valistuksen ajan merkityksen kieltämisestä, vaan sen arvokkaiden piirteiden (tasa-arvo, vapaus, demokratia; YK:n ihmisoikeuksien julistus perustuu vahvasti valistuksen ideaan) pohtimisesta uudelleen. Sävy on siis sama kuin Habermasin viestissä, että sekulaari (valistuksen idean mukainen) valtio rampautuu, jos se ei tahdo ja kykene ottamaan oppia uskonnoista. Filosofia ja uskonto tulee kuitenkin pitää selkeästi erillään toisistaan, koska vain erillisinä ne voivat käydä tasaveroista keskustelua. Habermas tukeutuu tässä Caputonkin ajattelua ohjaavaan Kierkegaardiin, joka osoitti, kuinka uskonto voi auttaa sekulaaria ihmistä hyväksymään oman järkensä rajat. Uskonnolla Habermas tarkoittaa kaikkia suuria uskontoja, mutta erityisesti juutalais-kristillistä traditiota: ”En usko, että me eurooppalaiset voimme vakavasti ymmärtää sellaisia käsitteitä kuin moraalisuus, eettisyys, persoona ja yksilöllisyys, tai vapaus ja emansipaatio, ilman että käsitämme juutalais-kristillisen historiatulkinnan substanssina olevan pelastuksen idean” (Habermas 1992, 15; myös Habermas 2006, 17).

Caputo (2007) menee Habermasia pidemmälle. Hän kysyy, mitä sekulaarissa politiikassa todella merkitsisi, jos pelkän uskonnollisen retoriikan sijasta otettaisiin todesta ajatus Jumalan valtakunnasta (*Kingdom of God*). Se

merkitsisi hänen mukaansa jotakin aivan vastakkaista valta- ja voimapolitiikalle. Levinasin ilmausta käyttäen etusijalle asettuisivat ”lesket, köyhät ja muukalaiset”. Mutta tällöin myös teologian tulisi Caputon mukaan arvioida kriittisesti itseään. Levinaskin viittasi teologian itsearviointiin tarpeeseen: uskonto, joka ei sitoudu eettiseen suhteeseen (siis suhteeseen toiseen ihmiseen, ”diakoniaan ennen dialogia”), on ”tyhjä ja muodollinen viitekehys” (Westphal 2008, 51). Caputon ja Levinasin näkökulmat osoittavat, että Habermas ei ehkä mene tarpeeksi syvälle vaatiessaan uskon ja järjen voimavarojen yhdistämistä. Etenkin Caputo – Kierkegaardia seuraten – näyttää ajattelevan, että kirkon ei tule suostua maailman vaatimuksiin sulauttaa kirkko sekulaariin yhteiskuntaan; pikemminkin oikean kirkon tuntomerkki on, että se aktiivisesti vastustaa tätä vaatimusta (vrt. Vainio 2004, 110). Avustajan tehtävään suostumisen sijasta on kuviteltava ”Jumalan valtakuntaa tämän päivän poliittisissa rakenteissa, ja se vaatii poliittista mielikuvitusta. Jumalan valtakunta tarjoaa *politica negativan*, kriittisen äänen” (Caputo 2007). Richard Rortyn ajatusta soveltaen se tarjoaa uuden sanaston, jonka avulla voimme luoda itseämme ja yhteiskuntaa, jotta tulevat sukupolvet ”olisivat kyvykkäämpiä luottamukseen ja yhteistyöhön ja että he olisivat kunnollisempia [*decent*] ihmisiä kuin mitä me olemme onnistuneet olemaan” (Rorty 1999, xiii-viv).

8.

Habermasin avaama näköala ”pelastavaan kääntämiseen” saattaa olla mahdollisuus syventää myös turvallisuusajattelua. Paitsi että uskonnot ovat jopa kasvava poliittinen realiteetti, ne voivat tarjota olennaisia virikkeitä sekulaarille järjelle, jotta se puolestaan kykenisi toteuttamaan sille kuuluvaa tehtävää havahduttajana – erityisesti sosiaalisten patologioiden huomaamiseen herättäjänä.

Uskonnollisen kielen käsitteessä ”Security in God” turvallisuus ei ole väline tai turvatoimi, vaan itseisarvo. Näkökulmaa Security in God -tulkintaan ei tarvitse hakea kovin kaukaa historiasta. Itsenäistä Suomea rakennettiin 1870-luvulta aina 1960-luvulle seuraavan ajatusmallin varassa: ”Jumala on antanut meille tämän maan omaisuudeksemme, että se täyttäisi tarkoituksensa maailmassa ja että hänen tahtonsa tapahtuisi niin maassa kuin taivaassa. Jumala on kerran sanova jokaiselle meistä: Kuinka olet hoitanut minun taloani? Kuinka hallinnut minun maatani?” Tätä Topeliuksen Maamme kirjan maailmankuvaa mursi 1960-luvun tiedeuskoinen suunnitteluideologia ja sitä seurannut kilpailutalous, joskin yhä edelleen 2010-luvun puolustusvoimien kenttähartauksissa saattaa kuulla topeliaanisen äänen.

Sisäasiainministeriön tilaamassa raportissa sisäisen turvallisuuden toimintaympäristön muutoksesta Marco Krogars (2010) kiteyttää hyvin sen, kuinka kauas liberalistinen usko kilpailutalouteen on etääntynyt topeliaanisesta Security in God -ajatuksesta. Krogars kirjoittaa seuraavasti: ”Ihmistä suoraan kehoitetaan elämään ’täysillä’, mikä usein valitettavasti tarkoittaa itsekkyyden kasvamista mittoihin, jotka rikkovat sosiaalista yhteenkuuluvuutta. Jatkuessaan elämänmalli johtaa kierteseen, jonka ääripäässä on lohduttomalta näyttävä kilpailuyhteiskunta kaikkine sosiaalisine ongelmineen.” Tästä on kyse, kun Habermas luonnehtii modernin liberaalin valtion kriisiä sosiaalisen patologian käsitteellä. Sosiaalinen patologia on jotain täysin vastakkaista ihmisen turvallisuudelle. Erään viitekehyksen muutoksen ymmärtämiselle tarjoaa sosiologi Pertti Alasuutarin (1996) tyypittely Suomen toisen tasavallan yhteiskunnallisista ajatustavoista vuodesta 1946 vuoteen 1994:

- moraalitalouden aika 1940-luvulta 1960-luvulle; tyypillistä oli vetoaminen aatteellis-moraalisiin periaatteisiin
- suunnittelutalouden aika 1960-luvulta alkaen; tyypillistä oli usko tieteelliseen suunnitteluun ja organisointiin
- kilpailutalouden aika 1980-luvulta alkaen; tyypillistä oli, että yksilöistä tuli kansalaisen sijasta ”asiakkaita” ja ”kuluttajia”.

Alasuutarin tyypittely osoittaa, kuinka helppoa oli sittemmin, 1990-luvulta alkaen, ideologinen liukuminen uusliberalismiin. ”Asiakas” ja ”yrittäjä” olivat taitavasti muovattuja nimiä sille, että ihmisiä kouluttiin markkinakoneistojen suorittajiksi eli kuluttajiksi. Asiakas -käsitteen väitettiin korostavan yksilön autonomista asemaa valitsijana ja päättäjänä. Näyttää kuitenkin siltä, että valistusfilosofinen ihanne autonomisesta ihmisestä on johtanut vastakohtaansa, ihmisten yhä suurempaan kontrolliin ja esineellistämiseen. Tosiasiassa ajatus yksilön vastuusta itsestään lähestyy käännteistä ääripäätänsä, heitteille jättämistä. Juuri esineellistäminen (johon on viitattu myös julmuuden käsitteellä) on turvallisuuden vastakohta. Käytännössä sen ala on laaja, se ulottuu ”niiden” rutiinimaisesta tappamisesta (vrt. Chirot & McCauley 2008) yhteen ainoaan poliittiseen, taloudelliseen tai uskonnolliseen ideologiaan pakottamiseen – joka myös johtaa kasvavaan ”ylijämmäihmisten” siivoamiseen pois näkyvistä.

9.

Inhimillinen turvallisuus (Human Security) on uutta, 1990-luvulla luotua sanastoa, joka on horjuttanut valtiollis-sotilaallisen turvallisuusajattelun yksinvaltaista asemaa antaen pohjaa niin sanotulle laajalle tai kokonaisvaltaiselle turvallisuuden käsitteelle. Vapaus – vapaus pelosta ja puutteesta – on

inhimillisen turvallisuuden alkuperäinen perusmääritelmä. Raportin ”A European Way of Security” mukaan inhimillisessä turvallisuudessa on kyse yksilöiden ja yhteisöjen perustarpeista; kyse on niin turvallisuuden tunteesta kadulla kuin aineellisesta selviytymisestä ja vapaan tahdon harjoittamisesta (Human Security Study Group 2007). Vapaus pelosta ja puutteesta, jotta Hans Jonasin tarkoittaman vapaan tahdon ja vastuullisuuden harjoittaminen olisi mahdollista, on ihmisen turvallisuutta. Ihmisen turvallisuuden tulisi olla perusta poliittisille ja hallinnollis-organisatorisille inhimillisen turvallisuuden käytännöille. Kasvanut keskustelu ”humanitaarisista operaatioista” on tärkeä esimerkki siitä, kuinka ongelmallinen ihmisen turvallisuuden ja inhimillisen turvallisuuden suhde on; onko humanitaarinen operaatio, jossa avustustoiminta ja aseellisen voiman käyttö sekoittuvat toisiinsa, ylipäättään ihmisen turvallisuuden edistämistä? Onko inhimillinen turvallisuus poliittisena käsitteenä rappeutumassa siihen, että ”me” viemme turvallisuutta ”niille” perimmiltään omien intressiemme edistämiseksi ja oman uskotellun turvallisuutemme varmistamiseksi?

Turvallisuuden filosofisessa tarkastelussa ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden erottamisen sijasta on tärkeitä asettaa keskeisiksi käsitteiksi elämä ja maailma. Turvallisuuden ideaalinen muoto on se, että kaksi perustavaa tekijää – kestävä elämä maapallolla ja yksilön hyvä elämä – muodostavat kokonaisuuden. Kysymys turvallisuudesta tiivistyy aina viime kädessä yksilön kokemassa konkreettisuudessa, jossa hänen on toimittava ja jossa hän joutuu kohtaaman Karl Jaspersin tarkoittaman turvattomuuden: mikään valtio, kirkko tai yhteiskunta ei voi tarjota varmaa suojaa.

Ihmisen turvallisuus ei milloinkaan voi olla valmista ja täydellistä, mutta YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus antaa selkeän normin siitä, mihin alati tulisi pyrkiä. Julmuus, orjuuttaminen, kiduttaminen ja alentava kohtelu eivät näytä vähentyneen, vaan pikemminkin saaneen alati uusia ja salakavalampia muotoja. Turvallisuuden edistäminen on taistelua niitä vastaan, ei vain sotatoimialueilla ja ns. sortuneissa valtioissa, vaan yhtä hyvin oman yhteiskunnan, oman yhteisön ja oman itsen sisällä. Päämääränä on hyvä elämä, jota antiikin Kreikassa kuvattiin sanalla *eudaimonia*. Kyse on onnellisuudesta, mutta ei tavallisessa nykymielessä. Eudaimonia on ihmisen koko elämää koskeva; se on ”kukoistusta”, jossa ihminen kehittää ja toteuttaa hyveitä käytännöllisen viisauden ohjauksessa. Aristoteleen mukaan eudaimonia on ”elämistä hyvin ja toimimista hyvin”, ei hetkellisen miellyttävyyden, vaan kestävän ihailtavuuden merkityksessä. Eudaimonia on ihmiseksi tulemista, taistelua täyden ihmisyyden saavuttamiseksi. Se on hyvin perustavassa mielessä vapautta pelosta ja puutteesta, kuten YK:n entinen pääsihteeri Kofi Annan määritteli inhimillistä turvallisuutta.

Epilogi

Karl Jaspers kirjoitti vuonna 1956 teoksen ”Eksistenssifilosofia” vuoden 1937 luentosarjansa pohjalta. Luentosarja oli viimeinen, minkä pitäminen oli mahdollista sen jälkeen, kun Saksan natsihallinto oli erottanut hänet professorin virasta puolison juutalaisuuden vuoksi. Luentojen taustalla oli syvä huoli ”meneillään olevasta saksalaisen sielun ja hengen tuhoamisesta”, mutta suora kannan ottaminen kansallissosialistien toimintaan oli jo mahdotonta. Siksi Jaspers puhui ”vain filosofiasta”. Sen hän katsoi vielä mahdolliseksi, koska ”kansallissosialistit korkeimmista johtajista vähäpätöisimpiin suorittajiin – huolimatta heidän verrattomasta älykkyydestään organisoinnissa, tekniikassa, propagandassa ja sofistiikassa – olivat uskottoman typeriä [...] suhteessa mielen asioihin” (Jaspers 1971, 98). Se, että Jaspers päätti puhua ”vain filosofiasta” tarkoittanee sitä, että hän uskoi vallanpitäjien ymmärtävän filosofian ”pinnalliseksi filosofiaksi”, joka vie loputtomiin älyllisiin kiistoihin kadottaen todellisuuden. Vallanpitäjät eivät nähneet sitä ”täydellisenä filosofiana”, joka puhkaisee tien todellisuuteen.

Lähteet

Abbott, C., Rogers, P. & Sloboda, J. 2007. *Beyond Terror. The truth about the real threats to our world.* London: Rider.

Alasuutari, P. 1996. *Toinen tasavalta. Suomi 1946-1994.* Tampere: Vastapaino.

Arendt, H. 1969. *On Violence.* San Diego: Harcourt, Inc.

Arendt, H. 1971. *The Life of the Mind* (osa I: Thinking, osa II: Willing). San Diego: Harcourt, Inc.

Caputo, J. D. 2006. *Philosophy and Theology.* Nashville: Abingdon Press.

Caputo, J. D. 2007. John D. Caputo/Catherine Keller. *Theopoetic/ Theopolitic*, Winter 2007. s. 105-107.

Chiot, D., McCauley. 2008. *Miksei tapeta niitä kaikkia? Poliittisen joukkomurhan logiikka ja ehkäisy.* Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

de Beauvoir, S. 2007. *Eksistentialismi ja kansanviisaudet.* Teoksessa de Beauvoir, S.: *Onko Sade poltettava?* Helsinki: WSOY.

- Engström, M. 2010. Venäjä – suvereeni teokratia? *Idäntutkimus* 3/2010.
- Habermas, J. 1992. *Postmetaphysical Thinking*. Cambridge: Polity Press.
- Habermas, J. 2006. Religion in the Public Sphere. *European Journal of Philosophy* 14:1, s. 1-25.
- Habermas, J., et. al. 2010. *An Awareness of What is Missing. Faith and Reason in a Post-Secular Age*. Cambridge: Polity Press.
- Hankamäki, J. 2008. *Dialoginen filosofia. Teoria, metodi ja politiikka*. Helsinki: Books on Demand GmbH.
- Human Security Study Group. 2007. *A European Way of Security. The Madrid Report of the Human Security Study Group comprising a Proposal and Background Report*.
- Jaspers, K. 1971. *Philosophy of Existence*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Jaspers, K. 2005. *Johdatus filosofiaan*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Jonas, H. 1985. *The Imperative of Responsibility. In Search of an Ethics for the Technological Age*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Jonsson, U. 2009. *Habermas, påven och tron*. Malmö: DotGain AB.
- Jukarainen, P. 2010. Eurooppalainen turvallisuus on inhimillistä turvallisuutta. Teoksessa *Turvallisuuden renessanssi. Uuden sukupolven näkemyksiä uudesta ja vanhastakin eurooppalaisesta turvallisuusajattelusta*. Eurooppalainen Suomi ry. Helsinki: Kyriiri Oy.
- Krogars, M. 2010. *Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö murroksessa*. Helsinki: Sisäasiainministeriön monistamo.
- Launonen, L. 2000. Eettinen kasvatusajattelu suomalaisen koulun pedagogisissa teksteissä 1860-luvulta 1990-luvulle. *Jyväskylän yliopisto: Jyväskylä studies in education, psychology and social research* 168.
- Levinas, E. 1987. *Freedom and Command*. Teoksessa Levinas, E.: *Collected Philosophical Papers*. Dordrecht: Martinus Nijhof Publishers.

Levinas, E. 1996. Etiikka ja äärettömyys. Keskusteluja Philippe Nemon kanssa. Helsinki: Gaudeamus.

Levinas, E. 2006. Humanism of the Other. Urbana: University of Illinois Press.

Lindberg, S. 2009. Pyhä elämä, eloton demokratia. niin&näin filosofinen aikakauslehti, No 62, syksy 3.

Perpich, D. 2008. The Ethics of Emmanuel Levinas. Stanford: Stanford University Press.

Robb, J. 2007. Brave New War. The next stage of terrorism and the end of globalisation. Hoboken: John Wiley & Sons Inc.

Rorty, R. 1999. Philosophy and Social Hope. Harmondsworth: Penguin Books.

Rorty, R. 2010. An Ethics for Today. Finding Common Ground Between Philosophy and Religion. New York: Columbia University Press.

Salomaa, J. E. 1943. Yleinen kasvatusoppi. Porvoo: WSOY.

Salmela, M. 1998. Arvot kulttuurin kulmakivenä 1900-luvun suomalaisessa filosofiassa. Ajatus 55, s. 283–292.

Toiskallio, J. 2006. Etiikka sotilaspedagogiikan ytimessä. Teoksessa Huh-tinen, A-M., Toiskallio, J. (toim.): Maanpuolustuskorkeakoulu – kehittyvä sotatieteellinen yliopisto. Professori Mikko Viitasalon juhla-kirja. Maanpuolustuskorkeakoulu. Helsinki: Edita Prima Oy.

Core Values. 1997. United States Air Force Core Values. <http://www.usafa.af.mil/core-value/>.

Vainio, O-P. Ihmiseksi tuleminen. Sören Kierkegaardin teologia. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Varto, J. 2005. Koulun syytä etsimässä. Tiedon ja taidon erilaiset tehtävät kasvatuksessa. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T., Vuorikoski, M. (toim.): Kenen kasvatus? Kriittisen pedagogiikan ja toisinkasvatuksen mahdollisuus. Tampere: Vastapaino.

Westphal, M. 2008. *Levinas and Kierkegaard in Dialogue*. Bloomington: Indiana University Press.

Young-Bruehl, E. 2006. *Why Arendt Matters*. New Haven: Yale University Press.

Zinn, H. 1990. *Declarations of Independence: Cross-Examining American Ideology*. New York: HarperCollins.

Zinn, H. 2003. A Kinder, Gentler Patriotism.
http://www.thirdworldtraveler.com/Zinn/Kinder_Gentler_Patriotism.html

Poliisiammattikorkeakoulun rehtori Seppo Kolehmainen

POLIISIN ARVOT EILEN, TÄNÄÄN JA HUOMENNA

Johdanto

Kirjailija Riku Korhonen pohtii kolumnissaan Vakavat, ehdottomat ja pessimistiset (HS 23.6.2010) omia arvojaan. Hän toteaa, että

”[e]n yleensäkään ymmärrä, mitä taiteilija tekisi johdonmukaisilla

arvoilla. (...) Taitelijat ovat usein ihmisiä, joilla on vaikeuksia pysyä uskollisina arvoilleen. Jos itselläni olisi vakavia, ehdottomia arvoja, en juuri kirjoittelisi. Minusta olisi tullut pappi, sotilas tai maratoonari.”

Maratoonari? Eikö siinä pitäisi lukea poliisi? Ehkä vielä toukokuussa tai ainakin vuonna 2009 Korhosen kolumnissa olisi todennäköisesti lukenut poliisi, ei maratoonari. Eivätkö poliisin arvot ole enää yhtä vakavia ja ehdottomia kuin sotilailla, papeilla ja maratoonareilla?

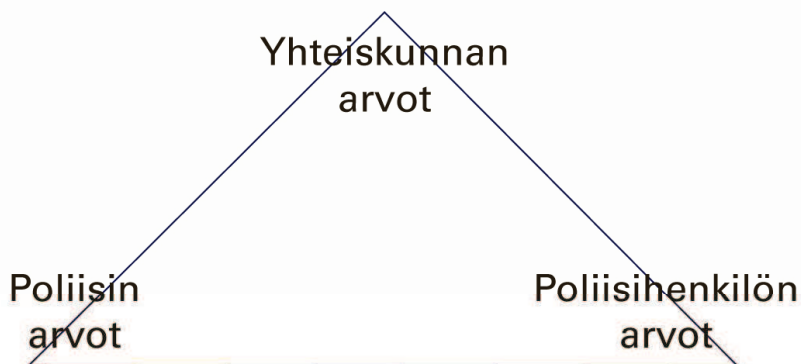
Vakavatkin arvot joutuvat ajan puntariin. Kansainvälistyvä toimintaympäristö on esimerkiksi upseerien kohdalla haastanut perinteistä arvoperustaa. Osa upseereista on hakeutunut sotilasuralle puolustaakseen yksinomaan Suomea. Kansainvälisten tehtävien ja maan rajojen ulkopuolella tapahtuvan palvelun sisällyttäminen heidän arvolähtökohtaansa ei välttämättä tapahdu kitkatta. (Ks. Limnell 2010.) Kirkon arvot ja yksittäisten pappien arvostukset puolestaan näyttävät julkisuudessa käytävän keskustelun valossa törmäävän jatkuvasti toisiinsa ja tulevan lisäksi haastetuiksi yhteiskunnassa laajemminkin. Ehkäpä juuri maratoonareiden arvot ovat niitä vakavimpia ja ehdottomimpia.

Suomalainen arvomaailma kuitenkin elää jatkuvasti ja muokkautuu muun yhteiskunnallisen kehityksen mukana (Pohjanheimo 2007, 256). Pohdin aluksi poliisin arvoja yleisellä tasolla. On hyvä erottaa tässä yhteiskunnalliset arvot, jotka toimivat poliisityön lähtökohtana. Poliisin arvot kannattaa erottaa yksittäisen työntekijän, poliisimiehen tai -naisen arvostuksista. Nämä kolme arvotasoa – yhteiskunnan arvot, poliisin arvot ja yksittäisten poliisihenkilöiden arvostukset – heijastuvat toinen toisiinsa eri tavoin ja muuttuvat eri tahtiin.

Vaikka Riku Korhonen kokeekin omat arvonsa virtaaviksi, kaikki taitelijat eivät välttämättä koe niin. Virtaavuus ei myöskään ole edellytys sille, että voi olla kirjailija tai taiteilija tai tulla sellaiseksi.

Poliisityössä ristiriita niiden yhteiskunnalliset arvojen, jotka toimivat poliisin olemassaolon lähtökohtana, poliisin yhteisten arvojen ja yksittäisen poliisihenkilön arvostusten välillä johtaa monella tavalla kestävämpään tilanteeseen. Yhteiskunta ei tällöin saisi poliisilta sitä, mitä se odottaa. Poliisi ei palvelisi ympäröivää yhteiskuntaa ja yksittäisen poliisin olisi vaikea aidosti omistautua työlleen ja sen tavoitteille. Paradoksaalista on, että täydellinen ristiriidattomuuskin mahdollisesti johtaisi kestävämpään tilanteeseen. Jotta jotkut ryhmät ja tahot voisivat kulkea arvomuutoksen airueina (esim. nuoret), on oltava myös tahoja, jotka kulkevat sen jäljessä (varttuneet). Arvorintama yhteiskunnassa paikantuu tai hakee jatkuvasti paikkansa uudelleen näiden kahden ääripään väliltä.

Poliisityön arvotasot

- arvot ovat suhteellisen **pysyviä**, mutta arvomaailma elää ja **muokkautuu** muun yhteiskunnallisen kehityksen mukana
- eduskunnan säätämät **lait** poliisityön **lähtökohta**, myös **arvot** yhteiskunnassa
- **arvotasojen kohtaaminen** poliisityön edellytys
- poliisin arvot **kerrostuneita** ja **monisidonnaisia**

KUVA 1. Poliisityön arvotasot

Poliisin yhteiskunnallinen tehtävä arvolähtökohtana

Poliisityö poliisin yhteiskunnallisen tehtävän merkityksessä liittyy siihen, mitä yhteisesti arvostamme, pidämme toivottavana ja hyvänä. Sen lähtökohta on arvoissa.

Lähtökohtaisesti tavoittelemme parasta maailmaa kaikille. Ihanteena oleva maailma täyttää yksilölliset ja yhteisölliset tarpeet, ja siinä todentuu kaikki inhimillisesti arvokas. Esimerkiksi turvallisuus ja terveys toteutuvat kaikkien kohdalla täysimääräisesti, lakeja ei rikota ja ristiriitoihin löytyy ratkaisu. Tällaisessa maailmassa myös poliisin työ on tullut tehdyksi.

Edustuksellisessa demokratiassa lainsäädäntö kokoaa yhteen tämän tavoitellun maailman elementit. Parhaan mahdollisen maailman yhteinen tavoittelu, ei paras maailma itsessään, kuitenkin edellyttää poliisia. Poliisia tarvitaan, koska ne asiantilat, joita pidämme arvokkaina, eivät tule kaikkien osaksi automaattisesti, täysimääräisesti ja pysyvästi.

Poliisin tehtävä perustuu siihen, että on välttämätöntä pyrkiä varmistamaan yhteisesti arvokkaiksi nähtyjen asiantilojen toteutuminen. Poliisi ei ole arvo itsessään, vaan poliisi palvelee yhteisten arvojen toteutumista yhteiskunnassa. Tämä on ollut poliisityötä perustava yhteiskunnallinen arvo niin eilen kuin tänäänkin. Se tulee olemaan sitä myös pitkälle tulevaisuuteen, kun edistystä tavoitellaan edustuksellisen demokratian ja sen ohjaaman, parempaa maailmaa kaikille tavoittelevan lainsäädännön avulla.

”Yhteiskunnassa arvokkaiksi nähtyjen asiantilojen toteutumisen palvelu” ei toimi sellaisenaan poliisitoimintaa ohjaavana arvona. Poliisin omien arvojen tulisi ilmentää käsitystä siitä, miten se parhaiten täyttää sille annetun tehtävän tai vastaa siihen. Vaikka tehtävä itsessään ei muutu, sitä voidaan tulkita eri tavoin, tai tehtävää pyritään täyttämään eri teitä. Sitä voidaan myös jakaa uudelleen muiden yhteiskunnallisten tahojen kanssa. Edelleen, työnjako poliisin sisällä voi painottaa tehtävätulkintoja eri tavoin. Lisäksi yksittäisillä poliiseilla on omat käsityksensä henkilökohtaisista, ammatillisista ja yhteiskunnallisista prioriteeteista. Henkilökohtaiset arvot ovat usein yhteydessä esimerkiksi henkilön ikään, koulutustaustaan, sukupuoleen ja etniseen taustaan (ks. Pohjanheimo 2005). Mutanen (2010, 154) erottaakin yksittäisen henkilön arvostukset ja yhteisöjen arvot toisistaan.

Poliisin arvot ovat täten kerrostuneita ja monisidonnaisia. Kerrostuneisuus tarkoittaa sitä, että toiset arvot ovat toisia perustavampia, pysyvämpiä ja enemmän annettuja kuin toiset. Monisidonnaisuus puolestaan tarkoittaa, että arvoilla on monia määrittäjiä ja erilaisia kiinnekohtia, kuten poliisin

yhteiskunnallinen tarkoitus, organisaatio, asema tai henkilön persoona. Kun puhumme poliisin arvoista eilen, tänään ja huomenna, on syytä huomata tällainen arvoihin liittyvä kompleksisuus. Arvot voivat samanaikaisesti muuttua ja pysyä suuressa määrin muuttumattomina.

Tämä mahdollistaa periaatteessa pysyviäkin ristiriitoja arvoasetelmassa. Poliisin yhteiskunnallisesta tehtävästä tulevan arvoperustan, poliisikunnan omien arvojen ja yksittäisen poliisin henkilökohtaisten arvojen on kuitenkin kuljettava samaan suuntaan. Poliisin on palveltava yhteiskunnallisia arvopäämääriä, ei ohittaa niitä. Yksittäinen poliisi ei voi toimia yhteiskunnallisia arvopäämääriä vastaan, esimerkiksi rikkoa lakia tietoisesti ja toistuvasti ja silti jatkaa poliisina. Tällaiset arvoristiriidat ovat kestäättömiä toimintaympäristönkin kannalta.

Tämä kestäättömyys itse asiassa osoittaa, että poliisi on arvojen vartija ja vaalija. Täten on hyvin ymmärrettävää, että tiedotusvälineet seuraavat poliisien käyttäytymistä muita tarkemmin. Kun poliisi on epäiltynä rikokseen tai syyllistyy siihen, se on aina uutinen. (Ks. Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta 2008, 35.)

Kansalaisten silmissä poliisin toiminta kestää tarkastelun. Elokuussa julkaistun uusimman poliisibarometrin (ks. Poliisibarometri 2010) mukaan 96 prosenttia luottaa poliisiin erittäin tai melko paljon. Edelliset barometritulokset kertovat samansuuntaisista tuloksista.

Poliisin käyttäytyminen yksittäisissä asiakastilanteissa on poliisitoiminnan laadun herkkä mittari. Tulosten valossa poliisin epäeettinen toiminta kansalaisia ja tai yhteiskunnan muita toimijoita kohtaan on hyvin vähäistä, ja se on uusimman barometrin mukaan jopa vähentynyt aiemmasta. Epäeettisen toiminnan ja esimerkiksi korruptoituneisuuden uskotaan enemmänkin kohdistuvan poliisiin, kuin että poliisi toimisi itse näin.

Luottamus syntyy hitaasti. Kansalaisten näkökulmasta poliisin arvoasetelma on vakiintunut ja oikeansuuntainen, kun poliisin todetaan toistuvasti lunastavan roolinsa, onnistuvan tehtävässään ja asennoituvan kansalaisia kohtaan arvostavasti ja puolueettomasti. Tämä luottamusasema sisältää luonnollisesti oletuksen, että poliisi jatkossakin käyttää mandaattiaan oikein.

Hyvä yhteiskunta on ajassa elävä projekti. Sitä tulkitaan ja toteutetaan kulloinkin parhaaksi katsotun ymmärryksen ja käytettävissä olevien resurssien avulla. Paremmen tuleminen todemmaksi muuttaa tilannetta ja myös ymmärrystä seuraavien askelten luonteesta. Arvostamme tänään osin eri asioi-

ta kuin eilen, ja elämme yhä moniarvoisemmaksi muuttuvassa maailmassa. Jos poliisi on ollut ja on jatkossakin arvojen vaalija ja vartija, mitä se edellyttää muuttuvassa maailmassa poliisin omilta arvoilta?

Arvojen pitkä aalto

Arvo on monimerkityksinen, usein epätarkasti käytetty käsite. Arvojen ajatellaan ohjaavan toimintaa ja tekemiämme valintoja. Tekoja ja tapahtumia voidaan myös arvioida eri arvolähtökohdista. Arvot ilmenevät tehdyissä valinnoissa ja tehdyillä valinnoilla ilmennetään arvoja. (Pohjanheimo 2005, 239–240).

Sosiologisesti katsottuna arvoilla on kaksi toisilleen vastakkaista tehtävää yhteiskunnassa. Arvot käynnistävät toimintaa sytyttämällä intohimoja. Ne muuttavat yhteiskuntaa (individualistiset arvot, kehitys & edistys) ja ne pitävät yhteiskuntaa koossa ja intohimoja kurissa. (Helkama 1997.)

Helkaman mukaan eurooppalaisen arvomaailman pitkän aikavälin muutoksessa on kolme piirrettä. Arvomaailmamme on maallistunut: tänä päivänä enemmistölle sielun pelastumisella ei ole samanlaista perustavaa merkitystä kuin aiemmin. Arvomaailmamme on myös yksilöllistynyt: individualistisuus on meille jotakin, jolla on itseisarvoa. Näin ei ole aina ollut. Kun arvojen ajallaan olevan yhteiskuntaa koossapitäväksi liimaksi, on vahvistuva yksilöllistymisen herättänyt huolta koossapysymisestä. Yksilöllisyyttään edistävät henkilöt ovat luonnollisesti tietoisia omista valinnoistaan ja mahdollisuuksista tehdä nuo valinnat toisin. Tällainen yksilöllisyys on mahdollista vain maailmassa, jossa arvostetaan yksilöllisyyttä ja suvaitaan erilaisia valintoja. Arvojen suhteellisuudesta onkin tullut oma arvonsa.

Arvojen maallistumisen, individualisoitumisen ja suhteellistumisen ohella Länsi-Euroopassa murrosta kuvaavat niiden sirpaloituminen ja fragmentoituminen. Koulutus on yksi arvomaailmaa muuttava tekijä. (Helkama 1997; Pohjanheimo 2007, 247–253.) Poliisiammattikorkeakoulu ei yksinomaan kouluta poliiseja ja välitä poliisin yhteistä arvoperustaa ja ammattietiikkaa tuleville poliiseille. Se myös vastaa tulevien poliisien rekrytoinnista. Poliisin haasteena on heijastaa yhteiskuntaa ja yhteiskunnan arvomaailmaa. Jotta poliisi voisi olla koko kansan poliisi – kansalainen univormussa –, tulisi yhteiskunnallisen ja poliittisen ajattelun sekä niiden takana olevien arvojen ja sosiaalisten asemien kirjon ilmetä poliisin henkilöstössä, kuitenkin ääri-ilmiöitä lukuun ottamatta (Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta 2008, 13–14).

Poliisiopiskelija suhteellistaa arvoasetelmaansa koulutuksen aikana ja työhön kasvaessaan. Opiskelu on aikaa, jolloin ei ainoastaan omaksuta työhön liittyviä tietoja ja taitoja vaan myös sen arvoperustaa. Helkama (1997) toteaa, että arvot ilmaisevat sosiaalisia identiteettejä: suomalainen lääketieteen opiskelija on avulias, tutkija puolestaan utelias ja tasa-arvon kannattaja. Sosiaalinen identiteetti ja sen tietoinen ylläpito erottavat muista ryhmistä ja toisenlaisista sosiaalisista identiteeteistä. Arvot ovat lisäksi myös retorisia välineitä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja päätöksenteossa.

Aikuisilla työ on tärkein arvoihin vaikuttava tekijä. (Pohjanheimo 2007, 253.) Työssä suoriutumiseen liittyvät arvot (tehokkuus, tuloksellisuus, tuottavuus, kilpailukyky) ovatkin olleet suhteellisen pitkään merkittäviä suunnannäyttäjiä.

Arvojen muutos ja muuttumattomuus Suomessa

Nuorison arvoista on kannettu huolta kautta aikojen. Nuorison näkökulmasta ongelmana ovat olleet heidän vanhempiansa arvot, jotka nuorten näkökulmasta ovat jääneet ajastaan jälkeen.

Uusi sukupolvi on aina kyseenalaistanut edellisen sukupolven arvot. Monilla on kuitenkin ollut vasta viime aikoina mahdollisuus todentaa vaihtoehtoisia arvoja ja kokeilla elämää niiden mukaisesti. Tämä ei ole kuitenkaan muuttanut asioita, joita itsellemme ja läheisillemme toivomme, pidämme tavoittelemisena arvoisina ja haluttavina.

Voimme olla perustellusti todeta, ettei Suomessa enää arvosteta samoja asioita kuin ennen. Riittää, että avaa sanomalehden tai katsoo ympärilleen, erityisesti nuoria. Kaikki mitä havaitsemme, näyttäisi todistavan muutoksen ja jopa katkoksen puolesta.

Elinkeinoelämän valtuuskunnan tänä vuonna julkaiseman arvotutkimuksen mukaan (EVAn arvo- ja asennetutkimus 2010, 26–27) kaksi kolmasosaa yli 55-vuotiaista pitää työtä tärkeimpänä osana ihmisen elämää. Alle 36-vuotiaista yhtä suuri osa kiistää tämän väittämän. Tutkimus kertoo suurista eroista asenteissa tutkittavien ryhmien välillä. Nuoret arvostavat mielekkään työn ohella myös ihmissuhteita, vapaa-aikaa ja harrastuksia.

Yhtä perustellusti voidaan kuitenkin väittää, että arvostamme aivan samoja asioita kuin mitä meitä edeltävä polvet arvostivat. Asiat, jotka olivat heille tärkeitä, ovat edelleen tärkeitä myös meille. Haluamme tai toivomme siis samoja asioita mitä he ovat toivoneet. Arvomme ovat muuttuneet ja samanaikaisesti pysyneet ennallaan.

Arvojen pysyvyyden ja muutoksen paradoksaalisuus selittyy ennen kaikkea sillä, että moni isovanhemmillemme mahdoton asia on mahdollinen meille. Vastaavasti moni meille mahdoton asia on mahdollinen jälkeemme tuleville sukupolville. Elämme laajenevassa maailmassa, joka tekemiemme valintojen näkökulmasta pienenee jatkuvasti. Me olemme muuttuneet, mutta samanaikaisesti entinen meissä on säilynyt.

Aika paljastaa muutoksen. Esimerkiksi naisten yleisurheilua vastustettiin kiivaasti 1920- ja 1930-luvuilla. Lauri "Tahko" Pihkalan mielestä naisten viisi kilpalajia tarkoittivat viittä naulaa olympiakisojen arkkuun. Väitettiin, että yleinen mielipide oli heikomman sukupuolen harjoittaman yleisurheilun epäesteettisyyttä ja -terveellisyyttä vastaan. Martti Jukola katsoi, että naisten pinnistely juoksu- ja hyppykilpailussa näytti sekä onnettomalta että vastenmieliseltä. Mikäli nainen kehittyi juoksussa siinä määrin, ettei se enää vaikuttanut rumalta, hän oli samalla jättänyt taakseen omaan olemukseensa kuuluvan esteettisyyden. Aidosti urheileva nainen oli väistämättä irvikuva naisesta. Naisen rooli urheilussa oli Pierre de Coubertinin mukaan istua katsomossa ja taputtaa miesurheilijoille. Helsingin Sanomissa kuvattiin naisten 800 metrin juoksua vuoden 1928 olympiakisoissa täydeksi vastakohdaksi miesten 1500 metrin miehekkäälle, arkailemattomalle ja voimakkaalle kamppailulle. Matka poistettiin kisojen jälkeen olympiaohjelmasta. Naisten yleisurheilua vastaan äänestivät Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Kanada, Unkari ja Suomi. (Hara-Fabrin 2003.)

Henkisesti, poliittisesti ja taloudellisesti olemme kansakuntana kulkeneet hyvän matkaa lähtöpisteestämme, mutta lähtöpisteemme ei ole lähtenyt meistä. Emme enää keskustele naisten yleisurheilun epäesteettisyydestä tai sopivuudesta naisille, mutta pohdimme edelleen muun muassa sukupuolten välisen yhdenveroisuuden laajentamista yhteiskunnassa. Eriarvoisuus, turvattomuus, köyhyys, ihmisarvon loukkaukset, keskinäisen kunnioituksen puute ja voimavarojen hukkaaminen ovat yhteisiä huolenaiheitamme. Keskustelemme lähinnä keinoista, emme päämääristä.

Poliisin arvot tänään

Yhteiskunnallisen tehtävän näkökulmasta poliisin arvot ovat yhteneviä kaikissa yhteiskunnissa, joissa tavoitteena on yhteiskunnallinen edistys yhteisen lainsäädännön avulla. Tämä näkyy eri poliisivoimien missio- ja arvolausumissa. Esimerkiksi Lontoon Metropolitanin poliisin tarkoitus (missio) on työ yhdessä (yhteistyö) turvallisemman Lontoon puolesta. Arvoista todetaan seuraavaa:

Yhteistyössä kaikkien omien kansalaisten, kaikkien yhteistyökumppaneiden ja kaikkien kollegojen kanssa

- tarjoamme ennen muuta laadukkaita poliisipalveluita, joista olemme ylpeitä
- rakennamme luottamusta kuuntelemalla ja vastaamalla
- kunnioitamme ja tuemme toinen toisiamme ja työskentelemme tiiminä
- otamme oppia kokemuksista ja löydämme teitä yhä parempaan.

Olemme yksi tiimi ja kaikilla meillä on oma osamme hoidettavana turvallisemman Lontoon puolesta.

Ruotsin poliisilla on ollut yhteiset arvonsa vuodesta 2009:

Tarkoituksemme on turvallisuuden lisääminen ja rikollisuuden vähentäminen. Toteutamme tarkoitustamme ammattitaitoisesti ja rakennamme luottamusta olemalla

- sitoutuneita – kannamme vastuun ja osoitamme kunnioitusta. Otamme vastuun työstämme ja annamme kaikille yhtäläisen arvon.
- tehokkaita – tulokseen ja kehittymiseen tähtääviä. Huomiomme suuntautuu tuloksiin, yhteistyöhön ja jatkuvaan kehittymiseen.
- helposti lähestyttäviä – niin yhteiskunnalle ja toisillemme. Olemme avuliaita, joustavia ja tukea tarjoavia.

Esimerkki Delhin poliisista, Intiasta, tulee hieman kauempaa maantieteellisesti, kulttuurisesti ja, edellä esitettyjen näkökulmasta, myös ajallisesti:

Delhin poliisin tarkoitus on lain oikeudenmukainen ja vakaa ylläpito, rikosten estäminen, lainrikkojien ottaminen kiinni ja tuominen oikeuteen, rauhan säilyttäminen yhteistyössä yhteisön kanssa, ihmisten suojeleminen ja rauhoittaminen niin, että tämän nähdään tapahtuvan integriteetillä, yleisen ymmärryksen ja hyvän harkinnan mukaisesti.

Meidän on oltava myötätuntoisia, rohkeita ja kärsivällisiä, toimittava pelottomasti ja toisten oikeuksia suosimatta tai syrjimättä. Meidän on oltava ammatillisia, rauhallisia ja pidättyväisiä väkivallan edessä ja käytettävä voimaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä laillisen velvollisuutemme täyttämiseksi. Meidän on ponnisteltava vähentääksemme ihmisten pelkoa ja, siinä määrin kuin kykenemme, heijastettava heidän prioriteettejaan toimitsemme. Meidän tulee vastata perusteltuun kritiikkiin muutoshalukkuudella.

Suomessa poliisin yhteiset arvot koottiin vuoden 2008 alussa. Arvojen odotetaan ohjaavan työssä tehtäviä valintoja ja antavan samanlaisen viitekehysten ja yhteisen suunnan poliisihallinnon palveluksessa oleville.

Poliisin yhteisiä arvoja ovat

- oikeudenmukaisuus
- ammattitaito
- palveluperiaate
- henkilöstön hyvinvointi.

Oikeudenmukaisuuden arvolla tarkoitetaan lakien, eettisten ohjeiden ja normien noudattamista työssä ja sen ulkopuolella, tasapuolista kohtelua (laki sama kaikille) ja luotettavuutta ja lahjomattomuutta. Ammattitaidon arvo on myönteistä asennoitumista uuden oppimiseen ja oman osaamisen kehittämistä, parhaaseen pyrkimistä ja vastuun kantamista kokonaisuudesta. Palveluperiaate arvona viittaa poliisin perustehtävään eli perusturvallisuuden tarjoamiseen kaikille kansalaisille ja asiakaspalvelua. Henkilöstön hyvinvointi arvona kiinnittää huomiota johtamisen tärkeyteen asioiden ja ihmisten johtamisena, hyvää työilmapiiriä rakentavaan käyttäytymiseen työssä, työn mielekkyyttä ja tasapainoa työn ja muun elämän välillä.

Eettisillä ohjeilla ja säännöillä ohjataan arvojen toteuttamista. Euroopan neuvosto on hyväksynyt vuonna 2001 eurooppalaisen poliisin ohjeet. Valtionhallinto on edelleen kirjannut kaikkia virkamiehiään ohjaavat arvot Arvot arjessa -käsikirjaan.

Poliisiammattikorkeakoulussa arvotyötä pyritään tekemään osana arkea samalla tavoin muuallakin poliisihallinnossa. Poliisin arvoperustaa on kuitenkin tarpeellista tuoda esille myös näkyvästi. Keinoja on erilaisia: oppilaitoksessa on muun muassa häirintää koskeva nollatoleranssi, jonka toteutumista oppilaitoksessa seurataan omalla kyselyllä. Näkyvimmillään poliisin arvoperustaa ja ammattietiikkaa painotetaan Poliisiammattikorkeakoulun valatilaisuudessa. Tilaisuudessa perustutkinnon suorittaneet poliisit antavat poliisiylijohtajalle eettisen valan, jossa tiivistetysti esitetään ne arvot ja toimintatavat, joita poliisilta Suomessa odotetaan:

- käyttäydyn kaikissa tilanteissa poliisin arvolle kuuluvalla tavalla
- kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia
- käytän valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla
- noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin työhön liittyvät vaarat
- toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen
- käyttäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä edistämällä

- olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi. (Puheenvuoroja poliisin etiikasta 2008, 2).

Poliisin eettinen vala

"Lupaen parhaan kykyni ja taitoni mukaan käyttäytyä aina ja kaikissa tilanteissa poliisin arvolle sopivalla tavalla.

Kunnioitan jokaisen ihmisarvoa ja oikeuksia.

Käytän poliisin valtuuksiani lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla.

Noudatan esimiesteni käskyjä ja olen valmis kohtaamaan poliisin ammattiin liittyvät vaarat.

Toimin avoimesti ja sovinnollisuutta edistäen.

Käyttäydyn rehdisti, auttavaisesti ja ammatillista yhteishenkeä vahvistaen.

Olen oikeudenmukainen ja toimin koko työyhteisön parhaaksi.

Tällä tavalla tahdon poliisina palvella."

KUVA 2. Poliisin eettinen vala

Työkulttuuri, toimintatavat ja työkäytännöt ovat valintoja, joista on tullut tavankaltaisia. Tällöin niihin voi sisältyä arvoja, jotka juontuvat hyvinkin toisenlaisista yhteiskunnallisista olosuhteista ja ilmentävät paikkaa, josta yhteiskunnallinen arvorintama on jo jättänyt taakseen. Esimerkiksi 1990-luvulle tultaessa havaittiin, ettei perinteinen, kontrollia ja valvontaa korostava poliisitoiminta vastannut enää ajan vaatimukseen. Keskeisintä ei voinut enää olla rikollisten kiinnisaaminen ja rikosten selvittäminen. Tarvittiin laajempi ongelmanratkaisulähestymistapa, jossa ero poliisin ja kansalaisten välillä on matalampi ja kytkös poliisin ja yhteiskunnan välillä läheisempi. (Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta 2008, 26.)

Poliisin toimivallan käytössä ammattieettisten periaatteiden tunteminen ja noudattaminen on välttämätöntä. Aiemmin saatettiin ajatella, että poliisilla oli niin sanottu yleistoimivalta, jonka nojalla poliisi saattoi tehtävissään toimia vähintäänkin kaikilla niillä tavoilla, joita laki ei suoranaisesti kieltänyt. Nyt toimenpiteet vaativat perustakseen nimenomaisen toimivaltanormin. (Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta 2008, 17.)

Lainsäädäntöön ei kuitenkaan ole mahdollista sisällyttää kaikkia periaatteita, jotka vaikuttavat lain tulkintaan, mm. periaatteet, jotka ilmenevät perustuslaissa ja kansainvälisissä sopimuksissa. Ei riitä, että toiminta on lain kirjaimen mukaista vaan sen tulee palvella myös lain tarkoitusta. Tämä korostaa eettisten periaatteiden merkitystä. (Puheenvuoroja poliisin ammattietikasta 2008, 17).

Toimintatavat ja työvälineet kehittyvät, jolloin tarvitaan jatkuvaa ammatillista kehittymistä. Kerran hankittu ammattitaito ei riitä koko virkauraksi. Ammattitaito tarkoittaa valmiutta jatkuvaan oppimiseen ja kehittymiseen. (Puheenvuoroja poliisin ammattietikasta 2008, 23–24.)

Oppiminen puolestaan vaatii oman toiminnan monipuolista arviointia ja pohdintaa. Tällainen arviointi koskettaa aina arvoja ja poliisityön periaatteita. Oman ammattitaidon kehittymisen ohella kysymys on yleensä myös oman työyhteisön ja työkuultuurin kehittamisestä.

Kansalaisten luottamuksen säilyttäminen on ensiarvoisen tärkeää poliisille. Vain poliisi, joka on kaikenlaisen lahjonnan ulottumattomissa, voi vastata kansalaisten kokemuksiin turvallisuustarpeisiin.

Poliisiammattikorkeakoulu ja poliisin arvot huomenna

Vallitsevien arvojen muutokset yhteiskunnassa heijastuvat poliisin arvoissa, ja muutokset koulutukseen liittyvissä arvoissa heijastuvat poliisikoulutuksen arvoissa. Vaikka poliisi on itse vastannut tulevien poliisien koulutuksesta ja poliisikoulutus on tapahtunut lähellä poliisityön arkea – työssä oppimisella on ollut merkittävä rooli koulutuksessa –, eivät hallinnonalan ja poliisityön vaatimukset ole olleet ainoa poliisikoulutusta liikuttava ja sen arvoja määrittävä taho. Poliisikoulutuksen ja poliisikoulun identiteettiä on rakennettu rinnastamalla koulutus muuhun yhteiskunnassa tarjolla olevaan, opetushallinnon alaisen tutkintojärjestelmän määrittelemään koulutukseen.

Kun kansallista tutkintokehystä muokataan eurooppalaisten tutkintojen viitekehyksen mukaiseksi, vaikuttaa se myös poliisikoulutukseen. Poliisiammattikorkeakoulun strategisena tavoitteena on saattaa poliisin perustutkintokoulutus ammattikorkeakoulututkinnoksi ja esimies- ja johtamiskoulutus ylemmäksi ammattikorkeakoulututkinnoksi (Poliisiammattikorkeakoulun strategia 2010). Eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksessä poliisin nykyinen, ammattitutkintoon rinnastuva perustutkinto (ks. kuvio 1) siirtyisi vaa-
tivuustasolta 4 tasolle 6 ja päällystötutkinto puolestaan tasolta 6 tasolle 7.

Taso 4

- Hallitsee oman alansa fakta- ja teorian tiedot laajoissa asiayhteyksissä sekä tietyt kognitiiviset ja käytännön taidot ja pystyy hyödyntämään näitä tietoja ja taitoja ratkaistaessa oman alan erityisongelmia.
- Työskentelee itsenäisesti yleensä ennustettavissa, mutta mahdollisesti muuttuvissa toimintaympäristöissä.
- Vastaa omien tehtäviensä loppuun suorittamisesta sekä toimii turvallisesti ja vastuullisesti työyhteisössä.
- Kykenee taloudelliseen, tulokselliseen ja suunnitelmalliseen toimintaan ja töiden järjestelyyn. Kykenee valvomaan muiden suorittamia rutiinitehtäviä.
- Valmiudet toimia yrittäjämäisesti toisen palveluksessa tai alan itsenäisenä yrittäjänä.
- Arvioi omaa osaamistaan ja parantaa työhön tai opintoihin liittyviä toimia.
- Kehittää itseään ja työtään.
- Valmius jatkuvaan oppimiseen.
- Osaa viestiä monimuotoisesti ja vuorovaikutteisesti eri tilanteissa ja tuottaa monipuolisia, myös alaan liittyviä, tekstejä.
- Selviytyy kansainvälisestä viestinnästä ja vuorovaikutuksesta toisella kotimaisella ja ainakin yhdellä vieraalla kielellä.

Taso 6

- Hallitsee laaja-alaiset ja edistyneet oman alansa tiedot, joihin liittyy teorioiden, keskeisten käsitteiden, menetelmien ja periaatteiden **kriittinen ymmärtäminen** ja **arvioiminen**.
- **Ymmärtää ammatillisten tehtäväalueiden ja/tai tieteenalojen kattavuuden ja rajat.**
- Hallitsee **edistyneet taidot**, jotka osoittavat asioiden hallintaa, **kykyä soveltaa ja kykyä luoviin ratkaisuihin**, joita vaaditaan erikoistuneella ammatti-, tieteen- tai taiteen alalla **monimutkaisten tai ennakoimattomien** ongelmien ratkaisemiseksi.
- Kykenee johtamaan **monimutkaisia** ammatillisia toimia tai hankkeita tai kykenee työskentelemään itsenäisesti alan asiantuntijatehtävissä.
- Kykenee päätöksentekoon **ennakoimattomissa** toimintaympäristöissä.
- Perusedellytykset toimia alan itsenäisenä yrittäjänä.
- Kykenee **vastaamaan** oman osaamisensa arvioinnin ja kehittämisen lisäksi yksittäisten henkilöiden ja ryhmien kehityksestä.
- Valmius jatkuvaan oppimiseen.
- Osaa viestiä riittävästi suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle.
- Kykenee itsenäiseen kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä.

KUVIO 1. Tasot 4 ja 6 tutkintojen ja muun osaamisen kansallisessa viitekehyksessä (Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys 2009, 46).

Muutos ammattikorkeakoulututkinnoksi tarkoittaa sitä, että perinteinen, vahvasti taitoja ja työhön liittyviä valmiuksia korostava osaamisperusta laajenee tietoperustan osalta ja luo siihen uutta näkökulmaa kriittisenä ymmärryksenä. Ammattitaitojen ja toistuvien ongelmien ratkaisukyvyyn rinnalle nousevat taidot, joita tarvitaan monimutkaisten, vaikeasti ennakoitavien ja luovaa ongelmanratkaisua edellyttävien tilanteiden hallitsemiseksi. Vastavasti vastuu laajenee omasta työstä itsenäisemmin tehdyn työn ja itseohjautuvammin tehdyn työn suuntaan.

Tätä siirtymää voi kuvata ammattityön laajentumisena tai kasvuna asiantuntijatyöksi.

Ammattikorkeakoulutus valmistaisi poliiseja aikaisempaa selvemmin asiantuntijarooliin ja -tehtävään. Muutos on jatkoa aikaisemmalle kehitykselle ja heijastaa yhteiskunnan muutosta. Se liittyy aiemmin todettuun kehityskulkuun eli poliisin tehtävän käsittämiseen turvallisuuteen liittyväksi ongelmien ratkaisemiseksi perinteisen valvonnan sijaan. Ammattikorkeakoulutettu poliisi kykenee tarttumaan monimutkaisiin, vaikeasti hallittaviin ja ennakoimattomiin ja yhteistyötä muiden korkeasti koulutettujen tahojen kanssa vaativiin asiantuntijatehtäviin. Samalla esimies- ja johtamiskoulutuksessa korostuvat asiantuntijatyön johtamisen valmiudet ja vaatimukset.

Muutos ei kaikilta osin ole erityisen suuri tai radikaali. Osin se tarkoittaa vallitsevan tilanteen tunnustamista tai myöntämistä. Poliisin työ on monessa suhteessa jo nyt aitoa asiantuntijatyötä. Siinä on merkittävä rooli itsenäisellä harkinnalla, tietojen laaja-alaisella, monia asianhaaroja huomioivalla sekä usein myös luovalla soveltamisella ongelmanratkaisuna tilanteisiin, jotka lähtökohtaisesti ovat usein vaikeasti ennakoitavia ja monimutkaisia (ihmistyö). Osin muutokseen sisältyy mahdollista maailmankuvaa muuttavaa merkitystä. Samalla kun asiat arjen havaintojen ja kokemusten tasolla ovat suuressa määrin kuten ennenkin, kaikki on kuitenkin muuttunut. Pitkään vallinneita arvolähtökohtia on ajan myötä haastettu, ja uusia arvoja noussut esiin.

Kuten edellä on todettu, Poliisiammattikorkeakoulu poliisin yksikkönä jakaa poliisin yhteiset arvot. Poliisiammattikorkeakoulu palvelee parhaalla ammattitaidollaan poliisihallinnon jatkuvaa oppimista ja menetelmien kehittämistä ja pyrkii kehittymään tehtävässään edistämällä oikeudenmukaisuuden toteutumista ja henkilöstön hyvinvointia. Oppilaitos ei kaihda tähän liittyviä haasteita. On pyrittävä säilyttämään hyvä tuntuma siihen, missä arvointama yhteiskunnassa kulloinkin kulkee ja keskusteltava jatkuvasti sen mahdollisesta merkityksestä poliisikoulutuksen, poliisityön ja koko hallinnonalan kannalta. Tästä näkökulmasta Poliisiammattikorkeakoulu on tila, joka on lunastettava, idea, joka on tehtävä todeksi, ja täten myös työ, jossa riittää haastetta. Tärkeää on jatkuva oppiminen, laadun parantaminen ja parempi palvelu.

Yhteenveto

Poliisille arvot ovat kaikkea muuta kuin yhdentekevä asia. Kansalaisia palveleva poliisityö on mahdollista vain eettisesti kestävässä ympäristössä. Ympäristön eettistä kestävyyttä voidaan verrata ympäristöön luontona,

jota pyrimme jatkuvasti suojelemaan ja vaalimaan, koska ymmärrämme, että mahdollisuus hyvään elämään riippuu sen säilymisestä (ks. Haydon 2004). Vastaavasti laadukkuus poliisityössä vaatii huolenpitoa poliisin arvoista ja niiden perään katsomista.

Huolenpito arvoista ja arvojen vaaliminen tarkoittavat sen varmistamista, että arvoista ja eettisistä periaatteista pidetään johdonmukaisesti ja tinkimättömästi kiinni. Niiden rikkomisella on oltava seurauksensa.

Arvojen vaalimista on se, että arvot sisäistetään ja otetaan omiksi. Niitä ei siis seurata pelkästään siksi, että arvojen vastainen toiminta, ei-toiminta, johtaisi ei-toivottuihin seurauksiin. Toiminta on arvojen mukaista siksi, että henkilö on se, joka hän on, ja arvojen mukainen toiminta yksinkertaisesti todentaa häntä itseään.

Huolenpitoa on myös se, että ylläpidetään jatkuvan arvomuutoksen mahdollisuutta. Poliisin on seurattava yhteiskunnan muutosta ja yhteiskunnan muutoksen on heijastuttava poliisin arvoihin, jotta se pystyy suoriutumaan palvelutehtävästään.

Haastavaa on, että arvot olisi yhtäältä sisäistettävä ja otettava omiksi, jotta toiminta olisi johdonmukaista, luontevaksi koettua ja sisäisesti motivoitunutta, mutta samalla olisi säilytettävä mahdollisuus tarkastella niitä uudelleen ja myös muuttaa niitä vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Tulevien poliisien on täten sekä omaksuttava poliisin työtä ohjaavat arvot ja ammattieettiset periaatteet, mutta samanaikaisesti saatava etäisyyttä omaksumiinsa arvoihin ja periaatteisiin. Vain tällöin on mahdollista arvioida, tarkistaa ja tarvittaessa myös vaihtaa asetelmaa ilman, että oma identiteetti tulee samalla uhatuksi.

Tällainen vahvistetun tietoinen ja tietopitoinen sekä kriittisen tarkastelun mahdollisuutta kantava arvo-osaaminen on olennainen osa ammattikorkeakoulusta valmistuvan poliisin pätevyyttä. Eettisesti korkeatasoinen poliisi on arvoistaan tietoinen, niihin omakohtaisesti sitoutunut ja arvot omakseen ottanut poliisi. Hän on valmis keskustelemaan arvoistaan avoimesti ja arvioimaan niitä kriittisesti. Tarkoituksena ei näin ollen ole pyrkimys istuttaa oikeita arvoja poliisiksi opiskeleviin vaan tehdä kaikki voitava, että poliisin kannalta merkittävä ja keskeinen arvo-osaamisen kehittyminen ja vahvistuu jo koulutusaikana.

Lähteet

Haavisto, I. 2010. Työelämän kulttuurivallankumous. Elinkeinoelämän valtuuskunnan arvo- ja asennetutkimus, 26–27.

Haydon, G. 2004 Values education: sustaining the ethical environment. *Journal of Moral Education* 33 (2), 115–129.

Hara-Fabrin, K. 2003. Yllättävän kauniita juoksuliikkeitä... *Aamulehti* 8.8.2003. s. 2.

Helkama, K. 1997. Arvojen ja ihmiskuvan murros. Teoksessa Timo Hämäläinen (toim.) *Murroksen aika*. Helsinki: WSOY, 241–264.

Limnell, J. 2010. Kansainvälistyvä upseerius. Teoksessa Juha Mäkinen & Juha Tuominen (toim.) *Toimintakykyä kehittämässä*. Jarmo Toiskallion juhlaKirja. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 6, 187–193.

Mutanen, A. 2010. Arvoista, etiikasta ja toimintakyvystä. Teoksessa Juha Mäkinen & Juha Tuominen (toim.) *Toimintakykyä kehittämässä*. Jarmo Toiskallion juhlaKirja. Maanpuolustuskorkeakoulu. Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitoksen julkaisusarja 1, n:o 6, 149–162.

Pohjanheimo, E. 2005. Pysyvää ja eriytyvää: arvomuutoksia Suomessa 1970-luvulta nykypäivään. Teoksessa Anna-Maija Pirttilä-Backman, Marja Ahokas, Liisa Myyry & Susanna Lähteenoja (toim.) *Arvot, moraali ja yhteiskunta. Sosiaalipsykologisia näkökulmia yhteiskunnan muutokseen*. Helsinki: Gaudeamus, 237–257.

Poliisiammattikorkeakoulun strategia 2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Poliisibarometri 2010. Sisäasiainministeriö. Sisäasiainministeriön julkaisut 29/2010.

Puheenvuoroja poliisin ammattietiikasta. 2008. Sisäasiainministeriö. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 3/2008.

Tutkintojen ja muun osaamisen kansallinen viitekehys. Opetusministeriö. Koulutus ja tiedepolitiikan osasto Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:24.

Sotilaspedagogiikan professori, ye-everstiluutnantti Juha Mäkinen

KOMMENTTIPUHEENVUORO REHTORI SEPPO KOLEHMAISEN ESITYKSEEN

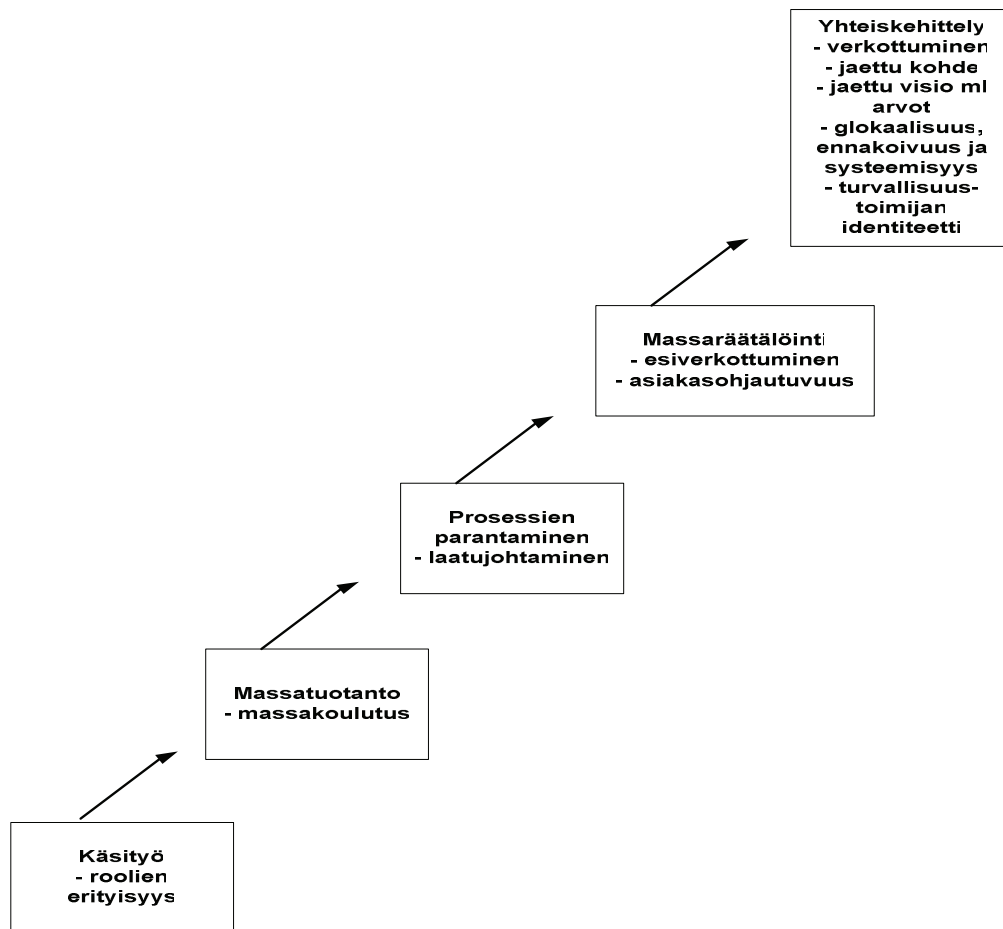

Havainnollistavassa ja myös tulevaisuuteen luotaavassa puheenvuorossaan rehtori Seppo Kolehmainen eritteli poliisin arvoja kolmen arvotason puitteissa. Jatkan tätä yhteiskunnallista turvallisuusviranomaisvuoropuhelua edustamastani sotilaspedagogisen kouluttajan ja kasvattajan näkökulmasta.

Puheenvuorossaan rehtori Kolehmainen käsiteli poliisin *nykyistä* ja lakisääteistä yhteiskunnallista tehtävää (ks. Poliisilaki 1995 muutoksineen). Tehtäviensä mukaan poliisi muun muassa turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä sekä ylläpitää yleistä järjestystä ja *turvallisuutta*. Tehtäväänsä liittyen poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi *yhteistyössä muiden viranomaisten* sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa.

Yhtymäkohdat etenkin puolustusvoimien toiseen päätehtävään (laki Puolustusvoimista 2008) ovat ilmeiset, sillä puolustusvoimien tulee tukea muita viranomaisia muun muassa yleiseen järjestykseen ja *turvallisuuden* ylläpitämiseen tähtäävässä työssä. Aivan kuten rehtori Kolehmainen puheenvuorossaan totesi, ”[ei poliisin] tehtävä itsessään muutu, [vaan] sitä voidaan tulkita eri tavoin, tai tehtävää pyritään täyttämään eri tietä; toisaalta tätä yhteiskunnallista tehtävää ”voidaan myös *jakaa uudelleen muiden yhteiskunnallisten tahojen kanssa*”.

Täten keskittyisinkin kommenttipuheenvuoroni lopuksi entisten tai nykyisten tehtävien lisäksi mahdollisesti tulevaisuudessa määrittyviin poliisien ja sotilaiden sekä muiden suomalaisten *turvallisuusviranomaisten yhteistyönvaraisiin tehtäviin* sekä ennen kaikkea ohessa näkyvään pitkään historialliseen prosessiin, jota kautta turvallisuusalan työ on kehittynyt ja tulee kehittymään myös jatkossa (Mäkinen, 2010b; ks. esim. Pasanen, Haavisto, Toiviainen & Engeström 2006, 170).¹

Kuvio 1. Turvallisuusalan työn historiallinen kehittyminen

On syytä pohtia, eikä vain Poliisiammattikorkeakoululla ja poliisien parissa, vaan yhteiskunnallisesti laajemminkin, olemmeko mahdollisesti etenevässä suomalaisella turvallisuusosalalla niin kutsutun *yhteiskehittelyn aikakaudelle* (Mäkinen 2010d)². Toisin sanoen olemmeko mahdollisesti etenevässä Poliisiammattikorkeakoulun yhteiskunnallisesti valvutuneessa strategiassa esitetyn vision suuntaan, jonka mukaan ”Poliisiammattikorkeakoulu on vuonna 2020 arvostettu ja yhä vetovoimaisempi poliisin koulutuksen, tutkimuksen ja kehittämisen osaaja, joka toimii *kansallista ja kansainvälistä*

¹ ja ² Poliisin ja sotilaiden, kuten muidenkin turvallisuusviranomaisten, työtä tulee tarkastella historiallisissa ja yhteiskunnallisissa merkitysyhteyksissään. Turvallisuusviranomaisten työ kontekstualisoituu globaalisti (esim. Security Sector Reform -prosessi) kytkeytyen täten monenlaisiin ulkoisen (globaalin) toimintaympäristön syötteisiin (esim. teknistaloudelliset syklit ja niiden keskeiset teknologiset sovellukset (Vartia & Ylä-Anttila 2003; Freeman & Soete 1997, 19; Bodrožić 2008, 68). Ulkoisen toimintaympäristön asettamiin paineisiin pyritään vastaamaan kehittämällä sisäisiä toimintakonsepteja ja –malleja sekä johtamis- ja kouluttamiskäytäntöjä (ks. esim. Seeck 2008; Nissinen 2001; Pitkänen 2009; Ojala 2007). Toisaalta edelleen on tarpeen suunnata tutkimusta monitasoiseen kulttuurimme ja sen erilaisiin ilmene-mismuotoihin (Halonen 2007) jotka eivät välttämättä uudistu ja kehity johtamisoppien (”paradigmojen”) uusiutumisen tahdissa. **Kuvio 1** tarjoaa jaettavissa olevan mallin ja tutkimuksen kohteen perustuen myös turvallisuusosalalla jaettavissa olevaan vaihtoehtoiseen traditioon (=kulttuurihistoriallinen toiminnan teoria).

tä turvallisuusalan yhteistyötä edistään”. Mainittakoon, että erään käytännöllisen esimerkin tämän vision toteutumisesta näemme parhaillaan tässä salissa poikkihallinnollisen osallistujajoukon muodossa.

Ajallamme tyypillisesti, tai täsmällisemmin sanottuna viidennen informaatio- ja viestintäteknologisen pitkän syklin taustoittamana, turvallisuusviranomaisemme kehittävät parhaillaan keskinäistä verkottumistaan nyt myös jaettavissa olevien verkko-oppimiskäytäntöjen avulla (Sisäasiainministeriö 2010). Teknistaloudellisesti orientoituneen kehittämisen lisäksi turvallisuusviranomaisien keskuudessa tarvitaan aiempaakin perustellumpaa ymmärrystä toimialansa sosiaalisista haasteista ja ongelmista, kuten esimerkiksi toiminnan (jaetusta) *kohteesta*³, yhteisistä strategioista ja visioista sekä toimintatavoista, sekä *oman identiteettimme* jäsentämisestä ollessamme ennen kaikkea kansalaisia turvallisuusalan toimijoina⁴ (Mäkinen 2010b; Mäkinen 2010e).

Edustamastani näkökulmasta esille nostettakoon jo nykyisin laajasti turvallisuusalan koulutuksessa syvennyttävän Syväjohtamisen koulutusohjelman lisäksi toimintakyvyn (Toiskallio & Mäkinen 2009; Mäkinen & Tuominen 2010; Mäkinen 2010a, painossa; Mäkinen 2010c) käsite, joka on saavuttanut strategista painavuutta myös sisäasiainministeriön hallinnonalalla (ks. Sisäasiainministeriö 2008; ks. myös Pääesikunta 2007). Esimerkiksi toimintakykykäsiteorientoituneen turvallisuusalan koulutuksen ja kasvatuksen avulla voimme edistää, ei pelkästään lainmukaiseen, mutta myös eettiseen ”hyvyyteen” yltävien turvallisuusalan toimijoiden, eräänlaisten rehtori Kolehmaisen mainitsemien ”muutoksen airueiden”, kasvatamista ja kouluttamista. Näkisin, että tämän tyyppisille ”muutoksen airuille” olisi yhteiskunnallista tarvetta, ei ainoastaan arvotyöstämisen⁵, mutta myös laajemminkin suomalaisen turvallisuusalan verkosto- ja organisatiorakenteiden sekä toimintatapojen kehittämisen parissa.

³ Olemme siirtymässä ”paradigmaattisesti” valtiokeskeisestä turvallisuusajattelusta ihmiskeskeiseen turvallisuusajatteluun. Toisaalta toimintajärjestelmillä on kohde ja verkottuneilla toimintajärjestelmillä *potentiaalisesti jaettu kohde*. (Engeström 2001; Mäkinen 2006; ks. esim. Kujanpää 2007) Toisaalta ”kohde-analyyseistä” voidaan edetä ”uhka ja riskianalyyseihin” ja edelleen ”keinovalikoima-analyyseihin” (ks. esim. Limnell 2009, 46).

⁴ En siis kiinnitä huomiota niinkään sosiaaliseen, tai kollektiiviseen identiteettiin vaan ennemminkin yksilölliseen identiteettiin joka on koulutuksessa ja kasvatuksessa keskeisin identiteettityön kohde. Yksilöllinen identiteetti, etenkin nk. *ipse*-identiteetti (Väri & Ropo 2010; Laitinen 2009) esittää vastauksen kysymykseen ”kuka minä olen?” Vastoin esimerkiksi valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa mainittua (2009, 89) emme enää elä ”erillisten ja toisiaan täydentävien roolien vaihetta” vaan ennemminkin *yhteiskehittelyn* ja *identiteettityön* aikaa.

⁵ Turvallisuusviranomaisien arvotyöstämiseen liittyen muistutan professori Vesa Routamaan (2008) tekemästä aloitteesta tutkia vertailevalla otteella jaettuja/”jaettuja” arvojamme ja ei välttämättä sotilaiden, tai poliisienkaan, omilla ja itselleen räätälöimillä vaan ennemminkin yhteiskunnallisesti ja tieteellisesti jaettavissa olevilla ”arvokysymyspatteristoilla” (sekä toki myös muilla tutkimusmenetelmillä).

Nykyinen hallinnonalakohtainen myönteinen yhdessä tekemisen henki ja ilmapiiri (ks. Krogars 2010) on tällä orastavalla yhteiskehittelyn aikakaudella laajenemassa turvallisuushallinnon viranomaiset, ja mahdollisesti jatkossa myös muut turvallisuusalan toimijat, kattavaksi⁶. Tällaisessa uusien toimintakonseptien ja -tapojen yhteiskehittelyssä monitieteisellä tutkimuksella, kuten myös eurooppalaiseen tutkintojen viitekehykseen osin yliopistolliselle tasolle asemoituvalla koulutuksella ja kasvatuksella, on keskeinen merkityksensä.

Tulisikin jo viimein vakavasti harkita keinotekoisten jakolinjojen purkamista niin kutsutun sisäisten ja ulkoisten uhkien ja uhkiin varautumis- ja vastaamiskeinojen välillä. Aikamme uhkat ja aktualisoituvat kriisit ovat valitettavan keskinäisriippuvaisia ja *glokaaleja* edellyttäen aiempaa ennakkoivampaa sekä systeemisempää lähestymis- ja ajattelutapaa. Korostettakoon, että näitä yhteiskehiteltyjä toimintakonsepteja ja -tapoja tulisi oppia, ja tutkimuksen kautta työstää jo virkaurakursseilla, eikä pelkästään työssäoppimisen keinoin.

Millaiseen toivon mukaan ”hyvään yhteiskuntaan” näitä ”muutoksen airueita” eli turvallisuusalan toimijoita tulisi sitten kouluttaa ja kasvattaa? Jätetäköön näin perustavanlaatuinen kysymys tässä demokratiassamme ja varsinkin tässä yhteydessä avoimeksi, mutta otettakoon esille sekä kansalaissoitilaiden että niin kutsuttujen kansalaispoliisien⁷ (omapoliisien) tärkeä merkitys ihmisten perustarpeiden, kuten esimerkiksi turvallisuuden, takaamisessa.

Mitä sitten kouluissamme konkretisoituva ”omapoliisi”-toiminta voisikaan merkitä meille sotilaille? Tämä kehityssuunta voisi potentiaalisesti merkitä meille sotilaille kansalaissotiluuttamme (Mäkinen & Tuominen (toim.) 2010) vahvistavaa ”omasotilas”-toimintaa, jossa sotilaamme eivät tarpeetomasti leimautuisi niiksi ”vieraiksi” tuonne jonnekin ulkomaille yhä kovenneisiin, sodanomaisempiin ja mahdollisesti jopa aiempaakin eettis-moraalisesti perustelemattomampiin nk. kriisinhallintatehtäviin. Demokratiassamme voimme vallan hyvin kansallisesti päättää, josko kuitenkin pitäisimme tulevaisuudessakin sotilaamme visusti kansallisen turvallisuusalamme asiantuntijoina ja sisäisen turvallisuuden sekä kansallisen turvalli-

⁶ Viranomaistoiminnan ja esimerkiksi yritysten välistä yhteistoiminnan kehittämistä hankaloittavat usein erilaiset intressit ja toimintalogiikat, jota perusasetelmaa on entisestään hämärretty soveltamalla uutta julkisjohtamista (NPM) turvallisuusalan viranomaisorganisaatioihin (ks. esim Heiskanen & Honkonen 2005, 27). Tulevaisuudessa tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota siihen millaisin ehdoin ja kenen koordinoimana kansallisten turvallisuusviranomaisten ja yksityisten yritysten välinen yhteistoiminta järjestetään.

⁷ Tähän rehtori Seppo Kolehmainen viittasi sanoessaan, että ”ero poliisin ja kansalaisten välillä on matalampi ja kytkös poliisin ja yhteiskunnan välillä läheisempi”. Ks. myös Ellonen, Kekomäki, Raivola, Taiha & Vålitalo 2000, 8.

suusviranomaistyön toimijoina yhteistoiminnassa niin poliisien kuin muidenkin kansallisten turvallisuusviranomaistahojen ja muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa⁸.

Väitän, että aivan kuten eilen, mutta myös tänään ja varsinkin tulevaisuudessa, kansallisen turvallisuushallinnon asiantuntijoiden tulee entistä yhteistyöhakuisemmin ja johtamiskykyisemmin rakentaa yhteistä asiantuntijanäkökulmaa myös kansallisessa turvallisuusalan strategisessa suunnittelussa ja toimeenpanossa hyödynnettäväksi. Toisaalta emme voi elää jatkuvasti ”sinisessä strategisessa pilvessä” kehittämässä uusia versioita *kansallisesta turvallisuusstrategiastamme*, vaan turvallisuusalan toimijoina meidän tulee alati pitää jalkamme tiukasti omien kansalaistemme parissa ja oman yhteiskuntamme turvallisuuden kysymysten sekä vastausten parissa.

Lähteet

Bodrožić, Z. 2008. Post-Industrial intervention: An Activity-Theoretical Expedition Tracing the Proximal Development of Forms of Conducting Interventions. Helsinki: Helsinki University Press.

Ellonen, E., Kekomäki, K., Raivola, P., Taiha, H. & Vältälö, T. 2000. Etiikka ja poliisityö. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Engeström, Y. 2001. Expansive Learning at Work: toward an activity theoretical reconceptualization. *Journal of Education and Work*, 14 (1), 133-156.

Freeman, C. & Soete, L. 1997. The Economics of Industrial Innovation. US: Pinter.

Halonen, P. 2007. Puolustusvoimien koulutuskulttuurin rakentuminen. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Heiskanen, M. & Honkonen, R. 2005. Poliisi ja muutos. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Krogars, M. 2010. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristö murroksessa – kehityksen suuntalinjat ja strategiset haasteet. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

⁸ Nykyisin puolustusvoimilla on kolme päätehtävää (2008) joista tehtävät ensimmäinen ja toinen viittavat sotilaiden(kin) toimintaan Suomessa ja kolmas päätehtävä viittaa (globaaliin) sotilaalliseen kriisinhallintaan kansainvälisessä toimintaympäristössä. Perusajatuksena on se, että samoja puolustusvoimien suorituskäytännöt käytetään sekä kotimaan että kansainvälisiin tehtäviin.

Kujanpää, O. 2007. Poliisin prosessityön kehittäminen teoksessa Honkonen, R. & Stenvall, N. (toim.) Poliisin johtamista kehittämässä. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.

Laitinen, A. 2009. Itseään tulkitseva eläin: Charles Taylor ja filosofinen ihmistutkimus. Helsinki: Helsinki University Press.

Laki puolustusvoimista. 2008. www.finlex.fi. Viitattu 29.9.2010.

Limnéll, J. 2009. Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Mäkinen, J. 2006. The Learning and Knowledge Creating School: Case of the Finnish National Defence College. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Mäkinen, J. 2010a; painossa. Military Pedagogical Comments on the Expeditionary Mindset – A Finnish Interpretation. Artikkelit esiteltä Core Values and the Expeditionary Mindset seminaarissa, Försvarshögskolan, Ruotsi, 10.1.2010.

Mäkinen, J. 2010b. Kokonaisvaltaisen turvallisuusalan koulutuksen ja kasvatuksen käsitteellisestä välittyneisyydestä – tapausesimerkkinä 'inhimillinen turvallisuus'. Artikkelit esiteltä Sisäisen turvallisuuden seminaarissa, Kriisinhallintakeskuksessa, Kuopiossa, 16.9.2010.

Mäkinen, J. 2010c. Re-elaborating action competence as a social scientific concept. Artikkelit esiteltä International Military Testing Association'in konferenssissa Sveitsissä 29.9.2010.
<http://www.imta.info/PastConferences/Presentations.aspx>.

Mäkinen, J. 2010d. The evolving nature of soldiership in "postmodern" times. A paper presented at the ISMS conference on November 10-11th of 2010 in Sweden at the Försvarshögskola.

Mäkinen, J. 2010e. Educating soldiers and security sector actors for human security –oriented activities. Tiede ja Ase.

Mäkinen, J. & Tuominen, J. 2010. Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion juhlaKirja. Military Pedagogical Reflections. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Nissinen, V. 2001. Military Leadership: a critical constructivist approach to conceptualizing, modelling and measuring military leadership in the Finnish Defence Forces. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Ojala, J. 2007. Toiminnan laadun parantaminen organisaation itsearviointilla- tutkimus Suomen puolustusvoimien tulosityksiköissä. Lappeenranta: Maasotakoulu.

Pasanen, A., Haavisto, V., Toiviainen, H. & Engeström, Y. 2006. Kohti yhteiskehittelyä? sijoitussuunnitelman käyttöönotto työyhteisön oppimisprosessissa teoksessa Toiviainen, H. & Hänninen, H. (toim.) Rajanylitykset työssä – yhteistoiminnan ja oppimisen uudet mahdollisuudet. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pitkänen, P. 2009. Rauhan ajan johtamisopit Puolustusvoimissa 1980-2008. Julkaisematon raportti Maanpuolustuskorkeakoululle.

Poliisiammattikorkeakoulun strategia 2010. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.

Poliisilaki 1995 muutoksineen. www.finlex.fi. Viitattu 29.9.2010.

Pääesikunta 2007. Kenttäohjesääntö: yleinen osa. Puolustusjärjestelmän toiminnan perusteet. Helsinki: Pääesikunta/Suunnitteluosasto.

Routamaa, V. 2008. Upseerien arvotutkimus tieteellisestä näkökulmasta – kommenttipuheenvuoro yliluutnantti Heinäsen esitykseen teoksessa Siren, T. (toim.) Upseerina 100-vuotiaassa Suomessa – millä arvoilla muutoksen maailmassa? Helsinki: Kadettikunta, Maanpuolustuskorkeakoulu.

Seeck, H. 2008. Johtamisopit Suomessa: Taylorismista innovaatioteorioihin. Helsinki: Gaudeamus.

Sisäasiainministeriö 2008. Siviilikriisinhallinnan kansallinen strategia. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Sisäasiainministeriö 2010. Turvallisuusviranomaisten verkko-oppimisyhteistyön käynnistämistä käsittelevän virkamiestyöryhmän asetaminen. SMDno/2010/1626/13.9.2010.

Toiskallio, J. & Mäkinen, J. 2009. Sotilaspedagogiikka: sotiluuden ja toimintakyvyn teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Valtioneuvosto 2009. Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittika 2009. Helsinki: Valtioneuvosto.

Vartia, P. & Ylä-Anttila, P. 2003. Kansantalous 2028. Helsinki: Taloustieto.

Värri, V-M. & Ropo, E. 2010. Miten olla upseeri ja herrasmies? – pahim-
paan valmistautuminen sotilaspedagogiikan näköalana teoksessa Mäkinen,
J. & Tuominen, J. Toimintakykyä kehittämässä: Jarmo Toiskallion juhla-
kirja. Military Pedagogical Reflections. Helsinki: Maanpuolustuskorkea-
koulu.

Dosentti Mikko Salasuo & tutkimusprofessori Tommi Hoikkala, Nuorisotutkimusverkosto

NELJÄNNEN POLVEN TOTUUS?

Matti Virtanen (2008) kirjoittaa arvioidessaan teosta ”Sodan totuudet” 1970-luvulla syntyneiden tutkijoiden tuovan uuden näkökulman sotahistoriaamme. Hän sijoittaa ”kolmannen sukupolven” historian analyysin ajopuuteorian ja Kekkonen ajan itse-

kriittisen sotatulkinnan jatkumoksi. Kolmannella sukupolvella Virtanen viittaa historiatalkintaan, jossa ensin oli hyökkäyssota ja sitten puolustusota – torjuntavoitto vuonna 1944 ansaitsee hehkutuksen, vaikkei jatkosota sitä muuten ansaitsekaan.

Jokaisen aikakauden sotatulkinnat heijastavat kansalaisten tapaa muodostaa suhdettaan talvi- ja jatkosotaan ja niiden suureen kertomukseen. Sukupolvien välisessä vuoropuhelussa eri ikäluokkien käsitykset sotien perinnöstä eivät ole erilaisia, vaan näyttäytyvät pikemminkin ristiriitaisina. Tähän maisemaan palautui myös 15.10.2010 pidetyn Arvoseminaarin paneelikeskustelu, jonka teemana oli ”nuoret turvallisuudessa”. Paneelin ennakkovierityksessä oli varusmiespalvelu nostettu keskeiseen asemaan tutkimuksen ”Tunnetut sotilaat” -hengessä (Hoikkala ym. 2009). Kokoamme tähän koosteeseen panelistien puheenvuorot, yhtä lukuun ottamatta (Henrik Meinander) siten, miten he halusivat paneelin jälkeen kirjoittaa niiden keskeisimmän sisällön.

Yleinen asevelvollisuus nauttii Suomessa laajaa kannatusta. Siihen liittyvissä sukupolvien välisissä tulkintaeroissa ei kyseenalaisteta itse asepalvelusta, vaan keskustellaan sen merkityksistä ja sisällöistä. Varusmiespalvelus on vanhemmille sukupolville kansallinen uhririitti, jonka oikeutusta ei pidä, tai edes saa, kyseenalaistaa. Sotasukupolvi uhrasi nuoruutensa, elämänsä ja kaiken muun isänmaan puolustamiseen. Nuoret ovat heille velkaa varusmiespalveluksen. Modernisaatio tai uudenlainen nuoruuden maisema ei oikeuta valittamaan, sillä uhririittiä on kärsimys ja siitä selviäminen. Hieman kärjistettynä, valittava, huonokuntoinen ja ylipainoinen nyky-

nuoriso näyttäytyy laiskana ”pullamössösukupolvena”, jonka on syytäkin mennä miehistymään ja kasvamaan armeijaan.

Hyvin toisenlainen tulkinta nousee nykynuorten katsannosta. Aiempaa tärkeämpää on löytää kaikelle toiminnalle jokin merkitys. Kokemus velasta sotapolvelle ei välity sellaisenaan nuorille, ja heidän on vaikea samaistua merkityksiin, jota heidän merkitysjärjestelmään ei ole sisäänkoodattu. Nuori sukupolvi kaipaa varusmiespalvelukseen uudenlaisen ”mielen”. Kun palvelusmotivaatio ei enää nouse uhririitistä, peräänkuuluttavat nuoret sellaista palvelusta, joka hyödyntää ja kartuttaa paremmin heidän sukupolvensa pääomia. Nuorille puhe ”pullamössösukupolvesta” on kummallista leimaamista, sillä he ovat saaneet oman elämänsä sosiokulttuuriset puitteet annettuina aiemmilta sukupolvilta. Näin myös nuorten puhe palautuu modernisaatioon ja yhteiskunnalliseen muutokseen – osin uusiin ja toisaalta perittyihin merkityksiin.

Nyt palvelustaan suorittavat nuoret tulevat kirjoittamaan sotahistoriamme ”neljännen sukupolven” tulkinnan. Se ei välttämättä liity aiempien tulkintojen tapaan itse sotaan, vaan sen seurauksiin ja kansalliseen perintöön. Helsingin Sanomissa julkaistiin 29.10.2010 juttu ”Sotahistorian tutkimus suuntautuu nyt lasten kokemuksiin ja pienen ihmisen arkeen”. Vaikka yksittäistä lehtiartikkelia ei voi vielä pitää Matti Virtasen viittaamana paradigman muutoksena, implikoi se kuitenkin tulevan historiankirjoituksen intressejä. Sukupolvien tulkintaero nousee varmasti yhdeksi teemaksi. Osin ristiriitaiset tulkinnat lievenevät ja nykynuorten varusmiespalvelukselle antamat merkitykset asettuvat osaksi tiettyä historiallista jatkumoa. Vuosi 2010 jäänee kuitenkin historiaan eräänlaisena saranakohtana. Siilasmaan asevelvollisuustyöryhmän (2010) ehdotukset, laaja varusmiespalvelusta koskeva mediakeskustelu ja puolustusvoimien ulkopuolisten tahojen tuottamat tutkimukset (mm. Hoikkala ym. 2009; Ojajärvi 2010; Myllyniemi 2010) siivittivät pohdintoja uusille urille. Nämä urat luovat pohjaa sotien ”neljännen sukupolven” historiallisille analyyseille.

Lähteet

Hoikkala, T., Salasuo, M. & Ojajärvi, A. 2009. Tunnetut sotilaat – varusmiehen kokemus ja terveystaju. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto

Myllyniemi, S. (toim.) 2010. Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Helsinki: OKM & NTV & Nuora.

Siilasmaa, R. ym. 2010. Suomalainen asevelvollisuus. Helsinki: Puolustusministeriö.

http://www.defmin.fi/files/1648/Suomalainen_asevelvollisuus_plmv2_2010.pdf viitattu 25.11.2010

Virtanen, M. 2008. Kolmannen polven totuus? Yhteiskuntapolitiikka 73 (2008):1, 102–104.

Varusmiespalvelun sukupolvimurroksesta

Jyri Rasinmäki - kesällä 2010 armeijasta kotiutunut reservin korpraali, nykyinen viestinnän opiskelija ja yhteiskunta-aktiivi

Aivan aluksi haluaisin lopettaa kaikki sellaiset puheet, missä verrataan “meidän inttiä” ja nyky-päivän armeijaa. Tämän tyyppinen argumentointi on ihan viihdyttävää, se myönnettäköön, mutta eihän se liity tämän päivän asevelvollisuuskeskusteluun. Sille on oma fooruminsa jo valmiina. Se on sitä saunapuhetta.

Tämän hetken sukupolvimurros varusmiespalveluksen nykytilasta ja tulevaisuudesta käytävässä keskustelussa on keskustelun painopisteen siirtäminen tähän päivään ja erityoten tulevaan. Kysymykset kuuluvat: “Miksi asevelvollinen suorittaa asepalveluksen?” sekä “Mitä varten meillä on armeija?”.

Kysymysten jatkopaloittelu selventää jakoa. Ensimmäinen heittelee ilmoille uusia teemoja ja kysymyksiä. Ratkaistavana on muun muassa se, onko intin ensimmäinen prioriteetti olla läskileiri vai tulevan maanpuolustaja-aineiston tuottaja. Onko kyseessä mystinen riitti pojasta mieheksi, hauska leirikoulu vai jotain muuta?

Toinen kysymys laajentaa näkökenttää yksilötasosta yhteisöön. Haluaako Suomi intin käyneistä pojista (valitse yksi) a) sorjia ja jänteviä nuoria miehiä, b) ryhmätoimintaan kykeneviä kaveruksia c) kriisiajan sotilaita ja muuta henkilöstöä?

Esittämäni jaottelun tarkoituksena on osittain tarkentaa lukijalle omien sanomisieni tulokulma, sekä tarkentaa keskustelua ylipäätään samaan asiaan. Niin sanotusti istuttaa keskustelijat saman pöydän ääreen. Tämän vuoksi ei voi käydä “vain” inttikeskustelua. Ensin on päätettävä mistä keskustellaan.

Nyt keskustellaan 18-vuotiaan kutsuntakirjeen saaneen näkökulmasta. Korjaan, kutsuntakirjeen saaneen *miehen* näkökulmasta.

Eteen annetaan kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäisenä asepalvelus, mihin ohjataan ja mihin suurin osa sukulaisista olettaa nuoren menevän. Toisena siviilipalvelus, johon mennään joko omasta tahdosta, tai koska ei tahdota mennä inttiin. Noin viidesosa epäkelvoista vapautetaan rauhan ajaksi.

Tämän jälkeen seuraa asevelvollisuuden suoritus tämän ryhmän osalta. Noin: suoritettu. Osa jäi armeijaan töihin, osalle jäi muistoja, osalle taas ei. Sitten opiskelemaan.

Ulkoistettu nuori

Onneksi meillä on nuorisolain suoma pykälä nuoren oikeudesta vaikuttaa ja osallistua häntä koskevaan päätöksentekoon. Onneksi meillä on myös lukiolaki, maininta oppilaskunnista sekä toiminnan mallit. Silti tuntuu, että opiskelija on ulkoistettu omasta elämästään silkan suorittajan rooliin.

Kuinkas armeija näyttäytyy nuorelle? Kaksi vaihtoehtoa valittavana, siviiri tai intti. Tämän jälkeen sivaripaikan valinta tai koulutushaaraan vaikuttaminen. Suoritus ja ulos. Sitten opiskelemaan.

On huutava vääryys, että varusmiehen rooli yksilönä sekä yksilönä yhteiskunnassa on typistetty näiden kahden vaihtoehdon valinnan välille. Lisäksi molemmat päätökset johtavat tärkeän tehtävän täyttämiseen, tai ainakin tavoittelevat sitä. Nuorella pitäisi olla mahdollista valita arvokkaasti haluamansa vaihtoehto. Tässä sivarien pitäisi ymmärtää intin käyneitä ja intin käyneiden sivareita, jos tällaista jaottelua edes on tulevaisuudessa.

Ongelmana siis on, että varusmiehet on ulkoistettu ajattelusta.

Kysymys siitä, millaisena varusmies kokee olonsa armeijassa, on relevantti. Miksi hän on siellä? Onko hän hyödyllinen osan kokonaisuutta vai ei? Onko hän tekemässä jotain yhteiskunnan hyväksi?

On totta, että armeijassa saa ja pitää ajatella. Se ei riitä. Myös *armeijasta* pitää saada ajatella ja keskustella. Palveluksensa suorittamisen lisäksi varusmies ja siviiri (sekä totaali) luovat tulevaisuutta.

Mikä tulevaisuus?

Entä yleinen kuva? Mitä armeijan pitäisi tuottaa, vai pitääkö sen tuottaa mi-
tään?

Minun sukupolveni toimintamalli meneillään olevaan sukupolvimurrokseen
on seuraava: Me olemme valmiita päästämään irti aikaisemmista sidoksista.
Sen ei kuitenkaan tarvitse tarkoittaa unohtamista, pikemminkin jatkamista.

Pilkotaan yhtenä klönttinä vellova armeijakeskustelu osiin: veteraanit, sau-
namuistelot, aseporno, kylmyys, rauhanturvaajat, johtajakoulutus, sivari,
puolustusbudjetti, Venäjä, simputus, päivärahat sekä muut teemat erilleen.
Käytetään sokraattismaista menetelmää ja keskustellaan kukin aihe yksitel-
len ”valmiiksi”. Lopuksi voimme yhdistää niin sanotut oikeat vastaukset
yhdeksi kokonaisuudeksi.

Keskustelun yhtenä sääntönä voitaisiin pitää sitä, ettei kahta listassa esiin-
tyvää sanaa saa käyttää samassa lauseessa. ”Koska veteraanit – niin Venä-
jä” -tyypin lauseesta tulisi keskustelijalle huomautus tai peräti miinuspistei-
tä.

Haluaisin, että maanpuolustusvelvollisuus nähtäisiin monimuotoisempänä
kokonaisuutena, kuin mitä se tällä hetkellä on. Toki siihen sisältyisi myös
aseellinen maanpuolustus, mutta yhtenä osana, ei dominanttina. Järjestel-
män pitäisi olla tarkoituksenmukainen, siis myös nuori kokisi tekevänsä jo-
tain järkevää ja mielekästä.

Historiatietoisuus ja sukupolvimurros

Seppo Kangas - dosentti, teologian tohtori ja kenttärovasti

Palvellessani 1988 Golanilla YKSV:sa tapasin Al-
fa-portilla reserviläisen, joka totesi: ”Jokaisella
meistä on 4000 vuoden muisti. Se on juuri sopivan
pitkä jaksaksemme uskoa huomiseen”.

Ihminen ja hänen yhteiskuntansa ja kulttuurinsa
ovat aikaan ja historiatietoisuuteen sidottuja. Men-
neisyys-nykyisyys-tulevaisuus –horisontti on tä-
män tietoisuuden konstruktioita. Historiatietoisuu-
den valinnat vaikuttavat identiteettiin. Jokainen su-
kupolvi rakentaa oman identiteettinsä antaen oman
tulkintansa entisten sukupolvien avainkokemuksil-
le. Tai sitten hylkää ne tarpeettomina.

Länsieurooppalainen ja sen mukana suomalainen kulttuuri koki oleellisen murroksen 1900-luvun jälkipuoliskolla, sotien jälkeen. Modernista, maatalous- ja yhteisökeskeisestä ajasta siirryttiin myöhäismoderniin (parempi ilmaus kuin postmoderni). Modernille, sodat läpi käyneelle ajalle oli ominaista tarpeiden ensisijaisuus ja yhteisöllinen pakko. Tiivistetysti se tarkoittaa kansallisen kulttuurin minimiä: henkiin ja olemassaoloon jäämistä. Myöhäismodernissa esille nousivat individualismi, yksityiset preferoinnit, mielihyvä ja hyödyn itsekäs maksimointi. Kansallinen henkiinjäämiskulttuuri muuntui tavanaistamiseksi ja tuotteistamiseksi.

Tässä murroksessa sukupolvien kokemusten ja niistä johdettujen arvojen, samoin kuin tradition merkitys murtui (näin muun muassa Jürgen Habermas, Anthony Giddens ja Karl Mannheim). Tyhjiön valtasi uusliberalismi ja vapauden illuusio – illuusio siksi, että yksilöstä tuli todellisuudessa epävapaa, kykenemätön kyselemään oman vapautensa edellytyksiä ja rajoja.

Agraariajan yhteisöllisestä elämänpiiristä ajauduttiin sinkkotalouteen. Kokemusmaailman konsultoinnin kaappasi media. Isoisän tai -äidin sijaan erikoislehdet kertovat, miten hampaat pestään, perunat keitetään ja mitä terapiaa mistäkin saa ja tulee saada elämän tavallisten arkipaineiden hoitoon. Medikalisaatio liittoutui salaman nopeasti tähän mediakratiaan.

Yhteisön – siis kansan – kannalta oleellisin muutos tapahtui arvorakenteessa. Yhteisöllinen maailmankuva ja sen ”suuret kertomukset” pirstoutuivat. Sijaan astui nuorten maailmankuvien ristiriitaisuus, ydinarvojen selkeytymättömyys, arvojen ja asenteiden jäsentymättömyys (Helena Helve) sekä suurten kertomusten uusjako. Paralogia, erimielisyys, valtasi homologian, samanmielisyyden aseman. Yhteisen arvokehikon sijaan tuli useita kehikoita, joissa yksilö jäsentää maailmankuvansa ja rakentaa identiteettiään. Vanhoilla muistoilla ei ole käyttöä (Margaret Mead) ja tulevaisuus on ”jo nyt”; se on historian.

Modernin ja myöhäismodernin rajuin murros oli siis 1900-luvun loppupuolella. Tämän päivän katsanto on tuon murroksen hienosäätöä. Tuolloin eurooppalaisessa nuorisotutkimuksessa muutos näkyi. Suomalaisnuoret luottivat vielä historiakulttuurinsa osana aikuisten kertomukseen, toisin kuin mm. venäläiset nuoret (Sirkka Ahonen). Venäjän nykykirjallisuuden Herra Postmoderniksi kutsuttu Vjatseslav Kuritsyn kuulutti suurten kertomusten ajan päättyneen ja postmodernin ajan alkaneen. Itse hän kertoi kaipaavansa vain ”jotain pientä joutavaa”. Samoihin aikoihin uutistoimisto Interfax Moskovassa raportoi Sahalinin pääkaupungin nuorisotutkimuksesta: palkkamurhaajaksi tulemisesta haaveili 5% nuorista, teinitytöistä 25% halusi prostituoiduksi, 27% pojista piti toiveurana ammattirikollisuutta, kuten

suojelurahan keruuta, salakauppaa tai kiristystä, 9% mukaan paras tapa koota omaisuutta on varastaminen.

Suurella maalla on suuret vaihteluvälit ja keinot epäilyttävien elementtien hillitsemiseksi. Pienen maan on luotettava kansallisen kulttuurinsa jatku-moon ja yritettävä vaikuttaa siihen rakentavasti kansallista eheyttä ajatel-len.

Sotilaspedagogiikalle ja laajemmin maanpuolustukselle tämä on kiintoisa haaste. Sotilasjoukko koostuu motivoiduista yksilöistä, jotka samastuvat kollektiivisiin arvoihin ja identiteettiin ja joita ohjaa kollektiivinen muisti. Suomalaisten nuorten maanpuolustustahto on viimeisimpien tutkimusten (Risto Siilasmaa, Risto Sinkko & Sakari Nurmela) mukaan korkea. Tutki-mukset pakottavat kuitenkin kriittiseen pysähtymiseen. Ne tuovat esille ar-vojen ja asenteiden hajontavektoreita, mm. asevelvollisuuden vapaaehtoi-suutta tai hyöty-/talousintressejä punnittaessa. Siilasmaan tutkimuksen pal-jastama kulttuurin arvostuksen hätkähdyttävän suuri romahtaminen ansait-sisi hyvin vakavan analyysin. Nämä tutkimukset perustuvat jo kolmen su-kupolven etäisyydellä ”suurista kertomuksista” elävien nuorten ilmaisemiin arvoihin, jotka perustuvat enemmän mielikuviin kuin kokemuksellisuuteen. On otettava vakavasti se tulkintamahdollisuus, että sodan ja kriisin vaikuttavuus ja kokemuksellisuus siirtää tahdon marginaaliin (näin muun muassa Juha Mälkki Sotilasaikakauslehdessä 8/10). Mielikuvavaraiset arvot ovat muutosherkkiä todellisuudessa.

Myöhäismodernissa suomalaisessa historiatietoisuudessa tarvitaan histo-riaketjun kunnostamista ja viimeisenkin veteraanin kokemuksellisuutta kansallisen kestämissen perintönä. Huomisen leipä leivotaan tänään eilisen jauhoista.

Asevelvollisuudesta eteenpäin

Hanna-Mari Manninen - asianajaja ja aktiivinen järjestötoimija, joka toi-mii Suomen Nuorisoyhteistyö - Allianssi ry:n puheenjohtajana

Tämän päivän varusmiehet ovat ase-velvollisia, kunnes täyttävät 60 vuotta. Vai ovatko?

Suomalaisesta asevelvollisuudesta on keskusteltu ahkerasti sen jälkeen, kun niin sanottu Siilasmaan työryhmä luovutti raporttinsa puolustusministerille

syyskuussa 2010. Raportissa on käsitelty asevelvollisuuden kehittämiskohteita. Suurimmaksi haasteeksi on nostettu puolustusvoimien rahoitus, joka ei kata puolustusvoimien tämän hetkisiä tarpeita.

Ongelmana viimeaikaisessa tarkastelussa on sen kiinnittyminen järjestelmän nykyisiin reunaehtoihin. Työryhmän mukaan esimerkiksi vapaaehtoiseen maanpuolustukseen ei ole varaa, koska vaatimattomankin ammattiarmeijan kustannukset olisivat selvästi suuremmat kuin asevelvollisuusarmeijan. Ammattiarmeijaan ei myöskään uskota löytyvän riittävästi vapaaehtoisia.

Tämä on turvallinen tapa puhua Suomen turvallisuudesta. Kun huomio kiinnitetään puolustusvoimien niukkoihin resursseihin, varusmiespalvelusta ei tarvitse lähestyä kauaskantoisesti. Samalla menetetään mahdollisuus viisoida, millainen armeija Suomella olisi, jos puolustusvoimilla olisi riittävä rahoitus. Selkeää vastausta ei saada siihenkään, millä tavoin nuoret sitoutuisivat varusmiespalvelukseen paremmin.

Keskustelussa olisi siirryttävä rohkeasti asevelvollisuudesta eteenpäin. Nuoret hahmottavat maailmaa entistä enemmän globaaleista lähtökohdista käsin. Vaikka nuoret arvostavat sotiemme veteraaneja, ja heillä on vahva maanpuolustustahto, itse armeija näyttäytyy monelle samanlaisena velvollisuutena kuin pakkoruotsi. Tämä ei ole hyvä tai paha asia, vaan tosiasia, joka vaatii vapaaehtoisen asepalveluksen nykyistä laajempaa tarkastelua asevelvollisuuden rinnalla.

Keskustelun avaaminen edellyttää luonnollisesti puolustusvoimien perustehtävän pohtimista. Onko se Suomessa edelleen maamme sotilaallinen puolustaminen, vai tulisiko kriisinhallinnalla olla keskeisempi merkitys kuten monissa muissa Euroopan maissa? Vaikka maanpuolustus puolustusvoimien peruspilarina todennäköisesti pitkään pysyykin, kriisinhallinta on varusmiehiä ajatellen myös hyvä houkutin.

Puolustusvoimilta itseltään tarvitaan keskusteluun painavia puheenvuoroja. Poliittista tahtoa muutokseen ei synny ennen asiantuntijoiden asennemuutosta. Puolustusvoimien näkökulmasta vapaaehtoisuutta voi perustella muun muassa sillä, että varusmiesten kouluttaminen reserviin ei ole palkitsevaa, jos vaihtoehtona ovat riittävät resurssit motivoituneisiin vapaaehtoisiiin ja parempiin varusteisiin. Vapaaehtoisuudellekin on vaihtoehtoja – velvollisuuden lisäksi valikoivuus. Tärkeintä on, että puolustusvoimat löytää paikkansa yhteiskunnallisena keskustelijana.

Keskustelu ei johda muutoksiin nopeasti, mutta tämän päivän varusmiesten asevelvollisuuden kuluessa, eli seuraavien noin 40 vuoden aikana, muutos todennäköisesti tapahtuu. Pitkän aikavälin suunnitelmien ohella on samalla kehitettävä nykyistä varusmiespalvelusta. Kriisinhallinnan painottamisen lisäksi varusmiespalveluksen tulisi kytkeytyä paremmin opintoihin ja olla kokonaisuudessaan tehokkaampi. Naisia pitäisi houkutella armeijaan enemmän – kun mahdollisuus varusmiespalvelukseen on naisille annettu, siitä kannattaa tehdä armeijamme lisäarvo.

Eteenpäin katsottaessa resurssit eivät saa olla viisaan visioinnin rajoite. Raha kyllä löytää hyvien ideoiden ja kestävien ratkaisujen luo. Ajassaan elävä varusmiespalvelus synnyttää nuorissa kiinnostuksen, joka kestää palveluksen pakollisuudesta riippumatta.

Talvisota meissä – Maanpuolustuseetoksen tulevaisuus

Jarkko Vesikansa - Otavan yleisen tietokirjallisuuden kustannuspäällikkö ja poliittisesta historiasta väitellyt valtiotieteiden tohtori

Talvisota muuttui kohdallani lihaksi ja vereksi, eläväksi kokemukseksi, syksyllä 1989. Pekka Parikan elokuvan näkeminen räjäytti sodan historiankirjojen harmaudesta koskettavaksi kansalliseksi kertomukseksi.

Tuolloin elettiin postkommunistisen ajan ja samalla uuden talvisotabuumin ensihetkiä. Berliinin muuri oli juuri murtunut, Neuvostoliitto horjui savijaloillaan ja suomalaisessa keskustelussa raivattiin vanhoja pidäkkeitä. Talvisotaan liittyneet patoutumat purkauivat – ja kuin sattuman oikusta astuin samana syksynä varusmiespalvelukseen Parolan Panssariprikaatissa.

Talvisodan 50-vuotismuisteloiden myötä alkoi muovautua sukupolvia, joille talvisota oli jälleen historiallinen avaintapahtuma ja identiteetin aines. Muistan hyvin keskustelut, joissa ikätoverini perustelivat toisilleen varusmiespalvelukseen astumista sodan kokeneiden isovanhempiensa kunnioittamisella. Suhtautumismalli kertoi, että sotasukupolvet ja heidän lastenlapsensa löivät itäblokin vapautuessa henkisesti kättä. Samalla mitätöityivät 1960- ja 1970-lukujen taistot, joissa talvisotaa kammettiin pois kansallisesta kuvastosta. YYA-Suomen äänitorvista tuli postkommunistisen ajan häviöjä. Voittoisaa linjaa taas alkoivat edustaa talvi- ja jatkosodan taistelijat,

kommunismien vastustajat, puolueettomuuden puolustajat ja EU-Suomen airueet.

Suomalaisella maanpuolustuseetoksella on pitkät, vähintään 1700-luvulle ulottuvat juuret, mutta ei ole talvisodan voittanutta ajateltaessa yksittäisen historian jakson jälkivaikutusta. Kriitikot vaativat jälleen syksyllä 2009, jolloin Suomessa jälleen muisteltiin laajasti ja tunteikkaasti 70 vuoden takaisia tapahtumia, että talvisota pitäisi jättää historiaan pölyttymään. Keskustelu osoitti, että talvisota ja sen jälkivaikutukset muodostavat yhä sokean pisteen osalle älymystöä.

105 sotapäivän voitot, tappiot ja uhrit ovat vain osa suurempaa kertomusta. Sota oli lyhyt, mutta sen jäljet syviä ja kerroksellisia. Tätä ei oikein vielä täysin oivalleta. Talvisodan kokemukset vaikuttivat vuosikymmeniä hiljaa, mutta vahvasti suomalaisessa yhteiskuntaelämässä. Talvisota mursi sisällissodan jakolinjat ja loi sinipuna-akselin, joka näytti voimansa vielä Lipposen pääministerikausilla. Samalla muovautui pohja sodanjälkeiselle hyvinvointi- ja työmarkkinapolitiikalle sekä yleisen asevelvollisuuden laajalle kannatukselle. Lisäksi talvisota tarjosi toimintamallin, jota hyödyntäen heittäydyttiin torjumaan kulloisiakin uhkia.

Talvisota näyttäytyi YYA-kaudella ”vääränä sotana”, mutta se välkkyi keskeisten toimijoiden mielissä. Talvisodan henkeä ei tarvinnut maanitella esiin – kuten nykyisin. Talvisotaan vedotessaan poliitikot puhuvat nyt siitä, mistä on puute, laajapohjaisesta poliittisesta toimintakyvystä. Pelkkä retoriikka ei riitä, rohkeat teot ja uudet, luovat valinnat, olivat talvisodan ydintä. Siksi on kovin harhaista puolustaa talvisodalla vanhaa, vaikkapa työmarkkinoilla.

Talvisota ei ole oikein ymmärrettynä myöskään rikka Suomen ja Venäjän suhteissa. Kun naapuruksilla on omat sankarilliset sotansa – venäläisillä ”suuri isänmaallinen sota” – asetelma voi toimia siltana toistemme ymmärtämiseksi. Historiatietoisuudeltaan Suomi on etäämmällä Euroopasta, jossa sodat nähdään pelkkänä pahuutena.

Siirryttyäni varusmiespalveluksen jälkeen yliopistolle pääsin maistamaan vanhan ja uuden talvisotalinjan kamppailua. Pienen piirin talvisotakeskustelussa eräs opiskelijajohtaja, nykyinen tutkija ilmoitti, ettei Suomen olisi pitänyt puolustautua – vannon ehdottoman pasifismin nimiin. Oli myös niitä, jotka uskoivat Suomen voineen välttää talvisodan sovitteluvammalla politiikalla. Sittemmin monet 1970-luvun painotuksiin vielä postkommunistisena aikana takertuneet ovat kääntäneet takkinsa.

Harvasta asiasta voi olla yhtä varma kuin siitä, että Suomen kannatti puolustautua, 23 000 kuolonuhrista huolimatta. Jossittelut talvisodan välttämiseksi ovat arkistojen avauduttua osoittautuneet katteettomiksi. Viro opettaa. ”Alistuminen Neuvostoliiton vaatimuksiin ja liittyminen osaksi Neuvostoliittoa ilman poliittista, diplomaattista, sotilaallista tai siviilivastarintaa ei pelastanut Viron kansaa hirvittäviltä menetyksiltä ja kärsimyksiltä”, tiivistää Martti Turtola elämäkerrassaan kenraali Johan Laidonerista (Otava 2008).

Vaikka talvisodalla on yhä vahva vaikutus suomalaiseen maanpuolustuseetokseen, keskustelu yleisestä asevelvollisuudesta on kiihtynyt vuosi vuodelta. Talvisodalla onkin turha tätä keskustelua yrittää hiljentää, mutta talvisota – kuten historian ymmärtäminen muutenkin – voi antaa keskusteluun suhteellisuutta. Talvisota ei ollut pelkästään Suomen ja Neuvostoliiton välinen sota vaan osa laajempaa eurooppalaista konfliktia. Myöskään yleinen asevelvollisuus ei ole pelkästään Suomen sisäinen asia vaan sen tulevaisuus riippuu kansallisen maanpuolustustahdon lisäksi eurooppalaisesta kehityksestä.

Maanpuolustuseetos on jatkuvassa liikkeessä. Eurooppalainen turvallisuuspolitiikka kehittyy ja muovautuu, talvisodan ja kesän 1944 torjuntataisteluiden muistoa omalta osaltaan ylläpitäneet veteraanipolvet ovat katoamassa tästä maailmasta, sodankäynti teknistyy, Hornetit poistuvat käytöstä 2020-luvulla, ikäluokat pienenevät... Toisaalta Venäjä ei muutu ainakaan lyhyellä aikavälillä tavalliseksi eurooppalaiseksi maaksi. Tässä joitakin keskeisiä tekijöitä, jotka luovat suuntaviivoja yleisen asevelvollisuuden tulevaisuudelle. Se lienee varmaa, että Suomessa yleisestä asevelvollisuudesta pidetään kiinni vielä pitkään, vaikka valtaosa EU-Euroopasta siitä luopuu ja on jo luopunut.

Sukupolvipäivittelyä

Anni Ojajärvi – tutkija, Nuorisotutkimusverkosto

Nuorisotutkijana olen kiinnittänyt huomiota sukupolvipäivittelyyn. Se on puhetta, jonka keskiössä on tämän päivän nuorison heikkous, turmeltuneisuus ja velttous. Oma tutkimusaiheeni on varusmiesten palveluskokemukset ja terveystäsitteet armeijassa. Aiheen parissa sukupolvipäivittely koskee nuorten huonoa fyysistä kuntoa, uusavuttomuutta ja pullamössösukupolven edesottamuksia. Nuorison tilan päivittely ei ole uusi ilmiö, vaan sitä on tehty siitä asti, kun käsite nuoriso on ollut käytössä.

Muuttuneen maailman tai nuorten päivittelyyn ei mielestäni kuitenkaan kannata tuhlaa energiaa. Se kun ei johda mihinkään. Nuorten väitetyn ”arvotyhjiön” ja ”rappion” sijaan tulisi pikemminkin olla kiinnostuneita ja miettiä niitä ehtoja, joiden ympäröimänä nuori sukupolvi elää. Nuorten todellisuuden ymmärtäminen tarjoaa aidon lähtökohdan hahmottaa heidän suhdettaan esimerkiksi maanpuolustukseen. Tulisikin pohtia, millaisia ominaisuuksia, taitoja, resursseja ja kiinnostuksen kohteita nuorilla on, ja miten puolustusvoimat voisivat hyödyntää näitä aiempaa paremmin.

Nykynuoret ovat kasvaneet sellaisen teknologia ja viihdekulttuurin ympäröimänä, joka 20 vuotta sitten oli vielä täyttä utopiaa. Heidän maailmansa ymmärtäminen tarkoittaa myös niiden elinehtojen ymmärtämisestä, jonka ympäröimänä he ovat kasvaneet. Moniarvoistuminen, yksilön valinnan vapaus (ja pakko) ja monikulttuurisuus eivät ole vain postmodernia teoriaa, vaan nuorten elämää. Esimerkiksi teknologisoituminen on elimellinen osa nuorten arkea. Verkkoyhteisöt, yhteydenpito Internetin välityksellä ja globaalit intressiryhmät ovat yhtä luontevia nuorelle, kuin ennen oli naapurin ovikellon soittaminen. Samoin, nuorten arkeen ei enää automaattisesti kuulu liikuntaa, vaan se on siirtynyt yhdeksi kulutusvalinnaksi muiden joukkoon. Tämä on kulutusyhteiskunnan yleisen logiikan tuotos, eikä yksittäisten nuorten syy.

Myös monet suomalaisuuden perinteiset symbolit saavat uusia merkityksiä ja syntyy uusia tähän aikaan kiinnittyneitä symboleja. Tästä hyvä esimerkki on talvisota. Sen merkitys nähdään aivan keskeisenä suomalaisen maanpuolustuksen kannalta. Näin edelleen on, mutta nuorten sille antamat merkitykset kumpuavat hyvin eri kokemusmaailmasta käsin kuin esimerkiksi

suurilla ikäluokilla. Perinteinen symboliikka saa rinnalleen mielikuvia amerikkalaisista elokuvista, sotapeleistä ja kansanvälisten kriisinhallintatehtävien uutisoinneista. Näiden keskeltä nuori ammentaa merkityksensä ja mielikuvansa, kun puhutaan sotatoimista tai puolustamisesta. Tämä yhteys ei tulevaisuudessa ainakaan pienene – onhan tällä hetkellä tekeillä kaksi Hollywood-elokuvaa Suomen sodista. On itsestään selvä, että vuonna 2010 nuori elää hyvin erilaisessa maailmassa kuin esimerkiksi vuonna 1990 nuoruttaan elänyt.

Päivittelyn sijaan tulee ottaa vastaan haaste ja miettiä, mitä nuorilta itseltään voisi oppia ja mitä heille opetamme. Tämä ei tarkoita kaiken vanhan poistamista, vaan nykymaailman haasteiden ymmärtämistä ja niihin vastaamista. Se, miten haasteisiin vastaan ja kuka kantaa vastuun, on tärkeämpää, kuin miettiä, miksi nuoret eivät itse tee huonolle kunnolleen mitään. ”Minun nuoruudessani...”-alkavat lauseet ovat mielenkiintoista henkilöhistoriallista kerrontaa, mutta eivät useinkaan edistä tämän päivän ongelmien ratkomista.

Sanojen kansalaiskasvatus ja sotilaskoulutus yhdistäminen saa monien niskavillat pystyyn. Käytännössä varusmiespalvelus opettaa kuitenkin jokapäiväisillä toiminnoillaan vahvasti ainakin miten toimia turvallisesti (turvallisuuskasvatus), miten leirillä tulee muistaa nesteytys (terveyskasvatus) ja miksi Suomea tulee puolustaa (kansalaiskasvatus). Kansalaiskasvatus ei siis tapahdu pelkästään ulkopuolisten asiantuntijoiden luennoilla, vaikka nekin ovat tervetullut lisä koulutukseen. Vahvin viesti nuorille tulee arjesta, eli siitä, mitä armeijan opettaa toiminnassaan ja epävirallisessa kulttuurissaan.

Parhaimmillaan, kun ruohonjuuritason kantahenkilökunta on tietoinen omista pedagogisista vaikutuksistaan ja kasvatustavoista, voi armeija opettaa esimerkiksi sosiaalisuutta ja yhteisöllisyyttä tavalla, joihin muilla instituutioilla ei ole resursseja. Toisaalta yhtä hyvin epävirallinen armeija voi opettaa miehisyyttä tupakoinnin, viinan juonnin, yksin pärjäämisen eetoksen ja seksistisen kielenkäytön kautta. Kaikki nuorten kanssa tekemisissä olevat instituutiot opettavat ja kasvattavat nuorisoa omalla tavallaan. Näistä periaatteista tulisi olla tietoinen ja hyvin käytäntöjen tulisi toteutua instituution joka kolkassa. Niitä ei tule jättää vain epävirallisen kulttuurin toimeksi. Kun arjen toimintojen tasolla näkyvä kansalaiskasvatus pohjautuu tarkasti mietittyyn sisältöön, vie se toimintaa suuntaan, jossa nuorisoa ei tarvitse vain päivitellä, vaan heidän todellisuus nähdään lähtökohtana, jolle yhteistoimintaa ja kansalaiskasvatusta rakennetaan. Pelkkä sukupolvipäivittely lisää vain turhaa sukupolvien ohipuhumista.

Moninaistuva, monikulttuurinen ja tasa-arvoinen maanpuolustusaate toteutuvat Suomessa entistäkin tehokkaammin, kun nuorten omat yksilölliset resurssit ja motivaatiot otetaan huomioon ja käyttöön. Moni nuori on aktiivinen, motivoitunut ja halukas osallistumaan maanpuolustukseen ja maan turvallisuuden ylläpitoon, tapahtuipa tämä sitten varusmiespalveluksessa, siviilipalveluksessa tai vapaaehtoisissa turvallisuus- ja maanpuolustustehtävissä.

YTM Risto Sinkko ja VTM Sakari Nurmela

NUORTEN SUHTAUTUMINEN VÄKIVALTAAN JA KOLLEKTIIVISEEN VOIMANKÄYTTÖÖN

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa nuorten ja nuorten aikuisten suhtautumista väkivaltaan, ja nimenomaan yhteiskunnan toiminnan ja ylläpidon nimissä harjoitettavaan kollektiiviseen voimankäyttöön.

ikäryhmään kuuluvia henkilöitä ei ole tutkittu.

Kohderyhmänä ovat 15-24 -vuotiaat nuoret. Varusmiespalveluksessa olevia

Tutkimusta suunniteltaessa ajatuksena oli, että se toimisi myös pilottitutkimuksena laajemmalle ”Nuoret, arvot ja maanpuolustus” -tutkimukselle, joka toteutetaan vuosina 2011 ja 2012. Näin tutkimuksen yhtenä näkökulmana on arvotutkimuksen näkökulma, ja tutkimus pyritään toteuttamaan empiirisenä arvotutkimuksena.

1 Mielenpitoet, asenteet ja arvot

Arvotutkimuksen asetelma empiirisenä tutkimuksena ei ole helppo. Ei riitä pelkästään tutkijan oma vakaumus siitä, että nyt tutkitaan arvoja. Arvotutkijaksi itsensä määrittelevä tutkija saattaa empiriassaan sittenkin olla lähempänä mielenpitojen tai asenteiden tutkimista. Pelkästään filosofiselta tasolta lähtevä arvotutkimus ei kuitenkaan jalkaudu, ellei sitä sidota empirisiin havaintoihin ihmisten käyttäytymisestä tai heidän omista ajatuksistaan. Näkemys on, että tarpeeksi laajoihin mittauksiin tarpeeksi laajoille vastaajajoukoille kohdistettu tutkimusaineisto avaa mahdollisuudet myös johtopäätöksiin, joiden perusteella voimme analysoida ihmisten, kansalaisten, arvoja.

Käyttäytymis- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa arvotutkimukset ovat laajeneva tutkimusalue. 1930-luvulla amerikkalaisissa tutkimuksissa aloitettiin yksilökohtaiset psykologiapohjaiset arvomittaukset. 1950-luvulta alkaen yleistyivät arvoihin paneutuvat yhteiskuntatieteelliset tutkimukset, joita seurasivat maita ja kansakuntia vertailevat arvotutkimukset. Kaupalliset arvotutkimukset liittyivät läheisesti markkinointitutkimukseen. Konsult-

titutkimuksiksi voisi nimittää tutkimuksia, joita tehdään organisaatioiden sisällä niiden toiminnan kehittämiseksi.

Arvoja koskevan perinteisen sosiologisen määritelmän mukaan sosiaalisella arvolla ymmärretään ympäristöstä opittuja, yleisiä, pysyviä, tavoitteita koskevia valintataipumuksia. Arvot ovat yksilölle tai ryhmälle tietyn prosessin kautta kehittyneitä käsityksiä toivottavasta. Tämän puolestaan ajatellaan vaikuttavan käytettävissä olevien toiminnan keinojen ja päämäärien valintaan.

Sosiaaliset arvot ovat siis ihmisen käyttäytymistä ja toimintaa ohjaavia tekijöitä. Tämän näkemyksen mukaan yksilö pyrkii mahdollisuuksiensa mukaan noudattamaan omaksumiaan arvoja. Sosiaalisia arvoja on tutkittu laajemmin haastattelu- ja kyselytutkimusten menetelmin 1950-luvulta lähtien. Esikuvina ovat olleet amerikkalaiset tutkimukset, joissa yksinkertaisimmillaan on toimittu niin, että vastaajia on pyydetty kertomaan tärkein arvonsa (yleensä etukäteen laaditulta listalta) tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi kolme tärkeintä arvoaan. Eniten mainintoja saaneet arvot on sitten tulkittu yleisimmiksi arvoiksi.

Alan kirjallisuudessa ollaan yleisesti sitä mieltä, että yhteiskuntatieteellisen arvotutkimuksen käsitteellisen ja empiirisen perustan keskeisiä kehittäjiä ovat kulttuuriantropologi Clyde Kluckhohn ja sosiaalipsykologi Milton Rokeach. Sittemmin heidän rinnalleen on noussut Shalom Schwartz.

Kluckhohn, Rokeach ja Schwartz määrittelevät arvon käsitteen melko samalla tavalla, koska he ovat osittain tukeutuneet toistensa näkemyksiin. Kluckhohnin työ muodostaa määritelmien lähtökohdat. Kluckhohn ponnisteli vuosikymmeniä saadakseen erityisesti yhteiskuntatieteellisen arvotutkimuksen lujalle käsitteelliselle pohjalle. Hänen klassisen määritelmänsä mukaan arvo on ”eksplisiittinen tai implisiittinen, yksilölle tunnusomainen tai ryhmälle luonteenomainen toivottavaa koskeva käsitys, joka vaikuttaa käytettävissä olevien toiminnan keinojen ja päämäärien valintaan” (Kluckhohn 1954, 395). Kluckhohn ei olettanut ihmisten välttämättä aina olevan kovinkaan tietoisia arvoistaan. Arvoissa esiintyy myös vaihtelua sen mukaan, puhutaanko yksilön vai yhteisön arvoista. Kluckhohnin määritelmä arvoista käsityksinä toivottavasta tarkoittaa, etteivät arvot ole sama asia kuin ihmisten toivomukset ja halut.

Rokeach on nojautunut arvon määritelmässä Kluckhohnin näkemyksiin. Hän ei silti määrittele arvoja käsityksiksi toivottavasta. Rokeachin mukaan arvo on pysyvä uskomus siitä, että tietty menettelytapa tai elämän päämäärä on henkilökohtaisesti tai sosiaalisesti parempi johonkin toiseen verrattu-

na. Rokeachin mukaan se, että henkilö pitää jotakin menettelytapaa tai elämän päämäärää parempana johonkin toiseen verrattuna on arvo. Arvo syntyy siis preferoinnista. Tämän Rokeach katsoo ilmaisevan sitä, mitä Kluckhohn tarkoittaa ”käsityksellä toivottavasta”. Rokeachin mukaan käsityksissä toivottavasta on kyse elämän päämäärien ja toimintatapojen asettamisesta paremmuusjärjestykseen.

Mikä tahansa asioiden järjestykseen asettaminen ei kuitenkaan ilmaise arvoa. Esimerkiksi siinä, että joku pitää suklaajäätelöstä enemmän kuin vaniljajäätelöstä, ei ole kyse arvoista. Määritelmä arvoista uskomuksina, jotka määrittävät toivottavia käyttäytymistapoja tai päämääriä, mahdollistaa arvojen jakamisen välinearvoihin (instrumental values) ja päätearvoihin (terminal values). Välinearvot ovat keinoja perimmäisten päämäärien (eli päätearvojen tai itseisarvojen) toteuttamiseksi.

Rokeach olettaa, että yksilön arvojen määrä on melko pieni ja että kaikilla yksilöillä on samat arvot eriasteisina. Erilaisin intuitiivisin, teoreettisin ja empiirisin perustein Rokeach arvioi aikuisella ihmisellä olevan noin 18 itseisarvoa (päätearvoa), ja välinearvoja huomattavasti näitä enemmän.

Inglehartin näkemyksissä eri yhteiskuntien arvokehityksestä on keskeisenä huomio siitä, että suurin osa työvoimasta työllistyykin palvelusektorille, ei enää teollisuuteen. Ensimmäisenä tämä tapahtui USA:ssa vuonna 1956. Näin marxilaiselta vallankumousteorialta tavallaan putosi pohja pois ja samanaikaisesti arvokehitys sai uuden suunnan. Suuntaa, johon arvot muuttuvat, Inglehart nimittää postmoderneiksi arvoiksi. Tämä arvosuuntaus korostaa yksilön itsensä toteuttamista ja itsensä ilmaisemista sekä elämänlaatua tavalla, joita usein kuvataan yleisnimellä ”pehmeät arvot”. Vastakohtana ovat materialistiset arvot, jotka liittyvät keskeisesti elämässä pärjäämiseen tai toimeentuloon (survival). Erityisesti kehittyneissä yhteiskunnissa – kuten Suomi – voidaan postmodernien arvojen kehittymistä seurata ja mitata.

Inglehart on tärkeä tutkija myös siksi, että hän on tutkimuksissaan ottanut kantaa turvallisuuden tunteeseen. Hänen (Inglehart 1997) aineistoinaan ovat olleet pääasiassa World Values –tutkimukset, joihin sisältyvät myös European Values–aineistot¹. Vuonna 1977 perustettu European Values Systems Study Group (EVSSG) aloitti laajasti eurooppalaisten arvoja kartoittavien tutkimusten European Values Surveys (EVS) sarjan vuonna 1981. Aineistojen kerääminen on laajentunut Euroopan ulkopuolisiin maihin (World Values Surveys, WVS). Inglehartin projekti on käyttänyt myös

¹ Katso kuvausta tutkimuksesta ja tulosten prosenttijakaumia esim.: <http://www.fsd.uta.fi/aineistot/meF0154.html>

EU:n komission rahoittamien Eurobarometri -tutkimusten aineistoja. Hänen keskeinen tuloksensa monien arvioijien mukaan on se, että arvomaailman siirtyminen postmoderneiksi arvoiksi synnyttää turvallisuuden tunteen. Tässä turvallisuudessa vahva osa on taloudellisella turvallisuudella, mutta se sisältää myös ihmisten käsityksen siitä, että turvallisuutta ei muutenkaan uhkaa mikään.

Inglehartin mukaan² turvallisuuden tunteen kasvussa on kaksi yhtä aikaa vaikuttavaa tekijää:

- a) yhteiskuntatasolla kehittyneissä teollistuneissa maissa talouden kehitys on aiheuttanut ihmisten turvallisuuden tunteen kasvun,
- b) yksilötasolla sodan puuttuminen, vaurauden lisääntyminen ja yhteiskuntien hyvinvointivaltio politiikka on saanut aikaan ihmisissä turvallisuudentunteen, joka on korvannut uskonnon perinteisesti tarjoaman turvallisuudentunteen.

Turvallisuus on siis keskeinen arvo yleisen arvotutkimuksen käsityksen mukaan, mutta lisäksi turvallisuuden tunne on kokonaisuudessa voimakkaasti vaikuttava tekijä.

Kotimaista arvotutkimusta lähellä ovat olleet Shalom Schwartzin³ tutkimukset, sillä Suomi on ollut alusta asti mukana hänen vertailuprojektissaan⁴. Seuraavat Schwartzin arvojen taulukko lainataan tähän Helkaman (mt.) suomentamina (taulukko 1).

Tutkija on kiteyttänyt mallinsa kahdeksi pääulottuvuudeksi muutosvalmiuden/säilyttämisen ja itsensä ylittämisen/itsensä korostamisen. Tässä mallissa itsensä korostaminen on siis tavallaan negatiivinen käsite. Kolmas kuviin sisällytetty ulottuvuus – tavallaan lisä- tai apu-ulottuvuus – on yhteisökeskeisyys/yksilökeskeisyys.

Schwartzin teoriaa tarkasteltaessa on siis muistettava se, että sen keskeinen tavoite on ollut löytää arvoja, jotka ovat kaikille kulttuureille yhteisiä. Alla olevasta luettelosta nähdään, että turvallisuus on yksi näistä arvokokonaisuuksista, ja tähän kokonaisuuteen kuuluu myös kansallinen turvallisuus.

Mm. Helkama on huomauttanut, että luettelosta puuttuvat esimerkiksi työhön liittyvät arvot. Työn merkitys arvona on siis eri kulttuureissa eri ase-

² Mt., s. 42.

³ Ks. esim. Shalom Schwartz, 1992.

⁴ Ks. Helkama 1997, s. 250.

massa, eikä koske kaikkia ihmisryhmiä. Yksi empiirinen tutkimustulos Schwartzin tulosten pohjalta Helkaman mukaan on se, että yliyksilölliset perinne- ja hyväntahtoisuusarvot ovat väistyneet valta-, suoriutumis- ja mielihyväärvojen tieltä.

VALTA	yhteiskunnallinen valta, auktoriteetti; varallisuus
SUORIUTUMINEN	menestys; kyvykkyys; kunnianhimo; vaikutusvalta
MIELIHYVÄ	mielihyvä; elämästä nauttiminen
VIRIKKEISYYS	uskaliaisuus; vaihteleva elämä; jännittävä elämä
ITSENÄISYYS	uteliaisuus; luovuus; vapaus; omien tavoitteiden valitseminen; itsenäisyys
UNIVERSALISMI	ympäristön suojelu; ykseys luonnon kanssa; luonnon ja taiteen kauneus; suvaitsevaisuus; viisaus; tasa-arvo; maailmanrauha
HYVÄNTAHTOISUUS	auttavaisuus; rehellisyys; anteeksiantavaisuus; vastuuntunto
PERINTEET	elämänosansa hyväksyminen; hartaus; nöyryys; perinteiden kunnioittaminen; kohtuullisuus
YHDENMUKAISUUS	tottelevaisuus; vanhempien kunnioittaminen; kohteliaisuus; itsekuri
TURVALLISUUS	puhtaus; kansallinen turvallisuus; palvelusten vastavuoroisuus; yhteiskunnan järjestys; perheen turvallisuus

TAULUKKO 1. *Schwartzin arvoluokitus*

Näistä tutkimustuloksista ei kuitenkaan voi vetää sellaista johtopäätöstä, että arvot olisivat jokaisessa yhteiskunnassa (esimerkiksi kansallisvaltiossa) aina sisäisesti samanlaiset. Eri tutkimusten mukaan arvot eriytyvät merkittävästi sen perusteella millaisen ryhmän arvoista on kysymys. Sosiaaliset arvot eriytyvät merkittävällä tavalla ainakin iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman mukaan. Esimerkiksi nuoret ja vanhat poikkeavat monissa arvotuksissa toisistaan (mm. suhde rahaan tai terveyteen) samoin miehet ja naiset (mm. suhde perheeseen) sekä eri yhteiskuntaluokat (mm. suhde kanssaihmiisiin). Niinpä ei voidakaan puhua esimerkiksi mistään suomalaisten perusarvoista. Tyypillistä on myös se, että pinnallisesti katsoen samalta vaikuttava arvo perheen arvostaminen merkitseekin tänään useimmille suomalaisille aivan eri asiaa kuin esimerkiksi 1930-luvulla. Tuolloin perheen ylläpitäminen ja lasten kasvattaminen kuului käsitteellisesti yhteen kodin, uskonnon ja isänmaan kanssa. Nykyään perhe on tapa toteuttaa itseään; lapsia hankkivat mies ja nainen näkevät perheen oman tunnepohjaisen elämysmaailmansa toteuttamisena, eivätkä suinkaan isänmaallisena tehtä-

vänä kansakunnan rakentamiseksi. Tätä uutta asennetta perheeseen ja lapsiin kuvaa erityisesti syntynyt keskustelu subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta – onko isällä ja äidillä oikeus vaatia yhteiskunnalta lapsilleen päivähoitopaikkaa viikonlopuksi, jotta he voisivat toteuttaa itseään valitsemallaan tavalla lapsien sitä häiritsemättä.

Empiiristen arvotutkimusten yleistettävä tulos on myös se, että arvot muuttuvat hitaasti. Muutoksia on kuitenkin havaittavissa. Keskeisenä muutoksena pidetään muutosta materialistisista arvioista postmoderneihin arvoihin mm. Inglehartin tutkimusten perusteella.

Pidemmällä aikajaksolla arvojen muuttumista kuvailee Helkama (1997, 242-245). Ensimmäinen arvojen muutos on maallistuminen. Kirjoittajan mukaan voidaan arvioida, että 1900-luvulle asti länsimaisten kansakuntien tärkein arvo olisi ollut pelastuminen ja iankaikkinen elämä. Maallistuminen on merkinnyt välineellisen järjen voittoa. Toinen arvomuutos on yksilöllistytminen. Tämän trendin mukaan ihmisellä on arvoa muutenkin kuin pelkästään yhteisön tai yhteiskunnan osana. Kolmas muutos on arvojen suhteellistuminen. Suhteellistumisen keskeinen peruste on tämä: Kun jokainen ihminen on erilainen ja hänen on saatava toteuttaa itseään, on hyväksyttävää ja ymmärrettävää myös se, että arvot ovat erilaisia. Helkaman mukaan suvaitsevaisuudellakin on kuitenkin rajansa.

Arvotutkimuksessa voidaan nähdä myös suuntauksia, joita voisi nimittää vaikkapa kyyniseksi arvokäsitykseksi. Tämän suuntauksen kotimaisena edustajana voidaan pitää Martti Puohiniemeä, joka on pitkään tehnyt työtä arvotutkimuksen parissa. Hänen näkemyksensä arvoista ja niiden merkityksestä ihmisen toiminnassa kiteytyy selkeän pragmaattisesti seuraavasti (Puohiniemi 2002):

"Arvot ovat valintoja ohjaavia periaatteita, joita käytetään jouduttaessa vaikeaan valintatilanteeseen, jota ei pysty ratkaisemaan toimimalla kuten ennen."

Kun jotkut työelämän arvoista puhuvat konsultit näkevät asian niin, että arvot olisivat jotakin toivottua toimintaa ja sen tuottamaa tulosta kausaalisesti edeltäviä ja selittäviä tekijöitä, ei asia Puohiniemen tulosten mukaan ole näin selvä. Hän päätyy siihen, että arvot eivät edellytä toimintaa. Arvot ja asenteet vain kuvaavat sitä, mitä tai minkälaista toimintaa henkilö saattaa hyväksyä, vaikka ei itse osallistukaan siihen. Ihmisen toimintaa on kuitenkin vaikea ennustaa, sillä Puohiniemen mukaan:

"Elämä ja sen ennakointi olisikin erittäin yksinkertaista, jos ihmiset toimisivat aina arvojensa mukaisesti ja jos ympäröivä yhteiskunta kannustaisi toimimaan näin."

Empiirisen arvotutkimuksen tradition mukaan on tutkijoille syntynyt tiettyjä päättelysääntöjä, jotka käytännön tutkimustyössä helpottavat analyysia. Mielipiteiden, asenteiden ja arvojen lukumäärät rakentuvat yleensä siten, että mielipiteitä on enemmän kuin asenteita, joita puolestaan on enemmän kuin arvoja. Pysyvyys vaihtelee siten, että mielipiteet vaihtuvat helpommin kuin asenteet, jotka vaihtuvat helpommin kuin arvot. Edellä jo todettiin se yleinen näkemys, että arvot ovat varsin pysyviä. Arvopäätelmien tekeminen perustetaan näkemykselle siitä, että arvojen, asenteiden ja mielipiteiden välillä on hierarkia. Empiirisen tutkimuksen tekemiseen avautuu mahdollisuus juuri siitä, että jos tunnetaan yhdet, on mahdollista tehdä päätelmiä toisista.

Tämän ajattelutavan mukaan mielipiteet ovat myös lähimpänä konkreettisia asioita jopa niin, että niitä voidaan pitää pinnallisina käsityksinä erilaisista asiantiloista. Asenteet ovat askeleen verran syvällisempiä ja ne liittyvät mielipiteitä yleisempiin asioihin. Tästäkin syystä ne muuttuvat hitaammin. Arvoja kuvaa puolestaan tietty abstraktiivisuus, ja siksi ne muuttuvat hitaimmin – yksittäiset konkreettiset asiat eivät useinkaan vaikuta niihin.

Arvotutkimuksissa tehdään usein selkeä ero deskriptiivisen ja normatiivisen tutkimusotteen välillä. Deskriptiivisessä tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tosiasiallisia arvoja. Normatiivinen arvotutkimus käsittelee ihanteellisia tai toisin sanoen moraalisia arvoja. Tässä käsillä oleva tutkimus kuuluu yksinomaan deskriptiivisten arvotutkimusten kategoriaan.

2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimuksessa tarkastellaan nuorten suhdetta väkivaltaan. Lähtökohtaidea oli tyypitellä nuoret sen mukaan, miten he suhtautuvat kollektiiviseen voimankäyttöön ja yksilöväkivaltaan sekä rikollisuuteen ja rikollisten rangaistamiseen. Kollektiivisella voimankäytöllä tarkoitetaan tässä sekä varustautumista maanpuolustukseen että lain ja järjestyksen ylläpitämistä yhteiskunnassa, toisin sanoen poliisitoimintaa. Tämän suhtautumisen mittaamista suunniteltaessa oli mielessä myös erottelu kovaluontoisuus – helläluontoisuus, minkä taustalla on Adornon (1950) teoria autoritaarisuudesta (ns. Fasteikko).

Kyselyssä käytetyt yksittäiset mittarit olivat väittämiä, ja niitä oli yhteensä 31 kappaletta. Käytetyt vastausvaihtoehdot olivat:

- täysin samaa mieltä
- jokseenkin samaa mieltä
- jokseenkin eri mieltä
- täysin eri mieltä
- en osaa sanoa

Kohderyhmänä olivat 15-24 -vuotiaat siviilinuoret ja nuoret aikuiset. Varusmiespalveluksessa olevat ikäryhmään kuuluvat henkilöt eivät olleet mukana näytteessä. Tietojenkeruu tapahtui TNS-Gallup Oy:n Forumissa Internetin kautta 10.-21.9.2010. Vastaajia oli yhteensä 529 ja näyte painotettiin vastaamaan kohderyhmän ikäisen väestön jakaumaa. Tutkimus on luonteeltaan esitutkimus – pilottitutkimus – suuremmalle arvotutkimukselle. Tästä syystä, ja näytteen painottamisesta huolimatta, tuloksiin saattaa liittyä epävarmuustekijöitä, joten tuloksia on pidettävä alustavina. Tuloksia käytetään tutkittavia ilmiöitä vieläkin paremmin kuvaavien mittareiden laatimiseen.

Tutkimuksessa lähdettiin myös siitä, että kerätyt tiedot voidaan yhdistää TNS-Gallupin RISC-arvotutkimuksessa käytettyihin vastaajien tyypittelyihin. RISC Monitor on tutkimuskonsernin jatkuva arvotutkimus, jonka avulla kartoitetaan kuluttajien käyttäytymisen ja ajattelun taustalla vallitsevia motiiveita ja arvostuksia. Se perustuu teoreettiseen malliin ja pitkäaikaiseen empiiriseen testaamiseen kansainvälisessä ympäristössä. RISC on markkinointitutkimuksessa erittäin laajasti maailmalla käytetty järjestelmä.

Tulosten alustava tarkastelu

Käytettyjen väittämien vastausjakaumien alustava tarkastelu osoitti, että kollektiivista voimankäyttöä tuetaan kohderyhmässä. Tämä koskee sekä puolustusvoiman että poliisivoiman käyttöä. Alustava faktorianalyysi kertoi samaa. Kaikkien väittämien faktoroinnissa ensimmäiseksi faktoriksi tuli asevoiman käyttöön ja olomassaoloon liittyvä faktori. Ensimmäinen faktori selittää tarkasteltavien muuttujien vaihtelusta suhteessa eniten. Toinen faktori liittyi poliisivoiman käyttöön ja sen tukemiseen sekä rikollisten rankaisemiseen.

Osoittautui kuitenkin, että 31:n väittämän faktorirakenne hajosi suhteellisen laajaksi, kaikkiaan ensimmäisessä analyysissä saatiin 11 faktoria. Osoittautuikin, että erot miesten ja naisten välillä olivat niin suuret, että oli järkevää tarkastella faktorirakenteita erikseen sukupuolen mukaan. Näin tulokseksi saatiin naisille 8 faktoria ja miehille 10.

Tutkimuksessa käytetyt väittämät ovat liitteessä 1. Kunkin väittämän kohdalle on merkitty, onko ero miesten ja naisten välillä tilastollisesti merkitsevä 95 %:n tasolla. Useimpien väittämien kohdalla osoittautui näin olevan. Käytetty tilastollinen testi on Khiin neliön testi, ja se on laskettu täydellisistä ristiintaulukoista, joissa on mukana myös vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Ainoastaan neljän väittämän kohdalla miesten ja naisten välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa. Myös varusmiespalveluksen käyneiden ja sitä käymättömien välillä oli huomionarvoinen ero. Varusmiespalveluksen suorittaminen osoittautui olevan keskeinen tekijä miesten ryhmän sisällä erojen syntymisessä. Ryhmien välillä ei ollut merkitsevää eroa seitsemän väittämän kohdalla. Väittämien graafiset vastausjakaumat on saatavissa tämän artikkelin kirjoittajilta.

Seuraavaksi esitetään muutamia esimerkkejä väittämistä, joiden kohdalla miesten ja naisten väliset **erot ovat suuria**. Suurin ero oli väittämällä ”Jos oikeusjärjestyksemme on uhattuna ja sen puolustaminen edellyttäisi voimakeinojen käyttämistä, olen valmis tarttumaan aseisiin.”. Samaa mieltä (toisin sanoen täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä) naisista väitteen kanssa oli 25 %, miehistä 69 %. Tämä kuvaa keskeisesti sitä, että naisten ajattelussa konfliktien ratkaisuun on edettävä muita teitä kuin aseita käyttämällä. Väittämän kuvaamaa tilanne voidaan ajatella jopa sisällissodan tapaisena tilanteena tai ainakin vallankaappauksena.

Kuvaavaa naisten ja miesten välisen ajattelun eroille on seuraava väite: ”Voimakkaat puolustusvoimat ovat viime kädessä ainoa tehokas takuu Suomen turvallisuudelle.”. Naisista samaa mieltä oli 28 %, miehistä 51 %. Miesten ratkaisu puolustuksen ongelmiin on konkreettisempi. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan (MTS) tutkimusten mukaan naisten ajattelussa korostuu miehiä enemmän hyvien suhteiden ylläpito naapurivaltioihin sekä kansainvälisten järjestöjen, muun muassa YK:n, osuus.

Miehet korostavat myös naisia enemmän itsenäisen puolustuksen osuutta: ”Suomen pitää ratkaista maanpuolustusasiansa itsenäisesti eikä ottaa mallia Ruotsista tai muista maista.”. Naisista tämän väitteen kanssa on täysi samaa mieltä 20 %, miehistä 43 %.

Selvä ero naisten ja miesten välillä on myös kotimaasidonnaisuudessa: ”Vaikka voisin vapaasti valita eri maiden välillä, asuisin silti mieluiten Suomessa.”. Naisista tämän väitteen kanssa täysin samaa mieltä on 27 %, miehistä 56 %. Tämä ilmiö ei sinänsä ole yllättävä, vastaava tulos on nähty myös naisten muuttohalukkuudessa kotimaassa. Tytöt ja naiset ovat olleet halukkaampia muuttamaan maaseudulta ”maalikyliin”, ja ”peräkammarin poika”-ilmiötä ei naisten joukossa juuri ole esiintynyt.

Miesten ja naisten näkemyksissä oli myös **yksimielisyyttä**. Molemmat sukupuolet arvostavat maanpuolustuksen tehtäviä: ”Naisia tarvitaan maanpuolustuksen eri tehtävissä yhtä lailla kuin miehiä.”. Samaa mieltä naisista oli 74 %, miehistä 76 %. Tämä kuvanee sitä, että nuorten aikuisten osallistumiselle kriisitilanteessa maanpuolustuksen eri tehtäviin ei ole estettä. Jokaisen kansalaisen maanpuolustusvelvollisuus saa näin vastakaikua.

Miehet ja naiset näkevät myös poliisin tehtävät hyvin samalla tavalla: ”On tilanteita, joissa poliisin on pakko käyttää väkivaltaisia otteita.”. Samaa mieltä on naisista 92 % ja miehistä 95 %. Perinteisesti on ajateltu, että suomalaiset ovat myönteisiä kehitysavulle ja tuntevat solidaarisuutta kehitysmaita kohtaan. Tässä tutkimuksessa käytetty väittämä näyttää antavan kuitenkin nuorten aikuisten mielipiteestä toisensuuntaisen tuloksen: ”Mielestäni on ensin pantava Suomen asiat kuntoon, vasta sitten voidaan auttaa muita kansoja.”. Miehistä samaa mieltä on 68 %, ja yllättävää on se, että myös naisista enemmistö eli 56 % on samaa mieltä.

Yleistäviä analyyseja

Tämäntyyppisessä tutkimuksessa yleinen toimintatapa on se, että käytettyjä mittareita – osioita – tarkastellaan niin sanotulla faktorianalyysillä. Sen ideana on löytää osioiden joukosta niitä yhdistäviä ulottuvuuksia, joille voidaan löytää yhteinen tulkinta. Voimme ajatella, että tässä tapauksessa yksi ulottuvuus, eli faktori, kuvaa jotakin tiettyä arvoa, josta sitten voidaan tehdä johtopäätöksiä eteenpäin. Kuten edellä jo todettiin, tässä tapauksessa tulos oli alustavalle tutkimukselle tyypillinen: faktorirakenne ei ollut niin yhtenäinen kuin toivottavaa olisi. Tämä tarjoaa kuitenkin hyvät mahdollisuudet jatkotutkimukselle ja maanpuolustukseen liittyvien arvomittareiden kehittämiseksi.

Faktorianalyysin tulkintaan liittyy vielä se piirre, että jokaiselle faktorille lasketaan niin sanottu selitysosuus, joka kuvaa faktoriin liittyneiden osioiden osuutta kaikkien tutkittujen osioiden vaihtelusta. Tämä ei tietenkään ole mikään absoluuttinen faktorin tärkeyden mitta, koska se on yhteydessä siihen, minkä tyyppisiä osioita alun perin on valittu tutkimukseen mukaan. Tässä tapauksessa esimerkiksi maanpuolustukseen liittyviä väittämiä on mukana paljon. Selitysosuuden perusteella tutkija voi kuitenkin suunnitella seuraavia analyysejaan. Tietyllä tavalla selitysosuuden voi ajatella tarkoittavan myös kyseisen faktorin tärkeyttä.

Faktorianalyysit perustuvat tutkittavien osioiden keskinäisiin korrelaatioihin (Pearsonin korrelaatiokerroin), ja niiden käyttämiselle on eduksi, jos tarkasteltava aineisto on sisäisesti homogeeninen, eli korrelaatiot aineiston

eri alaryhmissä ovat samantapaiset. Nopeasti osoittautui, että tässä tapauksessa tämä ehto ei täyttynyt, vaan oli järkevää tarkastella faktorirakenteita erikseen naisten ja miesten ryhmissä. Rakenteissa oli tiettyä samankaltaisuutta, mutta myös selkeitä eroja.

Faktorianalyysin perusteella on mahdollista muodostaa myös uusia tarkasteltavia muuttujia, summamuuttujia, ja niin tehtiin myös tässä tapauksessa. **Naisten** joukossa ensimmäinen faktori nimettiin **maanpuolustusmyönteisyydeksi**, ja tälle faktorille latautui seitsemän osiota. Ne kaikki liittyvät aseellisen puolustuksen oikeutukseen. Faktorin selitysosuus on 19,6 %. Toinen faktori on **poliisin toiminnan tukeminen**, ja siihen liittyi kuusi osiota. Ne kuvaavat poliisin voimankäytön hyväksymistä ja myös rikollisten eristämistä yhteiskunnasta. Selitysosuus on 9,7 %. Yhdessä nämä kaksi faktoria kuvaavat kollektiivisen voimankäytön oikeutusta.

Kolmas faktori nimettiin **Suomi ensin** -faktoriksi. Sille latautui neljä osiota, jotka kuvaavat kerjäämisen vastustamista, Suomen asioiden kuntoon panemista ja ajatusta siitä, että ulkomaalaisia alkaa olla maassa jo liikaa. Selitysosuus on 6,4 %. Kolmen ensimmäisen faktorin voidaan sanoa kuvaavan myös tiettyä kovaluontoisuutta.

Neljättä faktoria kuvaa ehkä parhaiten **pehmeä vegaanisuus**. Faktori koostuu neljästä osiosta, jotka kuvaavat armeijan ja asepalveluksen inhoamista, lihan ja kalan syömisen vastustamista, eläinkokeiden vastustamista sekä tulojaon tasaisuuden vaatimusta. Selitysosuus on 4,9 %.

Viidennessä faktorissa yhteinen piirre näyttää olevan **perinteisten arvojen korostaminen**, johon liittyy Suomessa asumisen preferoiminen ja aseistakieltäytymisen vastustaminen. Selitysosuus jää vaatimattomaksi, se on 4,6 %. Kolmea viimeistä faktoria ei ole syytä käsitellä tässä, osittain niiden sisältö on erittäin tulkinnanvaraista ja saattaa sisältää satunnaisuutta. Niiden selitysosuudet ovat pieniä. Yhteensä faktoriratkaisu selittää 56,6 % kaikkien osioiden vaihtelusta.

Miesten ensimmäinen faktori on myös **maanpuolustusmyönteisyyden** faktori samaan tapaan kuin naisilla. Faktorille latautui 8 osiota. Sen selitysosuus on 22,3 %, joka on hieman suurempi kuin naisten ensimmäisellä faktorilla. Tätä voisi tulkita niin, että miesten joukossa maanpuolustusasiat merkitsevät enemmän kuin naisten joukossa.

Miesten toinen faktori voidaan myös nimetä **poliisin toiminnan tukemisen** mukaan. Faktorille liittyy myös käsitys tottelevaisuudesta ja esivallan kun-

nioituksesta. Sen sijaan väittämät rikollisten rankaisemista tai eristämisestä eivät lataudu miesten ryhmässä tälle faktorille. Selitysosuus on 8,8 %.

Edelleen kolmas faktori miesten ryhmässä heijastelee **Suomi ensin - ajattelua**. Tälle faktorille latautuu myös näkemys siitä, että hallituksen tekemiin päätöksiin ei aina voi luottaa. Selitysosuus on 8,0 %.

Neljännestä faktorista lähtien miesten tulos poikkeaa selvästi naisten tuloksesta. Neljänneksi faktoriksi tulee kahdesta osiosta koostuva faktori, joka kuvaa sitoutumista Suomessa asumiseen ja perinteisten arvojen kunnioitusta. Selitysosuus on 6,4 %.

Kaiken kaikkiaan analyysi tuotti miehille 10 faktoria, ja neljännestä faktorista lähtien ne koostuvat kahdesta tai kolmesta osiosta, mitä ei voi tutkimuksen kannalta pitää tyydyttävänä rakenteena. Yhteensä selitysosuus on kylläkin 70,5 %. Muita faktoreita ei tässä laajemmin käsitellä.

Faktorianalyysien perusteella muodostettiin kaksi summamuuttujaa, jotka näyttävät toimivan hyvin sekä miesten että naisten joukossa, maanpuolustusmyönteisyys ja poliisin tukeminen. Lisäksi muodostettiin pehmeää vegaanisuutta kuvaava summamuuttuja, vaikka se ei miesten ryhmässä toiminutkaan (reliabiliteetti jäi aivan liian alhaiseksi). Muuttujat muodostettiin niin, että arvo 5 on paras ja vastaa väittämien vastausvaihtoehtoa ”täysin samaa mieltä”, vastaavasti huonoin arvo on 1.

Muuttujien keskiarvot esitetään seuraavassa taulukossa miesten ja naisten ryhmissä.

Oletko...	N	Keski-arvo	Keskihajonta
nainen	259	4,20	,727
Poliisin tukeminen mies	270	4,37	,676
nainen	259	3,25	,756
MpMyönteisyys mies	270	3,78	,889
nainen	259	2,98	,770
Pehmeät vegaanit mies	270	2,55	,647

Taulukko 2. Summamuuttujien keskiarvot ja keskihajonnat naisten ja miesten ryhmissä.

Sekä naisten että miesten ryhmissä poliisin tukeminen saa suurimman keskiarvon, ja ero sukupuolten välillä on pieni eikä ole tilastollisesti merkitsevä. Yhteiskunnan kollektiivisessa voimankäytössä laajimman tuen saa näin mitaten poliisin voimankäyttö. Maanpuolustusmyönteisyyden kohdalla

miesten ja naisten ero on tilastollisesti merkitsevä (t-testi, $p > ,004$). Näinkin mitaten voidaan siis tulkita, että miesten ajattelussa aseellisen voiman käytöllä on suurempi rooli turvallisuusajattelussa kuin naisilla. Naisille – ainakin suhteellisesti ottaen – merkityksellisempää on poliisin voimankäytön kautta syntyvä lähiturvallisuus.

Taulukossa 2 esitetty pehmeät vegaanit -summamuuttuja ei ole miesten ryhmässä toimiva muuttuja, sen reliabiliteetti on ,300 -luokkaa, eikä vastaavaa ulottuvuutta faktorianalyysissä miehillä esiintynyt. Naisten ryhmässä kysymys on selvästä arvoulottuvuudesta, josta ei kuitenkaan käytettävissä olevien tietojen mukaan voida sanoa, onko ulottuvuus kasvava vai supistuva. Tämä mielenkiintoinen tutkimustulos ansaitsee huomiota jatkotutkimuksissa. Naisten ryhmässä summamuuttujan kolmea suuremman arvon sai 38 % vastaajista. Heidän voidaan ajatella tukeva pehmeän vegaanisuuden arvoulottuvuutta ainakin jossain määrin. Tätä osuutta voidaan pitää niin suurena, että kysymyksessä ei ole mikään hiljainen signaali, vaan selvä suuntaus nuorten naisten ajattelussa.

Maanpuolustusmyönteisyys ja poliisin tukeminen korreloivat naisilla vahvasti ja tilastollisesti merkitsevästi keskenään. Pehmeän vegaanisuuden summamuuttuja puolestaan korreloi näihin negatiivisesti ja tilastollisesti merkitsevästi.

Analyysia varten tarkasteltiin myös Suomi ensin -ulottuvuutta siltä kannalta, voitaisiinko siitä muodostaa summamuuttuja. Osoittautui kuitenkin, että summamuuttujalle ei löytynyt tilastollisia perusteita käytetyillä väittämillä naisten, eikä miesten ryhmässä. Ulottuvuuden kaksi keskeistä väittämää olivat ”Ulkomaalaisia alkaa olla Suomessa nykyään liikaa.” ja ”Mielestäni on ensi pantava Suomen asiat kuntoon, vasta sitten voidaan auttaa muita kansoja.”. Miehillä näihin väittämiin liittyi epäluottamus hallituksen tekemiä päätöksiä kohtaan, ja naisilla käsitys siitä, että kadulla kerjääville ei kannata antaa mitään.

Ulkomaalaisväittämä ja Suomi kuntoon -väittämä korreloivat lievästi mutta tilastollisesti merkitsevästi maanpuolustusmyönteisyyden sekä poliisin tukemisen summamuuttujien kanssa. Miehillä korrelaatio oli hieman voimakkaampi kuin naisilla. Analyysin tulos viittaa siihen, että Suomi ensin -ajattelua nuorten aikuisten joukossa kyllä on, mutta tässä aineistossa sitä ei siis onnistuttu mittaamaan käyttökelpoisella tavalla niin, että sen yhteyttä muihin arvoulottuvuuksiin olisi päästy kunnolla analysoimaan. Vaikka Suomi ensin -summamuuttujaa ei voitukaan perustellusti muodostaa, voidaan aineiston perusteella väittämien jakaumista arvioida, että Suomi ensin -arvoulottuvuus on useampien vastaajien kannattama kuin pehmeän ve-

gaanisuuden arvoulottuvuus. Pehmeän vegaanisuuden arvoulottuvuutta ei käytännössä esiinny miesten joukossa, Suomi ensin -ajattelulle on tukea sekä miesten että naisten joukossa, ja tuki on miesten joukossa suurempaa kuin naisilla.

Tulosten perusteella keskeisiä nähtävissä olevia arvoulottuvuuksia ovat siis maanpuolustuksen tukeminen, poliisin tukeminen, Suomi ensin -ulottuvuus sekä pehmeän vegaanisuuden ulottuvuus. Jatkotutkimuksessa näiden ulottuvuuksien mittaamista on kehitettävä. Tässä käytettävissä olevien tietojen perusteella ei voida tehdä päätelmiä näiden arvoulottuvuuksien muutoksista ajan suhteen tutkittavien mielissä. Muiden tutkimusten ja julkisuudessa esitettyjen arvioiden perusteella näyttää siltä, että ainakin Suomi ensin -ajattelu on lisääntynyt kireän talouden olosuhteissa (Risto E.J. Penttilä Huomenta Suomi-TV:ssä 27.10.2010).

Vastaajien ryhmittely

Faktorianalyysissa tarkastellaan tutkittavia muuttujia, ja pyritään yhdistelemään niitä tulkittaviksi kokonaisuuksiksi. Vastaavasti ryhmittely- eli klusterianalyysillä voidaan ryhmitellä tutkimuskohteita suurempiin ryhmiin, jotka sisäisesti poikkeavat toisistaan mahdollisimman vähän. Ryhmiä voidaan sitten kuvailla sekä ryhmittelevien tekijöiden mukaan että muilla, esimerkiksi demografisilla tekijöillä.

Klusterianalyysissa (tässä käytetty SPSS-ohjelmiston quick cluster -vaihtoehtoa) ei varsinaisesti ole tilastollista kriteeriä syntyvien ryhmien määrälle, vaan tutkijan valittavaksi jää käyttökelpoisin tulos. Faktorianalyysien perusteella lähdettiin siitä, että ryhmittelyt tehtiin erikseen naisille ja miehille. Tulosten laskeminen aloitettiin neljän ryhmän ratkaisusta, ja osoittautui, ettei se toiminut kovin hyvin varsinkaan miesten joukossa. Tuloksessa oli mukana kaksi ryhmää, joihin liittyneiden vastaajien lukumäärä jäi suhteellisen pieneksi. Tällainen tulos ei ole useinkaan tulkinnan kannalta järkevä tai mielenkiintoinen. Paremmaksi osoittautui kolmen ryhmän ratkaisu, ja vertailun vuoksi samaan päädyttiin myös naisten joukossa. Naisten joukossa tyypillistä oli kylläkin, että vastaajat jakautuivat eri ryhmiin tasaisemmin myös neljän ryhmän ratkaisussa.

Sekä miesten että naisten joukossa suurin ryhmä voitiin nimetä maanpuolustusmyönteisten ryhmäksi. Tarkastelu aloitetaan miehistä. Miehistä 65 % luokiteltiin maanpuolustusmyönteisiksi. Kokonaisuudesta voidaan sanoa, että he ovat kollektiivisen voimankäytön hyväksyjiä. Ryhmässä uskotaan aseelliseen puolustukseen, ja joukossa on paljon niitä, jotka ovat jopa valmiita uhrautumaan isänmaan vapauden puolesta. Varusmiespalveluksessa

tämän ryhmän jäsenet ovat korostuneesti saaneet johtajakoulutuksen, eli he ovat ryhmänjohtajia tai reserviupseereita.

Maltillisten maanpuolustukselle positiivisten ryhmä muodosti 26 % kaikista miehistä. Tässä ryhmässä suhtaudutaan sinänsä positiivisesti voimankäyttöön, sekä armeijan että poliisin, mutta ei niin voimakkaasti kuin edellisessä ryhmässä. Varusmiespalveluksen perusteella he ovat useimmiten miehistöä.

Pienin (9 %) miesten ryhmä muodostuu nuorista alle 19-vuotiaista. Heillä on kyllä selkeitä mielipiteitä, mutta myös en osaa sanoa -vastausten osuus on joillakin väittämillä suurempi kuin muilla. Ainoastaan yksi ryhmään luokitunut vastaaja on yli 18-vuotias. Tyypillisesti ryhmässä ei uskota armeijoiden tarpeellisuuteen ja ollaan valmiita tukemaan aseistakieltäytyjien vakaumusta. Maanpuolustukseen liittyvät näkemykset eivät heillä ehkä ole vielä oikein selkiytyneet, osittain ehkä siitä syystä, että varusmiespalvelusta ei vielä ole suoritettu.

Ryhmittely arvoväittämien perusteella Miehet

- 1. ryhmä: **Maltilliset positiiviset**, 26 % kaikista
 - Ryhmässä suhtaudutaan sinänsä positiivisesti voimankäyttöön, sekä armeijan että poliisin, mutta ei niin voimakkaasti kuin ryhmässä 3. Ryhmässä piirteitä yhteiskunnan sivustakatsomisesta, omaa puoluetta ei tahdo löytyä. Varusmiespalveluksen perusteella useimmiten miehistöä.
- 2. ryhmä: **Nuoret alle 19-v. epävarmat**, 9 % kaikista
 - Ryhmässä ei uskota armeijoiden tarpeellisuuteen ja ollaan valmiita tukemaan aseistakieltäytyjien vakaumusta. Maanpuolustukseen liittyvät näkemykset eivät ehkä vielä oikein selkiytyneet.
- 3. ryhmä: **Maanpuolustusmyönteiset – kollektiivisen voimankäytön hyväksyjät**, 65 % kaikista
 - Ryhmässä uskotaan aseelliseen puolustukseen ja ollaan jopa valmiita uhrautumaan isänmaan vapauden puolesta. Varusmiespalveluksen perusteella varusmiesjohtajien osuus korostuu.

KUVA 1. Ryhmittely - miehet

Miesten ryhmittelyä määrittää siis voimakkaasti varusmiespalveluksen suorittaminen ja valikoituminen palveluksessa saatuun koulutukseen. Naisilla tietenkään ei vastaavaa vaihetta elämässä ole eikä kannan ottaminen varusmiespalvelukseen ole pakollista, vaikka nainenkin voi hakeutua vapaa-

ehtoiseen asepalvelukseen. Naisten joukossa maanpuolustusmyönteisten joukkoon luokittui 48 % vastaajista. Heillä myönteisyys on lievempää kuin miehillä, mutta joka tapauksessa he hyväksyvät kollektiivisen voimankäytön yhteiskunnassa. Painotusero miehiin verrattuna on se, että he tukevat asevoiman käyttöä suhteessa vähemmän kuin miehet, eli turvallisuuden luomisessa ja ylläpitämisessä he painottavat enemmän poliisia ja poliisi-maista toimintatapaa.

Toiseksi suurin ryhmä, 27 % kaikista, on edellisen ryhmän vastakohta, ja heidät voidaan nimetä voimankäytön vastustajiksi. Ryhmässä inhotaan armeijaa ja tuetaan aseistakieltäytyjien vakaumusta. Ryhmään luokittuneet vastustavat voimakkaasti eläinkokeita ja elämän tavoitteissa he korostavat muutakin kuin työtä ja perhettä. Myös poliisin voimankäyttöä tuetaan tässä ryhmässä vähemmän kuin muissa ryhmissä.

Kolmas ryhmä, perinteiset, muodostavat 25 % kaikista. Tavoitteissa heillä on työtä ja perhettä suhteellisesti enemmän kuin kahdessa muussa ryhmässä. Ryhmän jäsenet suhtautuvat muita positiivisemmin ulkomaalaisiin. Aseistakieltäytymiselle heiltä ei juuri tukea löydy.

Ryhmittely arvoväittämien perusteella Naiset

- 1. ryhmä: **Perinteiset**, 25 % kaikista
 - Tavoitteissa työtä ja perhettä enemmän kuin kahdessa muussa ryhmässä. Positiivista suhtautumista ulkomaalaisiin. Aseistakieltäytymiselle ei niinkään paljon tukea.
- 2. ryhmä: **Maanpuolustusmyönteiset**, 48 % kaikista
 - Lievemmin maanpuolustusmyönteisiä kuin vastaavasti nimitetyt miehet. Turvallisuusajattelu painottuu enemmän poliisiin kuin sotaväkeen.
- 3. ryhmä: **Voimankäytön vastustajat**, 27 % kaikista
 - Ryhmässä inhotaan armeijaa ja tuetaan aseistakieltäytyjien vakaumusta. Vastustetaan voimakkaasti eläinkokeita ja tavoitteissa on muuta kuin työ ja perhe. Myös poliisin voimankäyttöä tuetaan vähemmän kuin muissa ryhmissä.

3 Varusmiespalvelus määrittää miehen suhteen maanpuolustukseen

Tämän tutkimuksen olennainen tulos on se, kuinka voimakkaasti miesten suhtautuminen maanpuolustukseen ja kollektiiviseen voimankäyttöön yleensä poikkeaa naisten suhtautumisesta. Tulos ei sinänsä ole yllätys, vastaava ero esimerkiksi maanpuolustustahdossa on nähtävissä vaikkapa MTS:n tutkimusten perusteella. MTS:n tutkimuksissa on nähty selvä ero myös maanpuolustuksen yksityiskohdissa, mm. suhtautumisessa henkilömiinoin tai rypäleaseisiin. Olennaista miesten ja naisten välisissä eroissa on se, että miesten välisiä eroja selittää moni taustatekijä, vaikkapa ikä. Naisilla vastaavia eroja ei havaita. Naisten ryhmässä ero arvoissa selittyy ainoastaan arvoista itsestään.

Miehillä nykyinen asevelvollisuusjärjestelmä pakottaa heidät ottamaan kantaa varusmiespalvelukseen ja sitä kautta koko asevelvollisuuteen, johon sisältyvät myös reservin kertausharjoitukset. Varusmiespalveluksen suorittaneiden miesten suhtautuminen maanpuolustukseen poikkeaa selvästi positiiviseen suuntaan asepalvelusta suorittamattomien miesten suhtautumisesta. Palvelusta suorittamattomien ryhmässä erottui alle 19-vuotiaiden ryhmä, jossa esiintyi selvää kielteisyyttä maanpuolustusta kohtaan. Mahdollista on, että tässä ryhmässä ajattelu hakee vielä uriaan, joidenkin väittämien kohdalla esiintyi enemmän ”en osaa sanoa”-vastauksia kuin muissa ryhmissä. Varusmiespalveluksen suorittaneiden ryhmässä oli erotettavissa vielä kaksi ryhmää. Vahvasti maanpuolustusta tukevien ryhmässä korostui varusmiespalveluksessa johtajakoulutuksen saaneiden osuus, toisessa sinänsä myös maanpuolustukseen positiivisesti suhtautuvassa ryhmässä oli enemmän miehistötason koulutuksen saaneita.

15-24-vuotiaan miehen elämänkaareissa varusmiespalvelukseen ja asevelvollisuuteen suhtautumisessa tehtävä ratkaisu on keskeinen. Ratkaisu suuntaan tai toiseen on tehtävä. Naisilla ei vastaavaa pakkopäätöksenteon paikkaa ole. Halutessaan nainen voi kyllä hakeutua vapaaehtoiseen asepalvelukseen. Tehdyllä ratkaisulla on selvä merkitys miehen arvomaailman muotoutumisessa, ja tämän prosessin tulos näyttää olevan myös mitattavissa esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytetyn väittämämittauksen tapaisilla nettelytavoilla. Miehen arvomaailmaa ei määritä kuitenkaan yksin hänen oma pohdintansa, vaan varusmiespalveluksessa hän joutuu mukaan prosessiin, johon sisältyy monenlaisia valintoja. Näissä valinnoissa heijastuvat miehen omat ajatusmaailman lähtökohdat ja hänen omat kykynsä ja taitonsa. Varusmiespalveluksessa tehtävät koulutusta koskevat ratkaisut ovat voimakkaasti valikoivia. Niiden tuloksena mies palvelee kuusi kuukautta miehistötehtävissä, yhdeksän kuukautta miehistön erikoistehtävissä tai hänet koulutetaan varusmiesjohtajaksi joukkuetta tai jaosta johtamaan. Näi-

den ääripäiden väliin jää laaja kirjo muita koulutusvaihtoehtoja. Koulutuksen jälkeen mies on tyytyväinen saamaansa koulutukseen – tai sitten vähemmän tyytyväinen. Hänen maanpuolustusajatteluunsa liittyvät ratkaisut on joka tapauksessa pitkälle tehty, ja ne heijastuvat miehen myöhempään elämään yhteiskunnan jäsenenä.

4 Katsaus naisten ja miesten maanpuolustustahdon eroihin

Mikään yllätys ei liene, että naisten ja miesten näkemykset maanpuolustuksesta, kollektiivisen voiman käytöstä, sodasta ja aseista ovat erilaisia kuin miesten. Tässä tarkastellaan vielä joitakin tutkimustuloksia, jotka kuvaavat tämän eron ilmenemistä.

Helven (2002, s. 221) tutkimuksen mukaan lapsuudessa ja nuoruudessa tyttöjen ja poikien sosiaalistumisessa on ilmeisesti eroja, joiden voidaan olettaa vaikuttavan siihen, että tyttöjen arvot ovat pehmeämpiä ja postmodernimpia kuin poikien.

Helven tulosta tukee myös uusi kansainvälinen ICCS-2009 -tutkimus (Suoninen ym. 2010). Tutkimuksen kohderyhmänä olivat kahdeksaluokkalaiset oppilaat eri maissa, keski-ikänsä he ovat 13,5-vuotiaita. Tutkimuksessa suhtautumista isänmaanhan mitattiin yhteensä väittämämittarilla, jotka käsittelivät mm. ylpeyttä kotimaasta sekä oman maan lipun kunnioitusta. ICCS-tutkijat havaitsivat, että tyttöjen ja poikien väliset erot isänmaallisuudessa olivat selvät (Suoninen ym. 2010, 123). He raportoivat, että ”pojat olivat huomattavasti tyttöjä useammin täysin samaa mieltä isänmaallisia asenteita kuvaavien väittämien kanssa, kun tytöt olivat useimmiten väittämien kanssa vain samaa mieltä. Yli puolet suomalaispojista oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomi on parempi maa asua elää kuin useimmat muut maat ja että suomalaisten pitäisi olla ylpeitä saavutuksistaan; tytöistä täysin samaa mieltä näiden väittämien kanssa oli 37 prosenttia. Pojista noin puolet ja tytöistä reilu neljännes oli täysin samaa mieltä siitä, että Suomen lippu oli heille tärkeä ja he tunsivat suurta kunnioitusta Suomea kohtaan.” Yllättävää on ehkä se, että tyttöjen ja poikien roolimallit eroavat jo näin nuorina.

Nuorille ihmisille syntyneet erot heijastuvat aikuisuudessakin siten, että naisten arvot ovat keskimäärin sodanvastaisempia kuin miesten.

Naisten maanpuolustustahto mitattuna klassisella maanpuolustustahtokysymyksellä ("Jos Suomeen hyökätään, niin olisiko suomalaisten mielestänne puolustauduttava aseellisesti kaikissa tilanteissa, vaikka tulos näyttäisi epävarmalta?") on alhaisempi kuin miesten, eroa prosenttiyksiköissä on ollut 10-15 MTS:n tutkimusten mukaan. Viimeksi tehdyssä tutkimuksessa

(joulukuu 2009) naisten ja miesten välinen ero maanpuolustustahdossa oli 13 prosenttiyksikköä.

Sukupuolten erot voidaan nähdä eroina suhtautumisen pehmeudessa tai kovaluontoisuudessa. MTS:n tutkimuksen (1996) mukaan naisilla on miehiä enemmän halua välttää kriisi- tai sotatilannetta, esimerkiksi Suomen joutuessa hyökkäyksen kohteeksi 19 % naisista pyrki poistumaan maasta, miehillä vastaava osuus on 5 %. Vuonna 2004 vastaavat osuudet olivat 24 % ja 12 %. Vuoden 2004 jälkeen MTS ei ole tätä maasta poistumiskysymystä käyttänyt.

Vaikka yhteiskunta kehittyy, poliittiset näkemykset vaihtuvat ja myös ulkoinen ja sisäinen turvallisuus ovat hallinnassa, ei voida olettaa, että ihmisten arvot muuttuisivat suoraviivaisesti johonkin arvioituun suuntaan. Muutokset ovat sittenkin yhteydessä ihmisten ja yhteiskunnan päätöksiin – hyvässä ja huonossa.

Historiallisesti on siis selvää, että naiset ja miehet näkevän maanpuolustuksen ja yleisemmin aseellisen voiman käytön eri tavoin kuin miehet. Suomessa naistoimijoilla on keskeisiä asemia rauhanliikkeissä ja he ovat organisoituneet myös omiksi rauhanjärjestöikseen.

Arvotutkimustenkaan mukaan ei ole yllättävää, että naisten ja miesten ajattelussa on eroa maanpuolustusnäkemyksissä, sillä eroja löytyy myös muista yhteiskunnan aloista. Nuorisobarometrin 2010 mukaan turvattomuuden kokemisen eri faktoreille painottuvat miehet ja naiset selvästi eri tavoin (Paakkunainen 2010, 237). Barometrin vastaajat ovat 15-29-vuotiaita.

Nuorisobarometrissä myös suhtautumisessa maahanmuuttajiin oli selviä eroja miesten ja naisten välillä. Myllyniemen (2010, 94) maahanmuuttajafaktorianalyysissä ensimmäinen kuvattu ulottuvuus oli nimeltään monikulttuurisuus ja suvaitsevaisuus. Ulottuvuuden kannattajia olivat naiset, vastustajia miehet. Samantyyppisiä eroja havaittiin myös kolmella muulla analyysin tuloksena saadulla ulottuvuudella.

Sitra ja Tekes tilasivat yhteishankkeena vuonna 2008 Nuorten tulevaisuuskuva -tutkimuksen (Seppänen 2008). Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää nuorten käsityksiä tulevaisuudesta ja omasta elämästään siinä. Tutkittavat olivat 15-24 -vuotiaita. Tutkimus perustui keskeisesti tutkittavien omiin kuvauksiin elämästään, he kirjoittivat kirjaa omasta elämästään verkkosivulle. Keskeisiä havaintoja tutkimuksessa olivat tulos tulevaisuuskuviin yllättävästä konservatiivisuudesta sekä siitä, että sukupuoliroolit olivat selvät.

Olli Poutiainen (2007, 127) on tutkinut nuorten arvoja tietotekniikan kannalta. Hänen mukaansa ”poikien arvot ovat egoistisempia kuin tyttöjen. Yleisesti voidaan todeta, että tyttöjen arvot ja asenteet ovat poikia pehmeämpiä ja henkisemmin suuntautuneita, kuten aikaisemmissakin tutkimuksissa on todettu.”

Poutiainen pohtii arvojen eroja seuraavasti: ”Mielenkiintoinen kysymys on, johtuvatko tyttöjen pehmeämmät arvot tyttöjen ja poikien erilaisesta kasvatuskulttuurista vai onko ero sukupuolten välillä biologisesti määräytyvä. Toisaalta voidaan myös kysyä, onko yhteiskunnan yleinen arvoilmapiiri muuttumassa feminiinisemmäksi, ja onko koko arvojen jälkimodernisaatiossa kyse juuri tästä. Tutkimuksen tulosten perusteella ei kuitenkaan voida puhua laajamittaisesta siirtymisestä jälkimoderneihin arvoihin. Jälkimodernien arvojen kannattajat edustavat vielä vähemmistöä nuorten joukossa. Jälkimodernille tyypillisten arvojen vaikutus yhteiskunnassa on kuitenkin laajempi kuin niitä aktiivisesti kannattavien määrä. Jälkimodernisaatio etenee Inglehartin mukaan asteittain ja muuttaa yhteiskuntaa yhä sallivampaan ja suvaitsevaisempaan suuntaan.”

MTS:n vuoden 2008 jalkaväkimiinoja koskevaa sopimusta käsittelevä kysymys on tehty sen jälkeen, kun päätös asiasta oli tehty. Kuitenkin miesten ja naisten välinen ero oli selvä kielteisesti suhtautuneiden osuudessa. Miehistä 44 % suhtautui päätökseen kielteisesti, osuus oli 32 %-yksikköä suurempi kuin naisten joukossa. Vuoden 2004 tutkimuksessa miinasopimukseen liittymistä vastusti 65 % miehistä, naisista enemmistö eli 57 % kannatti sopimukseen liittymistä.

Rypäleleaseasiassa miesten ja naisten vastausten jakaumat ovat lähes peilikuvia. Naisista enemmistö kannattaa aseet kieltävää sopimusta, miehistä tasan puolet vastustaa. Samassa tutkimuksessa kysyttiin myös kansalaisten suhtautumista Suomenlahden pohjaan suunniteltuun kaasuputkeen. Tulos on jopa yllättävä sikäli, että vastausten jakaumat ovat lähes toistensa peilikuvia – enemmistö miehistä kannattaa ja enemmistö naisista vastustaa. Näin syntyy kokonaisjakauma, jossa kannattajien ja vastustajien osuudet ovat lähes yhtä suuret. Jos ajatellaan päätöksentekotilannetta siten, että jostakin asiasta tehtävälle päätökselle pitäisi saada kansalaisten enemmistö tuki, ei tätä tukea saada jos suuri osa tai enemmistö naisista päätöstä tue. Tämä kuvaa tietynlaista päätöksenteon vaikeutta, joka saattaa syntyä. – Kaasuputken rakentamisessa päätöstä ei tarvinnut sitoa enemmistöpäätökseen, ja putken rakentamistyöt ovat käynnissä.

MTS:n tutkimusten perusteella nähdään myös tuloksia, joissa naisten tuki maanpuolustukseen liittyville asioille on suurempaa tai yhtä suurta kuin miesten. Yksi tällainen asia näyttää olevan yleisen asevelvollisuuden tukeminen. Viimeksi kuluneiden noin kymmen vuoden aikana on ollut niin, että naisten joukossa yleisen asevelvollisuuden kannattaminen on ollut suurempaa kuin miesten joukossa. Vuoden 2009 tutkimuksessa ero kylläkin on supistunut kahden prosenttiyksikön suuruiseksi. Tässä tuloksessa saattaa olla tulkittavissa pientä ristiriitaisuutta siltä kannalta, että naiset ovat kyllä valmiimpia kannattamaan järjestelmää, mutta eivät ole yhtä halukkaita järjestelmän konkreettisen toiminnan tukemiseen, mitä kuvaa yllä oleva esimerkki erityyppisistä aseista. Naiset eivät myöskään kannata puolustusvoimien määrärahojen lisäämistä samassa suhteessa kuin miehet.

Naiset näyttävät tukevan rauhanturvaamistehtäviin osallistumista ulkomailla hieman enemmän kuin miehet, tällainen tulos oli mm. MTS:n tutkimuksessa vuodelta 2001. Tuorein esimerkki tästä on MTS:n vuoden 2010 tutkimuksessa, jonka mukaan naiset tukevat Suomen ”sotilaallista läsnäoloa” Afganistanissa lievästi enemmän kuin miehet. Miehistä 50 % kannatti sotilaallisen läsnäolon lopettamista Afganistanissa, naisista 47 %. Tutkimuksen virherajojen mukaan arvioituna tämä ero ei kuitenkaan ole tilastollisesti merkitsevä. Selvä enemmistö tutkituista oli siviilikriisinhallinnan toimien jatkamisen kannalla Afganistanissa. Tähänkin tutkimustulokseen näyttää sisältyvän ristiriitaa – Afganistanin tämänhetkisessä tilanteessa ei siviiliyhteiskunnan tukeminen onnistu ilman sotilaallista kriisinhallintavoimaa. Ilmeisesti kansalaisten mielikuvissa on usein niin, että ”aseellinen” ja ”sotilaallinen” edustavat jotakin pahaa, torjuttavia asioita. Vastaavasti ”siviili” liittyy parempiin ja kannatettavampiin toimenpiteisiin, joissa ei ole mahdollista, että tappioita syntyy auttajille – tai autettaville.

Naisten ja miesten eroja on nähtävissä myös siinä, miten johtamiseen suhtaudutaan. Naisten johtamiskäsityksissä painottuu enemmän niin sanottu hajautettu johtaminen ja toisaalta post-heroistinen johtamiskäsitys. Voidaan puhua kenties jopa naisjohtajuuskoulukunnasta (ks. esim. Ropo ym. 2005). Perinteinen johtajuuskäsitys perustuu sankarijohtajaan, joka edellyttää alaisiltaan samanlaisia tekoja, ja tämä myytti halutaan romuttaa. Näin voidaan kohdistaa kritiikkiä myös instituutioihin, laitoksiin tai yrityksiin siltä pohjalta, että ne ovat väärin johdettuja. Esimerkiksi puolustusvoimia pidetään liian hierarkkisena laitoksena, jossa johdetaan huutamalla. Tällaiset käsitykset saattavat kuitenkin perustua vuosikymmeniä vanhoihin näkemyksiin, eivätkä ne ota huomioon puolustusvoimien uusinta johtamiskehitystä. Tavallaan onkin siis kysymyksessä puolustusvoimien maineenhallinnan ongelma puolustusvoimista itsestään päin katsottuna.

Suomalaisen sotilasjohtamisen seminaaria varten tehdyssä mielipidetutkimuksessa osoittautui, että naisten esittämät näkemykset erityyppisistä johtajista korostivat enemmän post-heroistisia johtamistapoja kuin miesten näkemykset (ks. Siren 2010).

Lähteet

Adorno, T. W. ym. 1950. *The Authoritarian personality*. New York: Harper & Brothers.

Alanen, P. ja Nurmela, S. 1993. Varusmiesten sitoutuminen yhteiskuntaan ja sen aseelliseen puolustamiseen - MTS-varusmiestutkimus 89:n reflektointia. (Esitys MTS:n tutkimusseminaarissa 27.1.1993, julkaisematon moniste).

EVA 2003. Vaateliias vaalikansa. Raportti suomalaisten asenteista 2003.

Helkama, K. 1997. Arvojen ja ihmiskuvan murros. Teoksessa Timo J. Hämmäläinen (toim.), *Murroksen aika*. WSOY.

Helve, H. 2002. Arvot, muutos ja nuoret, Yliopistopaino.

Inglehart, R. 1997. *Modernization and Postmodernization: cultural, economic, and political changes in 43 societies*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Kluckhohn (1954): Kluckhohn, Clyde, [1951]. *Values and Value Orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification*. Teoksessa Talcott Parsons & Edward A. Shils (toim.) *Toward a General Theory of Action*. Cambridge: Harvard University Press.

Kärkkäinen, K. ja Kansi, P. 1974. Varusmiesten mielipiteet ja asenteet maanpuolustuksesta ja puolustusvoimista sekä niihin vaikuttavat tekijät v. 1973. Pääesikunnan Tiedotusosasto, Julkaisusarja no 1, 1974.

MTS 2003. Tiedotteita ja katsauksia 2/2003. Saatavilla: http://www.defmin.fi/index.phtml?463_m=488&463_o=10&s=263. (Vii-tattu 23.11.2010)

MTS 2004: Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Maanpuolustustiedotuksen suunnitelukunta, Tiedotteita 2/2004.

MTS 2009: Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Tiedotteita ja katsauksia, joulukuu 2009. Korja.

MTS-tutkimukset 1998. MTS:n tutkimus- ja seminaariselosteita 10, Helsinki 1999.

Myllyniemi, S. (toim.) 2010. Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisoiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Helsinki.

Paakkunainen, K. 2010. Tahdittomasta rauhanmarssista (1967) ja ydinsota-realismista (1988-89) kosmopolitiikan valinkauhoihin. Suomalaisnuorten käsitykset maailman- ja rauhanpolitiikasta 60-luvun ja 80-luvun kouluai-neiden sekä Nuorisobarometrin (2010) aineistojen valossa. Teoksessa Myllyniemi, S. (toim.) Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisoiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Helsinki.

Poutiainen, O. 2007. Nuorten arvot ja tietoyhteiskunta-asenteet. Väitöskirja, teologinen tiedekunta, Helsingin yliopisto. Yliopistopaino.

Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Limor kustannus.

Ropo, A., Eriksson, M., Sauer, E. Lehtimäki H., Keso, H., Pietiläinen, T. ja Koivunen, N. 2005. Jaetun johtajuuden särmät. Talentum.

Schwartz, S. 1992. Universals in the Content and Structure of Values. Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 Countries. Teoksessa Mark Zanna (toim.) Advances in Experimental Social Psychology, 25, s. 1–65. San Diego: Academic Press.

Seppänen, E. 2008. Nuorten tulevaisuuskuvat. Sitra ja Tekes, Fountain Park Oy. Helsinki.

Siren, T. (toim) 2010. Minne kuljet suomalainen sotilasjohtaja? Suomalaisen sotilasjohtamisen seminaari 2009. Maanpuolustuskorkeakoulu, Johtamisen ja sotilaspedagogiikan laitos.

Suoninen, A., Kupari, P. ja Törmäkangas, K. 2010. Nuorten yhteiskunnalliset tiedot, osallistuminen ja asenteet. Kansainvälisen ICCS 2009 - tutkimuksen päätulokset. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos. <http://ktl.jyu.fi/ktl/iccs/tulokset> (viitattu 23.11.2010).

Liite 1. Käytetyt väittämät ja merkitsevät ero naisten ja miesten välillä (merkitty *) sekä varusmiespalveluksen käymättömien ja käyneiden miesten välillä (merkitty ☐). Eron merkitsevyys 95 % tai suurempi. # = ei eroa.

Aseistakieltäytyjien vakaumusta tulisi kunnioittaa nykyistä enemmän. *☐
 Asepalveluksen suorittamisesta on hyötyä nuorille miehille. *☐
 Kaikkien pitäisi olla valmiita kuolemaan maansa vapauden puolesta. *☐
 Kaikki, mitä armeija ja asepalvelus edustavat, inhottaa minua. *☐
 Armeijat ovat tarpeellisia. *☐
 Kansoilla on oikeus puolustaa vapauttaan vaikka asein. *☐
 Jos oikeusjärjestyksemme on uhattuna ja sen puolustaminen edellyttäisi voimakeinojen käyttämistä, olen valmis tarttumaan aseisiin. *☐
 Edes puolustussodassa en voisi ampua toista ihmistä. *☐
 Naisia tarvitaan maanpuolustuksen eri tehtävissä yhtä lailla kuin miehiä. #☐
 Suomen pitää ratkaista maanpuolustusasiansa itsenäisesti eikä ottaa mallia Ruotsista tai muista maista. *☐
 Voimakkaat puolustusvoimat ovat viime kädessä ainoa tehokas takuu Suomen turvallisuudelle. *☐
 On tilanteita, joissa poliisin on pakko käyttää väkivaltaisia otteita. *#
 Jotkut rikolliset on pakko eristää muusta yhteiskunnasta. *☐
 Lakia rikkoville tulisi antaa nykyistä paljon kovempia rangaistuksia. #☐
 Poliisin auttaminen on kansalaisvelvollisuus. #☐
 Yleensä voi luottaa siihen, että hallitus tekee järkeviä päätöksiä. *#
 Mikään puolue ei edistä minulle tärkeitä asioita. *☐
 Vaikka voisin vapaasti valita eri maiden välillä, asuisin silti mieluiten Suomessa. *#
 Suomalaisten elintaso laskee tulevaisuudessa. *#
 Kaupanteossa voi silloin tällöin huijata. *#
 Koska kaikki eläinkokeet ovat tarpeettomia ja julmia, ne on kiellettävä kokonaan. *☐
 Voisin helposti kuvitella tilanteen, jossa näpistäisin jotain, jos olisin varma, etten jäisi kiinni. #☐
 Tottelevaisuus ja esivallan kunnioittaminen ovat asioita, jotka pitäisi oppia jo lapsena. *☐
 Nuoret ihmiset eivät nykyään tarpeeksi kunnioita perinteisiä suomalaisia arvoja. *☐
 Elleivät terveydelliset syyt vaadi, ihmisten ei tulisi syödä lainkaan lihaa, eikä edes kalaa. *#
 Minusta on parempi, että ihmisillä on muitakin tavoitteita kuin elämänsä uhraaminen työlle ja perheelle. *☐
 Ei kannata antaa mitään kadulla kerjäävälle. *☐

Mielestäni on ensi pantava Suomen asiat kuntoon, vasta sitten voidaan auttaa muita kansoja. *☐

Mielestäni tuloeroja tulisi tasoittaa suuremman sosiaalisen oikeudenmukaisuuden saavuttamiseksi. *☐

Ulkomaalaisia alkaa olla Suomessa nykyään liikaa. *☐

Minusta on sallittua läpsäistä tyttö- tai poikaystävää, jos hän käyttäytyy hankalasti. ##

Kysymykset oli tietokonepohjaisella kyselylomakkeella ryhmitelty neljään ryhmään. Ryhmien sisällä kysymysten esittämisjärjestystä vaihdeltiin satunnaisesti, eli niitä ei esitetty tässä luettelossa kuvatussa järjestyksessä. Tällainen menettely parantaa vastausten luotettavuutta ja vähentää mahdollisesta vastaamisväsymyksestä aiheutuvaa vinoutumaa.

MD, PhD, Maj (R) Tiit Meren

AN ESTONIAN SURGEON IN BRITISH FIELD HOSPITAL IN SOUTHERN AFGHANISTAN

This is a report about the breakthrough of the Estonian Military Surgical Service to NATO level deployment in a hot-spot warzone in Afghanistan.

Since 2008 Estonian military surgery as a special unit (service) had no capability to work on NATO level neither inside nor outside the country. The real build-up of this capability started only after the first deployment of an Estonian surgeon to Afghanistan, where the real knowledge of how things are run in warzone was acquired and brought back home.

From July to November 2008 the first Estonian surgeon Maj (R) Tiit Meren was working in the British field hospital in Camp Bastion in Helmand Province, Southern Afghanistan. The British-run Camp Bastion Hospital was the busiest trauma hospital in the world at that time of the year according to Reuters. In several consecutive months more than 100 casualties per week from this southern active war zone had been shuttled into this hospital.

1A. Was an Estonian surgeon (in everyday life working as a consultant vascular surgeon in a civilian hospital in Tallinn) and a NATO reserve officer (from the Estonian Reserve Officers Association) easily accepted by the British to work as their team member in the hottest war zone in Afghanistan?

1B. The very first step: How to get to NATO's pre-deployment preparatory course?

The first task was to get approval from the British MoD for participating in the pre-deployment preparatory courses. As on the official level between the MoDs of both countries not much success was achieved on that topic, myself and the second Estonian surgeon Lt Cdr (R) Jaan Kirss, approached privately the British Military Surgical Society's key persons during the annual British Military Surgical Meeting in spring 2008 and had the full support of the Estonian MoD and Defence HQ to do so. Addressing the key persons during coffee breaks, we had to make clear our goals. In 5-minute conversations we had to prove that an Estonian surgeon is speaking fluent

English, understands the military and surgical challenges awaiting a general surgeon in the war zone and is a good and trustworthy team member, who can forget his personal ego and follow the team spirit.

1B. The second step: participating in pre-deployment courses in Britain. Luckily we fulfilled our previous task and were accepted to pre-deployment courses in England (War Surgery Course and Hospital Experience Practical Training Course).

At the end of the common training with the British, myself and Lt Cdr (R) Jaan Kirss as the second Estonian surgeon to follow me, were officially accepted by MoD UK. We were to deploy one-by-one to Afghanistan together with the British field hospital personnel and received the status of an Observer-General Surgeon. It granted us the permission to be present everywhere in the hospital, where action was taking place. But as true surgeons - we wanted more. We wanted to “scrub in” as well. So, already during preparatory courses, I started to negotiate with my future surgical team leaders that I could be treated as an acting general surgeon - helping and assisting British surgeons during surgical cases. And I received a gentleman’s agreement, a „Yes“ from them. But that was, indeed, unofficial. But it kept our expectations high for the deployment.

1C. The third step: Deployment in Camp Bastion in the British Role 3 Level Field Hospital.

After arrival at Camp Bastion hospital everything depended upon my surgical team leader – if he considered me capable enough to let me act not only as an Observer but also as Active Surgeon. My first 6 weeks were full of attempting to „win my place under the British military surgical Sun“. I could participate and assist the British surgeon, but it was not enough to call it a breakthrough. During the second 6-week period of my deployment, I managed to prove to my boss that my surgical „hand-writing“ was safe and he let me operate on patients even on my own. And that was a breakthrough. It meant that the Project, upgrading Estonian Military Surgery to NATO level, had received a real start-up. I have to admit, that my surgical boss was a Gentleman and a very experienced war surgeon. He believed that a newcomer, who is trying hard, must be given a chance to participate in the real surgical work. So I received my chance to perform only because of him – it was unofficial acceptance based on a gentleman’s agreement, but everything took place under his permanent control and assistance.

During my farewell party before leaving Camp Bastion, one of the clinical directors in his speech asked a friendly question: was it legal that the British surgical team had let the Estonian Observer Surgeon to perform as Active Surgeon? I was glad that although MoD UK allowed me to be only an Observer, the British surgical team had accepted me as an Active Surgeon. Obviously I had been capable enough to help and treat the injured warriors and local civilians and had not become a nuisance for other British team-mates.

The second Estonian surgeon Lt Cdr (R) Jaan Kirss followed me to Camp Bastion and could augment the belief that an Estonian doctor should become an active and fully licensed General Surgeon by MoD UK.

1D. Achieving the next goal: Full licensing to our surgical team by MoD UK.

In 2010 the first Estonian surgical team (General Surgeon, Orthopaedic Surgeon, Anaesthesiologist, Nurse) got full official acceptance (licensing) from MoD UK and will be deployed to work in Role 3 Hospital Camp Bastion in 2011 - together with the UK and US surgical teams.

So the process of developing a military medical and surgical capability (on NATO level) in Estonia is in full swing.

1. Was there a difference how a British or an Estonian doctor communicated with local civilians? Did they interact with locals in a different manner?

An Estonian surgeon's understanding of Afghanistan and its history makes him communicate with local civilians with a feeling of great sympathy and understanding of the deepness of drama these different ethnic groups living on Afghan territory are constantly witnessing. It is an approach of a man from a small country with memories of many different occupants of his own country in the past.

A British surgeon's approach to current problems in Afghanistan is in many ways influenced by their country's imperial history and memories of the times of "The Great Game". While fulfilling their humanitarian mission as surgeons helping the injured local civilians, they care about their patients' destiny very much, but many of them seem to think „... it is an Afghan war, thus purely an Afghan problem and we cannot change it...“.

2. Who were the patients treated in a Role 3 Military Hospital in Camp Bastion? Did they differ much?

Only 25% of the injured patients treated in Camp Bastion were ISAF soldiers and the rest 75% were Afghan soldiers (ANA), policemen (ANP), local civilians and some of them - war prisoners (Taliban „bad guys“).

When an injured ISAF soldier arrived at Bastion, they received Damage Control Surgery treatment and were air-evacuated to Britain as quickly as possible to receive further surgical treatment.

All local civilians, who were accidentally injured in action between Taliban units and ISAF, were brought with their injuries to Camp Bastion, treated surgically and then evacuated to local Afghan or sometimes International Red Cross hospitals.

But there was a dramatic difference whether it was a male or female local patient; fathers always followed their injured sons to our hospital but female patients were very often left without the support of their family. Especially when the father or a husband back in the village got the news that the female member of his family was badly injured ... we surgeons treated the patient, saved her life but very often no one came to pick her up from the hospital. They were considered, by their husband or father, as too much crippled and no one from their family was interested in having her back home. Often we were told, the husband would just find a new wife. An injured daughter was often not taken back by her father because he cannot earn the money expected of him when marrying off a crippled girl to some wealthy male Afghan guy... So the hospital had to solve the problem how to treat her injuries and where to send these treated female patients further.

Or else, if someone did come to pick her up, we were told, the father might leave her in the desert alone to ... die. But undoubtedly there were positive examples as-well.

When a war prisoner - a Taliban „Bad Guy“ was brought with serious injuries, he received from us the same level of surgical treatment as other local civilians. But his „body language“, while communicating with us, was often of a different kind than the behaviour of an ordinary local civilian.

3. What did I learn during my deployment tour to Afghanistan? As a surgeon, NATO reserve officer, an Estonian citizen and as a human being?

This military surgical tour to a hot-spot war zone of Afghanistan influenced immensely my personal understanding of regional and global conflicts in the world.

Having visited also Kandahar and the northern „safe region“ (in 2008) and the capital city of Kabul, I had witnessed many things one can read from

history books about Afghanistan. As a reserve officer, all what I could see, made me wonder - can we change the course of time and developments or should we downgrade our primary expectations today, compared to what we had in 2004...2008? And what will happen, if these security threats will not stay in the Afghanistan-Pakistan area but „arrive“ at our doorstep in Europe...or in particular in Finland, Estonia?

In conclusion it is clear, that:

1. without Estonia's NATO membership, we could not have launched the start-up and up-grading of Military Medical and Surgical Service of the Estonian Defence Forces; from now on this Service starts to meet the required standards, put forward by a high-grade military conflict, more adequately.
2. Being in NATO, Estonia's Deterrence Policy today tells us to take steps to achieve a far more capable Primary Defence Capability. In case there will be an attack against Estonia - this time we will defend our country better than we did ... in the past.

Johtamisen professori, ye-everstiluutnantti Aki-Mauri Huhtinen

ARVON MEKIN ANSAITSEMME

"Jos tahdomme kaiken pysyvän ennallaan, kaiken on muututtava" Tomasi di Lampedusa 1959.

Aluksi

Olemme saaneet tänään loka-kuun 15. perjantaina kuulla kattavasti turvallisuuden toimitaan ja toimijoihin liittyvistä arvoista, arvostuksista ja asenteista. Maanpuolustuskorkeakoulun, Poliisiammattikorkeakoulun, Kadettikunnan ja Reserviupseeriliiton kaikkien etujen mukaista on, että heidän edustamiensa turvallisuuden toimijoiden toiminnan perusteet rakentuvat arvokkaille asioille. Jos on vaikeaa määritellä arvoja, vielä vaikeampaa on toteuttaa niitä.

Vaikka turvallisuuden opetuksesta vastaavat tahot oikeutetusti opettavat ja tutkivat eettis-moraalisia malleja, kuitenkin viimekädessä jokainen turvallisuustoimija itse oman kokemuksensa ja tietopohjansa kautta rakentaa itselleen sekä tiedostetut että tiedostamattomat toimintatavat vaikeissa turvallisuustilanteissa. Mikään tutkimus, opetus tai ennaltaehkäisevä tiedostaminen ei poista aitoihin uhkiin ja riskitilanteisiin liittyvää emotionaalista yllätyksellisyyttä: emme koskaan voi täysin tietää ennen kokemusta kuinka tulemmme toimimaan tilanteissa, joissa päätös voimankäytämisestä tai käyttämättä jättämisestä on tehtävä tunnemyrskyssä ja oudoissa toimintaympäristöissä intuition varassa. Mitä enemmän elämme kiinni arjen rutiineissa luottaen tekniikkaan ja normistoihin, sitä suurempaa on onnettomuuksien yllätyksellisyys. Estonian ei pitänyt upota, WTC:n tornien ei pitänyt sortua, Jokelassa, Kauhajoella ja Sellossa ei pitänyt ampua, Myyrmannissa ei räjähtää, WikiLeaksin ei pitänyt tietää kidutuksista, eikä Lordin voittaa Euroviisuja. Mitä emme tiedä tapahtuvan seuraavaksi?

Kurista kontrolliin

Michel Foucault on todennut, että turvallisuuden tekniikat toimivat toisin kuin suvereenin vallan tai näkyvän kurin tekniikat. Turvallisuuden tuottaminen perustuu siihen, että turvallistettavalle kohteelle tai ilmiölle sallitaan sen oman luontonsa mukaisia vapausasteita, mutta samalla pyritään tunkeutumaan tuon kontrolloitavan kohteen sisälle niin, että tuo kohde itse kokee haluavansa kontrolloida omaa toimintaansa. Ihannetapauksessa kontrollin

kohde kumoaa itse oman toimintansa hallitsemattomat piirteet. Yhteiskunnallisesti tämä tarkoittaisi ihmisiä, jotka kuvittelevat haluavansa itse asioita jotka ovatkin ”ohjelmoitu” heidän haluunsa heidän ulkopuoleltaan. Sotataidon klassikko Sun Tzu nimitti tätä aivopesuksi luonnehdittua ilmiötä sota-aidon huipuksi: voitto ilman taistelua, yhteiskuntarauha ilman rikollisuutta tai valtioiden välisiä sotia ja perheet ilman väkivaltaa. Turvallisuuden tekniikat siis viimekädessä perustuvat kristilliseen ajatukseen paratiisista ennen Eevan omena kajoamista.

Näyttää siltä, että maskuliinisten metsästäjien aika on ohi tai jää taakse. Tilalle astuvat kalastajat ja verkonpunoajat. Juonikkuus ja naamiollisuus korvaavat suoran ja fyysisen toiminnan. Sanasta on tulossa miekkaa vahvempi. Olemmeko kuitenkin onnellisempia tai vähemmän väkivallan keskellä? Tuskin.

Miksi meillä on aseita?

Kolme ja puolivuotias poikani leikkii kepeillä pyssyleikkejä. Pyssyn merkitys aiheuttaa kysymyksiä. Olen yrittänyt opettaa, että ihmistä kohti ei saa aseella osoittaa ja ihmistä ei saa ampua. Kun poikani sitten kysyy, miksi aseita on olemassa, ainoa itselleni jäljelle jäävä selitys on, että äärimmäisessä tapauksessa aseiden voi laukaista kohti vihollista. Kun poikani ihmettelee, mikä tai kuka on vihollinen, kerron, että itse en häntä ole koskaan tavannut ja toivon että en tapaakaan. Kerron, että isoisoisä joutui ampumaan vihollisia.

Lasta ei voi hämätä. Aseen tai väkivallan merkityksen kaikinpuolinen kielttäminen johtaa lapsen ajattelemaan, että onpa aikuiset sekaisin, jos ne valmistavat aseita, toimivat ja työskentelevät päivät päkseen niiden ympärillä, mutta niillä ei ole mitään käyttöä. Ajatus aseiden suuntaamisesta vihollista kohden ei ole omani, vaan arvostamani sotahistorioitsija ja loistava opettaja kadettiajoiltani eversti Sampo Ahto kerran tokaisi, että ei voisi tappaa kärpistäkään, mutta vihollisen kyllä. Sama eettinen koodisto näyttää olevan oma aatokseni. Oman lapsen edessä etiikka usein punnitaan. Jokaisella meillä on uhkakuvia ja käsitys aggression ja väkivallan kohteista. Viholliskuvat toimivat myös oman identiteetin rajojen määrittäjänä. Ne kertovat, keitä me olemme ja keitä ovat he, jotka eivät ole meitä. Viholliskuvat auttavat meitä määrittelemään itsemme, mutta niiden kontrolloiminen lienee juuri eettisyyden ydinajatus. Tunne vihollisesi, on sotataidon perusoivallus. Tee vihollisestasi ystävä, on itsetunnon perusajatus. Kohtaa pelkosi ja siedä ahdistusta, on kai onnellisen elämän tarkoitus.

Otetaan pikavippi ja riski

Kontekstilla on havaintoihimme huomattavasti suurempi vaikutus kuin tosiasioidella. Tästä hyvä esimerkki on klassinen päätöksentekoon liittyvä koe. Kokeen suorittaja huutokauppaa noin 30 hengen joukolle 100 dollarin seteliä. Suurin tarjous voittaa setelin mutta toiseksi suurimman tarjouksen esittänyt henkilö joutuu maksamaan tarjouksensa hinnan saamatta itse mitään tilalle. Aluksi tarjouksia satelee runsaasti, koska kaikki ajattelevat että kannattaa tarjota 20 tai 30 dollaria 100 dollarin setelistä ja jäädä ajoissa pois kilvasta. Kun saavutaan lähelle 100 dollarin tarjouksia jäljelle jää yleensä kaksi tarjoajaa, joidenka välille kehittyy arvovaltakilpailu. Kun tarjoukset ylittävät 100 dollaria, kaksi kilpailijaa saattaa jatkaa suurella riskinotolla, jotta välttyisivät toiseksi parhaan tarjouksen umpikujasta. Lopputuloksena on usein, että 100 dollarin arvoinen seteli maksaa voittajalle 200 dollaria (toki lopullinen nettomenetys on 100 dollari) ja toiseksi korkeimman tarjouksen tehnyt henkilö joutuu maksamaan 195 dollaria saamatta itse mitään vastineeksi.

Esimerkki osoittaa päätöksentekomme sosiaalista ja kontekstuaalista luonnetta. Usein vahvan kilpailuvietin omaavat henkilöt ottavat suunnattomia riskejä pyrkiessään maksimoimaan voiton kustannuksista huolimatta. Poliitikassa ja sodankäynnissä riittää tästä lukemattomia esimerkkejä, että päätöksenteko harvoin on rationaalinen tapahtuma, vaan se perustuu sosiaaliin ja emotionaalisiin suhteisiin, odotuksiin rooleistamme ja riskin ottamisen mentaaliseen ansaan.

Immanuel Kantin kategorinen imperatiivi ”toimi vain sen periaatteen mukaan, jonka voit samalla toivoa tulevan yleiseksi laiksi” on muodollinen periaate vailla sisältöä. Tällä lähtökohdalla emme voi päätellä, mitä tekoja ihmisen tulisi tehdä. Kyse onkin velvollisuudesta, eikä arvoista. Usein olemme tekemässä arvokasta, vaikka kyse on velvollisuudesta. Sellaiset filosofit kuin Nicolai Hartmann (1882-1950), Max Scheler (1874-1928), Martin Buber (1878-1965) tai Emmanuel Levinas (1906-1995) ovat kritisoineet länsimaista muodollista ja velvollisuuteen perustuvaa porvarillista humanismia. (Launis, Oksanen, Sajama 2010, 27-33) Me kykenemme havaitsemaan elämän arvon niin kasveissa, eläimissä kuin ihmisissäkin ilman, että niihin liittyisi arvokokemuksena erityinen empiiris-muodollinen kauneus tai kauneuskäsitys. Kun tajuaamme elämän arvon, omaksumme tätä arvoa kohtaan asenteen ilman erityisten arvokategorioiden muotoja. Esimerkiksi puutarhuri ymmärtää kasvin arvon, vaikka kasvi olisi kuihtuneena lumen alla. Hyväksi koettu asia on periyttävissä sukupolvesta toiseen, vaikka sitä ei voida aina empiirisesti osoittaa. Väkivaltaa tai tappamista ei

siis voi kieltää vetoamalla empiirisiin tosiasioihin. Elämän arvon tajuaminen ei ole fakta tai empiirinen tosiasia.

Nicolai Hartmann toteaaakin, että sankaruus ansaitsee ihailua, mutta sen puuttuminen ei ole halveksuttavaa. Sen sijaan luottamuksen pettäminen on halveksuttavaa. Meidän pitäisi aina katsoa ensin se, mitä on annettuna ennen kuin päätelemme, mikä on hyvää tai pahaa. Kuten Sokrates on todennut, ”kukaan ei halua pahaa pahan vuoksi, vaan jonkin hyvän vuoksi”. Sankaruutta ja uhrimieltä tarvitaan johtajuudessa, jotta masentuneet ihmisjoukot saadaan liikkeelle. Toisaalta vartiomies ei saa nukahtaa tehtävänsä ääreen ja vaarantaa toisten lepoa. Arvot voivat siis vaihdella loistosta ja kimalluksesta arjen harmaaseen aherrukseen. Arvon arvokkuus ei kasva sen abstraktiotason kasvaessa. Henkiset arvot eivät ole arvokkaampia kuin lihalliset arvot.

Anarkia avuksi

Tiedämme psykologiasta, että tukahdutetut aggressiot eivät ole meille hyväksi. Suomalaiset nuoret pärjäävät luonnontieteiden ja tietokoneiden kanssa, mutta poliittisuus ja ideologiaosaaminen ovat hukassa. Väkivaltaan ja turvallisuuteen liittyvät ilmiöt eivät ratkea rahalla tai laskennolla.

Anarkian ymmärtäminen saattaisi auttaa. Anarkia (asioiden tila) on eri asia kuin anarkismi (filosofia tai ideologia). Anarkiaa ei lasketa yleensä poliittisten järjestelmien – monarkian, aristokratian ja demokratian – mukaan. Anarkia merkitsee joukkoa vailla selkeää johtajaa. Anarkia ei kuitenkaan tarkoita anomiaa eli normittomuutta. Se ei merkitse kaikkien sääntöjen ja velvoitteiden poistamista. Voimme hyvin kysyä, onko esimerkiksi globalisaatio ja e-avaruudellinen ulottuvuus tekemässä yhteisöllisyydestä yhä enemmän anarkistista? (Hirvonen 2007, 22-23)

Saksalainen filosofi Max Stirner (1806-1856) tukee edellistä ajatusta verkottuneen aikamme ääriyksilöllisyydestä. Demokratiassa asuu aina vaara laajentuvaan liberalismiin, josta seuraa anarkistisia piirteitä. Stirnerin mukaan yksilöllä ei ole mitään velvollisuuksia toimia yhteisöllisesti. Ihminen kehittyy vaiston ja järjenvastaisuuden kautta egoistiseksi. Vaikka lapset ovat vielä ohjailtavissa, aikuinen tarkoittaa Stirnerin mukaan egoistista yksikköä, joka jäsentää todellisuutta täysin itsensä kautta. Aikuisuus merkitsee luopumista ideaaleista, kuten isänmaasta, Jumalasta, ihmisyydestä jne. ”Nuorukaiselle kuolla kuuluu”, korostaa stirneriläisyyttä. Koska minä itse on toimintamme korkein hyve, sosiaalisuus löytyy vain egoistisista unioneista. Näitä voidaan nimittää eliiteiksi. Stirnerin anarkismi ei ole poliittista tai ideologista, vaan sosiaali-psykologista. (Hirvonen 2007, 26).

Leo Tolstoin (1828-1910) kristillisen anarkismin mukaan hyväntekeväisyyden pitäisi olla ainoa yhteisöä säätelevä normi. Väkivalta ei siis ole oleellista anarkismissa. Vaikka terroristit väittävät olevansa anarkisteja, anarkistit eivät ole terroristeja.

Yhteiskuntasopimukset eivät toimi, koska emme voi positivistisesti osoittaa, että ihmiset ovat luonnostaan epäsosiaalisia tai että hyvää ja pahaa ei osattaisi erottaa ennen sopimusta. Mihail Bakunin (1814-1876) mukaan ajatus, että yhteiskuntasopimuksen kautta ihmisten vapaus, oikeudet ja velvollisuudet voitaisiin määritellä, on mahdotonta. Hegelin mukaan ihmisen vietit toimivat jo moraalikoordinaatteina ennen yhteiskuntasopimuksia. Perhe ja kansalaisyhteiskunta edeltävät valtiota. Primitiivisessä tietämättömyydessä elävät heimot ovat aina säilyttäneet hyveensä ja onnellisuutensa. Yksityisomistuksen ja työnjaon sekä lisääntyvän keskinäisen kilpailun, keskinäisriippuvuuden ja siitä seuraavan keskinäisepätasapainon seurauksena ihmiset alkavat kokea luonnontilan uhkaavana ja luovuttavat yhteisen sopimuksen kautta turvallisuuden (safety) turvallistajille (security). Luonnonoikeus oli pakosta vapaata anarkiaa. Ihmisen luonteeseen liittyy myös kapina eli halu ylittää olosuhteiden determinismi ja pyrkiä anarkistiseen vapauteen. Vapaus on kuitenkin aina yhteisöllistä. Kapina on sitä, että ihminen on tyytymätön itseensä ja alkaa ravita itse itseään itsellään. Mitä jaloempaa ja ideaalisempaa on kielenkäyttö, sitä rumempaa ja vulgaarimpaa on todellinen elämä. (Hirvonen 2007, 29-30, 59)

Jännityksen strategia merkitsee organisaation horjuttamista sen pitämiseksi ennallaan. Pelkkä teoreettinen tieto ei synnytä subjektia, tarvitaan provokaatio. Judith Butlerin mukaan sotien yhtenä tavoitteena onkin heikentää ja hallita väestöä ja siten tuottaa tilapäistä työvoimaa kehittyneiden yhteiskuntien likaisten töiden hoitamiseen maahanmuuton kautta tai tuhottujen köyhien maiden jälleenrakennukseen. Sotien oikeuttamisen puhe on vastaavaa kuin tuotteiden markkinointipuhe. Sotien tarkoituksena on työvoiman mobilisoiminen eli 'prekaarisuus'.

Media ja asiantuntijat marssivat perässä

Enää ei riitä, että hyvällä onnella selvittää kiperien tilanteiden huonoista vaihtoehtoista parhaimman, vaan yhä varmemmin ja vääjäämättömämmin turvallisuuteen liittyviä uutisia niin poliisin kotoisista toiminnoista kuin sotilaiden vaativista kriisinhallintatilanteista puidaan ja analysoidaan median julkisuusmankelissa. Jälkipuhuminen ja eri tarinoiden taistelu tapahtumien jälkeen on tullut jäädäkseen. Jos satoja vuosia sitten sotajoukon mukana kulkivat kauppiaat, parturit, ravintoloitsijat, viihdyttäjät ja muut onnen on-

kijat, nyt turvallisuusviranomaisten toimia seuraavat toimittajien, psykologien, lääkäreiden, sosiaalityöntekijöiden, tutkijoiden ja erilaisten asiantuntijoiden laumat. Informaatioajan kriisi ei koskaan lopu itse toimintaan, vaan jatkaa elämäänsä sosiaalisessa ja julkisessa mediassa sekä erilaisten raporttien muodoissa. Yhteiskunnallinen vaatimus on, että kaiken pitää olla läpivalaistua. Koska poliisi ja puolustusvoimat ovat legitimizeettiin perustuvia turvallisuuden toimijoita, on ovet avattu tälle jälkipuinnille. Toimittajat voivat vaatia esimerkiksi Sisäasianministeriön kansliasta joka aamu päivän tapahtumien listoja. Nokian pääkonttorista he eivät niitä saa. Taloudesta onkin tullut turvallisuustoimijoihin nähden verhotumpi yhteiskunnallinen ilmiö.

Turvallisuuden tuottajien, eli turvallistajien, haasteena on, että kansalaisten keskuudessa heitä sekä vihataan että rakastetaan. Safetytyn pettäessä kansalaiset hakeutuvat securityn suojaan, mutta securityn alkaessa palauttaa voimankäytön oikeudellaan menetettyä safety-tilaa, kansalaiset usein purkavat ahdistustaan ja turvattomuuden tunnettaan ”pelastajiinsa”.

Haastava kysymys onkin, kuka turvaa turvallistajan ja turvallisuuden ammattilaisen toiminnan? Usein poliittinen ja taloudellinen johto pesee käteensä turvallistamisen tapahtumista, kun kansalaisten rakkaus kääntyy vihaksi. Tästä on lukuisia esimerkkejä, joissa yksittäistä poliisia syytetään liiallisesta voimankäytöstä tai Afganistanissa toiminutta sotajoukkoa epäinhimillisyydestä ja liiallisesta voimankäytöstä. Usein syytökset nostetaan jälkipuheiden perustella ja ulkopuolisen kokemuksen kautta. On selvää, että väärinkäytökset liiallisen voimankäytön edessä on tutkittava ja saatava tietoisuuteen, mutta myös yhtä oikeutettua on kysyä, mikä on läpivalaisun ja lojaalisuuden tasapaino? Jos kaikki läpivalaistaan, onko lojaalisuudella ja voimankäytöllä enää mitään perusteita? Jos siis hävitämme safetytyn ja securityn eron, jääkö meille enää mitään ymmärrystä siitä, miten pääsemme pahasta pois?

Yhteiskunta röntgenkuvana ja skannerina

Visiovaateet kuihtuvat läpinäkyvyysvaateen alle. Johtajuus kuihtuu johtamisen alle. 1970- ja 1980 -luvuilla julkishallinnossa elettiin suurien suunnitelmien aikaa, jolloin hyvinvointisuomea visioitiin. 1990-luvulta alkanut lama on asenteellisesti leimannut julkisen hallinnon taloudellisesti tehottomaksi, byrokraattiseksi ja hitaaksi muuttumaan. Toisaalta julkinen valta perustuu jatkuvuuteen, traditioihin ja legitimizeetin edessä uhrautuvaan kansallisvaltion ja kansalaisten hyvinvoinnin turvaamiseen rahan, palkan tai taloudellisen menestyksen sijasta. Ammattijohtajat, eli managerit, korvaavat poliittiset ideologit ja visionäärit. Managerit eivät enää johda joukkoja

ja ole edestä innostavia kohti uutta tulevaisuutta, vaan johtavat järjestelmiä ja prosesseja. Yritykset eivät kanna yhteiskuntavastuullisuutta tai julkisuusvastuuta. Toisin kuin kasvottomaan yritykseen julkishallintoon ja perheyriyksiin on myös aina kuulunut hyvän ja esimerkillisen työnantajan näkökulma. Esimerkiksi irtisanomisia on vältetty. Toisaalta legitimizeetti tekee julkishallinnon johtamisesta byrokraattista, hidasta ja altista vastustukselle. Hitaana se on myös hätäilevän ja hysterisen median uhrina. Seuraava taulukko asettaa vastakkain julkiseen hallintoon liittyvät mielikuvat.

positiivisuus	negatiivisuus
pitkäjänteisyys	jähmeys
lojaalisuus	uudistumisen vaikeus
jatkuvuus	konservatiivisuus/etäisyys
kunnioitus/alamaisuus	hyysääminen/holhoaminen
ristiriidattomuus	kompromissit
professioiden ja korporatioiden valta	taloudellis-hallinnollinen valta

TAULUKKO 1. *Julkiseen hallintoon liittyviä mielikuvia.*

Selkeän suorittamisen – vastuun ja velvollisuuden – moraalista olemme siirtyneet säätämisen systeemiteoreettiseen järjestelmien moraaliin. Enää ei riitä, että suoritetaan jokin asia alusta loppuun, vaan olemme systeemin osia, joiden itsekuria, velvollisuuksia ja vastuuta säädetään muun muassa lainsäädännön ja poliittisen koneiston kautta. Järkevältä tuntuva poliittinen säätö muuttuu usein järjettömäksi käytännön toimenpiteeksi. Poliittinen ymmärrys ei yllä säätämisen logiikalla yhteiskunnan funktioihin ja säätämisen filosofia ajaa yhteiskuntaa yhä absurdimpiin käytännöllisiin yhteen-törmäyksiin.

Esimerkiksi yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen strategia vaikuttaa keskushallinnon tasolla järkevältä tekstiltä, mutta kun kaksi poikaa tappelee koulun pihalla, kukaan ei mene väliin, kaikki vain katselevat. Miestä hakataan torilla, ohikulkijat väistävät tilanteen, joku jää kauempana tuijottamaan ja ottaa kännykällä kuvia. Nainen raiskataan lenkkipolulla, ei silminnäkijöitä. Lapsi joutuu seksuaalisen hyväksikäytönkohteeksi useiden vuosien ajan. Ei selkeitä todisteita. Irakissa paikallisten asukkaiden juhlaan iskeytyy risteilyohjus. Afganistanissa tapahtuu kidutuksia, joista liikkuu mediahuhuja. Myrsky repii puita Pieksämäellä, metsurit saapuvat viikon päästä.

Meillä on siis riittävästi tietoa ja strategioita. Haasteena vain on, että niiden jalkautuminen käytäntöihin näyttää yhä epätodennäköisemmältä.

Turvallisuus liittyi modernina aikana tulevaisuuden uhkiin. Myös maattainen todennäköisyys liitettiin siihen tieteiden kehittymisen myötä. Valtion korostuessa instituutiona alettiin turvallisuus liittää valtion sisäiseen toimintaan. Ensimmäinen maailmansota laukaisi turvallisuuden puheen valtioiden välisissä suhteissa. Yksi ulottuvuus turvallisuuteen muodostui toisen maailmansodan jälkeen niin sanottuna sosiaalisena turvallisuutena, jossa keskiössä oli yhteiskuntien sosiaalisten asioiden, kuten lasten, naisten ja työläisten olojen parantaminen.

Siinä näkijä, missä tekijä

Väkivalta siirtyy silmään ja kuvaksi. Suurin osa läntisen maailman hyvinvoivista ihmisistä on itse turvassa ja ulkopuolisia kuluttaessaan väkivaltaa. Meille monelle turvallisuus on siis enemmänkin rationaalinen kuin emotionaalinen, itse koettu, ilmiö. Suuntana on myös poliisin ja puolustusvoimien kohdalla se, että yhä harvempi vastaa varsinaisesta turvaamisesta ja yhä useampi kansalainen siirtyy katsomon puolelle. Sosiaalinen yhteisömme muuttuu vastuun ja velvollisuuden sekä osallistumisen yhteiskunnasta katsomon, spektaakkelin ja väkivaltakuluttamisen yhteiskunnaksi.

Yksi syy siihen lienee se, että yksilöt eivät enää koe elämänsä tarkoitusta jonkun itseään suuremman velvollisuuden kautta. Moni ei enää elä kaatuakseen kodin, uskonnon ja isänmaan puolesta. Itse uhrataan enemmänkin itsen kehittämiseen ja kuluttamiseen. Voin koetella identiteettini rajoja kohtoisesti joogaamalla tai etsiessäni itseäni sotajoukon osana Afganistanissa. Äärimmäiset kokemukset ovat yhtä ja samaa kaikkialla. Itseään kehittävät ja kulutusta ylläpitävät länsimaiset ihmiset suljetaan lopulta ammattimaisesti toimivan poliisi- ja sotilasorganisaation globaaliin turvallisuussysteemiin, jossa jokaisen yksilön itsensä toteuttamisen edellytykset turvataan. Kollektiivinen uhka tuleeekin turvajärjestelmän ulkoa: rajanylityspaikoista rikollisuutena, huumeina ja pestynä rahana, viruksina ja terrorismina. Nämä uhkaavat läntisen ihmisen vapaata liikkumista, itsensä kehittämistä ja kuluutukseen perustuvan kommunikaation ylläpitoa.

Puheet uusista uhkista alkavat toimintaympäristön analysoimisella, joka on arkipäivää niin poliisiin kuin asevoimienkin tiedusteluorganisaatioille. Media odottaa ahnaasti uusia uhkakuvauksia, koska psykologisesti pelko yhdistettynä ihmiskasvoihin nostaa lukijakuntaa ja mediatalojen myyntiä. Turvattomuus ja samalla turvallisuuden ammattilaisten toiminta myy, koska suurin osa hyvinvoivasta kansasta ei enää ole kosketuksissa väkivallan, uhkien ja turvattomuuden kanssa emotionaalisesti. Toisaalta vanhat uhkat, kuten ydinaseet, perheväkivalta, panssarivaunut, käsiaseet, alkoholi ja huumeet voivat edelleen oikein hyvin. Mielekkäämpää kuin pohtia sitä, on-

ko väkivalta lisääntynyt vai vähentynyt, olisi pohtia sitä, miten se muuttaa muotoaan ja miten väkivalta tai turvattomuus ovat myös aina ajan tulkintoja.

Pelko hiipii peiton alle

Voimme suhtautua toimintaympäristömme uhkiin melko huolettomasti, jos tiedostamme, millainen on meidän yksilöllinen ja sosiaalinen kriisiensietokyky. Pidämme Suomen kaupunkeja turvallisina ja luotamme valtakunnalliseen sähkönjakeluun. F-Secure suojaa laajakaistojamme, Suomen pankit kestävät taloudellisen stressitestin. Juomavetemme on moitteetonta. Kansalaisten usko poliisiin ja puolustusvoimiin on kova. Näin sanovat mielipidemittaukset. Mutta miten on emotioiden tasolla? Jos ajattelemme itseämme, kestämmekö toimintakykyisinä, jos menetykset kohtaavat meidät? Jäämme työttömäksi, sairastumme vakavasti, joudumme väkivallan kohteiksi, koemme työpaikkakiusaamista tai vammaudumme työtapaturmassa? Säilyykö usko järjestelmäämme ja jaksammeko jatkaa tehtäväämme vastoinikäymisestä huolimatta? Laajemmin ajateltuna, olenko valmis kaatumaan tai haavoittumaan sodassa ja jaksanko taistella, jos kuulen läheisteni kuolleen vaikka ilmapommituksessa?

On mahdotonta saada laajaa etnografista tutkimusta aikaan, mitä oikeasti arjessa tunnemme ja mihin olemme valmiita venymään kovan paikan tullessa. Jos poliittinen johtomme tietäisi meidän kestävän vilua, pelkoa, nälkää ja kipua kuten 1920- tai 1930- luvuilla, voisimme huoletta jäädä huipputeknologisen turvallisuusteknologian ulkopuolelle. Taleban-taistelija ei vain koe velvollisuudekseen kuolla, vaan hän haluaa kuolla, tulla tapetuksi. Vastaavanlaista lumoa muun muassa Olavi Paavolainen kuvaa pessimismin klassikossaan Synkkä yksinpuhelu, jossa talvi- ja jatkosodan äärimmäisillä hetkillä suomalaisia nuoria miehiä kaatui tuhansia yhden vuorokauden aikana. Mustat nauhat piirongin päällä lapsenkasvoissa valokuvissa, ja kynttilä palamassa osoittivat kotona oleville lähes marttyyrimaista vainajien palvontaa. Sankarihautausmaat puhuttelevat edelleen niitä, jotka pohtivat omaa suhdettaan kärsimyksiin.

Mutta ahdistavien asioiden systemaattinen pohtiminen ei ole turvallisuudenkaan alueella seksikästä. Turvallisuusmessut ja konsultit myyvät elektronisia laitteita joka lähtöön. Työkaverin puolesta ei enää tarvitse laittaa omaa kroppaa likoon. Laitetaan robotti asialla. Äärimmäisyydessään länsimaisen supervallan upseeri ajaa aamulla pick up -autollaan kotoa aamiaispöytäkeskustelusta päiväkodin kautta tukikohtaan, avaa tietokoneen ja lähettää muutaman risteilyohjuksen tuhansien kilometrien päähän kohteisiinsa. Ruokatunnilla juostaan matolla Gatorade-juomapullo edessä ja katsel-

laan tv:stä Lady Gagan vääntelehtimistä. Iltapäivä alkaa Starbucksin kahvilla ja jälleen kaksi miljoonien dollarien risteilyohjusta iskeytyy Kabulin eteläpuolella oleviin kohteisiin. Sen jälkeen onkin aika hakea lapset päiväkodista ja ajaa kotiin, jossa vaimo on valmistanut kiitospäivän aterian.

Kuvaus palaa niin sanottuun Eichman-tapaukseen, jossa Auschwitzin komendantti astuu ulos keskitysleiristä ja kävelee läheiselle tilalle jatkamaan päivää lastensa kanssa samaan aikaan tuhansien juutalaisten palaessa poroksi. Puhtaasti teknologinen ja numeraalinen suhde turvallisuuteen tuottaa absurdeja esimerkkejä.

Vapaaehtoisesti velvollinen - itselleen

Mutta tiedämme, että jos ei ole velvollisuuksia ei voi olla oikeuksia. On kaksi mahdollisuutta edelleen pitää yllä jonkinlaista yhteiskuntavelvollisuutta. Toinen niistä koskee täysi-ikäisyyden ilmiötä. Filosofi Immanuel Kant on kuuluisassa mietelmässään pohtinut 1700-luvun lopulla sitä, että oikeastaan ihminen ei koskaan tahdo tulla aikuiseksi. Valitamme siitä, että vapautemme on rajattua, mutta kun kahleet katkotaan, ajaudumme usein ojasta allikkoon ja syytämme johtajia, että meidät on jätetty yksin. Nykyisessä ajassa ajatus siitä, että ihminen fyysisesti täyttäessä 18 vuotta olisi täysi-ikäinen, on absurdi. Kuten päiväkotien edessä, tänään kasarmien porteilla äidit kuljettavat tila-autoillaan lapsensa päivittäiseen varusmiespalvelukseen. Peruskouluissa opettajilla ei enää ole kasvatuksellisia oikeuksia, ainoastaan he ohjailevat nuoria informaation lähteille ja yrittävät minimoida superegojen yhteentörmäyksiä. Kun vaaditaan asevelvollisuuden lakikauttamista, samalla ajatusmallilla voimme luopua yleisestä oppivelvollisuudesta. Miksi kiusata nuoria koulujemme huonolla opetuksella, kelvottomalla ruualla, kun keskiluokkaisten vanhempien tulot riittävät kyllä yksityisopettajien palkkaamiseen ja palkkakulut saa vähentää kotitalousvähennyksenä, kuten piikomisen ja siivoamisen.

Olisi järkevää, että täysi-ikäisyys sidottaisiin jonkinlaiseen tutkintoon, jossa sukupuolesta huolimatta nuori valitsee erilaisia yhteiskunnallisia velvollisuuksia, kuten asevelvollisuus, siviilipalvelus tai sosiaali- ja terveyspalveluvelvollisuus. Lisäksi hänen pitää läpäistä testit kuten autokoulussa tai ylioppilastutkinnossa.

Lopuksi – kun paha ei saa palkkaansa

Jos Jere ei enää koskaan taklaa kyynärpää edellä, Matti ei puukota Merviä, Matti ei ota taloudellista tukea, Nalle luopuu maataloustukiaisista, Hell's Angels ei myy huumeita lapsille, ja Putin ei ammu tiikereitä, toteutuu idea

leppoisen sivistyneistä ihmisistä, jotka voivat elää rauhanomaisesti ja itse tietoa etsien vailla epäoikeudenmukaista väkivallan läsnäoloa.

Hämmästyttävää, kuinka nopeasti ihminen on muuttunut hyväksi. Enää ei turvallistajatkään usko siihen, että yhteiskunnan äärimmäisten tukiverkostojen tulisi valmistautua laajoihin verilammikoihin. Globaali, henkinen 'woodstock' etenee vääjäämättä myös turvallisuustutkijoiden mukavissa tutkimuskammioissa. Edelleen maailman pahuus rajautuu jumalien hylkäämään Afrikkaan, Afganistaniin tai Pakistanin tulviin. Me olemme täällä Suomenlahden takana turvassa, omassa pienessä keskiluokkaisessa ankkalinnassamme.

Onko kuitenkin niin, että kaikki yli 40-vuotiaat suomalaiset asiantuntijat ovat henkisesti väsähtäneet ja haluavat nähdä todellisuuden, kuten se heille pitäisi olla, eikä kuten se on? Uskon kuitenkin, että nuorison tulevaisuuden vaihtoehto ei ole ankkalinna ja aseeton humaani paratiisi, vaan nuoret saavat pienestä pitäen todeta, että kirves ja perhe, poliisi ja viimeinen erhe elävät vahvoina kaikesta huolimatta. Nuoret näkevät, että kasvatuksen ohjat eivät ole aikuisten käsissä, eikä vanheneva Suomi tarjoa ratkaisuja laajeneviin mustiin henkisiin ja aineellisiin aukkoihin. He eivät usko, että kaiken sosiaalisen velvollisuuden voi ulkoistaa ja luottaa Adam Smithin hengessä, että rahalla valistettu ja kyllästetty eliitti säätelee elämäämme oikeaan suuntaan. Tulevaisuus on edelleen nuorten käsissä.

Lähteet ja kirjallisuutta

Foucault, M. 2009. Security, Territory, Population. Lectures at the College de France 1977-1978. Translated by Graham Burchell. Palgrave.

Guattari, F. 2010. Kaaosmoosi. Suomentaneet Mariaana Fieandt-Jäntti ja Heikki Jäntti. Helsinki: Tutkijaliitto.

Heidegger, M. 2010. Johdatus Metafysiikkaan. Suomentanut Jussi Backman. Helsinki: Tutkijaliitto.

Hirvonen, A. 2007. ”Anarkismi: Valtion ja lain tuolle puolen?” Teoksessa Anarkismi, avantgarde, terrorismi. Muutamia strategioita järjestyksen sotkemiseksi. Toimittaneet Marja Härmämaa ja Markku Mattila. Helsinki: Gaudeamus, s. 17-63.

Härmämaa, M. 2007. ”Kulttuurianarkiaa 1900-luvun alun Italiassa”. Teoksessa Anarkismi, avantgarde, terrorismi. Muutamia strategioita järjestyk-

sen sotkemiseksi. Toimittaneet Marja Härmämaa ja Markku Mattila. Helsinki: Gaudeamus, s. 101-128.

Knuuttila, T. & Lehtinen, A. (toim. 2010) Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Gaudeamus.

Latour, B.. 2007. Emme ole koskaan olleet moderneja. Suomentanut Risto Suikkanen. Tampere: Vastapaino.

Launis, V., Oksanen, M. & Sajama, S. 2010. Etiikan lukemisto. Helsinki: Gaudeamus.

Vihanta, U. 2007. ”Surrealismin anarkistiset taustat ja tavoitteet”. Teoksessa Anarkismi, avantgarde, terrorismi. Muutamia strategioita järjestyksen sotkemiseksi. Toimittaneet Marja Härmämaa ja Markku Mattila. Helsinki: Gaudeamus, s. 129-152).

VTM Hanna Tuominen, Ulkopoliittinen instituutti

EUROOPPALAISET ARVOT JA TULEVAISUUDEN ULKO- JA TURVALLISUUSPOLITIikka

Keskustelu eurooppalaisista arvoista ja yhteisestä identiteetistä johtaa helposti loputtomaan kiistelyyn siitä, onko kyseisiä asioita edes lainkaan olemassa¹. Toisaalta viralliset eurooppalaiset arvot, joista keskeisimpinä mainittakoon ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja demokratian edistäminen, ovat hyvin edustettuina erilaisissa EU -sopimuksissa ja asiakirjoissa². Arvoilla on myös keskeinen asemansa eurooppalaisen identiteetin rakennuspiilareina; EU esittäytyy nimenomaisesti arvoyhteisönä ja sen ulkorajat piirtyvät arvojen perusteella. Eurooppalaisten arvojen väitetään myös ohjaavan EU:ta kaikessa mitä se tekee sekä toimivan laajempänä oikeutuksena Unionin erilaisille poliittisille linjauksille.

Mielenkiintoisia eurooppalaisista arvoista tekee erityisesti se, että ne esitetään yleensä universaaleina hyvinä, joiden edistämisessä EU:lla on oma erityisasemansa. Tämä erityisasema perustuu ajatukselle siitä, että näillä yhteisillä arvoilla on eurooppalainen alkuperä. Näin ollen EU:n toimijuuden poliittinen ja moraalinen oikeutus pohjautuu universaalien arvojen suojelemiselle ja edistämiseksi. Unionin arvositoutuneisuus puolestaan todistaa sen poikkeuksellisuudesta maailmanpoliittisena toimijana. Toisaalta tällainen poikkeuksellisuus on tullut viime aikoina vakavasti haastetuksi ja jopa Brysselissä on nähtävissä merkkejä uskonpuutteesta normatiivisuuden voimaan³.

EU:n yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa korostuu ihmisoikeuksien suojelun ja demokratian edistämisen tavoitteet. Arvoina ne ohjaavat myös Unionin toimintaa sille ominaiseen pehmeän vallan⁴ suuntaan. Mikäli EU kykenee tehokkaasti ja uskottavasti toimimaan niillä politiikan aloilla, joilla se perinteisesti on ollut vahva, EU:n asema tulee maailmanpolitiikassa enustuksista huolimatta pikemminkin nousemaan kuin laskemaan⁵.

EU:n tulevaisuutta pohdittaessa on olennaisesti kysymys siitä, minkälaista Eurooppaa olemme rakentamassa jälkipolville. Nuorison arvoilla ja asenteilla on ratkaiseva merkitys EU:n tulevaisuuden muotoilussa. Näihin ar-

¹ Eurooppalainen kosmopoliittisuus on kuitenkin haastettavissa ks. Sihvola 1998.

² Lissabonin sopimus viimeisimpänä vahvistaa EU:n viralliset arvot ks.

http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/index_fi.htm

³ Erityisesti normatiivinen politiikka EU:n Kiina ja Venäjä -suhteissa on ongelmallinen ks.

http://www.fiia.fi/fi/publication/137/a_normative_eu_policy_towards_china/

⁴ Onko EU viime kädessä pehmeä vai kova valta on tietysti oma kysymyksensä. Mikäli se kykenee yhdistämään näitä elementtejä oikeassa suhteessa, voidaan puhua myös viisaasta vallasta (smart power).

⁵ Moravcsik 2010.

voihin ja asenteisiin voidaan myös vaikuttaa kasvatuksella⁶. Tärkeää olisi-kin se, että Eurooppalainen arvomaailma koetaan omaksi ja halutaan toimia maailmassa näiden arvojen edellyttämällä tavalla. Mikäli jätämme sivuun nykyiset pessimistiset visiot Unionin romahtamisesta esim. talousvaikeuksiin, voimme huomata parempien ”mahdollisten maailmojen”⁷ olemassaolon. Nämä maailmat ovat olemassa tulevaisuuden toivottavina vaihtoehtoina, joita kohden itse voimme olla aktiivisesti toimimassa sekä tutkimuksen että empiirisen todellisuuden tasolla⁸.

Kosmopoliittisemmän ja globaalisti vastuullisemmän EU:n kehittämislle löytynee kannatusta Euroopan nuoren sukupolven keskuudesta. Vaikka EU-skeptisyys tulee esille ehkä aiempaa voimakkaampana ja sille on muodostunut vakituisempia kanavia, jopa puolet Euroopan kansalaisista pitää EU:ta maansa kannalta hyvänä asiana⁹. Useissa mielipidemittauksissa on myös nähtävissä kansalaisten ja erityisesti nuorten¹⁰ halu kehittää EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista roolia aiempaa merkittävämmäksi. Tulevaisuuden uhkakuvat ovat globaaleja ja niiden torjunta edellyttää yhteistoimintaa¹¹. EU:n koetaan olevan tärkeä instituutio esimerkiksi ilmastonmuutoksen ehkäisemisessä sekä terrorismin ja globaalin rikollisuuden torjunnassa. Mitä sitten kansalaisten peräänkuuluttama vahvempi EU:n läsnäolo ja rooli voisi merkitä tulevaisuuden maailmanpolitiikassa? Mikä on Unionin kontribuutio paremman maailman luomiseksi? Ainoastaan omaksumalla globaalimman näkökulman tulevaisuuteen, EU voi auttaa ohjaamaan ja säätämään globalisaation erilaisia prosesseja tavalla, joka koituu ihmiskunnan suurimman osan hyväksi. Olennaista tulevaisuuden kannalta onkin se, mikä EU:n kilpailevista roolikäsityksistä tulee saamaan eniten kannatusta.

Euroopan Unionin erilaiset roolit

EU:n mahdollinen rooli maailmanpolitiikassa on herättänyt vilkasta keskustelua tutkijoiden keskuudessa viime vuosina. Erityisesti yhteisen turvallisuus- ja puolustuspoliittikan kehittäminen on haastanut historiallisen kuvan Euroopasta siviilivaltana¹². Tämän sijaan valtaa on saanut Ian Manner-

⁶ Mielenkiintoinen tässä mielessä on Inari Sakin sosiaalipsykologinen tutkimus tavoista, joilla Euroopan yhdentymistä kuvataan lukiotason oppikirjoissa viidessä eri EU-maassa. ks. Sakki 2010.

⁷ Filosofisessa ontologiassa puhutaan mahdollisista maailmoista auki olevina tulevaisuuden vaihtoehtoina. Aktuaalinen maailma on yksi toteutunut maailma useista mahdollisista. Vaikka mahdolliset maailmat eivät koskaan toteutuisi tai omaisivat kovin pienen todennäköisyyden aktualisoitumiseen, voidaan niitä silti pitää todellisina. Todellisen ala on siis suurempi kuin aktuaalisen, joka edelleen on suurempi kuin empiirisen ala.

⁸ Kriittisen realismin ajatuksena on, että yhteiskuntatieteilijän tärkeänä tehtävänä on toimia aktiivisesti paremman tulevaisuuden maailman rakentamiseksi ks. Patomäki 2002, 2006.

⁹ Eurobarometri 2010

¹⁰ Nuorisobarometri 2010, s.76.

¹¹ EU:n uhkakuvat esitetään maailmanlaajuisina ja yleisluontoisina. ks. Limnell 2010.

¹² Duchêne 1972

sin käsite EU:sta normatiivisena valtana. Normatiivisen roolin on väitetty erottavan EU:n muista kansainvälisistä toimijoista ja myös ”ohjaavan sen toimimaan normatiivisella tavalla”¹³. EU vaikuttaa myös olennaisesti siihen, mitä pidetään ”normaalina” toimintana globaalilla tasolla. Unioni on siis kykenevä muokkaamaan kansainvälistä järjestystä oman toimintansa kautta. Vaikka Euroopan normatiivisesta vallasta on syntynyt valtava määrä tutkimusta ja tieteellisiä artikkeleita, yksimielisyyttä tämän normatiivisuuden lopullisesta luonteesta ja seurauksista ei ole saavutettu.

Normatiivinen luonne ei kuitenkaan välttämättä ohjaa EU:ta toimimaan normatiivisella tai eettisellä tavalla¹⁴. Euroopan Unionin toimijuutta voidaan tarkastella suoraan myös tällaisen mahdollisen eettisen vallan näkökulmasta¹⁵. Tällöin tietysti ongelmaksi tulee mahdollisen eettisyyden sisällön määrittely. Millainen maailmanpoliittinen toimija olisi tosiasiallisesti eettinen? Väittämät eettisyydestä politiikan kehyksessä herättävät aina skeptisyyttä. Poliittisen realismin¹⁶ mukaisesti eettisillä pohdinnoilla ei ole painoarvoa politiikassa tai ne ovat toissijaisia suhteessa tärkeämpiin intresseihin. Eettisillä motiiveilla halutaan realistien mukaan myös peitellä todellisia intressejä. Idealistisempi ja kosmopoliittisempi traditio sen sijaan valaa uskoa yhteisen eettisen perustan mahdollisuuteen. Viime kädessä eettisyyttä ei tietenkään voida ratkaista, ellei yhteistä moraalisuuden mittaristoa ole olemassa.

EU:n itseymmärrys näyttäisikin viittaavan normatiivisuuden vähemmän neutraaliin tulkintaan. Monet eurooppalaiset aidosti uskovat EU:n olevan positiivinen ”mallivalta” ja toimivan johtavana moraaliauktoriteettina maailmassa¹⁷. Väitteet eettisestä EU:sta eivät silti kuvaa empiiristä todellisuutta sinänsä, vaan pikemminkin asettavat kriittisen tutkimusasetelman, jossa pohditaan EU:n mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

Kasvava kuilu retoriikan ja todellisuuden välillä

Maaailmanpolitiikan käytännössä eettisen ulkopoliitiikan julistukset ovat viime vuosina lisääntyneet¹⁸. Esimerkiksi yleisiin ihmisoikeuksiin sitoutumisesta on tullut uusi universaali oikeuttamisen kieli. Tällöin unohdetaan monesti ihmisoikeuksien käsitteeseen ja käytäntöön sisältyvä problematiikka¹⁹. Käytännössä eettiseksi julistettu politiikka osoittautuu usein vähem-

¹³ Manners 2002, 242.

¹⁴ Manners 2008, 46.

¹⁵ Aggestam 2008.

¹⁶ Hyvä lyhyt johdanto klassiseen realismiin on esim. Lebow 2010.

¹⁷ Vogt 2006, 3.

¹⁸ Erityisesti Iso-Britannia ja EU ovat kunnostautuneet tässä retoriikassa, ks. Bulley 2009.

¹⁹ Ihmisoikeuksia voidaan pitää läntisinä keksintöinä ja vaikka niiden universaalisuus hyväksyttäisiinkin, eri alueilla painotetaan ihmisoikeuksia eri tavoin.

män eettiseksi, mikä taas on omiaan vahvistamaan realististen tulkintojen asemaa. Retoriikan ja todellisuuden välinen kuilu syö myös valtioiden ja instituutioiden uskottavuutta ja toimintakykyä. Poliittisten linjausten epäyhtenäisyys, ristiriidat ja erilaiset käytännöt vallitsevat.

EU ei valitettavasti muodosta tässä suhteessa poikkeusta, vaan pikemminkin malliesimerkin. Unioni on viljellyt laajalti retoriikkaa, joka on synnyttänyt odotuksia maailmalla. EU on kuitenkin ollut kyvytön täyttämään lupauksiaan ja vastaamaan odotuksiin²⁰. Hartmut Mayer peräänkuuluttaakin tarkkaan muotoiltua vastuullisuuden käsitettä EU:n viralliseen retoriikkaan. Realistinen puhe EU:n globaalista vastuusta olisikin epämääräistä eettistä julistamista parempi vaihtoehto.²¹ Eettisyys voidaankin ymmärtää juuri ensisijaisesti vastuullisuutena, johon sisältyy vapaaehtoinen sitoutuminen tiettyihin toimintatapoihin.

Euroopan Unioni on vapaaehtoisesti ottanut itselleen vastuuta ja ollut esimerkillinen sitoutumisessaan kansainvälisiin sopimuksiin esimerkiksi ympäristöasioissa. Tämä vastaa hyvin sitä roolia, mitä mm. suomalaiset EU:lta odottavat. Voidaan myös kysyä mistä asioista EU on ensisijaisesti vastuussa, ja kuka tämän vastuun viime kädessä kantaa?²² Mikäli vastuu ulottuu pitkälle historiaan, EU:n tulisi ottaa erityisvastuuta niistä maista, joita se on menneinä aikoina riistänyt. Toisaalta EU voi olla myös taloudellisten ja poliittisten kykyjensä tähden vastuussa, sillä EU voisi tehdä paljon asioita parantaakseen maailmaa. Vastuu voi koskea edelleen paremman tulevaisuuden rakentamista, johon sisältyy erityisesti erilaisten kriisien ennaltaehkäisy ja köyhyyden vähentäminen.

Eettisen ulkopolitiikan julistuksia ei pitäisikään tulkita yksinomaan negatiivisina, epäluottamusta herättävinä tekijöinä. Julkiset lausunnot ja väittämät eettisyydestä mahdollistavat myös kritiikin ja toimijan vastuuseen asettamisen. Eettinen politiikka ei voi olla vain retorinen ase, vaikka sen lopullinen toteutuminen edellyttäisikin ihmisten aktiivisuutta toimia kriittisenä peilinä hallinnolle²³. Toisaalta toimijat pyrkivät myös välttämään negatiivista kritiikkiä, joka horjuttaa niiden asemaa ja mahdollisuuksia käyttää valtaa. Valtata tulisikin ymmärtää olennaisesti riippuvaiseksi politiikan legitimitetistä, sekä sisäisestä että ulkoisesta.

²⁰ Tämä ilmiö on tullut tunnetuksi kykyjen ja odotusten välisenä kuiluna (capability-expectations gap). Hill 1993.

²¹ Mayer 2008.

²² Andras Szijeti on pohtinut vastuun mahdollisuuksia EU:n viitekehyksessä. Hänen mukaansa vastuu voi olla takautuvaa, kykyihin perustuvaa tai tulevaisuutta koskevaa. Szijeti 2006.

²³ Fierke 2001.

Euroopan Unionin tulevaisuuden kannalta sen normatiivisen agendan onnistuminen on ensisijaisen tärkeää. Eurooppalaiset arvot ja periaatteet eivät sinänsä houkuttele muita toimijoita seuraamaan EU:n esimerkkiä, mutta näiden arvojen mukanaan tuoma menestys houkuttelee. Mikäli EU kykenee osoittamaan, että ihmisoikeuksien ja demokratian edistäminen on pitkällä aikavälillä kannattavaa, todennäköisesti muut seuraavat sen esimerkkiä.

EU – egoisti vai altruisti?

Kansainvälisessä politiikassa valtiot on perinteisesti nähty omien etujensa edistäjinä. Valtioiden välillä ei ole yhteiskuntasopimusta ja näin ollen siellä vallitsee pelottava hobbesilainen luonnontila. Tämä kuvaus ei kuitenkaan vastaa todellisuutta maailmassa, jossa ihmiset, valtiot ja alueet ovat kasvavassa määrin riippuvaisia toisistaan. Yksipuolinen oman edun ajaminen ei enää toimi, koska oma kohtalo on väistämättä sidoksissa muiden kohtaloon. Valtiot eivät enää voi toimia vain kansallisia intressejään ajaen, vaikka ne toki säilyvät tärkeinä edelleen. Mutta onko valtioiden pakko harjoittaa hyväntahtoisuutta toisia kohtaan?

Väittäisin että valinta egoismin ja altruismin välillä on esitetty liian tiukaksi. Utilitarisempi tulkinta tuottaa paremman ymmärryksen maailmanpolitiikan todellisuudesta. Utilitarismin ydinsanoma on mahdollisimman suuren hyvän tuottamiseen mahdollisimman monelle ja vastaavasti kärsimyksen minimointi. Esimerkiksi turvallisuuskysymyksissä omat intressit ovat nykyaikana sidoksissa toisten intresseihin. Köyhyyttä poistamalla vähennetään kärsimystä maailmalla, mutta samanaikaisesti myös tuotetaan itselle turvallisuutta²⁴.

Euroopan Unioni toimii monessa mielessä hyvin samalla logiikalla kuin aiemmat kansallisvaltiot. Se pyrkii edistämään omia intressejään ja arvojaan maailmalla. Samalla tavalla EU:n jäsenvaltiot pyrkivät ajamaan omia intressejään EU:n sisällä. Kuitenkin EU:n ulkopoliittiseen toimintaan sisältyy paljon myös sellaisia tekijöitä, joita ei voida selittää puhtaan oman edun tavoittelun näkökulmasta²⁵. Kaikki keinot eivät ole mahdollisia tiettyyn lopputulokseen pääsemiseksi. Esimerkkinä voitaisiin mainita vaikka taloussopimusten ehdollistaminen. Kun EU vaatii kauppakumppaneiltaan sitoutumista ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, se vaarantaa sinänsä tärkeitä taloudellisia intressejään. Afrikassa Kiina on jo saavuttanut merkittävän jalansijan, koska se tekee bisnestä puhtaasti intressien pohjalta. Eurooppalai-

²⁴ Lähdin siitä, että köyhyys sinällään on keskeisin yksittäinen turvattomuuden aiheuttaja maailmassa.

²⁵ Ellei tietysti oteta kantaa, jonka mukaisesti altruismia ei ilmiönä ole lainkaan olemassa, vaan hyvän tuottaminen toiselle palautuu aina omiin intresseihin. Hylkään kuitenkin tämän näkemyksen, koska se tekee tarpeettomaksi koko eettisen keskustelun.

set koetaan hanakalina kumppaneina erilaisine ihmisoikeus- ja demokraatiavaateineen.

EU:n tuottama parempi tulevaisuus

Perinteinen jaottelu väline- ja itseisarvoihin voi tuoda kiinnostavia näkökulmia nuorten ajatuksiin EU:sta. Nähdäänkö EU:n merkitys lähinnä välineellisesti kansallisten intressien edistämisen väylänä vai itsessään tärkeänä ja sitoutumisen arvoisena rauhanprojektina? Onko EU:hun kuuluminen toisin sanoin tärkeää sen takia, mitä se edustaa vai sen takia, mitä sillä voidaan saavuttaa? Monesti mielipidemittauksissa kysellään EU:n hyödyllisyydestä omalle maalle. Mitä tällä hyödyllä viime kädessä tarkoitetaan? Jos hyötynä nähdään positiivinen lopputulos EU:lle maksetun ja saadun tulon välillä²⁶, liikutaan aika heikolla perustalla. EU pitäisi nähdä paremminkin välineenä, jonka avulla voidaan tuottaa parempaa tulevaisuutta globaalilla tasolla.

Euroopan Unionilla on hyvät mahdollisuudet historiansa ja kykyjensä kautta viedä maailmaa parempaan suuntaan. Parhaimmillaan EU toimisikin kansalaistensa oikeuttamana niillä aloilla ja keinoilla, jotka Euroopassa koetaan perinteisesti tärkeinä. Tämä tarkoittaisi ensinnäkin pehmeän vallan vaihtelevan keinovalikoiman hyödyntämistä mieluummin kuin turvautumista sotilaalliseen mahtiin. Diplomatia, monenvälisyys, kansainvälinen oikeuden kunnioittaminen ja ennaltaehkäisevä toiminta mm. kehitysavun kautta on EU:lle ominaisinta alaa.

En näe syytä, miksei tulevaisuuden EU voisi edetä nimenomaan tähän suuntaan jos tarkastelemme eurooppalaisen nuorison arvoja ja asenteita. Suomalaiset nuoret näyttävät vihreää valoa aktiivisemmalle ulkopoliitikalle nimenomaan EU:n viitekehyksessä²⁷. Tämä näyttäisi tukevan laajemminkin tutkittua kansalaisnäkökulmaa EU:n globaaliin toimintaan. EU-kansalaiset haluavat EU:n ottavan vahvemman aseman globaalilla tasolla ja luottavat sen kykyyn hallita globalisaation negatiivisia vaikutuksia.²⁸ Vihreiden arvojen kannatus ja huoli ympäristöstä²⁹ tulevat todennäköisesti pitämään ilmastomuutoksen ehkäisyn ja aktiivisuuden ympäristöasioissa keskeisellä sijalla myös tulevaisuuden EU:ssa. Kehitysyhteistyön tärkeys turvallisuuden tuottamisessa nähdään jo nuorena³⁰ ja köyhyyden poistaminen sekä EU:n kehityspolitiikan tehostaminen saanee kannatusta. EU:n rooli tulevai-

²⁶ Suomessa tuntuu erityisen tärkeältä tuoda esiin epäsuhtaa tässä asiassa.

²⁷ Nuorisobarometri 2010, s.175.

²⁸ Ekman 2006.

²⁹ Nuorisobarometri 2010, s. 27.

³⁰ Nuorisobarometri 2010, s. 77.

suuden kriisienhallinnassa saa myös kannatusta ja jopa valmiutta lähteä itse mukaan toimintaan löytyy.

Olennaisinta eurooppalaisessa perinteessä on silti tietyn itsekriittisyyden ja reflektiivisyyden säilyttäminen. EU:ssa ja EU:sta keskustellaan paljon. Vaikeimmatkaan asiat eivät ole tabuja. Keskustelun laaja osanottajakunta ja erityisesti nuorison mukanaolo on ensiarvoisen tärkeää. Omassa erinomaisuudessa ei pidä jäädä kylpemään ja sulkea pois selkeitä uudistamistarpeita. EU:n kykyä jatkuvasti, joskin hitaasti, uudistaa itseään on tärkeää vaalia. Kritiikin olemassaolo ja kyky vastata siihen ovat parhaat takeet tiellä kohti parempaa tulevaisuutta.

Lähteet

Aggestam Lisbeth 2008: "Introduction: Ethical power Europe?", *International Affairs* 84: 1 (2008): 1-11

Bulley Dan 2009: *Ethics as Foreign Policy. Britain, the EU and the Other*. Routledge.

Duchêne F. 1972: "Europe's Role in World Peace" teoksessa Mayne R. (1972): *Europe Tomorrow: Sixteen Europeans Look Ahead*, Fontana, Lontoo.

Ekman Joakim 2006: "Citizens' Perceptions of the EU as a Global Actor", teoksessa Mayer & Vogt(2006): *Responsible Europe? Ethical Foundations of EU External Affairs*. Palgrave Macmillan, Houndmills.

Eurobarometri2010

<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1071&format=HTML&aged=1&language=FI&guiLanguage=en>

Fierke K. M. 2001: "Constructing an Ethical Foreign Policy: Analysis and Practice from below", teoksessa Smith K. & Light M. (eds.): *Ethics and Foreign Policy*. Cambridge, Cambridge University Press.

Hill Christopher 1993: "Capability-Expectations gap, or Conceptualizing Europe's International Role", *Journal of Common Market Studies* Vol.31 No 3. September 1993

Lebow Richard N. 2010: "Classical Realism" teoksessa Dunne, Kurki & Smith (eds.) (2010): *International Relations Theories. Discipline and Diversity*, Oxford.

Limnell Jarno 2010: ”Euroopan uhkakuvat” teoksessa Turvallisuuden renessanssi. Uuden sukupolven näkemyksiä uudesta ja vanhastakin eurooppalaisesta turvallisuusajattelusta. Eurooppalainen Suomi ry, raportti 2/2010.

Nuorisobarometri2010

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/barometrit/liitteet/nuorisobarometri2010.pdf

Manners Ian 2002: “Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?” *Journal of Common Market Studies* 40 (2), s. 235-238.

2006: “Normative power Europe reconsidered: beyond the crossroads”. *Journal of Public Policy* 13:2 March 2006, 182-199.

2008: “The Normative ethics of the European Union” *International Affairs* 84(1), s. 45-60.

Mayer Hartmut 2008: “Is it still called ‘Chinese Whispers’? The EU’s rhetoric and action as a responsible global actor”, *International Affairs* 84:1 (2008), s. 61-79.

Patomäki Heikki 2002: *After International Relations. Critical Realism and the (Re)construction of World Politics*. Routledge, London.

2006: “Realist Ontology for Future Studies”. *Journal of Critical Realism* 5.1.s.1-31

Sakki Inari 2010: *A Success Story or a Failure? Representing the European Integration in the Curricula and Textbook of Five Countries*. sosiaalipsykologian väitöskirja,

<https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/63341/asuccess.pdf?sequence=1>

Sihvola Juha 1998: ”Eurooppalainen kosmopoliittisuus” teoksessa Mikkeli, Sihvola, Suvanto & Lyytinen (1998): *Westfalenista Amsterdamiin, Eurooppatiedotus ja Edita* s. 39-59.

Szigeti Andras 2006: “The problem of Institutional Responsibility and the European Union”, teoksessa Mayer & Vogt (ed.) 2006, *A Responsible Europe? Ethical Foundations of EU External Affairs*, Palgrave Macmillan, Houndmills.

Vogt Henri 2006: "Introduction" teoksessa Mayer & Vogt (2006): Responsible Europe? Ethical Foundations of EU External Affairs. Palgrave Macmillan, Houndmills.

SEMINAARIN JÄRJESTÄJÄT

KADETTIKUNTA RY

on itsenäisen Suomen kadettikouluissa ja Maanpuolustuskorkeakoulussa upseerin tutkinnon suorittaneiden vuonna 1921 perustettu maanpuolustusaatteellinen yhdistys, jonka toiminnalla vahvistetaan kadettiupseeriston yhtenäisyyttä sekä ylläpidetään upseeriston arvostusta ja asemaa yhteiskunnassamme. Kadettikunta pyrkii myös lisäämään suomalaisten maanpuolustustahtoa osallistumalla turvallisuuspoliittiseen keskusteluun sekä jakamalla turvallisuuspoliittista tietoa
www.kadettikunta.fi

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULUN JOHTAMISEN JA SOTILASPEDAGOGIIKAN LAITOS

on Santahaminassa sijaitseva Maanpuolustuskorkeakoulun ainelaitos, joka vastaa johtamisen ja sotilaspedagogiikan opetuksesta ja tutkimuksesta. Laitoksen tieteelliset intressit keskittyvät muun muassa sotilaspedagogiikkaan, sotilaan eettisyyteen, johtamisen teorioihin ja toimintaympäristöihin, strategiseen kommunikaatioon, lakiin ja kansainväliseen oikeuteen.
www.mpkk.fi

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULU

on sisäasiainministeriön alainen oppilaitos, joka vastaa poliisikoulutukseen rekrytoinnista, tutkintoa suorittamaan otettavien opiskelijavalinnoista, poliisin perus- ja jatkotutkinnoista, oppilaitoksessa annettavasta täydennyskoulutuksesta sekä poliisialaan liittyvästä tutkimus- ja kehittämistoiminnasta. Koulutusta annetaan sekä suomen että ruotsin kielellä.
www.polamk.fi

SUOMEN RESERVIUPSEERILIITTO RY

on nimensä mukaisesti reserviupseerien etuja ja valmiuksia kehittävä toiminnallinen ja aatteellinen maanpuolustusjärjestö. Liiton tehtävänä on ylläpitää reserviupseerien sotilaallisia tietoja, johtajakykyä ja valmiuksia sekä toimia yhdistystensä ja niiden jäsenten välisenä yhdyssiteenä. Toiminnan päämääränä on Suomen kokonaisturvallisuuden edistäminen.
www.rul.fi

